

చెన్నపట్టణము జూన్ ౧౯౨౬

సంపుటము 3 | అక్షయ సంవత్సరము జ్యేష్ఠమాసము | సంఖ్య ౬

దివ్యబోధ

[కేనోపనిషద్గ్రథితము]

పెనుమర్తి వెంకటరత్నము గారు

౧

అప్పుడు జరిగిన దేవాసురాహవమున, బ్రహ్మకారుణ్యావారి ధారాసహస్ర
శీతలంబైన విజయలక్ష్మీవరణము, తమ స్వశక్తియే యని దేవతలు తలఁచిరి.

తనతనయుల్ తమస్సముదితచ్ఛవిలోఁ బడి పోయిరంచు చిం
తనొఁగయు భారతీహృదయ తాండవమూర్తి ముఖాంతవీథికాం
గణ దరహాస నిస్సృతవికాసము, శారదకాశ మాధురీ
జనన పితృప్రతిష్ఠల భృశం బాలయంగ నట్టె వెలింగినట్టె.

ఆయెసలారు సర్వభువనాద్యజని ప్రభ దివ్యకాంతి మా
లాయతభూమి విస్మయ సమాహిత చిత్తులునై దివౌకసుల్
మాయురె యేమికాంతి, దినమండల మీయఁతిలోకదీప్తిలో
నే యిగురించెఁబోలును! క్రమించును సర్వదిగంత వీథికల్.

తొలుత నగ్నిని "తచ్ఛవీజ్వలనమేమొ, చూచిరావోయి" యనినారు సురలు గర్వ
సంభృతజ్వాల లంబుద సదృశధూమ, పంక్తినభ్రతలంబునఁ బ్రబలితముగ.

ద్వి. అగ్నిదేవుఁడువచ్చి యట నిలంబడెను భగ్నరోచిస్సుల బలమఱిపోయి.

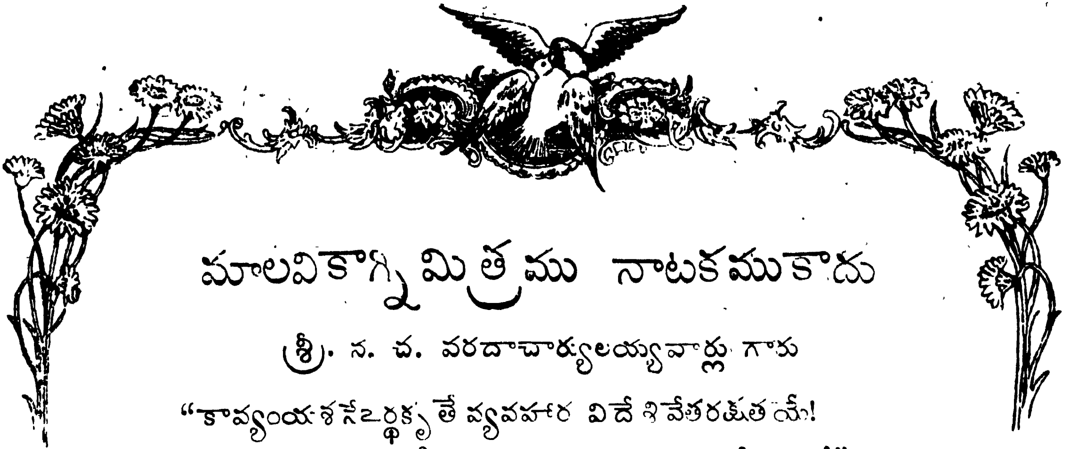
ఆపుకోలేని చిఱునవ్వుతో పితామహుండు పలికె "నీవెవండవో? నిందు మనము
తోడ నే లేని పూన్కి వత్తువో? వచింపు" మన్న సద్యస్సముద్గమస్విన్నుఁ డగుచు.

"నేనా! లోకసమూహ భక్షణలయాంతేవాసి నస్మత్ప్రతా
పానూనచ్ఛవిలోని మిణ్గురు మహీయస్సారవారింధనం
బీ నాయాజ్ఞకు నామరుత్సఖుఁడు తోడేర్చు యుగాంతజ్వాల
న్నా నాజంతులయ ప్రవాహముల నానందమ్ముఁ జూరాడెదన్.

ద్వి. అటువచించిన యగ్ని నట్టె వీక్షించి, చటుల చాటూక్తి నీసరణి వచించె
పలికెడుపలుకు లోపల ననంతత్వ, వలమాన తేజ మిట్టలముగఁ గ్రమ్మ.
"అగ్నిభట్టారకా మేలు! అటులనోయి?, ఇదిగో తృణము దహింపు చూచెదముగాక!"
విశ్వవిభువాణి దిక్కుల విక్రమింప, క్రుంగె నగ్నిప్రభుండు దిక్కులను జూచి.
కనుఱెప్ప కాలమున భూమిని ననలజ్వాలలం గ్రమింపఁగ వెలిఁగే
అనుపమపు చిమ్మంతుఁడు, పొనుఁగువడె విషాదధూమముల ఖిన్నుండై!
"ఓదివౌకసులార నాయూహకందఁ, జాలనే చాల దా సముజ్జ్వల మరీచి"
అనిన వాయువుఁబిలిచి "పోవయ్య! నీవు, కనుఁగొని వచింపు మతనివర్తనము" ననిరి.

౨

భీషణాయాతవాయు సంభిద్యమాన, వివిధపాదపలయకళావేత్తయైన
మాతరిశ్వుఁడు లోక సామ్రాజ్యనేతఁ, జేరి నిలఁబడె స్నిగ్ధ గంభీరమూర్తి
ఎవరని సంశయింతు వెఱఁగింతున నేన, మదీయవిక్రమ
ప్రవణభుజాపదానము లపారము లాయురగాధిరాజు తా
నవశుఁ డెఱుంగనేరఁ డతఁ డాదట నాపొనరించువాయుదా
నవశగతాసుఁ డాపయి మనంబునతార యొఱింగి చూడుఁడా!
"వాయుభట్టారకా! తృణవల్లి దీని, కదపఁగలవోయి" యనె జగత్కారణుండు!
ఈష దుచ్ఛ్వాసకోష్ణుఁడై యెంతయేని, బెనఁగి లజ్జించిపోయి వచ్చెను దివంబు.
ఆపరాభూత మిత్రుల నరసి నేన, పోదునని పోయె శతమఖుఁ డా దవీయ
మైన తేజస్సుకడకు సద్యఃప్రకాశ, చంచలయువలె బ్రహ్మనిష్క్రమణచేసె.
అట దిగులువొందు మఘువునాస్యంబుఁ జూపి, పలికె మాహేశ్వరీగళా పతితవాణి
"అతఁడు బ్రహ్మ, జగచ్ఛయ మతనిహాస, మందు వికసించు భ్రూకుటియందు మ్రగ్గు."
"అతఁడ నిన్ను జయశ్రీకిఁ బతినిజేసె, అతఁడ నీకుఁ జరింప జీవితము నిచ్చె
అతఁడ నీలోని సూక్ష్మమై వితతినొందె, అతఁడ నీవును నేనును సకలమునును."
ఆమహేశ జాయావినిర్యద్వచోంత, రాళముల బ్రహ్మదీప్తి పూరములె రేఁగ
గాఢతమసంబు విఱిగి స్వర్గంబువారు, నిత్యనిర్నిద్రకాంతిలో నిలిచినారు.

మాలవికాగ్నిమిత్రము నాటకముకాదు

శ్రీ. న. చ. వరదాచార్యులయ్యావార్లు గారు

"కావ్యం యశసేఽర్థకృతే వ్యవహారవిదే శివేతరక్షతయే!
సద్యః పరనిర్వృతయే కాన్తాసమ్మిత తయోపదేశయుజే"

అనుసత్ప్రయోజనములు కలిగిన కావ్యములు శ్రవ్యకావ్యములు దృశ్యకావ్యములు అని రెండువిధములుగా విభజింపబడియున్నవి. అందు శ్రవ్యకావ్యములు ఆఖ్యాయికా చమ్పూపద్యమయాది భేదములచే నొప్పారుచుండును. దృశ్యకావ్యములు దశవిధ రూపకములు, ఉపరూపకములు అని విలక్షణలక్షణానుసారముగ ననేకవిధములుగ విభజింపబడినవి. శ్రవ్య కావ్యము లనగా "శ్రోతుం యోగ్యం=శ్రవ్యం" అను వ్యుత్పత్తిచే శ్రవణమాత్రయోగ్యములుగ నుండునవి. కాని నటాద్యభినయ పురస్సరముగ చక్షురింద్రియ గోచరములగుటకు వీలుండదు. అందుచే రసానుభవము శ్రోతకు శ్రవణమాత్రమున కలుగక కవి ప్రతిపాదనానుసారముగ మానసిక చిత్రఫలకమునందు రంగమును చిత్రించుకొని ఆపైన రసానుభూతిని చేయుచున్నాడు. అట్టి అన్తరాయము లేకుండుటకై "ద్రష్టుం యోగ్యం = దృశ్యం" అను వ్యుత్పత్తి నాశ్రయించి దృశ్యకావ్యములను రచియించి సహృదయులకు మిక్కిలి సాహాయ్యమును చేసిరి. కావుననే "కావ్యేషు నాటకం రమ్యం" అను లోకోక్తి కలిగినది. అట్టి నాటకములే సర్వోత్కృష్టములైనవి. అందును కాళిదాసుని నాటకములే సర్వసహృదయ సమాదరణ పాత్రములై విలసిల్లుచున్నవి. ఇమ్మహాకవి యొక్క సూక్తులయందు అనితర సాధారణమగు నర్థగౌరవమును, అభినన్దనీయమగు శబ్దప్రయోగ చాతురియును సహృదయైకవేద్యమగు నాశయగామ్భీర్యమును, రచనయందలి సౌకుమార్యమును, రీతియందలి మాధుర్యమును వస్తుఘటనయందలి యౌచిత్యమును సహృదయసందోహ మానసములయందు ప్రతిఫలించుచున్నవి. ఈకవిచే రచియింపబడిన మాలవికాగ్నిమిత్రమును నేననేకపర్యాయములు చదివియుంటిని. దానిని కవియే

"మాలవికాగ్నిమిత్రం నామనాటకమ్ అస్మిన్వసన్తోత్సవే ప్రయోక్తవ్యమ్"

అని సూత్రధారముఖమున నాటకముగ నిర్దేశించియున్నాడు. కాని మిక్కిలి యాలోచించి చూచినను సాహిత్యదర్పణమందు చెప్పబడిన ఈక్రిందివిధమగు లక్షణమే సమన్వయించుచున్నది.

"నాటికా క్లృప్తవృత్తా స్యాత్
స్త్రీప్రాయా చతురఙ్కికా,
ప్రఖ్యాతో ధీరలలిత
స్తత్ర స్యాన్నాయకో నృపః.
స్యాదన్తః పురసమ్బన్ధా
సఙ్గీతవ్యాపృతాథవా;
నవానురాగా కన్యాత్ర
నాయికా నృపవంశజా.
సమ్ప్రవర్తేత నేతాస్యాం
దేవ్యాస్త్రాసేన శఙ్కితః;
దేవీ పునర్భవేజ్జ్యేష్ఠా
ప్రగల్భా నృపవంశజా.

పదేపదే మానవతీ తద్వశ
స్సంగమో ద్వయోః;
వృత్తి స్స్యాత్ కైశికీ స్వల్ప
విమర్శా స్సన్ధయః పునః."

ఇందు 'క్లృప్తవృత్తా' అనగా 'అప్రసిద్ధచరితపూర్ణా' అనివ్యాఖ్యానము చేసియున్నారు. ఇందలి అగ్నిమిత్రచరిత మెందును ప్రసిద్ధముకాదు. ఇక 'స్త్రీప్రాయా'. ఈ రూపకమందు స్త్రీప్రవేశము లేని రంగమే లేదు. ఇక 'చతురఙ్కా.' నాలుగంకములు కలదై యుండవలయును. ఈవిషయమునందుమాత్రము కొద్ది వ్యత్యాస మున్నది. కానిఇదియైనను సంపూర్ణవిరుద్ధముకాదు. ఏలననగా పైన

'స్వల్పవిమర్శాస్సన్ధ యఃపునః'

అని చెప్పబోవుచున్నాడు. దాని యభిప్రాయమును వ్యాఖ్యాత ఇట్లువివరించి యున్నాడు.

"స్వల్పవిమర్శాః ప్రాయేణ విమర్శరహితాః సత్యావశ్యకే కించిద్విమర్శేనాపిసహితాః ఇతి భావః" అని.

కావున చతుర్థాఙ్కాదియందు "తామాశ్రిత్యశ్రుతిపథ గతాం" అను శ్లోకమునందు "ప్రాసఙ్గికం ప్రదేశస్థం చరితం ప్రకరీమతా" అను సాహిత్యదర్పణలక్షణానుసారముగనుండు మనసిజతరూత్పత్తి వృద్ధిరూపచరితమును ప్రకరీస్థానమందు నిలిపిమరికొంతదూరమున

రాజా—

(నిశ్వస్య సపరామర్శమ్) సఖే! కి మత్ర కర్తవ్యమ్?

విదూ—

(విచిన్త్య) అత్థిఏత్థ ఉవాఓ

రాజా—

క ఇవ?

విదూ—

(సదృష్టిక్షేపమ్)కోవి అదిట్ఠో సుణో దిక ణ్ణేదే కహేమి (ఇత్యుపశ్లిష్య కర్ణే) ఏవ్వం విఅమ్. (ఇ త్యావేదయతి.)

అను విషయమునే

"అపాయా భావతః ప్రాప్తి ర్నియతాప్తిశ్చ నిశ్చితా"

అను లక్షణావిరుద్ధమగు నియతాప్తిగా నుదాహరించెను కావున

"యథా సంఖ్య మవస్థాభి
రాభి ర్యోగాత్తు పఞ్చభిః,
పఞ్చ ధైవేతి వృత్తస్య
భాగా స్స్యుః పఞ్చ సన్ధయః."

అను లక్షణమునుబట్టి యథాసంఖ్యముగ నీరెంటి సమవాయమును "ముఖం ప్రతిముఖం గర్భో విమర్శ ఉపసంహృతిః" అను ఐదింటియందును నాల్గవదియగు విమర్శసన్ధి యగుచున్నది. అద్దాని లక్షణము:

యత్ర ముఖ్య ఫలోపాయ
ఉద్భిన్నో గర్భతోఽధికః,
శాపాద్యై స్సాన్త రాయశ్చ
స విమర్శ ఇతి స్మృతః.

అని యున్నది. అట్లే ఇదియును గర్భసన్ధికంటె నధికముగ నుద్భిన్నమగు ముఖ్యఫలోపాయము గలదై ఇరావతీ దర్శనరూప అన్తరాయసహితఫలప్రాప్తి గలదై విమర్శసన్ధి అనిపించుకున్నది. అనగా ఇంతకును ముఖ్యాభిప్రాయము ఇందు విమర్శసన్ధి కన్పట్టుచున్నది అని. అందువలన నాలుగు సన్ధులు సామాన్యముగ నిందుదాహ్రియమాణము లగుచో నాల్గంకములు చాలుననియు, ఐదుసంధుల నుదాహరించినపుడు ఐదవ యంకము గూడ చేర్పరుపవచ్చు ననియు నౌచిత్యప్రాప్తమగు లక్షణ మేర్పడుచున్నది. కావున పంచమాంక మాకారణమున చేర్చబడిన ట్లగపడుటచే అదియును నాటికాత్వ విరోధమును సంపూర్ణముగ కలిగింపదు. తర్వాతి లక్షణము

"ప్రఖ్యాతో ధీరలలిత
స్తత్రస్యా న్నాయకో నృపః"

ఇందలి అగ్నిమిత్రుడు ప్రఖ్యాతుడని నిర్ణయించుటకు విశేషముగ శ్రమపడ నవసరము లేదు. ఏలనన గా నాటకత్వస్థితియం దైనను నాయకుడు ప్రఖ్యాతుడయియే యుండవలయు గదా. కావున నప్పు డెట్టి ప్రఖ్యాతత్వము వానియం దుండెనో అదియే ఇందును గ్రహింపబడును. మరియు నీకవియే చతుర్థాంకము నందు సముద్రగృహరంగమున మాలవికావకులావలికల యెదుట ప్రతిజ్ఞ చేయుమందు రాజుచే నిట్లు చెప్పించెను:

"దాక్షిణ్యం నామ బిమ్బోష్ఠి
బైమ్బికానాం కులవ్రతమ్,
తన్మే దీర్ఘాక్షి యేప్రాణా
స్తే త్వదాశా నిబన్ధనాః."

అని. అందుచే నీరాజు ప్రఖ్యాతమైన బైమ్బికవంశపు వాడని తేలుచున్నది. ధీరలలితు డనుటకు వీని విలాసములే సాక్షులు. కావున నీలక్షణముగూడ నప్రతిహతముగ నున్నది. మరియు,

"స్యాదన్తఃపురసమ్బన్ధా
సఙ్గీతవ్యాపృతాథవా;
నవానురాగా కన్యాత్ర
నాయికా నృపవంశజా"

నాటికయందుండు నాయిక కీలక్షణము లుండవలయును. ఆప్రకారమే ఈమాలవికయం దన్ని విశేషణములును సరితార్థము లగుచున్నవి. మాలవిక ప్రథమమున నంతఃపురమున ప్రవేశించినట్లు ప్రథమాంకమున మిశ్రవిష్కంభమున వకులావలిక ఇట్లు చెప్పుచున్నది:

"తేణసిప్పహి ఆ రే జోగ్గా ఇ అందారి అత్తి
భణెలభ ఇణీప దేవీప ఉవాఅణం పేసిదా"

ఇదియే ఆరంభముగ నంతఃపురమున సంబంధించి యున్నది. సంగీతవ్యాపారమునందు ఆసక్తయై యున్న దనుటను వకులావలికాగణదాసుల సంభాషణమునందు మాలవిక ఎట్లు సంగీతము నేర్చుచున్నదను ప్రశ్నకు గణదాసు డిచ్చిన యుత్తరమే చెప్పుచున్నది. విదర్భనాథుని పితృవ్యపుత్రిక యనియు నగ్నిమిత్రునితో సంబంధము చేయుటకువచ్చుచు త్రోవలో నెవరిచేతనో పట్టుపడినారనియును ప్రథమాంకమునందు మంత్రి చదివిన లేఖయందే యున్నది. అదిగాక పంచమాంకాంతమున కవియే ధారిణీముఖమున స్పష్టముగా

"ఏదా ఏరాలదారిఆప అహిజణేణఏవ
దిణ్ణో దేవీ సద్దో కింపుణరుత్తేణ"

అని నృపవంశజ యను సంగతిని తెలియపరచియున్నాడు. సంబంధము చేయుటకు వచ్చుచుండినా రనుటచే కన్యయని తెలియుచున్నది. ఇక నవానురాగ యని రసజ్ఞులగు సహృదయులకు నేను వేర చెప్ప నక్కరయే లేదుగదా!

"సంప్రవర్తేత నేతాస్యాం
దేవ్యాస్త్రాసేన శఙ్కితః"

ఈలక్షణము నిరాఘాటముగ ప్రవర్తించుచున్నది. ఇందుకొక చిన్నయుదాహరణము.

రాజా—

(సాశఙ్కమ్)

"వయస్య! ఏషా కుసుమాపచయవ్యగ్రహస్తా
సఖ్యాస్తే పరిచారికా చంద్రికా సన్ని
కృష్టమాగచ్ఛతి.ఇత స్తావ దావాం భిత్తి
గూఢా భవావః."

అని చంద్రికచూచి దేవితో చెప్పునేమోయని భయపడుచు చాటుచాటున దాగుచు నానావస్థలు పడుచు సంకేతస్థానమునకు వెడలుచున్నాడు. మరియొకచోట

"కిన్తు కేవలం ధారిణీ ఏ చిత్తం రక్ఖన్తో ప
హుత్తణం దంసేది"

అని దేవివలన భయపడుచున్నా డను విషయమును స్పష్టముగా తెలియజేయుచున్నాడు.

"దేవీ పునర్భవే జ్యేష్ఠా
ప్రగల్భా నృపవంశజా"

ఇందు ధారిణీదేవి నృపవంశజ యనియు ప్రగల్భయనియు జ్యేష్ఠయనియు నిర్ణయించుట యొక్క గొప్పవిషయము కాదు. ఐనను వినోదమున కొకచిన్నయంశము నుదాహరించెదను. హరదత్తగణదాసుల వివాదమునకు తీర్పు చెప్పుటకొరకు వారిశిష్యులచే ప్రదర్శనము జరుపుటకు నిశ్చయించినపుడు దేవిరాజునుసరించి చెప్పిన ప్రగల్భ వాక్యము,

"జఇ రాఅకజ్జేసు ఈరిసీ ఉవాఅణిఉణదా
అజ్జఉత్తస్సతదో సోహ్ణాంభవే" ఇదిగాక
"తదో అవహీరిఅవఅణో భట్టా దేవీం పు
ణో అణుబంధిదుం సంకిదో"

అని ప్రథమాంకమునందే మిశ్రవిష్కంభమునచేటీముఖమున దేవియొక్క ప్రాగల్భ్యమును కవి చెప్పియున్నాడు. ఈలక్షణము దీనియందప్రతిహతముగ నున్నది.

"పదేపదే మానవతీ
తద్వశస్సంగమో ద్వయోః"

దీనియర్థము "దేవి మాటిమాటికి కోపమును జూపుచుండవలయును. ఈనాయికానాయకులసంగమము చినగకు దేవికి హస్తగతమై యుండవలయునని. అట్లే ప్రథమాంకమున కెన్నియో యుపాయములచే మాలవికా నాట్యప్రదర్శనమును తప్పింపవలయునని చూచి అది సాధ్యము కాకపోవుటచే కోపముజూపుచు,

"మూఢే పరివ్వాజి ఏమం
జాగ్గంతిం పిసుత్తం అకరేసి"

అనుచు అసూయతో మారుమొగము పెట్టెను. అపుడు రాజు దేవిని పరివ్రాజికకు చూపెను. అంతట పరివ్రాజిక

"అనిమిత్తమిన్దువదనే
కిమత్రభవతః పరాఙ్ముఖీ భవసి;
ప్రభవన్త్యోపిహి భర్తృషు
కారణకోపాః కుటుమ్బిన్యః"

అని ప్రసాదింపజేసెను. తర్వాత రెండవవిషయము ఈక్రింది దానివలన స్పష్టముగా దెలియును. పంచమాంకమున దేవి మాలవికయొక్క నిజస్వరూపము తెలిసిన తర్వాత తానుచేసినదిపొరపాటని తెలిసికొని మాలవికను రాజునకు స్వయముగా నీదలచి పరివ్రాజికయొక్క యనుమతిని కోరెను. ఆమె నీయిష్టమని చెప్పెను. అపైన మాలవికను స్వయముగాచేతతిగిచి

"ఇదం అజ్జఉత్తో పిఅణివేదణాణురూ
వం పారితోసి అం పడిచ్ఛదు"

అనియెను.

అంతట రాజు ఆమెను పరిగ్రహించెను.

"వృత్తిస్స్యాత్కైశికీ"

నాటికయందు కైశికీవృత్తి యుండవలయును. అద్దానిలక్షణము సాహిత్యదర్పణమునందీక్రిందివిధముగ నున్నది.

"యా శ్లక్ష్ణనేపథ్యవిశేషచిత్రా
స్త్రీసఙ్కులా పుష్కలనృత్యగీతా;
కామోపభోగ ప్రభవోపచారా
సా కైశికీ చారువిలాసయుక్తా."

ప్రథమమున వృత్తియనగా నేమో తెలిసికొనవలయును.

"తద్వ్యాపారాత్మికావృత్తిః"

అనగా నాయకాదివ్యాపారమే వృత్తియని చెప్పబడును. అందు శృంగార ప్రధానమైనన నాయకాదుల వ్యాపారము కైశికియని చెప్పబడును. దాని లక్షణము పైన చూపబడియే యున్నదికదా. ఇంతకును

"వృత్తిస్స్యాత్కైశికీ"

అనుదానికి నాయకాదివ్యాపారము శృంగార ప్రధానమగునదిగా నుండవలయును అని విపులార్థము. ఈసామాన్య స్వరూపముగల కైశికీవృత్తిని

"నర్మచనర్మ స్ఫూర్జో
నర్మస్ఫోటోఽథ
నర్మగర్భశ్చ
చత్వార్యఙ్గాన్యస్యాః"

అని నాలుగంగములు కలదానినిగా విభజించి యున్నారు. అందు నర్మను మరల మూడు విధములుగ చెప్పినారు. దీని లక్షణములును ఇందలి యుదాహరణములును గ్రంథవిస్తరభీతిచే నిట వ్రాయుటకు జంకుచున్నాను. ఎట్లయిన నిది కైశికీవృత్తి యనుటకు మాత్రము సంశయమేమియు లేదు.

"స్వల్ప విమర్శా స్సంధయః పునః"

ఈ లక్షణము నిచట సోదాహరణముగ ప్రదర్శించుటకంటె గ్రంథమునకు వేరొక వ్యాఖ్య వ్రాయుట సులభము. దీని యభిప్రాయములు, ఉదాహరణములు అంక నిర్ణయావసరముననే వివరించి యుంటిని. కావున మరల నిచట వ్రాయుట యనావశ్యకము.

ఇంతవరకును వ్రాసినదానివలన లక్షణములన్నియు నాటికాలక్షణములని స్పష్టముగా తెలియబడుచున్నవి. ఈపైన రసవంతములగు నాటికలని సర్వసహృదయ సముదయ సమాద్రియమాణములగు శ్రీహర్షకల్పితములైన ప్రియదర్శికా, రత్నావళులకును దీనికిని గల కల్పనాసామ్యములను కొన్నిటి నుదాహరించెదను:

(1) విదూషకునినిదురమత్తుచే రహస్యోద్భేదమగుట.

మాలవికాగ్నిమిత్రమునందు నాల్గవయంకమున సముద్రగృహద్వారరంగమున విదూషకుడు కూర్చుండియే నిద్రించుచుండగా ఇరావతీ, నిపుణికలువచ్చి వానినిచూతురు. అంతటవిదూషకుడు నిదురమత్తుచేనోడలు తెలియక

"భోది మాలవిఏ"

అని కలవరించును. అపుడు నిపుణిక వానిని బెదరించుటకై పాముపంటి వంకరకర్రను వానిపై విసరివేయగా వాడుబెదరి రాజా, నాక్రోశించును. రాజుమాలవిక మొదలగువారు బయటకు పరుగెత్తుకొనివచ్చి ఇరావతికంటబడుదురు. దానివలనరహస్యమంతయు బయల్పడును.అట్లే ప్రియదర్శికయందు మూడవయంకమున కౌముదీమహోత్సవములలో వాసవదత్తాచరితమును ఆడుటకనిఆరణ్యకా, మనోరమాదులను ఆజ్ఞాపింపగా నందు వత్సరాజనేపథ్యధారిణి యగు మనోరమనాయకునకు నాయికాసమాగమమును గూర్చుటకై తనకు బదులుగా వత్సరాజునే నాట్యరంగమునకు పంపెను. విదూషకుడు కొంతసేపు నాటకముజూచి నిద్రవచ్చుచున్నదని చిత్రశాలాద్వారమునకు వెళ్లి నిద్రించెను. వాసవదత్త కొంతసేపు చూచి కల్పనయధికముగ నున్నదని చూచుట కిచ్ఛగింపక లేచి వెళ్లుచుండగా నిందీవరిక వసంతకుడు చిత్రశాలాద్వారమున నిద్రించుచున్నాడనిచెప్పెను. అంతట వాసవదత్త అట్లయినచో రాజుకూడ నిక్కడనేయుండునని యాలోచించి వానిని లేపుచుండగా నిదురమత్తుచే,

"మణోరమే కింణచ్ఛిఅ ఆఅదో పిఅవ
అస్సో ఆదుణచ్ఛది ఏవ్వ"

అని యడిగెను. ఆపైన రహస్యమంతయు బయల్పడెను.

(2) దేవిచే నాయిక బంధింపబడుట.

మాలవికాగ్నిమిత్రమున చతుర్థాంకమున రాజునకు విదూషకునకు జరిగిన ఈక్రింది సంభాషణవలన తెలియుచున్నది.

రాజా—

గౌతమ కో వృత్తాన్త స్తత్ర భవత్యా స్తే
సఖ్యాః?

విదూ—

జో బిడాలగహీదా ఏపరహుది ఆఏ

రాజా— (సవిషాదమ్) కథమివ?

విదూ—

సాఖు తవస్సిణీ తాఏ పింగలచ్ఛీఏ సార
భాండభూఘరఏ గుహా ఏవిఅ ణిఖిత్తా

ఇక ప్రియదర్శికయందు చతుర్థాంకారంభమున ప్రవేశకమున మనోరమ ప్రవేశించి,

"అహాోదీహారోసదా దేవిప పత్తిఅం కాలం బద్ధాపవి అరణ్ణిఅప ఉవరి అణుగ్గహం ణగేణ్హాది."

అనుచు నాయిక బంధింపబడినదను విషయమును విశదీకరించుచున్నది. ఈ విషయము రెంటియందును సమముగ నున్నది.

(3) దేవికి గోష్ఠియందు పరివ్రాజిక యొక్కర్తె యుండుట.

మాలవికాగ్నిమిత్రమున మాధవసేనుని మంత్రి యగు సుమతియొక్క తోబుట్టువు కౌశికయనునామె పరివ్రాజికావేషధారిణియై ధారిణీదేవికి గోష్ఠియందున్నది. అట్లే ప్రియదర్శికయందు సాంకృత్యాయని యను పరివ్రాజిక గోష్ఠియందు కలదు.

(4) నాయికను సంకేతమునకుజేర్చుటకు మాయోపాయములను ప్రదర్శించుట.

మాలవికాగ్నిమిత్రమున నాలుగవ యంకమున విదూషకుడు పాముకరచినదను మిష చే బాధను నటించుచుండగా విషవైద్యుడగు ధ్రువసిద్ధిచెంతకు పంపబడెను. అంతట విదూషకుడు వానిచే నాగముద్రితాంగుళీయకము కావలయుననిపించి దానిచేత తీసికొని బంధనస్థానమందలి ద్వారరక్షికలకుచూపి మాలవికను విడిపించి సంకేతమునకు చేర్చెను. ఆరీతిగనే రత్నావళీనాటికయందు తృతీయాంకమున సాగరికను వత్సరాజుకడకు జేర్చుటకు సుసంగతవిదూషకున కుపాయము ఈ క్రింది విధముగ చెప్పెను.

"అజ్జ క్ఖు దేవీఏచిత్తఫలఅఉత్తంతసంకిదాఏసాఅరిఅం మమ హత్థే సమప్ప అంతీఏజంతాఏపిణత్థం ణేవత్థం పసాదీకిదం, తదో తేణ జేవ్వ విర ఇదబట్టిణీవేసం సాఅరిఅం గేహిఅ అహంపి కంచణమాళా వేసధారిణీ భవిఅ పదోసే భట్టిణో సఆసం ఆగమిస్సం తుమంపి ఇహ జవ్వట్టిదో చిత్తసాలిఅదువారే పడి ఆలఇస్ససి. తదో మాహవీలదామండపే తా ఏ సహ భట్టిణో సంగమో భవిస్సది."

అని. ఈవిషయముకూడ నాటికాపమ్యమునకు సహాయకారిగ నున్నది.

(5) నాయిక రాజునొద్దకు సంబంధమునకై తీసుకురాబడుదు మార్గమధ్యమున చిక్కులుపడి ఎట్టకేలకు రాజగృహముచేరి ప్రచ్ఛన్నవేషమున నచ్చట నుండుట.

మాలవికను తీసుకుని వచ్చుచుండగా మాధవసేనుడు పట్టుబడుటయును మిగిలినవారు పారివచ్చుచుండగా నాటవికబలము వారినెదురుకొని దోచుట కారంభించి మాలవికనుగూడ ఎత్తుకొనిపోయి వీరసేనుని కొప్పగించుట. వీరసేనుడు దేవ్యంతఃపురమునకుచేర్చుట. ఈవిషయము రత్నావళియందు రత్నావళినితీసికొని వచ్చుచుండగా తుపానుచే ఓడమునిగి ఆపైని వారు పడిన చిక్కులన్నిటికిని పోలికయగుచున్నది.

నాయిక పుట్టినింటినుండి వచ్చినవారు నాయికను గుర్తించుట. మాలవికాగ్నిమిత్రమున విదర్భదేశమునుండి వచ్చిన ఇద్దరు శిల్పకారికలు మాలవికనుగుర్తించిరి. రత్నావళియందు రత్నావళిని వసుభూతియనుసింహళాధిపామాత్యుడు గుర్తించును. ఇవ్విధముగ ప్రియదర్శికకును రత్నావళికిని సామ్యము నొందుచున్నది. ఇదిగాక నింకను స్వల్పవిషయములనేకములు సమానముగనున్నవి. ఈలక్షణములన్నియు సమన్వయించుచుండుటచే నీయది నాటికయేయగుచున్నది కానినాటకమనుటకుహేతువేమియును కనుబడుటలేదు. ఈ మాలవికాగ్నిమిత్రమునే మాత్రకగా నుంచుకొని యొకరు కొంత యాంధ్రీకరణముగను, కొంతస్వేచ్ఛగను మాలవికా నాటకమని యొక గ్రంథమును రచియించి ప్రకటించి యున్నారు. ఈ మాలవికాగ్నిమిత్రము నాటకమా నాటికయా అను విషయ మిదివరకుపండితు లెవరైనను చర్చించి సిద్ధాంతీకరించి యున్నారో లేదో తెలియుటలేదు. కాని సాహిత్య దర్పణమునకు నవీనవ్యాఖ్యయగు రుచిర వ్యాఖ్యాకారు డగు శివదత్తశర్మ మూలమునందు వీథి యను రూపకమున నుదాహరణముచూపుచోట "యథా

మాలవికా" అనియుండగా దానికి వ్యాఖ్యానముచేయుచు మాలవికా-నతుమాలవికాగ్నిమిత్ర మితిశబ్ద్యామ్, ఏతస్య నాటకతయైవ వ్యపదిష్టత్వాత్" అని వ్యాఖ్యానము చేసి యున్నాడు. (వీథీ లక్షణము లేవియు దీనియందు లేవు లెండు) "ఇచట నాటకతయైవ వ్యపదిష్టత్వాత్" అను దాని యభిప్రాయము చూడగా నిదియెప్పుడో చర్చింపబడి నాటకమనియే ధ్రువపరుపబడియున్నట్లు తోచుచున్నది. కాని ఆచర్చ ఎచటను కనుపడుటలేదు. ఆ హేతువుచే పండితులయెదుట నేదో యొకవిధముగ నారంభించినచో వారే నిర్ణయింతురను ముఖ్యాభిప్రాయముతో నొకపక్షము నవలంబించి ఇట్లు వ్రాయ సమకట్టితిని.

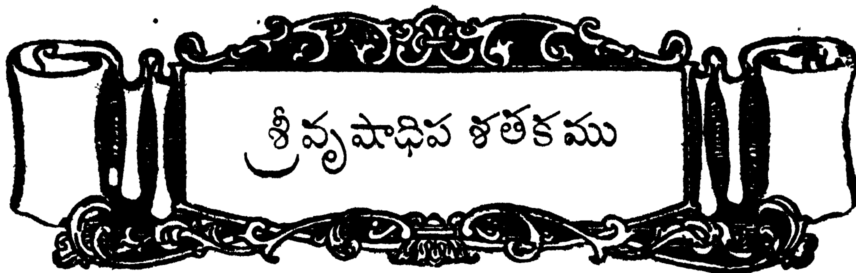
సంపూర్ణము

గీ త మా ల

(కవికాంతుఁడు)

సంజ కెంజిగి సరసవాసనల నొంది?
 పుష్పరూపమ్ము లొందెనాఁ బొలుపు
యిప్పుడిప్పుడె తేకుల విప్పఁ జూపు [మీఁటి
లలిత నవమోహనములు గులాబిపువులు;
పసిమివెలికాంతి కౌగిళ్ల పసఁ దనర్చి
నెఱివలపు లీను తెల్లగన్నేరి విరులు;
అచ్చ తెలివన్నె తళతళల్ పెచ్చువెలయు
రజతముగ్ధమ్ము నందివర్ధనసుమమ్ముఁ;
గలయఁగూరిచి యో ముద్దు వలపులాడి
యిచ్చెదే నాకుఁ బువుఁగాన్క నిచ్చమెచ్చి!
పంచసుమమాత్రమగు నీ యుపాయనమును
బంచకోటుల ధనరాశి మించఁగలదె?
సంఖ్యయున్నదె యందంపు జగతియందు?
పరిమితం బెట్లు గణియింపఁ బరిమళమునఁ
గానియదికాదు సన్నుతి కారణమ్ము;
వలపు పొలుపు లగణ్యత వఱలుఁగాని
వీడిపోవె సుమమ్ములు వాడిపోవ ?
వలపుగాదది హృదయంపు వలపుగాని;
వన్నెగాదది ప్రేమంపు చెన్నుగాని;
కాన్క ప్రియమయ్యెఁ జెలియ తాఁ కాన్కమాత్ర
మంత్యరహిత త్వదీయ రాగాబ్ధిఁ దెలుప;
హద్దులెఱుఁగ నీ ప్రేమరాజ్యమున కబల;
పట్ట మెటుగట్టితివో నన్నుఁ బ్రభు నొనర్చి!
ఏతదుపకృతి కేనేమి యిచ్చువాఁడఁ?
బ్రీతి నర్పింతుఁగాని యీ గీతమాల.

సంపూర్ణము

శ్రీవృషాధిప శతకము

(క్రీ.శ. 1220)

నిడుదవోలు వేంకటరమణగారు, బి. యే.

శతక ప్రాశస్త్యము

నేఁడు మనకుఁ దొరికినంతవఱకుఁ దెలుఁగుభాషలోఁ బుట్టిన శతకములలో వృషాధిపశతకమే మొదటి శతకమని చెప్పనొప్పును. ఈశతకము సుప్రసిద్ధశైవ కవియగు పాల్కురికి సోమనారాధ్యునిచే క్రీ.శ. 1220 సంవత్సర ప్రాంతమున రచియింపఁబడినది. అయినను నింతకుమున్నె తెలుఁగుభాషలో నిప్పటిశతకములం బోలిన చిన్నిచిన్ని కావ్యములు బయలువెడలినవి. వానియందు సంఖ్యానియమముగాని, మకుటనియమముగాని, లేకుండుటచే నవి శతకరూపముననున్నను వానిని శతకము లని చెప్పవలనుపడదు. కాని యాయాకవుల తరువాతివారు వానిని శతకములనియే వ్యవహరించుచు వచ్చిరి. ఇందుల కుదాహరణముగా క్రీ. శ. 1120 మొదలు క్రీ. శ. 1190 వరకు జీవించియున్న మల్లికార్జున పండితారాధ్యుని 'శివతత్త్వసారమును' దీసికొనవచ్చును. ఇందు నేఁడు దొరకిన గ్రంథము ననుసరించి రమారమి యైదు వందలకందపద్యములున్నవి. అన్నియుఁ గందపద్యములే యైనను మకుటము మాత్రము వేఱువేఱుగ నున్నది. ఒకచోట 'శివా'యని, వేఱొకచో 'మహేశా'యని, మఱియొకచో 'నజా'యని యిట్లనేక విధములుగ సంబోధనలు గలవు. అయినను శైవులుదీనిని శతకముగనే వ్యవహరించుచున్నట్లు పాల్కురికి సోమన పండితారాధ్యచరిత్రమువలనఁ దెలియవచ్చుచున్నది. చూడుఁడు:

"ద్వి. శ్రుతిపంచ గద్యలు రుద్రుని మహిమ
శతకంబు శివతత్త్వసార మాదిగను
గద్యపద్యంబు లాకాంక్షఁ జదువుచు
హృద్యంబుగా సత్కవీశ్వరుల్ వొగడ."

వా: ప్ర. 173-వ పుట.

అనియు,

వేఱొకచో

ద్వి. శ్రుతి సూక్తములు మహాస్తోత్ర సూక్తములు
శతకము శివతత్త్వసారము, దీప
కళిక, మహానాటకము, నుదాహరణ
ములు, రుద్రమహిమయు, ముక్తకావళులు.

ప. ప్ర. 369-వ పుట.

అనియుఁ జెప్పఁబడియున్నది.

కావున నిది వృషాధిపశతకముకన్న ముందుఁ బుట్టినదైనను, పైనియమములు లేకుండుటచే నిది యొకచిన్నకావ్యమే యనియు, మనకుఁ దొరికినవానిలో వృషాధిపశతకమే ప్రథమ శతకమనియు మనము నిశ్చయింప వచ్చును.

శతక కర్తృత్వము

ఈ శతకమునకుఁ గర్త పాల్కురికి సోమనారాధ్యుఁడని యీవఱకే చెప్పఁబడియున్నది. ఈతఁడు దక్షిణ హిందూదేశమున జన్మించిన శైవకవులలో సుప్రసిద్ధుఁడు. సంస్కృతాంధ్రములనేకాక, తమిళము, కర్ణాటకము మొదలగు నెనిమిది భాషలలోఁ గవిత్వము చెప్పిన మహాకవి. చతుర్వేద పారగుఁడై, సకల శ్రుతిస్మృతి పురాణేతిహాసముల సంపూర్ణముగ నాకళించిన నిరుపమానప్రతిభాశాలి. బౌద్ధజైన చార్వాకాది మతములకుఁ బ్రక్కలో బల్లెమైతనలోకోత్తరరసవత్కవిత్వముచే జనుల మానంబుల నుఱ్ఱూతలూఁగఁజేసి, కర్ణాటాంధ్రదేశముల వీరశైవ మతవ్యాపనమునకుం దోడ్పడిన మహానుభావుఁడు. నూతనకవితారీతులఁ గల్పించి తనతరువాతి తెలుఁగుకవులకు భిక్షముపెట్టిన లాక్షణికకవి సార్వభౌముఁడు. ప్రత్యక్ష భృంగీశావతారమనియు, నవ్యశైవకోలాహలుఁడనియు నభినవవ్యాసుఁ డనియుఁ బొగడ్తకెక్కిన

వాఁడు. వేయేల వీరశైవులీతని దైవముగనే భావింతురు.

ఈశతకము నతఁడే రచియించినట్లీ క్రిందిపద్యమే తెలుపుచున్నది:

చ. అకుటిలలీల జంగమ సమగ్రదయాకలితప్రసాద పాలకురికిసోమనాథుఁడతిలౌల్యమునన్ బసవన్న దండనాయకునకు నొప్పనీశతకమర్పణచేసె నిలన్ బఠించువారికి వినువారికిం గలుగు శ్రీయును నాయువు భుక్తి [ముక్తియున్

మఱియు నీతఁడు రచించిన పండితారాధ్య చరిత్రమునఁగూడ నీతఁడీశతకమును రచించినట్లు ధ్వనించుచున్నది.

ద్వి. బసవన్న మహిమ సంభవస్ఫూర్తియుక్తి
బసరించితివి గద్యపద్యాదికృతుల
అనవారిక

పదునాల్గవ శతాబ్దముననుండి, సోమనద్విపద బసవపురాణముఁ బద్యకావ్యముగ నొనరించి నూతని శ్రీశైలమఠంబుఁ గృతినొసఁగిన పిడుపర్తి సోమనాథకవిగూడ దీనిని సోమనకృతులలోఁ జెప్పియున్నాడు.

సీ. బసవపురాణంబు, పండితారాధ్యుల
చరితంబు ననుభవసారమును జ
తుర్వేదసారసూక్తులు, సోమనాథభా
ష్యమ్ము, శ్రీరుద్రభాష్యంబు, బసవ
రగడ, గంగోత్పత్తిరగడ, శ్రీబసవాఢ్య
రగడయు, సద్గురురగడ, చెన్న
మల్లుసీసములు, నమస్కారగద్య, వృ
షాధిపశతకంబు, నక్షరాంక
గద్యపద్యములు"

కావున నిది సోమనాథకృతమని నిస్సంశయముగఁ జెప్పనొప్పును.

శతకరచనాకాలము

ఇంక నీశతక మెప్పుడు రచియించినదియుఁ దెలిసికొనవలెను. ఇతఁడీశతకరచనాకాలముఁ జెప్పక పోయినను, మనము కొంతవఱకు నీకాలము నిర్ణయింపవచ్చును. సోమనాథకవి, క్రీ. శ. 1190 మొదలు 1260 వఱకు జీవించియున్నట్లు పెక్కుప్రమాణములచే నిశ్చయింపవచ్చును. మఱియు శతకాంతమున సోమనాథుఁడిట్లు చెప్పినాఁడు.

చ. బసవఁడు ప్రీతిఁగైకొనియె,
భక్తిమెయిన్ రచియింపనాఁడు మున్
బసవపురాణమంచు ననుఁ
బ్రస్తుతిసేయుదు రట్లుకాన నీ
యసమదయాధురీణతకు
నంకితపాటుఘటిల్లఁ బెంపు నన్
వసిగొనిప్రోవుమయ్య బస
వా! బసవా! బసవా! వృషాధిపా!

సోమన క్రీ. శ. 1190 సం. ప్రాంతముల జన్మించినయెడల నీశతకమును దనకు ముప్పది, ముప్పదిరెండేండ్లు వయసున నఁగా క్రీ.శ. 1222 సం. ప్రాంతముల రచియించియుండును. ఇంతియే కాక 1222లో నుద్భటకావ్యమును వ్రాసిన కన్నడకవి యగు సోమరాజు తనకావ్యములో 'సముదంచద్వృషభస్తవామరమహీజారామనమ్ సోమనమ్' అని సోమనను స్తుతించియుండుటచేతను, నాతఁడు సోమనబసవపురాణాది కావ్యములు రచియించినకాలమునే పైస్తుతివలన సూచించుటచేతను నీశతకము క్రీ. శ. 1220 సం. ప్రాంతముల రచియింపఁబడినదనుట సత్యదూరము కాదు.

శతక విషయము

ఈశతకమున పైని వివరించిన రెండుపద్యములతోఁగలసి నూటతొమ్మిది పద్యములు గలవు. శతకమంతయుఁ జంపకోత్పలమాలికలతోఁ జెప్పఁబడినది. "బసవా! బసవా! బసవా! వృషాధిపా!" అను మకుటము గలది. మకుటము నీవిధముగ నుంచుటలోనే సోమన భక్తితాత్పర్యములు విశదపడుచున్నవి. "కవితసేరుపు యతి పూర్వకైపుదెలుపు" అనునట్లిందలి యతి యెంతయుఁ గొనియాడఁదగియున్నది. బసవా! యను రెండవ సంబోధనాంతమున యతినిల్చుచున్నది. అట్లుండుటవలన స్వరవ్యంజనయతులసమనుకూలతయేకాక కేవల విశ్రమస్థానమై యావిశ్రమము చెవులకింపు నింపుచున్నది. బసవా యను నామమంతయింపు నింపదే! ఇంపేయన నీలేకమహత్త్వముఁగూడ గలిగియున్నది. చూడుఁడు:

ద్వి.బసవని శరణన్నఁ బాపక్షయంబు
బసవని శరణన్నఁ బరమపావనము
బసవని శరణన్నఁ బ్రత్యక్షసుఖము
బసవని శరణన్న భవరోగహరము
బసవని శరణన్న భక్తి చేకూరు
బసవని శరణన్న బంధము ల్వాయు
బసవని శరణన్న భాగ్యంబు వొందు
బసవని శరణన్న బాయు నాపదలు
బసవని శరణన్న నెసలారుకీర్తి
బసవని శరణన్న ఫలియించుఁగోర్కె
బసవని శరణన్న నెసఁగువాక్సిద్ధి
బసవని శరణన్న భ్రాజిల్లుబుద్ధి
వేయేల మును బసవా యనఁ బరగు
నీయక్షరత్రయం బిట్లొక్కమాటు
చదువ నెవ్వండేని ముదముతో నతని
వదనంబు శివునకుఁ గుదురు తానగఁగ
పాయక బసవనిఁ బ్రస్తుతించినను
బాయుట చోద్యమే భవబంధనములు.

బసవపురాణానతారిక.

ఇట్లక్షరత్రయము నొకసారి పఠించిన మాత్రముననే భక్తి యంకురించుచున్నపుడు మూఁడుసారులుపఠించినయెడల మోక్షపదవి దొరకుటయం దాశ్చర్యమేమి గలదు? శతకమకుటమునందే యింతటి మాహాత్మ్యమున్నయెడల శతకమంతటియం దెంతటి మాహాత్మ్యమున్నదో కదా?

శతక విషయవిభాగము

ఈశతకమును మూఁడుభాగములుగ విభాగింపవచ్చును. మొదటిది శబ్దాలంకారస్తుతి. రెండవది సంస్కృతభాషాదిస్తుతి. మూఁడవది భక్తప్రశంస. ఇందలి ప్రతిభాగము నొక్కొక్కచిత్రముతోఁ గూడియుండుటచే శతకమంతయు నపూర్వమై యలరారుచున్నది.

శబ్దాలంకారస్తుతి

మొదటి యేఁబదియెనిమిది పద్యము లనుప్రాసాది శబ్దాలంకారములతో రచియింపఁబడినవి. ఈశబ్దాలంకారము లింత విరళముగ నుపయోగించుటలో నీ సోమనాథుఁడే మొదటివాఁడని తోఁచుచున్నది ద్విపదలయందంత్యప్రాసము నతిసులభముగ వాడిన సోమనాథకవికి వృత్తములలో వాడుట యొకగొప్పగాదు. ఈ క్రింది యుదాహరణమును గమనింపుఁడు.

ద్వి. లింగమూర్తులప్రోవు లీలలతావు
మంగళత్వమునెల్ల మహిమలకెల్ల
పరమార్థములకాది ప్రమథులవేది
సురతరువులగుంపు సురభులసొంపు
చింతామణులయిల్లు శ్రీపుట్టినిల్లు
సంతసంబులతీపు సత్యంబురూపు
స్పర్శవేదులరాశి ప్రత్యక్షకాశి
దర్శనంబులముక్తి ధన్యతశక్తి
దమితేంద్రియులసీమ దాసులప్రేమ
విమలతయురువు తత్త్వముపొట్టబొరువు
జంగమోత్సవము ప్రసాదంబుజవము
సంగీతములగుత్తి శరణులవృత్తి
నిర్గతాఘులదృష్టి నిత్యతపుష్టి
స్వర్గంబుగరసు మోక్షంబులనెరసు
శివయోగులకిరవు సిద్ధులనెరవు
ధ్రువకీర్తిపెంపు నిత్యులమతియింపు
నదులుపొచ్చెడియిల్లు నగములకొల్లు
సదమలాత్ములపేర్మి శంకరుహార్మి
తపసులయెల్మి తీర్థంబులనెల్మి
జపసమాధులప్రోద్దు తపముల దుద్దు
భక్తులచెలువు విరక్తులనెలవు
ముక్తిమంతులత్రోవ మోహంబుచేవ
భవసాగరమునావ పదములతావ
శివభక్తి శిఖరంబు శ్రీనగేంద్రంబు

పం.చ—ప.ప్ర

ఇందు మొదటి యేబది యెనిమిది పద్యములలో మొదటి ముప్పదినాలుగు పద్యములేకాను ప్రాసముతోఁ గూడియున్నవి. మచ్చునకు మొదటిపద్యమే చాలును.

ఉ. శ్రీగురులింగమూర్తి! సవి
శేషమహోజ్జ్వలకీర్తి! సత్క్రియా
ద్యోగకళాప్రపూర్తి! యవ
ధూత పునర్భవజూర్తి! పాలితా

భ్యాగత సంశ్రితార్తి కవి
పండిత గాయకచక్రవర్తి! దే
వా! గతి నీవె మాకు బస
వా! బసవా! బసవా! వృషాధిపా!

ముప్పదినాలుగునుండి నలువదివఱకును లాటాను ప్రాసముతోఁ జెప్పఁబడినవి.

చ. గురుపదపద్మసద్మ యవి
కుంఠిత జంగమశీలశీల సు
స్థిర మృదుపాదమోద సము
దీర్ణ విశేషమహత్త్వతత్త్వని
ర్భరభుజశౌర్యధుర్య పరి
రంభితభక్తికళత్రగోత్ర మ
ద్వరద శరణ్యమయ్య బస
వా! బసవా! బసవా! వృషాధిపా!

నలువదినుండి నలువదియైదువఱకును ప్రతిపాదాను ప్రాసముఁ జెప్పఁబడినది.

చ. సరసవచస్క నిర్మలయశ
స్క శివైక్యమనస్క భక్తిహృ
త్సరసిజగేహ కౢప్తభవ
దాహ దయాపరివాహ! చిత్సుఖో
త్తర నిజకల్ప భక్తపర
తల్ప మహావృషకల్ప మన్మనో
వరదశరణ్యమయ్య బస
వా! బసవా! బసవా! వృషాధిపా!

చ. ఉరుతరభాగ్య మన్మహిత
యోగ్యజగత్త్రయ మృగ్య పాపసం
హారణసమర్థ నమ్రచరి
తార్థలసద్గుణసార్థ భావభ
స్వరనయసాంద్ర కీర్తిజిత
చంద్ర వివర్జితతంద్ర మన్మనో
వరద శరణ్యమయ్య బస
వా! బసవా! బసవా! వృషాధిపా!

నన్నెచోడుని కుమారసంభవమునఁ గూడ నిట్టియను ప్రాసములు కలవు.

చ. కరమువిచారి తద్దయు వి
కారి మనం బది సారివోలె నే
తిరిగెడుగాని నిల్వదిది
దీనివలత్వము మాని నీపదాం
బురుహములంద సంస్మరణఁ
బొంద దయన్ సురబృందవంద్య సు
స్థిరముగనిల్పు, తత్త్వవిధిఁ
దెల్పు, సమస్థితిసల్పు శంకరా!
ఆ. ౬. 804 పద్యము

ఇట్లనేక స్థలములంగలవు.

నలువదినుండి యేఁబదిపద్యములు ముక్తపదగ్రస్తాలంకారముతోఁ జెప్పఁబడినవి.

చ. ఇహపరసిద్ధ సిద్ధవృష
భేశ్వర యీశ్వరభక్త భక్తహృ
ద్గహనవిలోక లోకహిత
కారణ, కారణజన్మ, జన్మదో
షహరణదక్ష, దక్షరిపు
సన్నిభ, సన్నిభరూప రూప ని
ర్వహణ శరణ్యమయ్య బస
వా! బసవా! బసవా! వృషాధిపా!

నలువదియాఱునుండి నలుబది యొనిమిదివఱకును, సమాస ఘటితములు ప్రార్థన పద్యములు.

చ. ప్రమథగణాధినాథసము
పాసనభాసుర పార్వతీమనో
రమ రమణీయహృత్కమల
రాజిత నవ్యపతంగ సౌరభ
భ్రమరవిలోలతామధుక
రాయిత దివ్యశరీర సత్ప్రభా
వమహిత నీవదిక్కు బస
వా! బసవా! బసవా! వృషాధిపా!

ఉ. ఆప్తగణప్రవిష్ట సక
లార్తిహరాయ నమోనమో సుఖా
వాప్తికరస్మితాంచిత క
టాక్షదయాయ నమో నమో సము
ద్దీప్త గుణాయ తేయనుచు
దీనగతిం బ్రణుతింతు నిన్ను ని

ర్వాశ్రిప్తజగత్ప్రపంచ బస
వా! బసవా! బసవా! వృషాధిపా!

రెండవది సంస్కృతభాషాదిస్తుతి దాని నీక్రింద వివరించెదను.

సంస్కృతము

ఉ. హృన్నలినే స్మరామిభవ
దీయపదద్వితయంభవాటన
స్విన్నతనుశ్రమాపహా మ
శేషజగత్ప్రణుతం మదీశ ని
ష్పన్నదయానిధే! యనుచు
సంస్కృతభాష నుతింతునిన్నువి
ద్వన్నుతనామధేయ బస
వా! బసవా! బసవా! వృషాధిపా!

ద్రావిడము (తమిళము)

చ. పరమగా యెన్నెయాండవనె,
పన్నగతానె యనాథనాథనే
పెరియవనే పుణిందవనె
పేరుడయానె పిరానెయప్పనే
తరిమురియయ్యనే యనుచు
ద్రావిడభాషనుతింతు మన్మ
నోహర కరుణావిధేయ బస
వా! బసవా! బసవా! వృషాధిపా!

కన్నడము

చ. హసులెయరెయెన్న రక్షిసువ
దారయ దెన్నవనీతవెందు మ
న్నిసువుదు నిమ్మడింగెరగు
నిమ్మప్రసాదియె నిమ్మతొత్తనే
కసిగతియంచు భక్తినినుఁ
గన్నడభాష నుతింతుఁ బద్మజా
శ్వసన శరణ్యమయ్య బస
వా! బసవా! బసవా! వృషాధిపా!

అవార్యభాష లేక ఆరెభాష
(మహారాష్ట్రభాష)

ఉ. దేవవరాతుమ్హాచగురు
దేవమ్హణానుతరీతుమ్హాచగో
సావతురా తుమ్హాచ తుము
సాచప్రసాదఅమ్హాకృపాకరా
యీవగదాయటంచు నుతి
యించెదనిన్నను నార్యభాష దే
వావినుతార్యలీల బస
వా! బసవా! బసవా! వృషాధిపా!

మణిప్రవాళము

(కర్ణాటమున దేశభాషయు, సంస్కృతము కలిసిన మిశ్రభాషకు మణిప్రవాళము అని పేరు)

ఉ. హాడువెనామహారసవ
నంఘ్రియుగభ్రమగొండుసద్గుణా
మాడువెయర్చనంబిడె స
మగ్రనుతి త్వయి సత్క్రియల్ దగన్
గూఢమణిప్రవాళమునఁ
గోరి నుతింతును సంచితార్థముల్
పాడిగనివ్వటిల్ల బసవా!
బసవా! బసవా! వృషాధిపా!

పెక్కు భాషలు

చ. తిగుఘుడి నామనంబునను
దే హృదయేశ్వర కింవిధీయతాం
పరతర త్వం పురాణ నను
పాహివిభో అమవాపితాఅమా
వరద నెఘుల్లెయంచు నినుఁ
బ్రస్తుతిసేయుదుఁ బెక్కుభాషలన్
బరద వివేకశీల బస
వా! బసవా! బసవా! వృషాధిపా!

ఇట్లేసోమనాథుఁడుపండితారాధ్యచరిత్రమునందుఁ బర్వతప్రకరణమున శ్రీశైలయాత్రను వర్ణించుసందర్భమున నేదేశప్రజను లేభాష మాట్లాడిరో యాభాష నే వ్రాసియున్నాఁడు. దీనివలననే సోమనాథ నియష్ట భాషాసుకవిత్వరచనా బిరుదాంకము సార్థకమగుచున్నది

మూఁడవభాగమున బసవనమహిమలును, మడివాలు మాచయ్య, కిన్నెరబ్రహ్మదేవయ్య, కక్కయ్య, పోడ్డల దేవర బాచిరాజు, మోళిగమారయ్య, ముసిండి చౌడయ్య

పవిక్తత బ్రహ్మయ్య, తెలుఁగుబొమ్మయ్య, కన్నడ బ్రహ్మయ్య, శంకరదాసిదేవుడు, శివనాగమయ్య, అల్లమప్రభువు, చెన్నబసవన్న, సురియ చౌడయ్య, శృంగిబొప్పయ్య, మొరటదంకయ్య, కోలివహల్లికల్లిదేవుడు, అరియమరాజు, మల్లికార్జునపండితుఁడు మొదలగుమహాభక్తవరుల మహిమలు పేర్కొనఁబడినవి. వీరలచరిత్రములన్నియుఁ బండితారాధ్యచరిత్రమునను, బసవపురాణమునను విపులముగా వర్ణింపఁబడియున్నవి. అయినను భక్తులచరిత్రము లెన్నిమాఱులు పఠించినను విసువు జనింపఁజేయవు. కానవానిలోఁ గొన్నిఁటి నుదాహరించుచున్నాఁడను.

ఉ. చిత్తజవైరి విక్రమము
చెప్పకుచెప్పకు త్రావనోడి దా
కుత్తుకనిల్పెనంచు కడు
గ్రూరతరంబగు కాలకూటముల్
కుత్తుకబంటిఁ గ్రోలినయ
కుంఠిత విక్రమచక్రవర్తి భా
స్వత్తను నీవెదిక్కు బసవా!
బసవా! బసవా! వృషాధిపా!

ఉ. దీప్రపునీ మహామహిమ,
దివ్యమునీ మహనీయవిక్రమం
బప్రతిమంబునీ చరిత
మాద్యము నీనిజరూపమంచు న
ల్లప్రభుఁడర్థితోడ నుప
లాలనసేయఁగ నొప్పుమన్న దే
వాప్రణుతింతు నిన్ను బస
వా! బసవా! బసవా! వృషాధిపా!

ఉ. దండితవాదియై శివుడ
దైవముగా గని గన్నులిచ్చి తా
నిండుమనంబుతో నిలువు
నిద్దపుగన్నులు దాల్చిపొల్చుమా
పండిత మల్లికార్జునుడు
ప్రస్తుతిసేయఁగ నేర్చు నిన్ను నె
వ్వండు నుతింప నేర్చు బస
వా! బసవా! బసవా! వృషాధిపా!

ఈక్రిందిపద్యము చూచినతోడనే భాస్కరరామాయణమునందలి పద్యమొకటి జ్ఞాపకమునచ్చుచున్నది చూడుఁడు.

ఉ. స్వీకృత భక్తలోక యవ
శీకృతకర్మశివావధూక, యూ
రీకృతసద్వివేక, యురర
రీకృతజంగమ భక్తతూక, మూ
రీకృత దుష్టపాక, యఘ
రీకృతవేద విరుద్ధవాద చా
ర్వాక శరణ్యమయ్య బస
వా! బసవా! బసవా! వృషాధిపా!

ఉ. స్వీకృత భక్తశీలుఁడు వ
శీకృత సర్వనిలింపనాథుఁడూ
రీకృత ధర్మమార్గు డుర
రీకృత నీతివిశారదుండు దూ
రీకృత దుష్టచేష్టుఁడు వ
రీకృత వానరవల్లభుండు మో
ఘీకృత వీరవైరి సుమ
శీకృతధీరుఁడు రాఘవుండిలన్
—భా. రా. 625 పుట 2622 పద్యము

ఈక్రింది రెండుపద్యములును సోమనారాధ్యుని భక్తిని వెల్లడించుచున్నవి.

ఉ. బసవనిధానమా బసవ
భవ్యనిధీ బసవామృతాంబుధీ
బసవమహానిధీ బసవ
ధర్మగిరీ బసవా మరుద్రుమా
బసవమహాబలీ బసవ
బండరువా బసవోల్లసన్మణీ
వసిగని బ్రోవుమయ్య బస
వా! బసవా! బసవా! వృషాధిపా!

ఉ. నాయొడయండ నాథుఁడ
నాహ్లాదయీశ్వర నామనోరమా
నాయిలువేల్ప నావరద
నాగురులింగమ నాదుజంగమా
నాయధినాథ నావరుడ
నన్నుఁ గృపామతిఁ బ్రోవుమయ్య దే

వా యఖిసంధ్యరూప బస
వా! బసవా! బసవా! వృషాధిపా!

శతకమంతయు సలక్షణముగ వ్రాయఁబడినది. ఈ క్రిందిపద్యమున ధ, ఢ, ప్రాసము పడుచున్నది. *

ఉ. ఏడులు నూరటన్న శ్రుతు
లేకము శ్రీగిరిమీద నాలు నూ
ఱేడులు సంచరించి సక
లేశ్వరదేవర మాదిరాజు నా
యేడులు నూఱటన్న విధి
నిష్ఠురఘోర మహాహిదంష్ట్రికా
వ్యాఢము లడంచెనయ్య బస
వా! బసవా! బసవా! వృషాధిపా.

ఆంధ్రభాషలోఁ బ్రథమశతకమును భక్తివిలసిత మును నగు నీవృషాధిపశతకము నాంధ్రసోదరులు భక్తిమై బఠించెదరు గాక.

శ్రీ భీష్మ శరణాగతి

మహాస్వామి శ్రీకుమార ఆదివరాహాచార్యులు గారు

హరి! హరి! శ్రీహరీ! నరసఖా! తమ దివ్యసుధాతరంగభా
స్వరమగు సూక్తిమాలయుఁ, బ్రసన్నకృపారసశీతలంబు లౌ
సరసదృగంతకోణములు, సౌమ్యమనోహరమైన మూర్తియుఁ
మెఱయఁగ నా హృదబ్జమున మేకొని దర్శనమీయు మెప్పుడున్.

మ. నెనరుంజిల్కు ప్రశాంతశీతలమునౌ నీ క్రేగనుం జూపు పె
ల్లున నిచ్ఛాయతి నోలలాడుతడవా లుప్తశ్రమంబై క్షణం
బునకుం దీటుగ నేఁగె, నీక్షణము సంభూతశ్రమం దా యుగం
బునకుం దీటుగఁ దోరమయ్యెను భవన్మూర్తి న్విలోకింపమిన్.

శా. మేనంగాఁడిన యాశరాగ్రములు సంభేదింపఁగా సాగె, ని
స్త్రాణం జిక్కిన యింద్రియంబులును మూర్ఛాధీనతం గాంచె, బ్ర
జ్ఞానం బెంతయు డిల్లవోయె, మతి నీ సందర్శనాపేక్ష ను
న్మానంబై యొసవోయియుండె నుచితంబా? ఇట్లు కన్మూయుటల్.

చ. ముదుకఁడ బాణవిద్ధుఁడను మూర్ఛితుఁడం దిట దప్పియుంటి వే
ఱొది గతిలేనివాఁడ భవదీయపదంబులె నమ్మినాఁడ నీ
వెదుటనె యుండినం గని గ్రహింపఁగఁ జాలనివాఁడ వేఁడువాఁ
డ దయకుఁ బాత్రమాటకు నెడంబు నొసంగుము రుక్మిణీధవా!

---

* ఈ పద్యము ఈ క్రిందివిధముగగూడ పెక్కుమాతృకలలో గలదు. అందువలన పాలకురికి సోమనాథుడు ధ, థ ల ప్రాసమును ఉపయోగించెననుట సమంజసముగా జూపట్టదు. [భా. ప. సం.]

ఉ. ఏడులు నూఱటంచు శ్రుతులెన్నఁగ శ్రీగిరిమీద నాలు నూ, ఱేడులు సంచరింపు సకలేశ్వరదేవర మాదిరాజు నా, నేఁడల నూరుపున్న భువినిష్ఠురకాల మహోగ్రదృష్టి క్రో, న్వాఁడు లణంపుమయ్య బసవా! బసవా బసవా! వృషాధిపా!

చ. విరివిగ నన్యులం బరిభవించితిఁ, గోమలిఁ గోలవెట్టితిన్,
గురునిఁ దిరస్కరించితిఁ, బ్రకోపవశంవదుఁ డైతిఁ, దల్లిప
న్పరయక మీఱితిం, దెలియనైతి హితం బహితంబు, నిన్ను నీ
నిరుపమభక్తునిన్ సిలుగు నించితి, ముంచితి వాడియంపలన్.

ఉ. ఇంకను నే నెఱింగినవి యేను నెఱుంగని వెన్ని యున్నవో
యంకెకు మీఱుసెట్టలవియన్నియు నీ కిటఁ దేటతెల్ల మో
శంకర! భక్తమానసవశంకర! వాని గణించితేని నా
కింకఁ బునర్భవంబు లభియించునె నిష్కృతి సంభవించునే.

ఉ. నమ్మితినయ్య యెట్టి యపునర్భవమైన ప్రియంబె కాని నీ
వమ్మునికోలతో విమలహాసముతో నుపదేశముద్రతో
నెమ్మది దర్శనంబొసఁగి నిల్చితివే పదివేలు నాకు నీ
సొమ్మిది యెందుఁ జేర్చినను జూపిడియుండుట నీ భరంబెకా.

చ. ఇదియును నేను కోరఁ గత మేమియు లేదు స్వకీయమైన సొ
మ్మదెసఁ బ్రభుండు చూడ్కినిడి ప్రోచుటయేని స్వభావసిద్ధమే
కద యయినన్ గడంగుదురు గానక నాత్మభరార్పణంబునం
బదిలములేని నాచపలభావము తాఁ బలికించు నిట్టులన్.

శా. ఐనం దీనశరణ్య నీకరుణయే యాధారమై యున్నదం
చేనేమేమియు కోరుచుంటి నిటఁ దండ్రీ యాజగన్మాత యెం
తే నీవల్లభయాట నాజనని నుద్వీక్షించియే కాని యీ
దీనుం బ్రేముడిఁ గాంచి నర్మిలిఁ బ్రసాదింపంగదే యీశ్వరా!

సీ. వెనుకాళ్ల నూని లేచినవారువంబుల, పగ్గము లొకకేలఁ బట్టి యాఁపి,
వెనుకకు మఱలి పార్థునిఁ జూచునెడ నిలు,కడ కొకకేల మోకాలు నాని,
వాఱుఁ జేరిచిపట్టి తేరిపై నూదిన, మునికోల నొకకేలఁ బొందుపఱచి
క్రీడి బ్రబోధించు ప్రీతిమై నొకకేలు, మునుసాచి యుపదేశముద్ర వట్టి
గీ. గరిమ నాలీఢపద్ధతిఁ గాలునిడి కిరీటి తేరినొగల్ కృతార్థీకరించి
నట్టి నీదివ్యసుందరమయిన మూర్తి, నాదుచరమధారణమునఁ బాదుకొనుత.

మ. భగవద్భవ్యగుణాళి మాటి పరిదీవ్యత్కాలరుద్రాత్మకం
బగు భీమాకృతిఁ దేరిముంగలను సూత్రాకార లక్ష్మీధరం

బగు శాంతాకృతిఁ దేరియందును జగద్ధానంబుకై నిల్చి చి
త్రగతిం గ్రాలిన యైంద్రజాలికుని పాదద్వంద్వముం గొల్చెదన్.

ఉ. చూపులలో సుధారసము జొబ్బిలఁ బార్థునిమోముఁ గాంచి గీ
తోపనిషత్తుఁ జెప్పుచు సురౌఘముఁ జూడఁగ వేఁడు (శ్రీ)మహా
రూపముఁ జూపుచున్ గలనఁ దూకొను నెల్లఱ కన్నుఁగట్టి నే
నాపదమందు గ్రాల్ కపట నాటక సూత్రధరుం భజించెదన్.

చ. చెనఁటితనాన నేను హరిచేతనె చక్రముఁ బట్టఁజేతు నం
చని వెడబింకముం బలికినందుకు భక్తుని మాట నిల్పఁగాఁ
దన ప్రతినం ద్యజించిన స్వతంత్ర చరిత్రుఁడు భక్తవత్సలుం
డనయము నాహృదంబుజమునందు వసించునుగాఁత ప్రీతిమై.

ఉ. తాతయటంచుఁ బ్రేమముకతంబునఁ గొట్టనిక్రీడికిం బ్రకో
పాతిశయంబుఁ గూర్పఁ జరణాశ్రయు నిమ్మదిభక్తునిన్ జగత్
ఖ్యాతయశస్కుఁ జేయ ననఘా యది కొండొకలీలగాక శ్రీ
నేతకు నిర్వికారునకు నీకు శరాహతిబాధ యున్నదే?

సీ. నొగలనుండియెదూకు నెగపునజారెడు, స్వర్ణచేలంపు పచ్చని వెలుంగు
కరమున దిర్దిరం దిరిగి తేజోమాల, వరగించు చక్రపు టరుణదీప్తి
చెలిమి నాతోడ డాఁగిలి మూఁతలాఁడుచు, విహరించు లేనవ్వు విశదకాంతి
గాలితాఁకిడిని మొక్కలముగాఁ జెఱలాడు, నిడుదనూఁగురుల వినీలరుచులు
గీ. చేరి శబలితమై మృదుశ్రీలు చెలఁగ, నడగు వాత్సల్యసూర్యుని పొడుపుమోాల
వెడలు చిత్రవర్ణంబుల విభల నించి, నటప్రౌఢుఁడు నాయెడ నలరుఁగాఁత!

చ. విజయుఁడు కేలుదోయిఁ బెనవేసి దిటంబుగ లాగుచుండ గా
ఢజవముతోడ నాపయి వడం గమకించి ప్రపాతపాతవే
గజుపదుపత్యాక్రమణ కాలవిఘూర్ణిత వాహినీ నికా
శజవనమూర్తియై యెడరు స్వామిపదంబుల నాశ్రయించెదన్.

శా. బావా! తొందరయేల? యీపరిజనుల్ భావింపుమా? యంచు నెం
తే విప్పచ్చుఁడు వేఁడుచుండ వినకే దివ్యన్మహామేఘగ

ర్జావిస్ఫూర్జితధీరఘోషమున భీష్మా! కాచికొమ్మంచు నా
పై వేంచేసినభాగ్యమూర్తికృప నాభావంబునం బొల్చుతన్.

ఉ. కోపముపూఁతచే మురువుఁ గుల్కుచు నిద్దములైన క్రేఁగనుం
జూపువెలుంగులున్ సరససౌమ్యసుదర్శనచక్రదీధితుల్
నాపయిఁ బెల్లుఁగట్టి కరుణాసుధ నిమ్ముగఁ జిమ్ముచుండ 'నీ
యేపడఁగింతుఁ గాచుకొను మీ' యని వచ్చినధీరుఁ గొల్చెదన్.

ఉ. గాటఁపువెల్గులం దెసలఁ గ్రమ్ముచుఁ గేల రహించుఁజక్రపుం
బోటరి మొండలం గలిసి ముగ్ధతరస్మితచంద్రికాఝరుల్
నేటున గోరువెచ్చనగు స్నిగ్ధతరప్రభ నింప నాపయిన్
దాటున వచ్చినట్టి శుభధామము నామెదఁ బాదుఁగాంచుతన్.

శా. నీసంకల్పముచేఁ గుశాగ్రము కడుం దీండ్రంపుబ్రహ్మాస్త్రమై
గాసింబెట్టె జయంతునంతటి దొరన్ గాలాత్మ! యీవృద్ధుపై
నీసర్వంకషచక్రమే వలయుటల్ నీదివ్యకారుణ్యల
క్ష్మీసామ్రాజ్యము వీనిభాగ్యమెకదా? కృష్ణా! జగన్నాయకా!

మ. పరుషజ్వాలము వైష్ణవాస్త్రము భవద్వక్షంబునం బూలదం
డ రహిం గాంచఁగ నాశరోత్కరమె తీండ్రంబయ్యెనే నీకుఁ గం
ఠరకాళీయ మహాహిదంష్ట్రములు కన్నన్ నీప్రతిజ్ఞన్ ద్యజిం
చి రథాంగంబు గ్రహించి నాపయికిరా శ్రీకృష్ణ! భక్తప్రియా!

చం. ప్రమ కరుణాప్రవాహమునఁ గ్రమ్ముకరుళ్లగు శ్రీదృగంతవి
భ్రమముల కాత్తమిత్రము, ప్రసన్నమనః కుముదాళికిం బవి
త్రము నగు పండువెన్నెల, యధార్మికలోకము కన్నుఁగట్టు ది
వ్యము నగు నైంద్రజాలికము నచ్యుతు లేనగవుం భజించెదన్.

మ. ఇదియే చాల్ పదివేలు నాకు నేఁక వేఱేలా? యదార్థైన చూ
డ్కుదిటంబై మది నంటియుండెఁ గద క్రొంశేవన్ దదాసీంతనం
బు దయారోషకరంభితంబు కరుణాముగ్ధంబు నీమూర్తి యే
విదశంగాని శుభాశ్రయంబిది మనోబింబంబునుం బాయునే.

చ. నిగనిగలాఁడు మించుల వినిర్మల చిత్రకలా కలాపముం
దెగడు చిరత్నరత్నరుచిదివ్యమునౌ మునికోల కారుమ
బ్బుగములఁ గేరుమేనఁ బొలుపుంగన సింహకిశోరమట్లు చి
త్రగతుల నాక్రమించిన చిరంతన తేజము నాశ్రయించెదన్.

చ. అనుపమ శంఖచక్ర వరదాభయరాజిత పాణిపద్మ, హా
పనిపద, మర్కకోటి ప్రతిభంబగు నీదు పరస్వరూప ము
న్నను మునికోలతో మొలకనవ్వులతో నుపదేశముద్రతో
దనరెడు సూతవేషమునఁ దర్శన మీఁగదె పార్థసారథీ!

చ. కరుణ ననుగ్రహింపు మనఘా! కుహనామయ సారథీంద్ర! నీ
చరమ మహోపదేశము ప్రసన్నత వీనులఁదోఁచునట్లు నీ
సిరిఁ దగుసూతమూర్తి కృప చెన్నరఁ గన్గవ నుండునట్లు నీ
నిరుపమహాసచంద్రికలు నెమ్మది నిల్చెడునట్లు నెప్పుడున్.

క. కరుణింపుమయ్య తండ్రీ, శరణించితినయ్య నీదు చరణాబ్జములన్
కరుణావరుణాలయ యే, పరిణామము లేని నీదుపదవి నొసఁగుమా!

గీ. అలరుఁ గాఁత నీదివ్యమంగళము మూర్తి, జయముఁ గాంచుత నీసుప్రసన్నకరుణ
పాదుకొనుఁగాత హితము నీపయిని భక్తి, వెలయుఁగాఁత నీయుపదేశవిధులు సతము.

పరశురామకవిగారి పద్యోపన్యాసము

ఓలేటి వేంకటరామశాస్త్రి గారు

3

నిన్నటిసభ ముగిసిన తరువాత నే నింటికిఁబోయి వెంటనే భోజనముచేసి పరశురామకవిగారి సంగతి పరామర్శింపఁ దలఁచి యాయనను దీసికొని వెళ్లిన పెద్దమనుష్యు లెవ్వరో, వారి యిల్లెక్కడనో, యని విచారింపఁగా బోరువారివీథినున్న భాగవతుల పార్వతీశ్వరరావుగారని తెలియవచ్చినది. తత్క్షణమే నేనక్కడకుఁ బోతిని. నేను బోవునప్పటికిఁ బరశురామకవిగారు పడుకకుర్చీలోఁ గూరుచుండి ప్రక్కను వేఱొకకుర్చీలోఁ గూరుచున్న పార్వతీశ్వరరావు గారితో మాటలాడుచున్నారు. నన్నుఁ జూచినతోడనే వారుభయులును సగౌరవముగాఁ బలుకరించి నా కొక యుచితాసనము నొసఁగిరి. నేను బరశురామకవి గారిని వారి యారోగ్యమును గుఱించి ప్రశ్నించుచుండఁగా నింతలోఁ గవిగారిని జూచుటకు డాక్టర్ కృష్ణమోహన మొదలియారుగారు విచ్చేసి పార్వతీశ్వరరావుగారితో 'ఏమండి సార్ (Sir) ఐ థింక్ హి ఈజ్ ఆల్ రైట్ నౌ (I think he is all-right now) మెడిసన్ (medicine) బాగుగనే పనిచేసినట్లున్నది. నే నిచ్చిన యా పౌడర్సు (powders) ఉన్నవే—అవి—వండర్ ఫుల్ వర్కు (wonderful work) చేయునవి' అని పలుకుచుఁ గవిగారి సమీపముననున్న కుర్చీలోఁగూరుచుండి కవిగారితో "ఏదీ! మీ హార్టు (heart) చూడవలెను; ఒకసారి తిన్నఁగాఁ గూర్చుండుఁడు" అనెను. అంతటఁ బార్వతీశ్వరరావుగారు సంశయముతో నెమ్మదిగా డాక్టరుగారి నుద్దేశించి చెప్పలేక చెప్పలేక "అయ్యా! నిన్నసాయంకాలము సభనుండి యిక్కడకుఁ దీసికొని వచ్చునప్పటికే కవిగారికిఁ దెలివివచ్చి యథాపూర్వముగా నారోగ్యము గలుగుటచేఁ దవారు దయచేసిన పొట్లము లీయలేదు; ఇప్పుడింక నీయవలసిన యవసర ముండదనుకొనెదను. ఎక్స్క్యూజ్ మి (Excuse me) తమరేమి సెలవిత్తురు? అవసర మున్నయెడల నిప్పుడిచ్చెదను. ఈజ్ ఇట్ నెససరీ నౌ? (Is it necessary now?) అని పలికెను. ఆమాటలు విని డాక్టరుగారు కనుబొమలు చిట్లించుకొని చటాలున లేచి "ఆల్ రైట్" (All-right) తలయూఁచి, "నాట్ నెససరీ" (not necessary) అని క్రిందికిఁ జూచుచుఁ గొంచె మూరకుండి—"దెన్ ఐ షల్ గో" (Then I shall go) అని పలుకుచు వడివడిగా నడచుచుండఁగా మే మండఱము నాయనను వీథిగుమ్మము దాఁటువఱకు సగౌరవముగా సాగనంపి వచ్చితిమి. ఆరాత్రియంతయుఁ బరశురామకవిగారు సుఖముగా నిదురించిరి; ఏవిధమైన బాధయు లేకుండెను. సాయంకాలము సభలోఁ బడినప్పుడు తలమీఁదఁ దగిలిన దెబ్బమాత్రము నిమ్మకాయయంత బొప్పికట్టినది కాని, దానిపైని గొంచెము క్రొత్తసున్నము పట్టు వేయుటచే దానిబాధయుఁ దగ్గిపోయినది.

తెల్లవాఱినతోడనే పరశురామకవిగారు త్రిలింగ దేశాభివర్ధనీసభాస్థాపకుల పేరఁ దాను నేఁటి సాయంకాలము మరల నుపన్యసింతుననియు, నిన్నటిసభలో నేదో యసందర్భముగాఁ బ్రవర్తించినందులకుఁ దనకు మిక్కిలి లజ్జగా నున్నదనియు, నీనాఁడు తప్పక యుపన్యాసము జరుపుటకుఁ దగినప్రయత్నము చేయింపవలయుననియు వర్తమానించిరి. దానిపై సభాస్థాపకులు నేఁటిసాయంకాలము ౬½ గంటలకు మరల నుపన్యాసము జరుగునని ప్రకటించిరి. సభాకాలమునకు మే

మెచ్చుటి కరిగితిమి. నిన్నఁ బరశురామకవిగారి భక్తిపార వశ్యము తమభావములకు నచ్చుటచేఁ గాఁబోలు ననేకులు పురజను లీయుపన్యాసమునకుఁగూడ దయచేసి కూర్చుండిరి. పరశురామకవిగా రుపన్యాసవేదికపై కెక్కినప్పటికి దిక్కులు ప్రక్కలగునటు లొక్కపెట్టుగా సభాసదులందఱుఁ జప్పట్లు చఱచిరి. అప్పుడు పరశురామకవిగారు రెండుచేతులును జోడించి యిట్లుపన్యసింపఁ దొడఁగిరి.—

పరశురామకవి—

క. నాయనలారా! నిన్నటి
సాయంకాలమున నిచటిసభలో నటునే
మీాయుత్సాహం బొఱడి
నేయుటచే నిపుడు మిగుల సిగ్గిలుచుంటిన్.

ఒకయువకుఁడు—(తనమిత్రునితో మెల్లఁగా) దైవప్రార్థన చేసినయెడలఁ దలతిరుగునని కాఁబోలు నీసారి దానిని జల్లఁగా దాఁటవేసినాఁడు.

మిత్రుఁడు—కాదు! కాదు! ఇది అప్టు డేట్ ఫ్యాషన్ (up-to-da'e fashion)

ఇఁకనొకఁడు—సిగ్గిలుచున్న వాఁడవు మరల నెందులకు స్థిరము కావలయును!

మఱియొకఁడు—అందులకు సిగ్గుపడ నవసరము లేదు. మీారేమిచేసినారు? పాపము!—

పరశురామకవి—

చ. పలువురు పెద్దలుండిన స
భాస్థలిలోన నుపన్యసింపఁగా
నిలుచుట సాహసం; బటులు
నిల్చి సభాసదులెల్ల మెచ్చఁగాఁ
బలుకఁగలేక యందు నగు
బాటులు వాటిల సంచరించువా
రలకగు శృంగభంగము క
రంబు భరంబగుఁగాదె యారయన్.

ఒకసభ్యుఁడు—"తనకు శృంగ మున్న"దని యనుకొను వానికి భంగముకాని నిరహంకారులకు మీాకేమిభంగము మహానుభావా?

ఒకయువకుఁడు—అనుభవజన్యజ్ఞానముగలవారు గనుకఁ దమరిట్లు మనవిచేయుచున్నారు. ఈసంగతి యందఱకును దెలియునదికాదు.

పరశురామకవి—

గీ. అవును! దలపోయ నదియల్లెయవును!

పైయువకుఁడు—(తోడివానితో)విన్నావురా వీరభద్రరావు! నామాటలకు సమ్మతించి కవిగా రేమనుచున్నారో!

తోడివాఁడు—ఏడ్చినావులే. ఆయన చెప్పునది నీమాటలకు సమాధానము గాదు. విను! పై సంగతి విను!

పరశురామకవి—

కాని

(అనియేదో యోచించెను)

పైయువకుఁడు—కానియు లేదు. ఏగానియు లేదు; ఆలాగున నొప్పుకొని తీరవలసినదే.

పరశురామకవి—

గీ. బుద్ధిపూర్వకముగ మిమ్ముబోంట్ల యెదుట
సిగ్గువిడనాడి యేనట్లు సేయలేదు
చేయుచున్నట్టు లెఱుఁగ మచ్చిత్తమునను

తోడివాఁడు—(పై యువకునితో) సరియా? తెల్లమొగము వేసినావా?

మఱియొకవిద్యార్థి—(మెల్లఁగా) నీవు బుద్ధిపూర్వకముగఁ జేసినావని యెవ్వరన్నారయ్యా! "గుమ్మడికాయలదొంగ" యనకుండఁగనే బుజములు తడుముకొనెదవేమి?

వేఱొకసభ్యుఁడు—పాపము! అమాయికబ్రాహ్మణుఁడు నిన్నటిసంగతిని గుఱించి చాలఁ బశ్చాత్తాపపడుచున్నాఁడు.

ఒకవిశ్వస్త—నీవేమి యెఱుఁగుదువు పెత్తితండ్రీ! అప్పుడు నీమనస్సు నీకుస్వాధీనమైనదా? భక్తిలోమునిఁగి

పోయినది. కట్టెమాత్రము భూమిమీఁదఁ బడిపోయి నది. నీ వేమిచేయఁగలవు!

పరశురామకవి—

క. ఎప్పటికెయ్యది వచ్చునో
చెప్పంగాలేము దైవచిత్తము నెఱుఁగన్
డెప్పరము! తద్విలాసము
చొప్పున సర్వంబు నడచుచుంబోవుఁగదా!

విశ్వస్త—అవును! నాయనా! అవును! భగవద్విలాసము గాక మఱియేమున్నది.

ఒకసభ్యుఁడు— ఆహా! సాక్షాత్తు మహానుభావుఁడు! మాట్లాడుచున్నట్లే మహామధురముగా సుంచితమాషా గాఁ జెప్పఁగలఁడు పద్యము లీయన.

పరశురామకవి—(వాక్యావసానముల యందుఁ గొంచెమాపుచు)

ఉ. ప్రొద్దుట లేచినాఁడు—పరి
పూర్తిగఁ జల్దిభుజించినాఁడు

ఒకసభ్యుఁడు—(ప్రక్కవానితో) ఇది యేమియోకాని యీయన యుపన్యాసపద్ధతియంతయు బహువిచిత్రముగాఁ గనుపట్టుచున్నది. ఇంతవఱకు రెండుపన్యాసములు విన్నానా! ఏవిషయ మారంభించినాఁడో, యేమిచెప్పినాఁడో యేమిచెప్పఁబోవుచున్నాఁడో, యెందులకుఁ జెప్పుచున్నాఁడో, యెట్లు ముగించుచున్నాఁడో యేమియుఁ దెలియదు గదా! వట్టి యధ్వాన్నము.

ప్రక్కవాఁడు—అయ్యా! యీయనదంతయు నిదియొక తృతీయపంథ.

మఱియొకఁడు—అదికాదు! పాప మీయన కేవలము పూర్వాచార పరాయణుఁడు. ఇప్పటి స్పీచెస్ (speeches) సంగతు లంతగా నెఱుఁగఁడు.

సబ్జక్టు (subject) ఎట్లు ఏనలైజ్ (analyse) చేయవలెనో, యెట్లు బిగిన్ (begin) చేయవలెనో, ఎట్లు డెవలప్ (develop) చేయవలెనో ఏట్లు కంక్లూడ్ (conclude) చేయవలెనో తెలియదు. అదికొంత యింగ్లీష్ (English) స్టడీ (study) చేసినఁగాని పట్టుపడదు. దటీస్ ఏన్ ఆర్టు (That's an art).

అన్యుఁడు—అయ్యా! అట్లుకాదు; తమరన్యథా తలఁచుచున్నారని నాయభిప్రాయము. క్షమింపవలయును; ఆయన పైకట్లుశుద్ధవైదికబ్రాహ్మణునివలెఁ గనుపట్టినంతమాత్రమునఁ దెలియనివాఁడని నే ననుకొనను; తానుజెప్పఁదలఁచుకొన్న విషయము నేదో చమత్కారముగా మార్చి నవీనపద్ధతిగా శ్రోతల హృదయములందుఁ బ్రవేశపెట్టవలయునని యిట్లొకక్రొత్త పథ్థ నవలంబించినాఁడని నేను నమ్ముచున్నాను. కొంచెముపరిశీలనపూర్వకముగఁ జిత్తగించినయెడలఁ దమకీసంగతి విశదము కాఁగలదు. చూఁడుఁడు! మొదటియుపన్యాసమంతయు జ్ఞానవిషయికమైనది. రెండవది భక్తికి సంబంధించినది. ఇది మూఁడవది గదా! ఒకవేళ వైరాగ్యమును గుఱించినదియైనఁగావచ్చును. అంతయు విన్నతర్వాత విమర్శింతము.

పరశురామకవి—

.... రెం
డెద్దుల మోటఁగట్టి పొల
మెల్లను నిండఁగ నీరుతోడి నాఁ
డెద్దియు బద్దకంబెఱుఁగఁ
డించుక యేనియుఁబాప! మంతలో
నిద్దురవోయినట్లె మర
ణించినవాఁ డొకచేనికట్టపై.

ఒకకృషికుఁడు—ఔను! పాపము! దుక్కముక్కలాగున్న ధూళిపూడి బుచ్చెన్నకొడుకు దుక్కిచేను గట్టుమీఁద నేకాదు కిక్కురుమనకుండ గుక్కెడుప్రాణము నిట్టే విడిచివేసినాఁడు!

పరశురామకవి—

క. పామని విషమని యెదియో
గామని దయ్యమని వానిగ్రహగతియని యే
మేమో నొడివిన నెదియో [య్యెన్.
యామరణమ్మునకు హేతు వవిదిత మ

ఒకఁడు—"శుభమస్తు" అని మఁదుగా ఆసంగతి యెం దుల కిప్పుడు? శుభము పలుకురా పెండ్లికొడుకా యనఁగా అవిరేణికుండలదగ్గరఁ జచ్చినట్లే కూర్చుం డెద నన్నాఁడఁట. ఆలాగున నున్నది యీాయన చెప్పునది.

పరశురామకవి—

శా. వార్చెన్ భోజన మాచరించెఁ
దొడిగెన్ వస్త్రంబు లేవేవియో
కూర్చెన్ భూషణముల్ సభాస్థలమునం
గూర్చుండి కార్యక్రియా
చర్చల్ గొన్నియొనర్చెఁ దక్కిన సభా
స్తారుల్ విలోకింపఁగాఁ
గుర్చీలోననె కూరుచుండి యసువుల్
గోల్పోయెఁ జిత్రంబుగన్.

ఒకఁడు—అవు నవును మొన్న నీనడుమనే— ఈసంగతి జరిగి యెంతోకాలము కాలేదు.

పరశురామకవి—

క. హృద్రోగంబనుఁ డది ప్లే
ష్మోద్రేకంబనుఁడు! లేకయొండొక్కఁడనుం
డద్రివలెఁగూలె నపుడా
భద్రాకారుండు తత్సభామధ్యమునన్.

ఒకసభ్యుఁడు—రియల్లీ! ఇట్ మస్టు బి ఏ హార్టుడిసీజ్! Really! it must be a heart disease.

పరశురామకవి—

ఉ. కూరిమిమీఱఁ దల్లి తన
కుంగల వస్త్రవిభూషణాది శృం
గారవిశేషయుక్తిఁ గడు
గారవమొప్ప నలంకరించి ము
ద్దారఁగఁ బాఠశాల కడ
కప్పుడ ఫంపిన చిన్నిబాలుదు
ర్వారవిధి ప్రభావమునఁ
బ్రాణముఁ గోల్పడెఁ బాఠశాలికన్.

ఒకసభ్యుఁడు—(విచారములో) నారాయణ! నారాయణా! యెంతపని జరిగినది?

పరశురామకవి—

క. బడినుండి మిగుల నాఁకటఁ
బడి తనగారాబుపట్టి వచ్చునటంచున్
వడివడి గిన్నియ నన్నము [గున్.
నిడి యెదురులుచూచు తల్లి యేమియెఱుం

(సభ్యులలోఁ బెక్కండ్రు పస్త్రాంచలములతోఁ గన్ను లొత్తుకొనిరి.)

పరశురామకవి—

క. తన ప్రాణవల్లభుం డొక
యనికిం జని శత్రునిహతుఁడై మడసినవా
ర్తను విన్నవెలఁది తా ని [గటా!
ల్వున నీరయి యట్టెయసువులు దొఱంగెఁ

ఒకవిశ్వస్త—ఆహా! ఎంత పుణ్యాత్మురాలవమ్మా! తల్లీ! విధవబ్రతుకు బ్రతకకుండ వేగముగా వెళ్లిపోయి నావు మా తల్లీ! పూర్వపుణ్యబలముగల యిల్లాలవు గనుక పుణ్యస్త్రీమరణము తటస్థించినది. ఇదిగో! మావంటి నిర్భాగ్యురాండ్రము! ఈలాగున బ్రతికి యున్నాము; ఎందుకు పనికిమాలినబ్రతుకు?

పరశురామకవి—

గీ. తనవిభుండు రణంబున ధైర్యశౌర్య
సాహసంబులఁ బగతుర సంహరించి
మెచ్చుఁగన్నట్లు శుభవార్త వచ్చెనేమొ
యనుకొనినకాంత కావార్తయశనియయ్యె.

ఒకసభ్యుఁడు—అయ్యో! పాపము! ఎంత యాశాభంగ మైనది!

పరశురామకవి—

మ. తన కేదోయొకదైవయోగమున వి
త్తం బెంతయో ప్రాప్తమ
య్యె నటంచు చిట్టె హాఠంబుగా వినిముదం
బెంతేని యుప్పొంగ "ఆఁ:"

యని యాఁకొట్టి యకించనుం డొకఁడు
ప్రాణాపాయముం జెందెఁ జూ
చినవారెల్ల నిదేమిచిత్రమని ని
శ్చేష్టత్వముం జెందఁగన్.

ఒకఁడు—అవును! ఇది ఆనడుమ నెక్కడనో జరిగినదని విన్నాను.

మఱియొకఁడు—కందరాడ గ్రామములో— "కనకదండి కాంతయ్య" అనే వంటబ్రాహ్మణుఁడు — కలకత్తా కంపెనీలో—లాటరీచీటివల్ల లాభము వచ్చినదని విని సంతోషముచేతనే కాదా చటాలునఁ బ్రాణము విడిచిపెట్టినాఁడు?

పరశురామకవి—

క. సంతోషమె విషమించెనొ!
వింతయె యాతనికి నట్లు విషమయ్యెనొ! త
త్స్వాంతంబున నేమయ్యెనొ!
యంతంబొనరించెనపుడె యాక్షణమున నే.

ఒకసభ్యుఁడు—ఎక్సెస్ ఆఫ్ ఎనీ ఫీలింగ్ ఈజ్ వెరీ డేంజరస్ (Excess of any feeling is very dangerous).

పరశురామకవి—

మ. అనుఁగుంబ్రేయసిఁగూడి రాతిరి ముదై
కాయత్తచిత్తంబుతోఁ
దనశయ్యంబవళించియుండి నిజకాంతా
బాహుబంధంబులో
ననె ప్రాణోత్క్రమణంబుఁగాంచెను గటా!
నాథుండు; తత్పత్నిహా
యని యల్లాడుచు శోకనిర్దళితచి
త్తాంభోజయై క్రుంగఁగన్.

ఒకఁడు—ఇది మఱియుఁ జోద్యముగా నున్నది.

పరశురామకవి—

ఆ.వె. ప్రాణకాంత బాహుబంధంబునందుండి
కాలపాశబంధకలితుఁడైన
మనుజుఁడేటికట్టి మరణంబుఁజెందెనో
మనకుఁదెలియఁదగిన మార్గమేది?

ఒకసభ్యుఁడు—విచిత్ర హేతుకల్పన మొక్కటియే దానికి మార్గము. వేఱొకమార్గ మేమున్నది?

పరశురామకవి—

ఉ. బాలికగాదు! కుందనపు
బంగరుబొమ్మ! సమస్తసద్గుణ
శ్రీలకుఁ బట్టుగొమ్మ! కడు
చిన్నతనంబున రోగబాధకుం
బాలయి "లేదు, లే" దనఁగఁ
బ్రాణభయంబున నుండి వెండియున్
గాలికి మళ్లినట్లు బ్రతుకం,
బదియేఁడులునిండె దానికిన్.

ఒకవనిత—ఇదియునుజావుకబురేనా యేమిటినాయనా?

పరశురామకవి—

చ. పరిణయయోగ్యమౌ వయసు
వచ్చుటఁ గన్గొని తల్లిదండ్రు లా
తురపడిపెండ్లికై మిగులఁ
ద్రొక్కులాడుచు సత్కులీనుఁడౌ
వరునొకనిన్ వరించుకొని
వానికిఁ గన్యక నీయనెంచి యా
జరుగఁగఁబోవు పెండిలికి
సన్నహానంబొనరించి రంతయున్.

ఒకవృద్ధస్త్రీ—(కన్ను లొత్తుకొనుచు)చాలు నాయనా! ఇఁక నెందుకుఁ జెప్పెదవు? మా వెంకమ్మతల్లి మాయమాఁతురిమాట జ్ఞాపకము వచ్చుచున్నది.

ఉ. వత్తురు పెండ్లివా రిఁక; వి
వాహము రేపగు; నంచు సర్వమా
యత్తము సేయఁగాఁబడియె
నేమనిచెప్పఁగవచ్చు నంత నా

పుత్త్రుడిట్లు మృతుడై చనిపోయెఁ
దురాకృతకర్మబద్ధులై
యుత్తలపాటుతో జనకు
లొక్కుమొగిన్ దురపిల్లుచుండఁగన్.

(సభలోఁ బెక్కండ్రు కనులనీరు దుడిచికొనుచు "హరి హరి" యనిరి).

పరశురామకవి—

గీ. చిన్నతనమున జబ్బెంత చేసినపుడు
బ్రదికి, తుదకిప్డు పదియేండ్లప్రాయమందుఁ
బెండ్లియత్నంబు జరిగినపిదప నేల
యెగిరిపోయెనో యీబాల? యెవరి కెఱుక?

ఒకఁడు—ఎవ్వరి కెఱుక? నాయనా! అంతయు భగవన్మాయ!

పరశురామకవి—

మ. భగవంతుండగు రామభద్రుని
గృపాపారీణు భక్తిన్ భజిం
పఁగ భద్రాచల యాత్ర కేగుటకునై
భావించి సంతోషమొ
ప్పఁగఁ బెక్కండ్రు ప్రకనౌక నెక్కి
గృహిణీబంధ్వాప్తభృత్యాదియు
క్తిగ గోదావరి నావమున్గుటయు
వార్ధిం దేలి రయ్యయ్యయో!

ఒకసభ్యుఁడు—కటకటా! సంఘమరణము!

పరశురామకవి—

గీ. తప్పుపని కాదు! భగవంతు దరిసెనంబు
సేయఁబోవుచునున్న యాస్తికులు వారు!
కొండ తేనియు దరిఁ జేరఁ గూడదొక్కొ?
సంఘమరణం బదెట్లు సంభవించె?

(పరశురామకవిగారి యుపన్యాసమునందలి పరిశుద్ధ భావములు బాగుగా వినుటచేఁ బరమవైరాగ్యము నొంది కాంగ్రేసు సభాసదు లెవ్వరును సద్దుచేయక శాంతముగా వినఁదొడఁగిరి).

పరశురామకవి—

గీ. గట్టికుండయె; పదిలమ్ముగా బుజానఁ
బెట్టుకొని నీళ్లకనియేగెఁ బేదరాలు
నీళ్లతో వచ్చునప్పు డానిండుకుండ
వింతగా దారినడుమను విచ్చిపోయె!

క. మును పెన్నఁడుఁ దద్ఘటమునఁ
గానితే లేదా! జలంబు క్రొత్తగ నేఁడే
కొనివచ్చెనె? యానాఁడది [చెపుఁడా!
తనయంతనె పగులుననుచుఁ దలఁచునె

ఉ. గట్టిగ నున్నయట్టులనె కన్పడెఁ
గన్పడి చూచుచుండఁగా
నిట్టు చితుక్కుమంచు నది యిచ్చెఁగదా
యపుడట్లు తద్ఘటం
బట్టిదె యీశరీరమును నంత
కు మిక్కిలి దీని కేమియున్
గట్టితనంబు నిత్యతయుఁ గానఁ
గరాదు తలంచి చూడఁగన్.

ఆ. వె. అట్లుకుండ పోవునని యామె యెఱుఁగదు
తాను దానికేదియు హానిగలుగ
తప్పు సేయలేదు; తనయంత తద్భాండ
మవిసిపోయె; నేమి యనఁగ నచ్చు?

క. ఏరోగంబును లేకయె
యారోగ్యబలాతిశయ సమన్వితులై యు
ప్పారెడువారలు నయితం
బీరీతి గతించుచుండ నిదియెటు సతమా?

ఉ. గాలికిఁ జాప యెత్తుకొని
గట్టును దెన్నును గానలేక యు

య్యాలలనూఁచు భంగనివహంబున
కల్కుచు ఘోరవార్ధిలోఁ
దూలెడునావ యెప్పుడేటు
తొట్రిలి మున్గిన మున్గిపోవు; నే
గాలియొ యేతరంగమొ విఘాత
మొనర్పక పోవ దెప్పుడో.

ఉ. వాయువశంబునన్ జ్వలితవర్తి
బలంబున మింటిమీఁదికిం
బోయిన యొక్క కాగితపుబుట్ట
వియత్స్థలి నెంతసేపు సా
పాయము గాకయుండు ననపా
యసుఖస్థితి నెంతకాలమా
వాయుపథంబునం దటులు వర్తి
లనేర్చు! వచింపుఁడీ బుధుల్.

గీ. గాజుబుడ్డికిఁ గలయంత గట్టితనము
గానరా దొక్కయప్పు డీ కాయమునకు
గాలిలోనున్న దీపంబుకరణి నిత్య
విపద్వాపహతంబు జీవితము తెలియ.

క. తములము సేయుచుఁ బానీ
యముఁ గ్రోలుచుఁ గూరుచుండి యన్నముఁ
దమయంతనె యిట్టే ప్రా [దినుచున్
ణములన్ విడనాడినట్టి నరులంగనమే?

గీ. సంతసంబునఁ జావు; విషాదమునను
జావు; తుమ్మిన దగ్గినఁ జక్కనగవఁ
దిన్నఁ దినకున్న నూరకేయున్నఁ జావు;
చావునకుఁ గారణం బేమి కావలయును?

ఆ. గీ. కాన మృత్యుదేవి కన్నుఁ బ్రామినవారి
గానమొందు; ముందుగాని వెనుకఁ
గాని యెల్లవారు గతియించువారలే
పుట్టినట్టిదెల్ల గిట్టునదియె.

గీ. అరసి చూడఁగ సూక్ష్మతృణాగ్రమందు
వ్రేలుచుండెడు హిమబిందు విధము గలిగి
నిత్యపతనోన్ముఖం బయి నిలిచియున్న
దేహ మస్థిరమనఁగ సందేహ మేమి?

ఉ. ఇంత యశాశ్వతంబయిన
యీతనువున్ మదినమ్మి మానవుం
డెంతయు విఱ్ఱవీఁగుఁ దన
కింక నొకప్పుడుఁ జావులేని యీ
ట్లంతియెకాని మృత్యుముఖ
మందె వసించుచుండఁగఁ జద్దరా
వింతలలోన వింత యిది!
విశ్వమునం బరికించి చూడఁగన్.

చ. ఎఱుఁగుదు మెల్లవార మిది
యెట్టు లశాశ్వతమంచు నైన నే
మఱుదుము నిత్య; మద్దియొక
మాయ; తదీయ విచేష్టితంబులన్
మఱపు జనించుచుండు మన
మానసమం; దటుగాన మాయకుం
దెరవు నొసంగరాదెపుడు
ధీబల సంపద పెంపుమీఱఁగన్.

గీ. ఇంతకును జెప్పవలసిన దేమియనఁగ
నెప్పటికి నేదియెట్లౌనో యెఱుకపడదు
నూనముగ నుత్తరక్షణమైన మనది
గాదు; దీనిని మఱవఁగారాదు మనము.

(తల క్రిందికివంచి)

మ. ఇదిగోఁ జూడుఁడు! బొప్పిగట్టెఁ దలపై;
నీదెబ్బయేసుంత బె
ట్టిదమె తాఁకిన వెండి యీ మహితశ
క్తిన్ నిల్చి మీసన్నిధిన్

బదిలంబొప్ప నుపన్యసించుట
  కురాఁ బాటిల్ల కేపోవు; ని
ట్టిదె—యీపాటిదె—యీశరీరమును బా
  టింపంబ నేముండెడిన్.

సభ్యులు—అయ్యో! పాపము! గట్టి దెబ్బయే తగిలినది.

పరశురామకవి—

క. తగిలిన దెబ్బకు నేమది
  నొగులుట లేఁ; దిపుడు దాన నొప్పియు లేఁ; దీ
  తగువారలకు నసంతు [ష్టిన్.
  ష్టిగ మెలఁగితిఁ గాయటంచుఁ జింతిలుచుం

సభలో నుండి యెవ్వరో—(ప్రకాశముగా) అయ్యో! మీరేమిచేసినారయ్యా! జరిగినదేదో జరిగిపోయినది. మీరట్లు చింతింపవలసిన పనిలేదు.

పరశురామకవి—

క. నిత్యము సన్నిహితంబై [దుఁ
  మృత్యువు మానవుని వెంట మెలఁగుచునుం
  సత్య మిదియనుచు లోక [రోకో?
  స్తుత్యులు మనపూర్వపండితులె నొడువ

క. తనువిది యశాశ్వతమెగా
  యని రేపటిభుక్తిముక్తు లరసికొనకయుం
  డనురాదు! శాశ్వతంబను
  కొనినట్టులుగింజుకొనను గూడదు మనకున్.

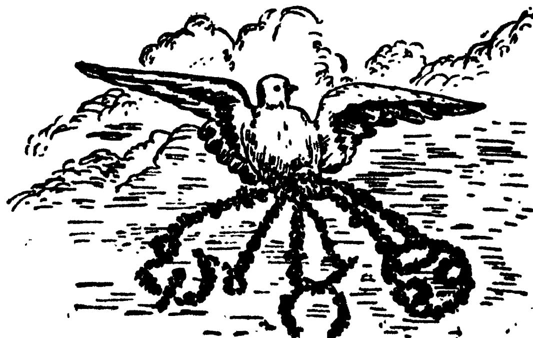
ఆ. అయ్యలార! మీరలందఱుఁ బరమాద
  రమున వచ్చి, యెదియొ రమ్యవిషయ
  మితఁ డుపన్యసించు నెలమి మై వినవచ్చు
  నని తలంచియుందు రానఁ జెంది.

ఉ. అంతటివాఁడఁగాను; వివి
  ధార్థములన్ వివరించి మీకు నే
  సంతసముం బొనర్చుటకుఁ
  జాలినవాఁడనుగాను! గాని, మీ
  రింత దయాస్వభావమున
  నిచ్చోటకుం జనుదెంచి మీ బుజు
  స్వాంతత వెల్లడించితిరి;
  చాలముదంబు ఘటిల్లె నామదిన్.

క. నిన్నటివిషయము మీతో
  విన్నపమొనరించి సైఁప వేఁడుకొనఁగనే
  నిన్నివచించితి తప్పులు [రా!
  మన్నింపుఁడు సరసమృదుళ మానసులా

అని పరశురామకవిగా రుపన్యాసపీఠమునుండి దిగిరి. సభ్యు లందఱును గరతాళధ్వను లొనర్చిరి. సభ ముగింపఁబడెను.

ఇట్లు
త్రిలింగదేశాభివర్ధనీ సభాంధ్ర
సంక్షిప్తలేఖకుఁడు.

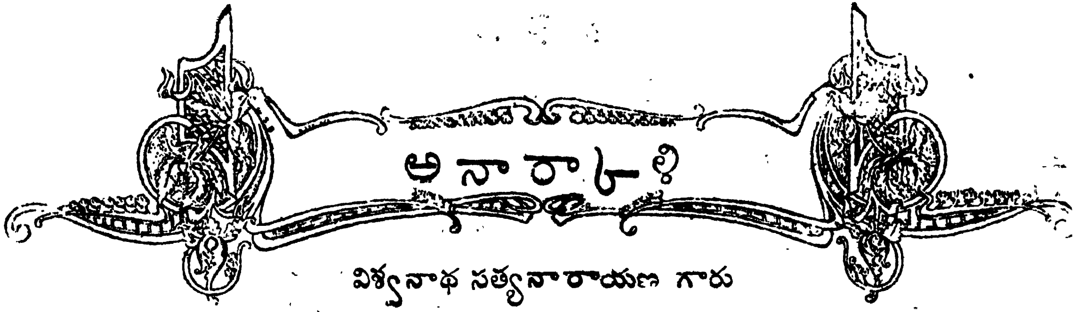

వేసవి

చావలి సుబ్బారాయుడు గారు

వేసవి దగ్గఱాయె నిఁక వేఁడిమికోర్చుట గష్టమాయె మా
కోసము తల్లిదండ్రు లటఁ గూర్మి గైకొనియుండుటాయె నీ
మాసపుభాగ్యమేమి? కడు మంచిదిగూడి సుఖంపుమంచు మా
ధ్యాసను బెంచుటాయె సుమహారము లెక్కువయాయె మాకు నా
వాసము దూరమాయెఁ బెను బాధలపా లగుటాయె నింక నా
యాసము నెక్కుడాయె మఱి హాయిని గాంచుట సున్నయాయె మా
గ్రాసము తక్కువాయె నిఁక ఘర్మకణంబులు జిమ్ముటాయె మా
టాసలు బందెయాయె నిఁక దప్పము వీడుట తప్పదాయె మా
హాసము వృద్ధియాయె మరియాదకుఁ బూర్తిగ భంగమాయె నీ
వేసము గష్టమాయె నిటు భేషజమంతయు వీడుటాయె మా
వేసినదుస్తులన్నియును బేలతనంబు వహించుటాయె సం
తోసము దూల్చునట్టి పెనుధూళి కనుంగవ గప్పుటాయె బే
రాసగఁ జెప్పినన్ గవిత హాస్యమునొందుట గల్గుటాయెఁ బైఁ
బూసిన పూఁతలన్నియును బూర్వపురీతిని బొందుటాయె మా
నాసికయందు నీరు కడు నాట్యముచేయుట గల్గుటాయెఁగా
మూసినకన్ను లెంతకును మూఁతలు వీడకయుండుటాయెఁ గ్రో
మ్మాసము లంతకంత పొలిమేరలు మీఱుటయాయె నక్కటా
మాసిన దేహమున్ మిగుల మార్దవహీనతయాయెఁ బక్వహా
కోసిన పండ్లకన్నిటికిఁ గూసలులేచుట గల్గుటాయె హా
వేసరి యిండ్లయందుఁ గడు వింతగ నుండుట గల్గుటాయెఁ గా
కేసరివంటి మానవులు కించనుబొందుట తప్పదాయె వే
కాసులనిచ్చినన్ మనకుఁ గాలముపుచ్చుట గష్టమాయె బే
మోసముచేయువారలును మూలలఁగూర్చుని కుందుటాయె నీ
వాసిని జెందుభోగులును భాగ్యము వీడి కృశించుటాయె సా
ఖ్యాసముపేతులై బయట గాటపునిద్రకులోను గాఁగ బల్
దోసపుఁ దస్కరాళి యిలుమాఱి హరించుట లెక్కువాయెఁ బో,
పోసిన చల్లనీరు మఱి భూమిని బూర్తిగ నింకుటాయె ము
వ్వాసపుగాలియైన నిటు వీచుట దుర్లభమాయె వేసవిం
గాసిలుచుంటఁ దక్క సుఖకారణమున్నదె? చూడఁగా సుఖా
భాసముగాక యింక భగవానుఁడు గూర్చిన సౌఖ్యమేదియో?

విశ్వనాథ సత్యనారాయణ గారు

[వెనుకటి సంచిక తరువాయి]

రంగము ౬

(ప్రవేశము సలీము, వంది)

వంది

ఆది మిత్రోష్ణముల్ గడచి
  నంతన మధ్యమునందు భీష్మముల్
మేదుర మల్లికా సుమసమే
  తములై యట స్వచ్ఛవాసనా
శ్రీదము లంతకంత శిశిరీ
  భవదంగములైన గ్రీష్మవే
ళాదివసంబు లివ్వి సుఖ
  లాలసదివ్యజనైక భోగ్యముల్.
విరచిత మల్లికా ప్రసవ
  వీథి చరన్మధుకృత్కుమారికా
పరిణతగానరమ్యములు
  భాసురముల్ శ్రమవారి దేహసం
చరదమృతానిలార్భక ప్ర
  సాదితసౌఖ్యము లంగనామనో
హర దృగనంతకాంతి మధు
  రాకృతు లీదివసంబు లెంతయున్.
ఈనవమల్లికాకుసుమ
  మెంతగభృంగకుమారుచిత్తమున్
దీనతఁ బొందఁజేయు సము
  దీర్ణనిజాంచిత పత్రనిర్గత
శ్రీనవమాధునిర్ఝర వశీ
  కృతమున్ బొనరించి దివ్యగం
గానళినోదరభ్రమిత
  గానము భృంగ మిదెంత బేలయో!

సలీము

ఏమయ్యా! మీరు రాజపుత్ర దేశస్థులా?

వంది

చిత్తము ప్రభూ!

సలీము

మీ రెవ్వరికొలువులో నున్నారు?

వంది

రాజా మానసింగుగారి కొలువులో.

సలీము

నేడిట్లు వచ్చితి రేమి?

వంది

జహాపనాహ్! తమరిదయ సంపాదన కొఱకు

సలీము

మాదయ యెందుకు?

వంది

మహాప్రభువులు.

సలీము

(మౌనము)

వంది

శ్రీమన్మంజులతాగ్రభాగముల వా

సించెఁ లతాంతావళుల్
ప్రేమోద్దీపితలైన కన్యకల శ్రీ
కృష్ణప్రభాకేశపా
శీమధ్యంబుల నందమై తిరుగు వో
లేదీ వసంతాంత వే
ళామల్లీలతికావితాన సుమ
మాలావాసనానిర్ఝరుల్.
ఈభృంగమ్మిది యెంత జేలయొకదా
బృందారకాంభస్సర
శ్రీభంగంబుల నూగెదుఁ కనక
నీరేజమ్ములో తేనియల్
క్షోభించుఁ తనకోసమై యిటుల
నిల్చుఁ తాను నైరంభసం
బౌభూమీతటులందు తుమ్మిపువు
లం దన్ననన్న! యీరీతిగా!

సలీము

ఇతఁడు మరలమరల నదేగీతము పాడుచున్నా
డు. నారహస్యము వ్యక్తమైనదా?

వంది

ఈక్షోణీస్థలిఁ బాసి పద్మముల
కెంతేశోకముఁ గూర్చుచుఁ
లాక్షారక్తిమపోవనల్లనగుచుఁ
లాలిత్యముఁ వీడుచుఁ
ప్రక్షీణమ్మయి సాంధ్యరాగములు
దిక్పర్యంతముఁ బోయెడిఁ
పక్షుల్ శ్రేణులుగట్టి యంబరమునఁ
బాఱుఁ చలత్పక్షముల్.
ఉత్తమజాతిభృంగమ వ
హవో! నినుమెచ్చగవచ్చులెమ్మునీ
చిత్తము నీచభావముల
చెందదుచందిరులేత వెన్నెలల్
పొత్తులుగా వయఃపటిమ
పొందిన వెన్నెలపుల్గు లింటిలో
జొత్తుల కాంతికిఁ సొగసి
సోలునె? అన్న? కుమారభృంగమా!

సలీము

ఏమయ్యా! వందీ! ఇంకచాలును పొమ్ము.

వంది

సెలవుతీసికొందును! [నిష్క్రమి]

సలీము

అనిర్భేద్యమైన యీరహస్య మెట్లు బయలు
ప్రాకినది? ప్రియా! అనార్కాళీ! మనలో నీ
రహస్యమును చెప్పవా రెవ్వరును లేరే. నా
చమారా కనిపెట్టిన రాజభటులును, పురు
షులును నీవిషయము కనిపెట్టిరా? నాప్రి
యురాలియెడ వైముఖ్యము గలిగించుట కిది
పన్నబడి నట్లున్నది. దేవీ! నాహృదయము
నీయెడలనే బద్ధమైనది. ప్రాణములు పోవలెను.
నీయందు నేను చలించను. ప్రియా! నీవను
మానించకుము.

ఈరహస్యమే వెలికి ప్రాకిన-చో దీనికి తగిన
ట్లుగా చక్రవర్తి యేమైన విచారించడా!
మాయనార్కాళియెడ ధూర్తముగఁ బ్రవర్తిం
చెనా! ఏమి చేయవలయును? ఏమో! నామన
నస్సు నిలుకడ తప్పినది. ఏమిచేయుదును?
అయ్యో!

సేవకుడు

[ప్రవేశించి] జహాపనాహ్!

సలీము

ఏమి!

సేవ

అనార్కాళి నృత్యము చేయ బోవుచున్న దట, ప్రభువులను రమ్మనుచున్నారు.

సలీము

(కోపముమ్రింగి) అప్పుడేనా?

సేవ

చిత్తము!

సలీము

నేనింకను భోజనము సేయలేదు.

సేవ

దేవరవారి చిత్తము.

సలీము

కానిమ్ము! వచ్చియే భోజనము చేసెదను.

(తెర)

రంగము ౭

(ప్రవేశము. అనార్కాళి, అజీజ్, రునీ, హాల్వి, సలీము, సేవకుడు.)

సలీము

ఏమిరా! మాతండ్రిగారు రాలేదేమి?

సేవ

సాధగవాకుము గుండ చూచుచుందురట. నృత్యము ప్రారంభింపు మన్నారు.

సలీము

మానసింగుగారైన రాలేదేమి?

సేవ

వారికి శిరోభారముగా నున్నదట.

సలీము

తక్కిన సరదార్లును రాలేదే యెవ్వరును!

సేవ

జహాపనాహ్! తెలియదు.

సలీము

ఈనృత్యము నేను చూచుటకేనా! అట్లైనచో నాగుడారము వద్దనే చేయించు కొనవచ్చును.

సేవ

ఖుదావంద్! సార్వభౌములు గుడారమునుండి చూచుచున్నారు.

సలీము

నేనును నాగుడారము నుండియే చూచెదను.

సేవ

ప్రభూ! తమరిందే యుండవలెను. వచ్చిన వారు వెళ్లగూడదని రాజాజ్ఞ!

సలీము

మేమేమి శత్రువులమా! మాకు తాఖీదులు చూచి మమ్ము బంధించుటకు!

సేవ

సేవకుని క్షమింప వలయును.

సలీము

(కూర్చుండును)

సేవ

అనార్కాళీ! నృత్యము చేయుము.

అనా

(తనలో) ఈ యవమాన మేమిటి?

సలీము

నీవురా ఆజ్ఞ యిచ్చునది?

[భారతి మూడవసంపుటము ఏడవసంచికలోని 'రాజగృహము' అను వ్యాసమునకు సంబంధించిన చిత్రములు]

చిత్రము ౨. విపుల, వ్యవహారగిరుల మధ్యమార్గము

[భారతి మూడవసంపుటము ఐదవసంచికలోని 'రాజగృహము' అను వ్యాసమునకు సంబంధించిన చిత్రములు]

చిత్రము 3. గృధ్రకూట పర్వతములు

చిత్రము ౪. గృధ్రకూటపర్వతముయొక్క- పడమటికొన

సేవ

చక్రవర్తిగారి యాజ్ఞ నిర్వర్తించుచున్నాను ప్రభూ!

అనా

(సలీము వంక దిరిగి) ప్రభూ! ఆజ్ఞయా!

సలీము

(తలవంచుకొనును).

అనా

(నృత్యము).

నేనెవ్వరను నాథ నీవెవ్వరవు నాథ
నేనె నీవును మఱి నీవె నేనును నాథ.
ఈదేహములు రెండు నింత భేదము చేయు
లేదు భేదము మహాలీల నీకును నాకు.
కడలి లోపల నీరు కదలి యావిరి రీతి
వడి వానయై నదీ వైఖరి కలయును.
నీ నాదు భేదమ్ము నిర్ణయించగలేరు
హేనాథ! దివ్య విద్యానాథులునుగూడ.
తెలిసి సుజ్ఞాన దీధితులు గాంచు నొకండు
తెలిసియు నజ్ఞాన తిమిర మొందు నొకండు.
ఒక్కకొమ్మన పూవు లుద్భవించును రెండు
ఒక్కగాలి చలించి యొక్కచోట లయించు
నీ వెవ్వరవు నాథ నే నెవ్వరను నాథ
నీవె నేనును మఱి నేనె నీవును నాథ
ఈ దేహములు రెండు నింత భేదముచేయు
లేదు భేదము కృపాలీల! నీకును నాకు.

(అనార్కాళి నవ్వును.) (సలీము నవ్వును.)

అనా

ఈదేహములు రెండు నింత భేదము చేయు
లేదు భేదము కృపాలీల నీకును నాకు.

సేవ

(ప్రవేశించి) జహాపనాహ్! చక్రవర్తిగారు రమ్మనుచున్నారు.

(సలీము నిష్క్రమించును.)

అనా

(ఆగును.)

సేవ

(ఆమెను బంధింతురు.)

(తెర.)

రంగము ౮

(ప్రవేశము సలీము, నిద్రపోవుచు)
(వృద్ధసేవకుడు ప్రవేశించును)

వృ. సే.

ప్రభూ! ప్రభూ!

సలీము

(లేచి) ఎవరు నీవు?

వృ. సే.

ప్రభూ! నెమ్మదిగా మాటాడుము!

సలీము

ఎవరు నీవు?

వృ. సే.

నేను.

సలీము

నీవా! తాతా! ఇప్పుడు వచ్చితివేమి?

వృ. సే.

నాయనా? ఏమిచేయుచుంటివి?

సలీము

నిద్రపోవుచుంటిని.

వృ. సే.

మనస్సున కంతసుఖముగా నున్నదా?

సలీము

కొంచె మాందోళనగానేయున్నది కాని, మా నాయనగారి యాదరవచనములచేత కొంచె మోదారినది.

వృ. సే.

మీతండ్రి యేమన్నాడు?

సలీము

మిక్కిలి సమాదరించి పంపించినాడు.

వృ. సే.

నీవు ప్రమత్తత గలిగియుంటకా?

సలీము

విశేషములేమో చెప్పుము.

వృ. సే.

అనార్కాలికి శేపుప్రొద్దున నురిశిక్ష విధించినారు.

సలీము

(స్తబ్ధుడై పోవును.)

వృ సే.

ప్రభూ! అనార్కాలి బ్రదుకగలదు.

సలీము

(నిశ్వసించును.)

వృ. సే.

అనార్కాలిని బ్రతికించుకొనుట నీచేతిలో నున్నది.

సలీము

(ఊరక చూచును)

వృ. సే.

ఇట్లయినచో లాభములేదు. ఈరాత్రియే నీవు తొందరపడవలయును.

సలీము

ఇప్పుడేమి చేయవలయును?

వృ. సే.

పోయి కారాగృహాధికారికి లంచమిచ్చి యామెను వదలించుకొని దాటిపోవలెను.

సలీము

ఆమె కురిశిక్ష యెందులకు?

వృ. సే.

నృత్యముచేయుచు నీవంకచూచి నవ్వినదట. రాజకుమారులను మోసము చేసి తనవలలో వేసికొన ప్రయత్నించుచున్నదట. అందుకని.

సలీము

ఆహా!

వృ. సే.

మీరిరువురును వివాహము చేసికొనిరని వదంతి ప్రబలినది. ఇదివరకే యేవిధముగా నైన నామెను హరించగా బ్రయత్నములు చేయుచున్నారు. రాజధానిలో నీపని జరిగిన కల్లోలము గలుగునని యీ యాజ్ఞ నీయూరిలో నిచ్చుట కిచ్చటకు వచ్చిరి.

సలీము

ఈమాత్రము వార్త నాకిది వరకు చెప్పక పోతివా!

వృ. సే.

చక్రవర్తి నామీద కన్ను వైచియే యున్నాడు. నే నెప్పుడు బయలుదేరి వచ్చినను నా కురిశిక్షయే. ఇప్పుడు కన్నుమొఱగించి యేమయినను సరే యని వచ్చితిని.

సలీము

ఇప్పుడేమి చేయవలయును?

వృ. సే.

కారాగృహము వద్దనున్నవానికి లంచమిచ్చుట దక్క యింకొక వీలేలేదు.

(తెర)

రంగము ౯

[కారాగృహము.] ప్రవేశము. అనార్కాళీ, (మూర్ఛిత సలీము.)

సలీము

అయ్యో! ప్రియురాల! (మూర్ఛపోవును.)

కావలివాడు

(ప్రవేశించి) ఆహా! ఇదియేమి? ఇరువురు నిట్లుండిరి; చక్రవర్తికీ యుసురు తప్పక తగులును. (నీళ్లుతెచ్చి చల్లును.)

సలీము

(లేచి) దేవీ! (అనార్కాళిని కౌఁగిలించుకొనును.)

అనార్కాళి

(లేచి)మనోహరా! (ఇర్వురును కౌగిలించుకొని యేడ్తురు.)

కావలి

జహాపనాహ్! ఇట్లు మీరిర్వురును దుఃఖించుచుండ నెట్లు? ప్రభూ! కాలముగడచుచున్నది.

అనార్కాళి

జహాపనాహ్! మీ రిచ్చటికెట్లు వచ్చిరి?

సలీము

ఈ మహానుభావుని దయవలన.

కావలి

జహాపనాహ్! మాట్లాడుట తొందరగా కానిండు. నే నిప్పుడే వచ్చెదను. కోడి కూయువేళ గూడ నైనది.

[నిష్క్రమించును.]

అనార్కాళి

అయ్యో! తెల్లవార వచ్చినదా! (ఇరువురును కౌఁగిలించుకొని యేడ్తురు.)

సలీము

ప్రియా! ఏడ్చి యేమిలాభము? మనము పారిపోవుదము రమ్ము!

అనార్కాళి

ఎచ్చటకు?

సలీము

ఏచ్చటకో!

అనార్కాళి

ప్రభూ! నామూలమున నీకు రాజ్యనాశనమేల?

సలీము

నీవు లేకున్న ప్రాణనాశమున కొప్పుకొందునా?

అనార్కాళి

అయ్యో! (ఏడ్తురు.)

కావలి

(ప్రవేశించి) జహాపనాహ్! ఇక దయచేయుడు

సలీము

నీకు రెండు లక్షలిచ్చెదను. మమ్ము పోనిమ్ము

కావలి

అమ్మో!

సలీము

నీకేమిభయము?

కావలి

ప్రభూ! రేపు నన్ను చర్మ మొలిపించరా?

సలీము

అట్లయిన-చో నీవుకూడ మాతోరమ్ము!

కావలి

కాదు! ప్రభూ! కాదు.

(నిష్క్రమించును.)

సలీము

ప్రియా! రమ్ముపోదము.

అనార్కాళి

వాడొప్పుకొనడు.

సలీము

నే నొప్పించెదను గదా!

అనార్కాళి

ప్రభూ! ఈదాసికై మీరింత త్యాగము చేయ నేల? నేను నశించిపోయెదను.

(ఏడ్చును)

సలీము

ప్రియా! (ఏడ్చును)

కావలి

(ప్రవేశించి) ప్రభూ! చక్రవర్తివచ్చుచున్నాడు

సలీము

ఇప్పుడా!

కావలి

చిత్తము.

సలీము

ఎప్పుడైన నిట్లువచ్చునా?

కావలి

పెద్దపెద్ద ఖయిదీ లెవరైన నున్నప్పు డిట్లే వచ్చుచుండును.

సలీము

నిజముగా వచ్చుచున్నాడా?

కావలి

నానాలుక కోయుడు!

అనార్కాళి

అయ్యో! హాతవిధి! (మూర్ఛ)

సలీము

నాకు భయములేదు. నేను లేవను.

కావలి

ప్రభూ! ఈదీనునియందు దయయుంచుడు!

సలీము

(అనార్కాళిని చూచి) అయ్యో!

కావలి

ప్రభూ! ఇంతలో మరల రావచ్చును. చక్రవర్తిగారు వెళ్లిపోయినవెంటనే మరల వత్తురు గాని ఇక్కడనే యొకరహస్యప్రదేశమున్నది అందుండి మరల రావచ్చును.

సలీము

నేను నడువలేకున్నాను. నన్ను తీసుకొని పొమ్ము!

కావలి

క్షమింపుడు.

సలీము

(అవ్యక్తముగ) పరవాలేదు. (తెర)

రంగము ౧౦

(ప్రవేశము సలీము, సేవకుడు)

సలీము

చక్రవర్తి వెళ్లెనా?

సేవకుడు

లేదు.

సలీము

నానాల్క తడియారుచున్నది.

సేవకుడు

దాహమిత్తునా?

సలీము

వలదు. చక్రవర్తివెళ్లెనా?

సేవకుడు

జహాపనాహ్! వెళ్ల లేదు. కొంచెము విశ్రమించుడు.

సలీము

నాగొంతుక యెండిపోయినది.

సేవకుడు

ప్రభూ! కొంచెము దాహము పుచ్చుకొనుడు

సలీము

ఊ!

(సేవకుడు మత్తుమందుకలిపి సారాయిచ్చును. సలీము త్రాగి నిద్రపోవును)

[తెర]

రంగము ౧౧

(ఇద్దరు కటికవాండ్రు ప్రవేశము)

మొదటివాడు

ఓయ్యోయి పెజల్లార!

'ఎక్కువోళ్లతో పెళ్లిళ్లు తక్కువోళ్లు
శేశికోరాదు సూస్తిరా శిన్నపడుసు
కుయిఁకుమనకుండ కత్తితో గొంతుకంట
కోశియేసినాము తెలిసికోండు మీరు!'

రెండవవాడు

ఓయ్యోయి పెజల్లార! మావోడు శెప్పిన మాట యినుకోండి.

'మేము యేమిపాపాలు శేశేము కాని
బాబుయిల్లాగ యెట్టాంటివాళ్లగొంతు
లేమి శేద్దుము నాయనా యిట్టికోత్తు
యెనక తీయము పాపాలకెన్ని అయిన!

మొదటివాడు

జనముల్లార! తెలిశిందా!

'మేలిపడుసుది సక్కదనాలసుక్క'
శింతశివురంటి దిల్లాగ గొంతుదాక
నులికియేశాము గొప్పయింటోళ్లతోడ
తక్కువోళ్లకు పెళ్లిళ్లు తగవు తగవు.

రెండవవాడు

నిజమైనమాటకి బాబో! ఆళ్లు ఈళ్లు ఒకెత్తు ఆళ్లు అయితేనేగాని పెళ్లిగాని తగవుకాని పెట్టుకోకూడదంటారు పెద్దోళ్లు.

"తేనె లాగుంది ఆ పసిదాని నెత్తు
రయ్యో నా శేతులంటె యోయమ్మ! తల్లి
మా అలచ్చిమి దయ సూడు మా యిలాంటి
వోణ్ణి యేమి నిలుత్తుంది బాంది నాది?."

నా వంటోడికి పెళ్లాం బిడ్డలు నిలవరు బాబో!

మొదటివాడు

ఏడిశేవు లేవోయి. పూరుకో! ఎవడి రుత్తి యెవడు మాడుతాడోశ్. ఎవడో యెదవ

నాయాలకాని. ఓరయ్యో యి జనముల్లార! మీకు నిజముగా పేనాల మీద ఆస అంటు వున్నదా సరి నాయమైన బతుకు బతుకుడా నాది సురకత్తి వాడిమొనది యెనకతీదు రాజాగ్గె శెల్లించి తీరు."

రెండవవాడు

ఓయబ్బ! కటిక తనమంత నీకాడె వుందిరా

సలీము

(ప్రవేశించి) ఎవరురా మీరు?

మొదటి

ఎవరో పెబువల్లే వున్నాడురా!

రెండవ

అవునురా!

మొదటి

మేము కటికోళ్లము సామీ!

సలీము

ఏమిటో కేకవేయుచున్నారు!

మొదటి

(1-వ పద్యము చదువును)

సలీము

ఎవరురా ఆచిన్నపిల్ల ?

మొదటి

బానిసోళ్లట బాబూ యెవల్లో! ఆళ్లపిల్ల. రాజుగారికొడుకు గారిమీద కన్నేశిందిట సామీ! రాజుగారి ఆగ్గెమీద సంపేశాం సామీ!

సలీము

(రుద్ధకంఠుడై) ఆమె పేరేమిరా?

మొదటి

మాకు తెల్దు పెబో!

సలీము

హా! హా! ప్రియా! (మూర్ఛపోవును.)

మొదటి

మన కెందుకు పదరా పోదాము.

(కటికవాండ్రు నిష్క్రమింతురు.)

సలీము

(లేచి) ఈరాజపురుష వేషముతో నాకెందులకు? (ఏడ్చుచు దుస్తులు తీసివేయును.) ఇట్లగునని కలలోనైన తలంచ పోతినిగదా. (దుమ్ము కొట్టకొనును.) నాకేమి నిద్రపట్టినది. ఆపాడునిద్ర నాకెక్కడనుండి వచ్చినది? అయ్యో! నాకు మెలంకువ యిప్పుడు రావలయునా? (ఏడ్చును.) నా ప్రియురాలిబదులు నేనైన యురి కొయ్యనెక్కి యుందునే! అయ్యో? నా ప్రాణములు పోవుచున్నవి. (మూర్ఛపోవును.)

(ఇరువురు సేవకులు ప్రవేశింతురు.)

ఒకడు

ఓహో! చూచితిరా? యువరాజుగారు!

రెండవ వాడు

పోయి యంతఃపురమున చెప్పుదము పద!

సలీము

(లేచి) ఎవరుమీరు?

రెండవ వాడు

ప్రభూ!

సలీము

ఓరీ! రాత్రి మత్తుపదార్థముగలిపి మద్యమిచ్చి నది నీవు కాదు రా?

రెండవ వాడు

కాదు! కాదు.

సలీము

(వానిని పొడిచిచంపును.) (మొదటివాడుపారి పోవును.)

సలీము

ఓహో! ప్రియురాల! పోకు పోకుము. నేను గూడ వచ్చుచున్నాను! (పొడుచుకొనబోవు చు) ఇదియేమి? ఇది మృత్యుదేవత నాల్క వలె నున్నది. (అని కత్తి పారవేయును) ఇది భూమి! ఇది యాకాశము. అనార్కాలీ! నీవు భూమిలో దూరితివా? ఆకాశమున కెగిరి పోయితివా? నేను పలుగుతో ద్రవ్వి సాధిం చెదనని నీకు తెలియును. భూమిలో దూర లేదు. ఆకాశమున కెగిరిపోయినావు. నేను నీ వెంట నెగిరిపోయెదను. నన్ను ముద్దు పెట్టు కొమ్ము (నవ్వును) అనార్కాలీ! అనార్కాలీ (భజనచేయును) ఎవ్వరు నీవు నాకడ్డమువచ్చు చున్నావు? అక్బరువా! ఛీ! ఛీ! ఆకడకు పొమ్ము. నీవు నరమాంసభోక్తవు. నన్నుముట్టు కొనకుము. ఏమి, నీవు నాకు తండ్రివా? నమ స్కరించుచున్నాను! వీడెవ్వడు? రాజామాన్ సింగా? ఎందుకురా వికారముగ నవ్వెదవు? పో! పో! నీజాతిపౌరుషము ధ్వంసము కాను. నాజోలి నీకెందుకు?

మాల్వీ

(ప్రవేశించి) ప్రభూ! నీ కీదీనావస్థ యేమి? (ఏడ్చును)

సలీము

ఎవరునీవు నన్నుచూచి యేడ్చెదవు. పో! పో! నన్నుచూచి నవ్వుము! నే నెవ్వరనో యెరుం గుదువా? నే నానందమూర్తిని. నేనును మా యనార్కాలియు తేజోరూపమగు నీయనంత పథమునఁ బ్రవర్తించుచున్నాము! నీకు కన బడుటలేదా?

మాల్వీ

అజీజ్‌ను రునీని నురితీసినారు ప్రభూ! ప్రభూ! (ఏడ్చును.)

సలీము

ఉరి! ఛీ! ఉరిలేదు. ఏమియును లేదు. నేను పొడుచుకొని చచ్చినాను. నీవుకూడ చచ్చి పొమ్ము! లేదా! నిన్నుకూడ నురి తీసెదరు. అజీజ్ యెవరు? నీ వెవరు?

నీవెవ్వరవో నాకు తెలియునులే నీవు పరబ్ర హ్మవు ఇక్కడ కేల వచ్చితివి. రమ్ము రమ్ము మనమిద్దర మానంద మనుభవింతము.

రాజభటులు

(ప్రవేశించి) ఇదుగో ఆమాల్వీ; పట్టుకొనుము.

మాల్వీ

ఆహా చచ్చితిని.

(రాజభటులు మాల్వీని బంధింతురు.)

మాల్వీ

న న్నెచటికి తీసికొనిపోదురు?

రాజభటులు

ఉరికొయ్యకడకు వారును నీవును వరుసగా ముగ్గురిని నిలుచుండఁబెట్టి యురితీతురు. అ

క్కడ వారిద్దరికి నీవు మరల వివాహము చేయుము. సరిపోవును.

మాల్వి

(ఓదార్చి) అవును. అదియే శాశ్వతమైన వివాహము పదండుపోదము.

సలీము

మీరందరును పరబ్రహ్మ నాశ్రయించెదరు. దేనికి? నిత్యానందమైన పద మభిలషించియా? పొందుడు. ఆపదమునే నందితిని. నేనుకూడ వచ్చెదను తీసికొనిపోదురా? నేనును మా అనార్కాలియు వచ్చెదము

1. రా. భ

(నిదానించిచూచి) ఓరి యువరాజు

2. రా భ

అమ్మా నీవుపోయి చక్రవర్తి గారితో చెప్పుము.

1. రా భ

[నిష్క్రమించును.]

(మాల్విని లాగుకొనిపోదురు.)

సలీము

నేనుగూడ వచ్చెదను. నన్ను తీసికొనిపోరా? (నవ్వి) మీకర్మము నేనవ్యయానంతానంద పథమున తిరుగుచుండగా నన్నుమీరు తీసికొనిపోరా? సరే పొండు; నాసొమ్మేమిపోయినది. అనార్కాలి, రమ్ము; మనమిద్దరము చెట్టాపట్టాలు పట్టుకొని తిరుగుదము. ప్రియా! నీవెంతమోహనమూర్తివి? మోక్షలక్ష్మివి నీవేనా! రమ్ము రమ్ము. నన్ను దృఢపరిష్వంగమున దేల్పుము.

(రాజపురుషులిద్దరు ప్రవేశింతురు).

సలీము

ఎవరోయి మీరు దివ్యపురుషులా? దేనికో వచ్చిరి? నన్నును మాయనార్కాలిని దివ్యవిమానములమీద నెక్కించుకొని పోవుటకా?

1. రా. పు

ప్రభూ! మేము సేవకులము. చక్రవర్తి కాదు షాహా తమతండ్రిగారు తమ్ముతీసికొని రమ్మన్నారు.

సలీము

(నవ్వి) నాకు తండ్రియెవరు? ఛీ! ఛీ! పొండు; పోవద్దు పోవద్దు నావెంటరండు. మన మందరమును గలసి యాకాశమున దివ్యవిమానముల మీద విహరింతుము. మా యనార్కాలిని మీరు చూడలేదు కాబోలును మోక్షలక్ష్మి. ఆమెనుచూచిన మీరెల్ల ముక్తు లగుదురు. రావే! ప్రియురాల! రమ్ము! రమ్ము! నేనా మోక్షలక్ష్మిని ప్రసన్నను జేసికొనెదను. ఇదుగో జపము చేసెదను. అనార్కాలీ, అనార్కాలీ, అనార్కాలీ. (అనుచుండును)

1. రా. పు.

ఈయన కీపిచ్చి యెట్లు పోవును?

2. రా. పు.

పిచ్చివలననే బ్రదుకు చున్నాడు. పిచ్చిపోయెనా! ప్రాణములుకూడ పోవును.

1. రా. పు.

ఎందుచేత?

2. రా. పు.

అట్టి మహాప్రేమ కదియే ఫలితము!

1. రా. పు.

అట్లుకాదు. పిచ్చి పోయెనా, సంపూర్ణముగా అనార్కాళిని విస్మరించు నట్లే చేయవచ్చును.

2. రా. పు.

అల్లా తరము గాదు.

1. రా. పు.

అటువంటి యౌషధము లున్నవి. అవి యన్నియు చక్రవర్తి యిదివరకే తయారు చేయించి యుంచినాడు!

2. రా. పు.

అట్టి యౌషధము లున్నవా?

1. రా. పు.

ఏల లేవు?

2. రా. పు.

ప్రకృతివంచనముగా నున్నది; మనుష్యుని దుష్ప్రజ్ఞ భగవంతునియెడ నెంత యపరాధిని యగుచున్నది! ప్రభూ! క్షమింపుము.

సలీము

క్షమించితిని. పో! నీపాపములు నశించినవి. మా అనార్కాళికిగూడ నీయం దనుగ్రహము గల్గినది.

1. రా. పు.

ఈయన యిప్పుడు మనవెంట నెట్లును రాడు. ఈయన ననుసరించుచు నెచ్చట నీయన సొలసి పడిపోవునో అచ్చట నుండి తీసికొని పోదము.

2. రా. పు.

బాగున్నదిలే పద.

(ఇరువురు నిష్క్రమింతురు.)

సలీము

ఇదుగో! నాకు భగవంతుడు సాక్షాత్కరించుచున్నాడు! భగవతీ! నమస్కారము. ప్రియా మనోహారిణీ! భారత సామ్రాజ్యభావిచక్రవర్తినీ! ప్రాణమా! దేవీ! అనార్కాళీ! రమ్ము నాకౌగింటిలో నొదుగుము.- అదుగో! నాప్రియురాలు! నా యొద్దకు వచ్చి నన్ను జూచి నవ్వి నన్ను కౌగిలించు కొనుచున్నది. ఆహా! ఆహా! సుఖము. ఆనందము. మాధుర్యము.

కవి

(ప్రవేశించి) నీవా! తెలిసినది. నీవు యువరాజు సలీము. నీకు పిచ్చియెత్తినదికాదూ! అవును! అంత రసతన్మయతగల నీకేల పిచ్చి యెత్తదు?

సలీము

నాకేమి పిచ్చి? నీకు పిచ్చి! నేను మహానంద మనుభవించు చున్నాను. నే నవ్యయానంద స్వరూపుడను.

కవి

“ అగు శరీరమ్ముపైన వృథాభిమాన
మంతరించిన దుఃఖమ్ము నగును సుఖము
సుఖము దుఃఖమ్ము నగు మనస్సునకు నంతు
లేని యానంద మనుభూతమగును యోగి.”

“ మునువిషాదాబ్దములచేత ముఖరితమ్ము
యైన నాహృదయాకాశ మంతశాంత
శాంతమై శరత్కాల స్వచ్ఛగగనంబు
పోలె హంసాతిరమ్యమై పొలుచుచుండె.”

“ ఈభవనమ్ముకు ధర్శనం బెంతవరకు
నాకు నానందదాయినైనది? వియోగ

మనుచు సంయోగ మని భేద మంతరించు
నెప్పు డద్దియశాంతిసూ హృదయమునకు.

సలీము

నీవెవ్వరవు? నిన్నెక్కడనో చూచినట్లున్నది?
ఇన్నాళ్లుగా నవ్యయానంద స్వరూపుడనునేనే
యనుకొనుచున్నాను.

కవి

ఆనాడు వచ్చి నావిషాద గీతములు వినిపించ
లేదా?

సలీము

ఓహో! అవును.

నేనెవ్వరను. స్మరణకు వచ్చుచున్నది.

సలీమును.

(నివ్వెఱతో) కవీ! ఆనావిషాదనాటకమునకు
నాంది పాడి నేడు భరతవాక్యము పాడవచ్చి
తివా?

దేవీ! అనార్కాళీ! [మూర్ఛ]

(తెర)

తన్మయత

కొంపెల్ల జనార్దనరావు గారు

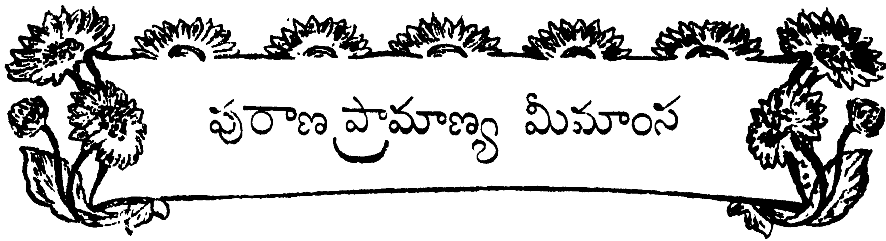
గానము విపంచికనుమీఱెఁ, గమలసౌర
భంబు లుద్యానసుమసౌరభములఁ గలసె.
కలితవాహినీ జలతరంగస్వనంబు
మృదుల తరులతారవముతో మేళవించె.

అంబరాంగన ప్రకృతియద్దంబులందు
నందమును జూచుకొని ప్రీతినొందుచుండె
సుందర పయోజమందిరమందుఁ దేఁటి
మధురమధుపానమున మేను మఱచి యుండె.

క్షణము క్షణమును బెంపొందు కాలచరిత
గానముజ్జ్వలతారాని కాయమందు
నిర్మలతలో సకలము గన్పింపఁ దొడగె
నిశ్చలతలో నిఖిలము విన్పింపఁదొడఁగె.

అన్ని గానంబులైక్యమై యలరసాగె
నెల్ల భావాలు లీనమై యెసఁగఁ గడఁగె
విశ్వమంతయు నవశమై వెలయుచుండె
మానసంబున కాత్మసంధాన మొదవె.

పురాణ ప్రామాణ్య మీమాంస

వాసా సూర్యనారాయణశాస్త్రి గారు

జ్ఞానమయ శరీరుడున్నూ నిత్యుడున్నూ అయిన పరమేశ్వరునివలన ముందు ప్రణవ మావిర్భవించెను. దానివలన నక్షరసమామ్నాయ ముదయించెను. దానివలన నష్టాదశవిద్యలు విలసిల్లినవి. ఋక్కు, యజస్సు, సామము, అథర్వణము అనే వేదములు నాలుగున్నూ, శిక్ష, వ్యాకరణము, ఛందస్సు, నిరుక్తము, జ్యోతిషము, కల్పము అనే వేదాంగములు ఆరున్నూ, పురాణము, న్యాయవిస్తరము, మీమాంస, ధర్మశాస్త్రము అనే ఉపాంగములు నాలుగున్నూ, ఆయుర్వేదము, ధనుర్వేదము, గాంధర్వము, అర్థశాస్త్రము అనే ఉపవేదములు నాలుగున్నూ కలిసి యష్టాదశవిద్యలని ప్రఖ్యాతము లయినవి.

ఉపపురాణాదులు మహాపురాణముల యందే అంతర్భవించును. న్యాయమునందే వైశేషికమున కంతర్భావము. ధర్మశాస్త్రమునందే మహాభారత రామాయణాదులున్నూ సాంఖ్యపాతంజల పాశుపత వైష్ణవాదులున్నూ అంతర్భూతములయినవి. ఈఅష్టాదశవిద్యలున్ను భగవంతుని జ్ఞానమయ శరీరమనియును, నిత్యములనియును జెప్పుదురు. "కారణగుణాః కార్యే సంక్రామంతి," అనే న్యాయముప్రకారము నిత్యజ్ఞానస్వరూపుడయిన భగవంతునివలన నీవిద్య లుదయించుటచే నివి నిత్యములున్నూ, జ్ఞానస్వరూపములున్నూ అయి విరాజల్లుచున్నవి. ఈఅష్టాదశవిద్యలయొక్క స్వరూప విశేషములున్నూ, వాటి ప్రయోజనములున్ను, విస్తరించి యాయాగ్రంథములయందు జెప్పబడినవి. ఇట పురాణస్వరూపాదులను కొంత విస్తరించెదను.

పురాణము అనగా వేదార్థోపబృంహకమును, ప్రపంచముయొక్క పూర్వావస్థను వివరించునదియును, వ్యాసాదిమహర్షి ప్రణీతంబును, సర్గప్రతిసర్గాది లక్షణ లక్షితమునునగు శాస్త్రవిశేషము. పురాణములు భగవదవతారుడయిన వ్యాసునివలనను ప్రాయికముగా నావిర్భవించినవి. మహాపురాణములు, ఉపపురాణములు, ఉపోపపురాణములు అనే త్రివిధభేదములు కలిగి పురాణములు ఏబదినాలుగుసంఖ్యగలవియై యున్నవి. ఈపురాణములన్నియు సర్గప్రతిసర్గాదులను ప్రతిపాదించుచు ధర్మాచరణను ప్రోత్సహించును. అట్లు ప్రోత్సహించుటయే ఈపురాణముల యొక్క పరమప్రయోజనము. అందువనే పురాణములు ధర్మప్రస్థానములుగా పరిగణింపబడినవి. వేదములయొక్క సత్యార్థజ్ఞానము పురాణములచేతనే కలుగును. "ఇతిహాసపురాణాభ్యాం,వేదం సముపబృంహయేత్" అని మనువుచెప్పినాడు. "పూరణాత్ పురాణం" వేదమును పూరించుటచే పురాణమని వ్యుత్పత్త్యర్థము. వేదముకాని దానిచే వేదమునకు పూరణము, లేక ఉపబృంహణముగాని సంభవింపదు. సువర్ణ కంకణమును సీసముచే నెవ్వరైనను పూరింతురా? కావున పురాణములు వేదైకదేశములని సిద్ధించును. ఋగాదివేదములలోను, పురాణాదులలోను ఉన్న పదకదంబము నిఖిలశక్తి విశిష్ట భగవద్రూపైకార్థప్రతిపాదకమును, అపౌరుషేయమునునగుటచే ఈయభేదమువలన పురాణములను వేదశబ్దముచే వ్యవహరింపవచ్చును. ఉదాత్తాదిస్వరక్రమము ఋగాదులలోనుండి పురాణాదులలో లేకపోవుటచేతను వేదములనుండి పురాణములను వేరుచేసి వ్యవహరించుటకూడా సోపపత్తికమే యగును. పురాణములకు అపౌరుషేయత్వ మెట్లందురేని చూడుడు!

మాధ్యందినశ్రుతియందు—

శ్రు. ఏవంవా అరేఽస్య మహతో భూతస్య నిశ్వసితమే తత్ యదృగ్వేదో యజుర్వేద స్సామవేదోఽథర్వాంగిరస ఇతిహాసః పురాణం."

ఋగాదులున్ను, ఇతిహాసపురాణములున్ను భగవంతుని నిశ్వాసరూపములు. మన నిశ్వాసములవలెనే భగవంతుని నిశ్వాసరూపమైన వేదపురాణాదులు పురుషేచ్ఛ లేకుండ తమంతట తామే బయలువెడలినవని విశదమగును.

అథర్వశ్రుతియందు—

శ్రు. సబృహతీం దిశ మను వ్యచలత్ త మితిహాసః పురాణంచగాథాశ్చ నారాశం సీశ్చానువ్యచలన్, ఇతిహాసస్యచవై సపురాణస్యచ గాథానాంచ నారాశంసీనాంచ ప్రియం ధామ భవతియ ఏవంవేద."

సామవేదీయగోపథబ్రాహ్మణమందు—

శ్రు. "ఏవమి మే సర్వే వేదా నిర్మితా స్సకల్పాస్సరహస్యా స్సబ్రాహ్మణా స్సోపనిషత్కా స్సేతిహాసాస్సాన్వ్యాఖ్యాతా స్సపురాణాస్సస్వరాః."

ఛాందోగ్యోపనిషత్తునందు—

శ్రు. "ఋగ్వేదంభగవోఽధ్యేమి యజుర్వేదంసామవేదమాథర్వాణం చతుర్థ మితిహాస పురాణం పంచమం వేదానాం వేదం."

తైత్తిరీయ బ్రాహ్మణమునందు—

శ్రు. "యత్పురాణా నీతిహాసాన్ గాథానారాశగ్ంసీ ర్మేదాహుతయః."

ఛాందోగ్యోపనిషత్తునందు—

శ్రు. "ఏవం విద్వాన్‌వాకో వాక్యం ఇతిహాసః పురాణమిత్యహరహ స్స్వాధ్యాయ మధీతే తఏవంతృప్తా స్తర్పయంతిసర్వైః కామై స్సర్వైర్భోగైః."

పై శ్రుతులు ఇతిహాసపురాణములను వేదసమ్మితములుగా పేర్కొనుటచే వాటికి అపౌరుషేయత్వము సర్వసమ్మాన్యత్వము నిర్వివాదముగా సిద్ధించును.

శ్లో. "పురాణం మానవో ధర్మ స్సాంగో వేదశ్చికిత్సకమ్ ఆజ్ఞాని సిద్ధాని చత్వారి నహంతవ్యాని హేతుభిః."

—విష్ణుస్మృతి.

పురాణము, మనుధర్మశాస్త్రము, షడంగములతో వేదమున్నూ మీమాంసయున్నూ భగవదాజ్ఞచే సిద్ధములయినవి. కుతర్కముచే వీటిని హింసింపకూడదు. ఆజ్ఞాసిద్ధము లనుటచే పురాణాదులకు అపౌరుషేయత్వము సిద్ధమయినది.

శ్లో. "వేదానధ్యాపయామాస మహాభారతపంచమాన్."

—స్మృతి.

ఈస్మృతి మహాభారతమునకు పంచమవేదత్వము ను ప్రసాదించుచున్నది.

పై శ్రుతులలో పేర్కొనబడిన యితిహాసపురాణములు మహాభారతాదులు కావు. వేదములలోనే ఇతిహాసపురాణములను కొన్ని భాగములు గలవని కొందరందురు. అది యవిచారమూలకము. వారి మతప్రకారము ఇతిహాసపురాణములు నాలుగువేదములలో నంతర్భవించినచో "ఇతిహాసపురాణంపంచమంవేదానాంవేదం" అనుశ్రుతి ఇతిహాసపురాణములకు పంచమవేదత్వము నెట్లుచెప్పును? కావున శ్రుతులచే పేర్కొనబడిన యితిహాసపురాణాదులు మహాభారతబ్రాహ్మములే యని యంగీకరింపక తప్పదు. రామకృష్ణాద్యవతారప్రశంస వేదములలో నెచ్చటను కానరాదనిన్నీ, అది వ్యాసకపోలకల్పితమై పురాణములయందు మాత్రమే కానవచ్చుచున్నదనిన్నీ కొందరాక్షేపించుచున్నారు. ఇదియు నవిచారరమణీయమే.

తైత్తిరీయసంహిత:

"శ్రు. ఆపోవాఇద మగ్రే సలిల మాసీత్...సవరాహో రూపంకృత్వోపన్యమజ్జత్. సపృథివీమధ ఆర్ఛత్"

ఈశ్రుతి భగవంతుడు వరాహమై భూమి నుద్ధరించినాడని స్పష్టముగా చెప్పుచున్నది.

ఐతరేయబ్రాహ్మణము:

"శ్రు. ప్రోవాచ రామో భార్గవేయః విశ్వాంతరాయః"

ఈశ్రుతి పరశురామావతారమును ప్రతిపాదించును.

ఛాందోగ్యము:

"శ్రు. కృష్ణాయ వాసుదేవాయ"

తైత్తిరీయారణ్యకము:

"శ్రు. నారాయణాయ విద్మహే, వాసుదేవాయ ధీమహి తన్నోవిష్ణుః ప్రచోదయాత్"

ఈశ్రుతులు కృష్ణావతారమును ప్రశంసించుచున్నవి.

ఋగ్వేదము విష్ణుసూక్తము:

"శ్రు. ఇదం విష్ణు ర్విచక్రమే త్రేధా నిదధే పదం"

"త్రీణిపదా విచక్రమే విష్ణుర్గోపా అదాభ్యః"

శతపథబ్రాహ్మణము:

"శ్రు. దేవాశ్చవా అసురాశ్చోభయే ... వామనోహి విష్ణురాస."

ఈశ్రుతులు వామనావతారమును బహుధా ప్రశంసించుచున్నవి. ఇట్లే వేదములయందు గణపతి మున్నగు దేవతల ప్రశంసలు గలవు. ఆవిషయములే పురాణాదుల యందు విస్తృతముగా కానవచ్చును.

ఈవిషయమును శ్రీశంకరాచార్యులవారు శారీరిక మీమాంసాభాష్యమునందు అనేకవిధములుగాఖండ కొట్టివ్రాసియున్నారు.

భా. తస్మాత్ ఋషీణామపి మంత్రబ్రాహ్మణదర్శినాం సామర్థ్యం నాస్మదీయేన సామర్థ్యేన ఉపమాతుం యుక్తం. తస్మాత్ సమూల మితిహాసపురాణం."

"మంత్రబ్రాహ్మణములను దర్శించినఋషుల సామర్థ్యము నిరుపమానమయినది. అట్టిఋషులచే ప్రోక్తములయిన యితిహాసపురాణములు ప్రమాణములయినవి" అని చెప్పియున్నారు. కావున పురాణాదులు వ్యాసాదిమునికపోలకల్పితములు కావు. వైదికదేశములున్నూ వేదమూలకములున్నూ అయియున్నవి. వేదవ్యాసులు వేదములను విభజించినట్లు శతకోటి ప్రవిస్తరమయిన పురాణరాశిని సంగ్రహించి ప్రతిద్వాపరయుగాదిని భూలోకమునందు నావిర్భవింపజేయుచున్నాడు. ఈకారణముచేతనే పురాణాదులు వ్యాసప్రోక్తము లని ప్రతీతిని గాంచినవి. ఈయర్థము పురాణాదులయందు విపులముగాగలదు.

"శ్లో. ఇతిహాసపురాణానాం వక్తారం సమ్యగేనహి;
మాంచైవ ప్రతిజగ్రాహ భగవా నీశ్వరః ప్రభుః.
ఏక ఆసీ ద్యజుర్వేద స్తం చతుర్ధా వ్యకల్పయత్;
చాతుర్హోత్ర మభూ త్తస్మిన్ తేన యజ్ఞమకల్పయత్.
ఆధ్వర్యవం యజుర్భిస్తు ఋగ్భిర్హౌత్రం తథైవచ
ఔద్గాత్రం సామభి శ్చైవ బ్రహ్మత్వంచాప్యథర్వభిః
ఆఖ్యానై శ్చాప్యుపాఖ్యానై ర్గాథాభిర్ద్విజ సత్తమాః.
పురాణసంహితా శ్చక్రే పురాణార్థవిశారదః;
య చ్ఛిష్టంతు యజుర్వేదే ఇతి శాస్త్రార్థనిర్ణయః."

—వాయుపురాణము.

మొదట యజుర్వేద మొక్కటిగానే యుండెను. దానిని నాలుగువిధములుగా విభజించి యజుస్సులచే ఆధ్వర్యవమున్నూ, ఋక్కులచే హౌత్రమున్నూ, సామలచే ఔద్గాత్రమున్నూ, అథర్వములచే బ్రహ్మత్వమున్నూ అనే చాతుర్హోత్రమునుచేసి యజ్ఞమును కల్పించెను. యజుర్వేదమునందలి శిష్టములయిన యాఖ్యానాదులచే పురాణ సంహితాదులను నిర్మించెను అని స్పష్టముగా నున్నది. యజ్ఞోపయోగులుగాని యజుర్వేదభాగములచే పురాణములను నిర్మించెనని చెప్పుటచే పురాణములకు వైదికదేశత్వము సహేతుకముగా నిరూపితమయినది.

శ్లో. పురాణపశ్చకారో గ్రమమరాణాం పితామహః;
అనిర్భూతా స్తతో వేదా స్సషడంగపదక్రమాః.
తతః పురాణ మఖిలం సర్వశాస్త్రమయం ధ్రువమ్;
నిత్యశబ్దమయం పుణ్యం శతకోటి ప్రవిస్తరమ్.
నిర్గతం బ్రహ్మణోవక్త్రాత్ తస్యభేదా న్నిబోధత.
"బ్రాహ్మం పురాణం ప్రథమం...ఇత్యాది—"

—స్కాంద-ప్రభాసఖండము.

బ్రహ్మ పూర్వమందు తపస్సుచేయగా వాని ముఖములనుండి నాలుగువేదములున్నూ, శతకోటి సంఖ్యగల పురాణములున్నూ బయలువెడలినవి. బ్రాహ్మము స్కాందము మున్నగునవి ఆపురాణప్రభేదములే.

శ్లో. ఇతిహాసపురాణాని పంచమం వేద మీశ్వరః;
సర్వేభ్య ఏవ వక్త్రేభ్య స్ససృజే సర్వదర్శనః.

—స్కాంద-తృతీయస్కంధము.

బ్రహ్మ పంచమవేదమయిన యితిహాస పురాణములను తనసర్వముఖములనుండి సృజించెను.

"శ్లో. కాలేనాగ్రహణంమత్వా పురాణస్యద్విజోత్తమాః;
వ్యాసరూప మహంకృత్వాసంహరామి యుగేయుగే.
....
చతుర్లక్ష ప్రమాణేన ద్వాపరే ద్వాపరే సదా;
తదష్టాదశధాకృత్వా భూలోకేఽస్మిన్ ప్రభాష్యతే
అద్యాప్యమర్త్యలోకేతు శతకోటి ప్రవిస్తరమ్
తదర్థోఽత్రచతుర్లక్షస్సంక్షేపేణనివేశితః" ఇత్యాది—

—మాత్స్యపురాణము

భగవంతుడు తాను వ్యాసరూపమును ధరించి ప్రతియుగము పురాణముల నుపసంహరించుచు తిరిగి ద్వాపరయుగమందు చతుర్లక్షసంఖ్యగల యష్టాదశపురాణములను భూలోకమునందు ప్రవర్తింపజేయుచున్నట్టున్ను నేటికిన్ని దేవలోకమందు శతకోటిప్రవిస్తరమై పురాణము వ్యాపించినదనియును దానియర్థమే నాలుగులక్షలుగా సంక్షేపింపబడినదనియును చెప్పబడినది. దీనిచే వ్యాసులు పురాణములకు నిర్మాణకర్త కాడనియును పూర్వయుగసిద్ధము లయినవాటిని సంక్షేపించినాడనియును వ్యక్తమగును.

"శ్లో. సంక్షిప్యచతురో వేదాన్ చతుర్ధా వ్యభజ ద్విభుః,
....
పురాణ మపి సంక్షిప్తం చతుర్లక్షప్రమాణతః;
అద్యాప్యమర్త్యలోకేతు శతకోటిప్రవిస్తరమ్."
—శివపురాణము

వ్యాసులు వేదములను సంక్షేపించి నాలుగు వేదములుగా విభజించెను. నాలుగులక్షలసంఖ్యగా పురాణమును సంక్షేపించెను. దీనిచేతను వ్యాసులు వేదములను పురాణమును సంక్షేపించినవాడుగాని నిర్మించినవాడు కాడని తెల్లమగును.

"శ్లో. కార్ష్ణం చ పంచమం వేదం యన్మహాభారతం
స్మృతం...పురాణం పంచమో వేదః
ఇతిహాసః పురాణంచ పంచమో వేద ఉచ్యతే."
—భవిష్యపురాణము.

ఈవచనములు ఇతిహాసపురాణములకు పంచమవేదత్వమును ఘోషించుచున్నవి.

"శ్లో. భారతవ్యపదేశేన హ్యామ్నాయార్థః ప్రదర్శితః;
వేదాఃప్రతిష్ఠితా స్సర్వే పురాణే నాత్రసంశయః"
—వైష్ణవము.

భారతమనేమిషచే వేదార్థము ప్రకటితమయినది. వేదములన్నియు పురాణములయందే నిలిచి యున్నవి.

శ్లో. వేదార్థాదధికం మన్యే పురాణార్థం,వరానసే
వేదాః ప్రతిష్ఠితా స్సర్వే పురాణే నాత్రసంశయః.
—నారదీయము.

వేదార్థముకన్న పురాణార్థమే అధికమయినది.

"శ్లో. వేదవన్నిశ్చలం మన్యే పురాణార్థం ద్విజోత్తమాః
వేదాః ప్రతిష్ఠితా స్సర్వే పురాణేనాత్రసంశయః.
బిభేత్యల్పశ్రుతా ద్వేదోమామయంచాలయిష్యతి."
—స్కాంద ప్రభాసఖండము.

పురాణార్థము వేదమువలె నిశ్చలమయినది. పురాణములయందే వేదములు నిలిచియున్నవి. వేదము తనను పాడుచేయునేమో యని యల్పవిద్యగలవానివలన భయపడుచుండును.

శ్లో. ఇతిహాసపురాణైస్తు నిశ్చలోఽయంకృతఃపురా;
యన్నదృష్టంహి వేదేషు తద్దృష్టంస్మృతిషు ద్విజాః
ఉభయోర్యన్నదృష్టం హి తత్పురాణైఃప్రగీయతే."
—స్కాంద-ప్రభాసఖండము.

ఈవేదము ఇతిహాసపురాణములచే నిశ్చలముగా చేయబడినది. వేదములో కానరానివిషయములు స్మృతులయందు కానబడును. ఆరెంటియందును కానబడని విషయములు పురాణములచే చెప్పబడును.

"శ్లో. శ్రుతిస్మృతి పురాణాని విదుషాంలోచనత్రయమ్;
యస్త్రిభిర్నయనైఃపశ్యే త్సోఽంశో మాహేశ్వర
[స్స్మృతః.
ఆత్మనో వేదవిద్యాచ ఈశ్వరేణ వినిర్మితా;
శౌనకీయాచ పౌరాణీ ధర్మశాస్త్రాత్మికాచ యా.
తిస్రో విద్యా ఇమా ముఖ్యా స్సర్వశాస్త్రార్థనిర్ణయే;
పురాణం పంచమో వేద ఇతి బ్రహ్మానుశాసనమ్.
యో నవేద పురాణం హి నసవేదాత్ర కించన;
ఆత్మాపురాణం వేదానాం పృథగంగాని తానిషట్."
—స్కాందరేవాఖండము.

శ్రుతిస్మృతిపురాణములు పండితులకు మూడు నేత్రములు. ఆమూడు నేత్రములచే చూచువాడు ఈశ్వరాంశసంభూతుడు. వేదవిద్య, పౌరాణికవిద్య, ధర్మశాస్త్రవిద్య, అనే మూడువిద్యలు ఈశ్వరునిచే నిర్మితములయినవి. సర్వశాస్త్రముల యర్థనిర్ణయమును జేయుటకు నీమూడువిద్యలు ముఖ్యములయినవి. పురాణము పంచమవేదమని బ్రహ్మ యనుశాసించెను. పురాణమును తెలియనివాడు అజ్ఞుడు. పురాణములే వేదమునకు శరీరము. శిక్షాదులు వేదాంగములు.

ఈప్రామాణ్యబలముచే పురాణేతిహాసాదులు ప్రతి ద్వాపరయుగము భగవదవతారుడయిన వ్యాసుని మూల మున భూలోకంబున నవతరించుచున్నవని తెలియగును. కొన్నియెడల పురాణములు అనిత్యములని చెప్పుట వాని యావిర్భావతిరోభావములచేతనేకాని యుత్పత్తి వినాశములచే కాదు. ఇట్లు వైదికదేశమయిన పురాణా దులయందు సూతాదుల కధికారము విశేషవిధిచే కలి గినదని యంగీకరింపవచ్చును. కొన్ని వైదికకర్మవిశే షములందు రథకారాదులకు నధికారము విశేషవిధిచే సంభవించినది. అట్లె ఇదియును సమాధేయము. సర్వ వేదసారము లయిన భగవన్నామమహామంత్రములయందు సర్వజనుల కధికారము ప్రసాదింపబడినట్లు పురాణముల యందు సూతాదుల కధికారము ప్రసాదింపబడిన దని యును సమాధేయము. ఇట్లు పౌరాణికమతసంప్రదాయ ప్రవర్తకులు పురాణాదులకు పంచమవేదత్వమును సప్ర మాణముగా నిరూపించిరి. పౌరాణికులు పురాణములను వైదికదేశములుగా నిరూపించినను మైమాంసకులు స్మృ త్యేకదేశములుగా భావించియున్నారు.

స్మృతిలక్షణము-బ్రహ్మసూత్రభాష్యము. ౨-౧-౧.

"శాం. భా. స్మృతిశ్చ తంత్రాఖ్యా పరమర్షి ప్రణీతా శిష్టపరిగృహీతా."

స్మృతియనగా పరమఋషులచే ప్రణీతమై శిష్టులచే గ్రహింపబడిన శాస్త్రము.

ఈస్మృతిలక్షణము మను యాజ్ఞవల్క్యాది స్మృ తులయందును పురాణములయందునుశిక్షా వ్యాకరణాదుల యందును వ్యాపించియున్నది. పురాణాదులున్ను పర మర్షులయిన వ్యాసాదులచే ప్రణీతములయినవి; శిష్టులచే గ్రహింపబడినవి.

"సర్వసిద్ధాంతపదార్థలక్షణ సంగ్రహము" అనే గ్రంథమందు స్మృతిలక్షణము ఇట్లునిర్వచింప బడినది. "స్మృతిః=ధర్మశాస్త్రం వేదార్థస్మరణ పూర్వకం రచితం శాస్త్రమ్. ఋషిప్రణీతత్వేసతి వేదార్థానుభవ జన్యత్వే సతి వేదార్థానువాదకంవా". ఈరెండులక్షణములున్ను పురాణములయందున్ను వ్యాపించియున్నవి. "స్మృతిః= స్మర్యతేఅనయా ప్రత్యక్షస్యపరోక్షస్యవా వేదస్యార్థ ఇతి స్మృతిః," ప్రత్యక్షముగాని పరోక్షముగాని యయినవేద మునొక్క యర్థము దీనిచే స్మరింపబడును గాన దీనికి స్మృతి యని నామమిడిరి. ఈవ్యుత్పత్తి పురాణములకు న్ను స్మృతిత్వమును సంపాదించుచున్నది. "అధ్వర మీమాంసాకుతూహలవృత్తి" అను మీమాంసాగ్రంథమ లో స్మృతిప్రామాణ్యాధికరణములో అనుమానప్రయో గముచే అష్టకాదిస్మృతులకు ప్రామాణ్యమును చెప్పి

"ఏవ మితిహాసపురాణాద్యప్యుదాహార్యమ్."

"ఇతి స్మృత్యధికరణం" అని వ్రాసియున్నారు. ఈ మీమాంసా గ్రంథము పురాణములకు స్మృతి త్వమును ప్రామాణ్యమును నిరూపించినది. శ్రీ శంకరా చార్యులవారు సూత్రభాష్యములో నేడెనిమిది స్థల ములయందు విష్ణుపురాణ మహాభారత గీతావచనములను స్మృతులక్రిందను భావించి యుదాహరించి యు న్నారు.

"శ్లో. వేదోఽఖిలోధర్మమూలం స్మృతిశీలేచతద్విదామ్
ఆచారశ్చైవ సాధూనా మాత్మన స్తుష్టిరేవచ.
—మనుస్మృతి.

సర్వవేదమున్ను, స్మృతిన్ని, వేదవేత్తల శీల మున్ను, సాధువుల యాచారమున్ను, ఆత్మతుష్టియు న్ను ధర్మమూలములు. ఈమనువచనమునకు వ్యాఖ్యాన మును చేసిన నందనపండితుడున్ను, వైద్యనాథ దీక్షితు లున్ను, "స్మృతిః=ధర్మశాస్త్రేతి హాసపురాణాని" అని వ్రాసి స్మృతిపదముచే నితిహాసపురాణములను గ్రహించినారు. అట్లు గ్రహింపనిచో మనువుకు శ్రుతి విరోధము దుర్నివారమగును.

"శ్రు. స్మృతిః ప్రత్యక్ష మైతిహ్యం. అనుమాన శ్చతు ష్టయమ్."
—తైత్తిరీయారణ్యకము.

"భా. స్మృతిః=మన్వాదిశాస్త్రం, ప్రత్యక్షం= వేదః; ఐతిహ్యం=ఇతిహాసః మహాభారతాది, అనుమానః= శిష్టాచారః."

ఈశ్రుతి మహాభారతాదులకు ప్రామాణ్యము నంగీకరించుచున్నది. పురాణాదులకు పంచమవేదత్వ మును ఘోషించు వనేక శ్రుతిస్మృతులను ఉదాహరిం చియే యున్నాను.

"శ్లో. పురాణన్యాయమీమాంసా ధర్మశాస్త్రాంగ మిశ్రి తాః, వేదాః స్థానాని విద్యానాం ధర్మస్యచ చతుర్దశ.

—యాజ్ఞవల్క్యస్మృతి

వ్యా. పురాణేతి, పురాణం=బ్రాహ్మాది, న్యాయః=తర్క విద్యా, మీమాంసా=వేదవాక్యవిచారః, ధర్మశాస్త్రం= మానవాది, అంగాని=వ్యాకరణాదీనిషట్; ఏతైరు పేతాశ్చత్వారో వేదాః. విద్యాః=ధర్మార్థకామపురుషార్థసాధనాని. తాసాం స్థానానిచతుర్దశ. ధర్మస్యచ చతుర్దశస్థానాని=హేతవః. ఏతాని త్రైవర్ణికైరధ్యేత వ్యాని. తదంతర్గతత్వాద్ధర్మశాస్త్రమప్యధ్యేతవ్యమ్.

పురాణములు, న్యాయము, మీమాంస మున్నగు పదునాలుగున్నూ, పురుషార్థసాధనములును ధర్మహేతువులనియును నీస్మృతి చెప్పుచున్నది. ఇట్లు శ్రుతి స్మృతులు పలుతావులయందు పురాణాదులకు ధర్మమూలత్వము నంగీకరించుచుండి మనువు తద్విరుద్ధముగా పురాణములను ప్రమాణకోటినుండి దిగద్రోయునా? మనువు పేర్కొన్న శీల, ఆచార, తుష్టులలో పురాణాదుల కంతర్భావము పొసగదు. కావుననే నందనాదులు పురాణాదులకు స్మృతియందు నంతర్భావమును జెప్పియున్నారు.

సూ. ధర్మజ్ఞసమయః ప్రమాణం: వేదాశ్చ.

—ఆపస్తంబధర్మసూత్రము

దీనిలో ధర్మజ్ఞసమయమున్నూ వేదములుమాత్రమే ప్రమాణముగా పేర్కొనబడినవి. పూర్వోక్తశ్రుతిస్మృతులకు విరోధములేకుండ ధర్మజ్ఞసమయమందే పురాణ న్యాయ మీమాంసాదులకు నంతర్భావమును జెప్పవలయును. శాస్త్రకారులు పలుతావులయందు "శిక్షాస్మృతి, వ్యాకరణస్మృతి యని స్మృతిపదసమభివ్యాహారములో శిక్షాదులను గ్రహించియున్నారు. కుల్లూకభట్టు మున్నగు వ్యాఖ్యాతలు అట్లు వ్యాఖ్యానములను జేయకున్నను పురాణాదులకు స్మృత్యంతర్భావము వారికి సమ్మతమనుటకు వారి వ్యాఖ్యానములే పలుతావులయందు పురాణవచనములను ప్రమాణముగా గ్రహించుచు సాక్ష్యము నిచ్చుచున్నవి.

"ధర్మశాస్త్రంతు వై స్మృతిః" అను ప్రమాణముచే కేవల మన్వాదిశాస్త్రమే స్మృతియని కొంద రందురు. అది సమంజసము కాదు. ధర్మశాస్త్రమనగా ధర్మమును ప్రతిపాదించు శాస్త్రమని దానియర్థము. యాజ్ఞవల్క్యుడు పురాణాది చతుర్దశవిద్యలకున్నూ ధర్మస్థానత్వము నంగీకరించినందున పురాణాదులకున్నూ ధర్మశాస్త్రత్వము స్మృతిత్వము నిరపాయములే యగును. ఈ కారణముననే "స్మృతిశీలేచతద్విదామ్" అను మను వచనమునకు కొందరు వ్యాఖ్యాతలు "స్మృతిః=మన్వాది ధర్మశాస్త్రం" అని వ్యాఖ్యానమును జేసి ధర్మశాస్త్ర పదము పురాణమీమాంసాదులను సంగ్రహించు నని భావించియుందురు. స్మృతిపదమే పురాణమీమాంసాదుల కుపలక్షకమయినచో స్మృతి, ధర్మశాస్త్రము, మీమాంస, పురాణము అని పృథగ్వ్యవహారము శాస్త్రములయందు లోకమందు కానవచ్చుచున్నది. అది యెట్లు సమంజసమగునని ప్రశ్న యంకురించును. దాని కిట్లు సమాధాన మివ్వవచ్చును. లోకములో పృథగ్వ్యవహారముండినను శాస్త్రములో ద్వివిధవ్యవహారము కానవచ్చుచున్నది. శ్రుతిపదముచే పలుతావులయందు స్మార్తశ్రుతినికూడా గ్రహించినారు. "శాస్త్రయోనిత్వాత్" అను శారీరకసూత్రములో శాస్త్రపదముచే వేదములను గ్రహించినారు. ధర్మశాస్త్రపదముచే మహాభారత రామాయణసాంఖ్యపాతంజలాదులను గ్రహించినారు. కొన్నియెడల పురాణపదముచే నితిహాసమును ఇతిహాసపదముచే పురాణములను గ్రహించియున్నారు. స్మృతిపదముచే శిక్షాద్యంగములను పురాణములను గ్రహించినారని మున్నే నిరూపించియున్నాను. కావున పురాణములు స్మృత్యేకదేశ మనుటలో విప్రతిపత్తి లేదు.

"శ్లో. శ్రుతిస్మృతిపురాణేషు విరుద్ధేషు పరస్పరమ్;
పూర్వంపూర్వంబలీయస్స్యా దితిన్యాయవిదోవిదుః.

పరస్పరవిరుద్ధము లయినప్పుడు స్మృతిపురాణములకన్న శ్రుతియును, పురాణములకన్న స్మృతియును బలవత్తరములు.

ఈప్రామాణ్యబలాబలనిర్ణయముచే ఆయాగ్రంథములకుగాని తత్కర్తలకుగాని అన్యస్వాప్రామాణ్యమునుగాని న్యూనతనుగాని ఆపాదింపవీలు లేదు. "యథోత్తరం మునీనాం ప్రామాణ్యం" అని చెప్పుటచే పాణినికిగాని పాణినీయమునకు గాని వరరుచి పతంజలుల కంటెను వార్తికమహాభాష్యములకంటెను న్యూనతాదులు వాటి

[భారతి మూడవసంపుటము ఐదవసంచికలోని ‘రాజగృహము’ అను వ్యాసమునకు సంబంధించిన చిత్రములు]

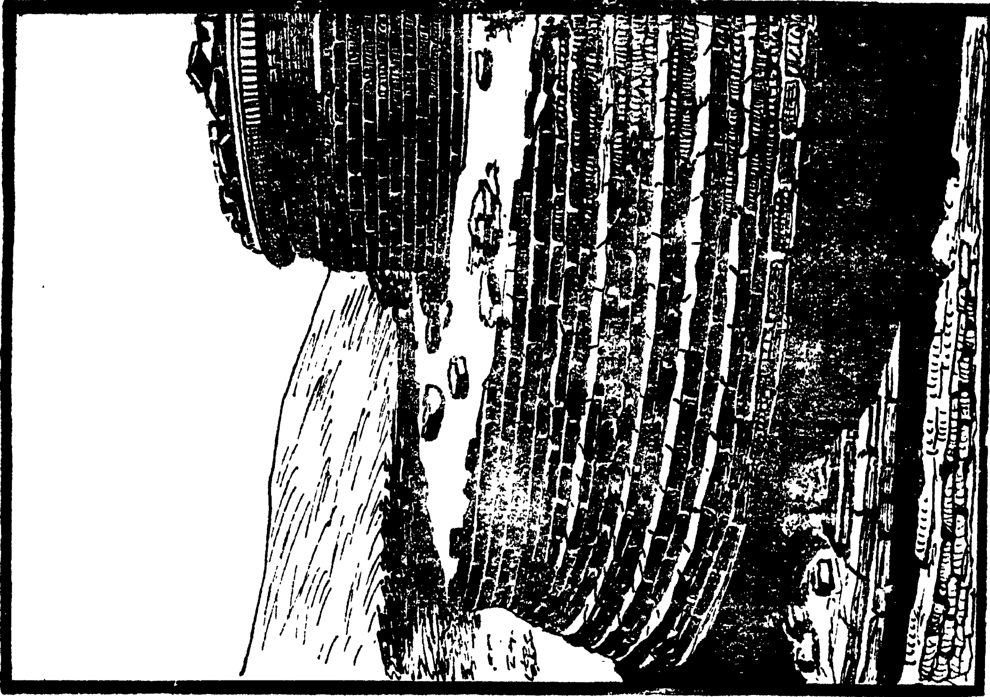
చిత్రము ౫. బాణ గంగా లోయ

చిత్రము ౬. పిప్పల శిలాగృహమును దానిక్రింద నుండు జైనదేవాలయము

అక్షయ సం. జ్యేష్ఠమాసము

[భారతి మూడవసంపుటము ఐదవసంచికలోని 'రాజగృహము' అను వ్యాసమునకు సంబంధించిన చిత్రములు]

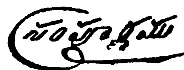
చిత్రము ౧. మణియార్ మఠము-వలయాకారపీఠము

చిత్రము ౨. మణియార్ మఠమును దానిపైగల జైనదేవాలయము

ల్లునా? "పూర్వాపరనిత్యాంతరంగాపవాదానాముత్తరో త్తరం బలీయః" అనుపరిభాషచే ఉత్తరోత్తర బలీయస్త్వము, పూర్వపూర్వ దౌర్బల్యము సంప్రాప్తమగుటచే ఆయాశాస్త్రములకు సుతరాం అప్రామాణ్యమునుగాని, న్యూనతనుగాని ఆపాదింపవీలగునా? శ్రుతులలో కూడా నిట్టి బలాబలవిచారముకలదు. "శ్రుతిలింగవాక్యప్రకరణస్థానసమాఖ్యానాం పారదౌర్బల్యమర్థవిప్రకర్షాత్" అను జైమినిసూత్రముచే పూర్వపూర్వప్రాబల్యము ఉత్తరోత్తర దౌర్బల్యము సిద్ధించుచున్నది.

మన్వర్థవిపరీతమైన యేస్మృతియును ప్రమాణము గాదు. కలియుగమందు పరాశరస్మృతికే యెక్కుడు ప్రామాణ్యము. రాగద్వేష మూలకములయిన స్మృతులకు ప్రామాణ్యమును వారించిరి. మాతులకన్యాపరిణయమును బహుశ్రుతిస్మృతులు నిషేధించినను దాక్షిణాత్య శిష్టాచారమే ప్రబలప్రమాణమై దాని ననుగ్రహించినది. సన్న్యసపలపైతృకాదులు శ్రుతిస్మృత్యనుగృహీతములయినను కలియుగమున నాదిత్యాదిపురాణములు, ధర్మజ్ఞసమయము, వాటిని నిషేధించినవి. మంత్రద్రష్టలయిన ఋషులవచనములలో నేకదేశమునకు ప్రామాణ్యమును ఏకదేశమునకు అప్రామాణ్యమును కల్పించినచో ఆస్తికమతమే యస్తమించును. ఆర్షవచనమొకటి యప్రమాణమనిన నావచనమునకు నాదేశకాలములయందు అనుష్ఠాపకతాలక్షణప్రామాణ్యము లేదని చెప్పవలయునుగాని యత్యంతాప్రామాణ్యమును చెప్ప నను వుగాదు. "కపిలో యది సర్వజ్ఞః కాణాదో నేతి కా ప్రమా" ఈ న్యాయముచే పరమర్షులు వారిశాస్త్రములును తుల్యప్రమాణములు. సాక్షాన్నారాయణావతారుడయిన వ్యాసునిచే ప్రణీతములయిన పురాణాదులు శ్రుత్యేకదేశములన్నను స్మృత్యేకదేశములన్నను ఫలభేదము లేదు కావున రెండుమతములున్నూ సమరసభావముగలవియై యున్నవి. ఇట్లు శ్రుతిస్మృతి సమ్మితములయిన పురాణములే మన ప్రాచీన భారత జ్ఞాన విజ్ఞాన సర్వస్వములు. అరువదినాలుగుకళలు పురాణములయందే ప్రతిష్ఠితములయినవి. మన ప్రాచీన మహాపురుషాదులవంశచరిత్రములు, దివ్యక్షేత్రతీర్థమాహాత్మ్యములును దేవాలయాది ప్రతిష్ఠాతంత్రములును పురాణమాత్రశరణములు. పురాణజ్యోతివెలుంగకున్న నీయాస్తికలోకము గాఢాంధకారనిమగ్నమే యగును. నేడు మనవారు శ్రుతిస్మృతులనధ్యయనము చేయకున్నను పురాణములను పఠించుచు వాటియందు శ్రద్ధాసక్తులు గలవారైయున్నారు. బహుప్రయోజనమును ననంతసారమునునగు పురాణవారాశిని మథించి తత్సారమును లోకమునకు ప్రసాదించుట విబుధుల కర్తవ్యమని విన్నవించి విరమించుచున్నాను.

గంగాదృశ్యము

సరిపెల్ల విశ్వనాథశాస్త్రి గారు

శ్రీహరిద్వారమునుదాటి యావలఁ గల
　　నాటుదారినిజనుచు మిన్నేటితోడఁ
గొండలెక్కుచు దిగుచును గొంతదవ్వు
నరిగియుంటిని నచట ననంతవిభవ
యుతము గంగాలకాసంగ మొప్పుచుండు

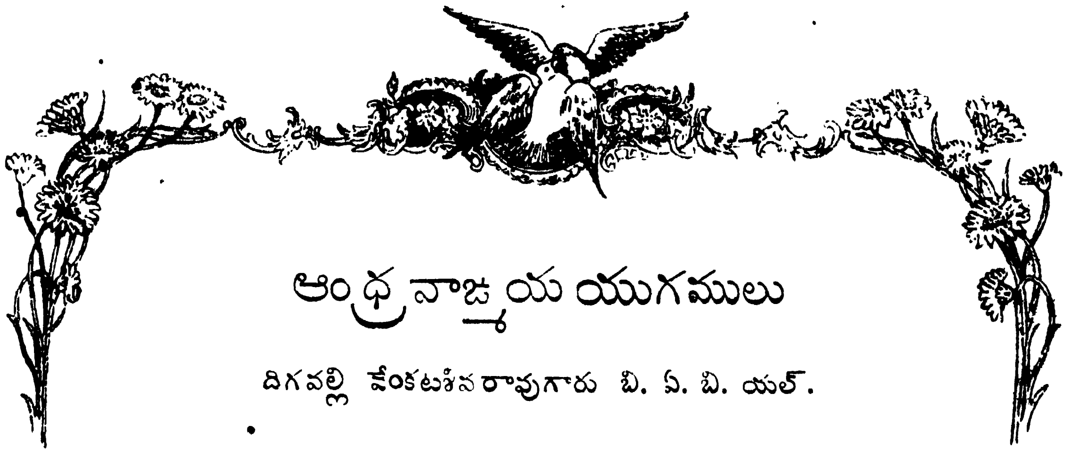
సంగసమతలంబుననుండి గంగఁగనఁగ
లోయలందలివనములలోన వెడలి
చుట్టియున్నట్టి హిమగిరిఁ జోద్యములను
బొరలివచ్చుచు గంగలోఁ బొంగికలయు
చున్న సెలయేళ్ల సంపద నెన్నుకొనుచు

సానుతలమున నెత్తైనస్థలమునందు
నిలచికనిన నిసర్గశోభలవచింతు.

* * * *

వెల్లజిగిసిందుఁ జల్లుచు విరియనవ్వు
వనరమణి హసించుచునున్న దనఁగఁజాలి
సరభసంబుగఁ బరువిడు సరణిఁజూడఁ
బుట్టినింటికిఁబోవు పూఁబోఁడిపగిది
సూర్యసంతాపమున జేసి స్రుక్కుభువిని
కుంభవృష్టిఁగఁ బాలు దా గ్రుమ్మరింపఁ
గామధేనువు గురియు దుగ్ధంబులనఁగ
వెండికొండను రహిమించి వెలయు శివుని
భారమూనిన శ్రాంతిచే బహులమగుచు
నందిముఖమున వెడలు ఫేనంబునాఁగ
నాఁడు పాతాళమున బలి నయముగదుర
హరియె చెయిచాఁప ధీరతఁ గరమునందు
ధారలిడినయశః పూరధారలనఁగ
చంద్ర సూర్యులే, చొరరాని సాంద్రవనము
నందు వసియించు వనలక్ష్మి నరయఁగోరి
యామె కోపంబు రవ్వంత యపనయింప
జీవధారల రూపొందిచెలఁగు కరణి;
మంచుకొండల రాయని మించు దేహ
మందయిన నాడి కాశ్రేణియనువు దోఁప.
నాధులసురులఁ జిక్కి యనాధులగుడు
వనములంగల ఋషిపుణ్యవాటి కలను
దాఁగియుంటకై బరువెత్తఁదలఁచి యేమొ
యమరకాంతలు దిగివచ్చిరంచుఁ దోఁప;
సజ్జనావళి సంకల్ప సముదయంబు
దుర్జనుల కెడఁగల్గఁగఁ దొలఁగిచనుచు
గలుగు నడ్డంకులను నెల్ల గెలుచుకొనుచు
కడకు ఫలసిద్ధిగాంచెడు గతిఁ దనర్ప;
దానవుల కోడి యింద్రుండు దీనుఁడగుచు
జలములను డాఁగ ధైర్యంబు చల్లఁబడుచు
నప్సరఃస్త్రీలు రాక్షస హస్తములను
బడుటకై రోసి దివి వీడి బయలు వెడలి
గంగచల్లనిగర్భానఁ గలసిపోవ
సంభ్రమంబునఁ బరువిడు సమయమందు
జారిపోయెడు పయ్యెద జాలనంగ;
ఆర్యసంతతి విచ్ఛిన్నమగుటకల్ల
ఆర్యజీవన సంభార మతుల మనుచు
నార్యభూమిని వేవేగ నలము కొనుచు
చాటి చెప్పటకో యనుచాయ దోఁప
యజ్ఞభాగంబు లర్పించి యన్నమిడుచుఁ
దమ్ముఁబోషించు భారతధాత్రి సతము
మనఁగ నమృతము గురిసి రమరులనంగ
పాలవెల్లువపాయలై పాఱె ననఁగ
వేదసారంబు శాఖలై వివిధగతుల
నార్యభూమిని విరివిగా నలమె ననఁగ
తరులమూలలసందుల దాఁగిపోయి
మంచుగడ్డలయడుగున మణఁగిపోయి
భూరిపాతాళముదనుకఁ బోయి యుబికి
యందమగు మంచుబంతుల నాడుకొనుచు
నొక్కచో మెల్లన డిగుచు నొక్కచోట
ఘనశిలావళిఁ ద్రోయుచు గంతులిడుచు
దూరమునఁబొర్లి పొరలుచుఁ దూలుకొనుచు
గణనమించిన ధార లక్కజము గూర్చె.

ఆంధ్ర వాఙ్మయ యుగములు

దిగవల్లి వేంకటశివరావుగారు బి. ఏ. బి. యల్.

ఆంధ్రము ఆర్యసాంప్రదాయము

ఆంధ్రు లార్యులు కారనువారు కొందరున్నను ఆంధ్ర వాఙ్మయము ద్రావిడమనువారు మాత్రము అరుదు. ఆంధ్రులార్యులు. వీరి నాగరికత, భాష ఆర్యులదే. పెక్కువందలేండ్లక్రింద టాంధ్రపండితులు సంస్కృతమునే మాట్లాడుచు సంస్కృతముననే తమ విద్యల నెదచల్లుచుండిరి. వేదోచ్చారణమున ఆంధ్రులను చెప్పి మఱియొకరిని చెప్పవలె. శాస్త్రమున, తర్కమున తక్షశిల కాశీవిద్యాలయములం దాంధ్రులు పేరువడసిరి. కాకరపర్తిలోని, కోనసీమలోని ఆంధ్రవిద్వద్వరేణ్యులలో చెన్నపురి విశ్వవిద్యాలయ పట్టపరీక్షలకన్న కఠినతరములగు విద్యాపరీక్షల దేరినవా రుండిరి. నలందా, ఉజ్జయిని, అమరావతి పట్టణములలో విద్యల నభ్యసించినవారు నానారాజసందర్శనముచేసి పండితసభలలో బిరుదుల నందినవారు ఆంధ్రులలో పెక్కండ్రుండిరి.

ఆంధ్ర సంస్కృతకవులు

సంస్కృతవాఙ్మయములోని వ్యాఖ్యాతలలో కవులలో వైయాకరణులలో శాస్త్రజ్ఞులలో ఆంధ్రులనామములు సువర్ణాక్షరములతో లిఖియింపబడినవి. ఆంధ్ర గ్రంథకర్తలు వ్రాసిన గ్రంథము లిప్పటికిని పఠియింప బడుచున్నవి. మహానుభావుడగు కబీరునిగురువు రామానందు డాంధ్రుడు. పండితరాయ బిరుదాంకితుడగు జగన్నాథపండితుడు— ఢిల్లీసామ్రాజ్యాస్థానకవి—ఆంధ్రుడు. ఇతడరబ్బీభాషనుండి రేఖాగణితమును సంస్కృతమున వ్రాసెను. ఉత్తర రామచరిత్ర గ్రంథకర్త భవభూతి, కృష్ణ కర్ణామృత కర్తలీలాశుకుడు, నారాయణతీర్థులు ఆంధ్రులని ప్రతీతి. ఆంధ్రకవిత్వవిశారదుడగునన్నయ సంస్కృతమున వ్యాకరణము రచియించెననియు అది పండితులు చదువుచుండిరనియు మనము వినుచున్నాము. శ్రీనాథమహాకవి నైషధమునకు వ్యాఖ్యానము వ్రాసెను. సర్వజ్ఞసింగన రసార్ణవసుధను వ్రాయుటయు, విద్యానాథుడు ప్రతాపరుద్రీయమను అలంకారశాస్త్రమును వ్రాసియుండుటయు మన మెఱుగుదుము. ఆంధ్రులు రచియించిన గ్రంథముల నామములను వ్రాయదొడగినచో భారతిలో ప్రకటింపబడు ముద్రిత గ్రంథనామావళిగ పరిణమించును.

ఆంధ్ర లిపి

ఆంధ్రవాఙ్మయము క్రీస్తుశకము పదవ శతాబ్దివరకును సంస్కృతమునసె ఇమిడి యున్నదని, ఆంధ్రులు ఆర్యనాగరకతయందే పాల్గొనుచు తృప్తిజెందియుండి రని చెప్పుట చరిత్రకు విరుద్ధము కానేరదు. తెలుగులిపి సంస్కృత లిపినుండి జనించినది. బ్రహ్మీలిపి నాగరలిపి వికృతమనియు దానినుండి ప్రాచీనాంధ్రలిపి యుద్భవించినదనియు మనము పురాతన శాసనములలోని నలుచతురపులిపిని చూచినచో గ్రహింపగలుగుదుము. చాళుక్య కాలమునాటి ఆరవశతాబ్దిలోని శాసనములలోని దానికన్నను, ఎనిమిదవశతాబ్దిలోని యుద్ధమల్లుని బెజవాడ శాసనములోని దానికన్నను పదునొకొండవ శతాబ్దిలోని నందంపూడి శాసనలిపి గుండ్రనగ నున్నది. చతురశ్రములో నుండి త్రికోణాకారముగను, దానినుండి వలయాకారముగను మారినది. మన భాషాలిపులను సంస్కరించినది నన్నయ. అప్పటినుండి ఆంధ్రభాషయు, లిపియు వాఙ్మయమును ప్రత్యేకముగ, వ్యక్తిస్వాతంత్ర్యముతో స్వేచ్ఛాజీవనముతో వర్ధిల్లినది.

ఆంధ్రవాఙ్మయయుగములు

ఆంధ్రవాఙ్మయచారిత్రము నైదుయుగములుగ విభజింపవచ్చును.

౧. పురాణయుగము:—ఇందార్యనాగరికతా విజ్ఞానముల వెదచల్లు పురాణములు సంస్కృతము నుండి భాషాంతరీకరింపబడినవి. అందచ్చటచ్చట సంస్కృత కావ్యధోరణియు కానవగును. ఇందు ప్రధానరసము భక్తి. మతము నీతియు సాహిత్యమున కనబడును. సంస్కృతి పురాణములకన్న నాంధ్ర పురాణములు రమణీయములని ఉభయభాషానిపుణు లనుచున్నారు.

౨. ప్రబంధకావ్యయుగము:— ఇందు సంస్కృత కావ్యములను తెలుగుచేయుట. మాహాత్మ్యములు, ఉపాఖ్యానములు, ఖండకావ్యములు వ్రాయుట-ముఖ్యముగ ప్రబంధరచన, సంస్కృతభాషనే ఆదర్శముగ నుంచికొని అందలి విజ్ఞానమునే ప్రకటించుట లీకాలమునాటి కవి ఆదర్శములు. కావ్యముయొక్క యితివృత్తము, భావము, రసము భగవంతుని సమక్షముననో, దేవునిగుడిదగ్గరనో, దేవుని భక్తుల జీవితముననో కనబడును.

౩. శృంగారప్రబంధయుగము:—ఇందు సంస్కృత విజ్ఞానము, లలితకళలు, శాస్త్రములు శృంగారమున మునిగినవి. నాయికానాయకుల జీవితమున ప్రేమ, శృంగారమును చూపగా మిగిలిన సందులలో తక్కిన రసములు, భావములు, విజ్ఞానము చూపబడెను. ఉద్యానవనపుటందము, చంద్రకాంత శిలాకుడ్యముయొక్క లలితసరణి, పండితుని శాస్త్రజ్ఞానము, రసికుని శృంగారమును మనోహరమూర్తియగు నాయికయే మనకు చూపవలెను!

౪. గద్యకావ్యయుగము:—ఇది వీరేశలింగయుగమని చెప్పవచ్చును. గద్యకావ్య మీయుగమున పరిపక్వమొందినది. సంస్కరణము, విమర్శ, పాశ్చాత్యభాషాంతరీకరణము, పాశ్చా

త్య విజ్ఞానప్రకటనము నీయుగమున వీరేశలింగముగారు చేసిరనిన నతిశయోక్తి కానేరదు. ఇందే నవల, నాటకము, చిన్నకథ, వ్యాసము, ఉపన్యాసము నుదయించినవి. తరువాత మొదటి నాల్గుయుగములలోని యుత్తమపద్ధతులను గ్రహించి భాషకు వన్నెపెట్టినకవులు నీయుగమున మనకుగలిగిరి. మఱియు నవయుగ రచనములకు దారిచూపిన కవిపుంగవు లీయుగమున జనించిరి.

౫. నవయుగము:— ఇందు పద్యము, గద్యము క్రొత్తరుచులు తెలుపుచున్నది. వివిధకళాపరిజ్ఞానము, నానాదేశ నాగరకతా సమ్మేళనము, నవయుగ విజ్ఞాన ప్రద్యోతకభావములును గలసి ఉద్రేకము నొక్కచోటను, లాలిత్యము నింకొకచోటను, విజ్ఞానము నింకొకచోటను చూపి ఆనందమును కలిగించుచున్నవి. ఇందు వృద్ధులు బాలురుకూడ పాల్గొనుచున్నారు. సారస్వతము పరిపూర్ణతనొందుటకు ప్రయత్నించుచున్నది.

వాఙ్మయ రంగములు

ఆంధ్రవాఙ్మయచారిత్రమునవిజ్ఞానమునకు, పండితులకు నునికిపట్టులగుప్రదేశములు కాలానుగుణ్యముగ మారినవి. రాజాశ్రయము గోరు కవిజనులు పలుచోట్ల చేరిరి. పోతనామాత్యునివంటి తపోధనులు తప్ప తక్కిన వారు రాజులనె యాశ్రయించుచు వచ్చిరి. అందువలన నాంధ్రదేశమునందలి పండితులు, కవులు మహారాష్ట్రమున, తమిళదేశమున, నుత్తర హిందూస్థానమున గూడ కనబడుచున్నారు. చోళరాజులు, తొండమాన్ ప్రభువులు, తంజాపురీనాథులు, మాత్రమేకాక, బహామనీ సుల్తానులు ఢిల్లీచక్రవర్తులును మనకవుల నాదరించినట్లు మనగ్రంథములవలన, చాటూక్తుల వలన తెలిసికొనుచున్నాము. అయిన నాంధ్రవిజ్ఞానమును ముఖ్యముగ నాదరించి ప్రోచినది 11వ శతాబ్దిలో రాజరాజ నరేంద్రుడు; 13,14 శతాబ్దములలో రెడ్డిరాజులు; 14,16శతాబ్దములలో విజయనగరాధిపులు. రాజమహేంద్రవరమును, నెల్లూరును, ఏకశిలానగరమును, విజయనగరమును, మైసూరు, మధుర, పుదుక్కోట, తంజావూరు, కాళహస్తి, గద్వాలలు ఆంధ్రపండితుల కాశ్రయములుగ నుండెను. ఆధునికయుగమున పిఠాపురము, బొబ్బిలి, విజయనగరమును, కాకినాడయు, ఏలూరు, బందరు, చెన్నపురియు, రాజమహేంద్రము, నెల్లూరులతోపాటు ఆంధ్రవిజ్ఞానమున కాటపట్టులుగనున్నవి. అట్లన నితరములగునూళ్లు నిరక్షరులతో నిండియున్నవని నాతలంపు కాదు.

వాఙ్మయ స్వరూపము

మొదటి మూడుయుగములందును పద్యరచన మెక్కుడు ప్రాముఖ్యమునొందినది కాని వచనరచన యంతగ వాడుకలోనికి రాలేదు. ఆకాలమున మూడువందలమంది ముఖ్యకవులును వేయిమంది సాధారణకవులు నుండిరి. నాటకములుతప్ప తక్కిన వాఙ్మయాంగములు చక్కగ వృద్ధిజెందినవి. సంస్కృతము పండితభాషయై పోయినది. ఆంధ్రమే వాడుక భాషయైనది. ఈకాలమున రచియింపబడిన గ్రంథములలో చాలవరకు కాలవాహినిలో కలసిపోయినవి; శైవ వైష్ణవ జైన బౌద్ధ

మహమ్మదీయ మతకలహముల కాహుతియై పోయినవి; కృతులపేరు మాత్రమే నిలచినవి 82 కలవు. నశించిన వెన్నికలవో! శైవ గ్రంథములును వైష్ణవ గ్రంథములును మన భాషయం దాయామతములు విజృంభించిన రీతిని తెలుపుచున్నవి. కాని వీనియం దద్వైత సూత్రములే ప్రబలముగ నుండుటవలన ప్రజలద్వైతప్రియులని స్పష్టపడుచున్నది.

పురాణయుగము

నన్నయకును నన్నెచోడునికిని పూర్వముండిన ఆంధ్రవాఙ్మయమునుగూర్చి మనము వినుచున్నను వాఙ్మయము మాత్రము కనబడుట లేదు. పురాణయుగమునాటి ప్రథమగ్రంథము లీయిరువురివె. శ్రీమదాంధ్ర మహాభారతమును, కుమారసంభవమును. 11-10శతాబ్దములలో పురాణములనే కవులు వ్రాయజొచ్చిరి. పదునెనిమిది పురాణములును తెలుగుచేసిరి భాగవత రామాయణముల నద్భుతముగ తెనుగున వ్రాసిరి. చక్కనిభాషలో కథాభాగము మనోహరముగ వ్రాసిన ఆంధ్రకవులరచనలు నేటికి నప్రతిమానములుగ నిలిచియున్నవి. పురాణములలోని ఉపాఖ్యానములను దీసిచూచినచో నొక్కొకటి యొక్కొక కావ్యమునలె నుండును. ఆదికవులు నిర్భయముగ తమ యభిప్రాయములను వెల్లడించిరి. వారి రచనలందలి ప్రకృతి సౌందర్యవర్ణనములు, స్వభావప్రదర్శనము నప్రతిమానములు. నన్నయ తిక్కన ఎఱ్ఱాప్రగ్గడ పోతన శ్రీనాథుల కవనము సొంపు వర్ణనాతీతము. ఈకవులు శైవ వైష్ణవ పురాణములను తెనిగించుపట్ల అద్వైతవేదాంతమునే బోధించుచు వచ్చిరి.

ఈకాలమునాటికవులకు రాజ సమ్మానముండెను. కవుల కుద్యోగమునిచ్చిన తెలుగు ప్రభువులు నుండిరి. ఆంధ్రదేశ మాతరుణమున మొత్తముమీద మంచిస్థితిలో నుండెను. అశ్వములు, ఆణిముత్యములు, పట్టువ్యాపారము సాగుచుండినట్లు శ్రీనాథుడే చెప్పుచున్నాడు. మోటుపల్లి గొప్ప సముద్రవర్తకస్థానముగ నుండెను. అయినను తెలుగు నాయకు లొండొరులతో పోరాడుకొనుచుండిరి. ఇంతలో మహమ్మదీయులును దండయాత్రలు సలుపజొచ్చిరి. ప్రజలు సుఖముల మరగిరి. రాజులు ధనమదాంధులైరి. వేమన, రామానందుడు, మున్నగు సంఘసంస్కర్తలు వేదాంతము బోధించుచు దిరుగసాగిరి. త్యాగరాజు తన భక్తియోగమును పాడజొచ్చెను. గో న్నగారు ఘ దుపాకుతత్త్వబోధచేయసాగెను. కవులువ్రాసిన పురాణములు, స్థలపురాణములు, మాహాత్మ్యములు నీపరిస్థితులను చక్కగ తెలుపుచున్నవి. ప్రబంధములనుకూడ కవులువ్రాయజొచ్చిరి కాని యవి తరువాత కాలముననె విజృంభించినవి. శ్రీనాథు డీయుగమున నుండి ప్రబంధకావ్యయుగమునకు దారిదీసినాడు.

ప్రబంధకావ్య యుగము

ప్రబంధకావ్యయుగము ఆంధ్రుల చారిత్రమున మిగుల నుత్కృష్టమగు కాలము. పురాణయుగమునాటి కవులు ప్రబంధరాజములను రచియింపసాగిరి. ప్రౌఢకావ్యములు మా

మాహాత్మ్యములు, ఉపాఖ్యానములు, నీయుగారంభమున కనబడును. ప్రబంధకావ్యములే యీ కాలమున వృద్ధిచెందినవి. తమ ప్రభువుల వైభవమును కవులు వర్ణించిరి. ఆకాలమునాటి రాజకీయ సాంఘికమత పరిస్థితులు, నాగరకత సారస్వతమున ప్రతిఫలించుచున్నవి. జగద్విఖ్యాత మగు విజయనగర సామ్రాజ్య మీకాలముననె స్థాపింపబడినది. ఈసామ్రాజ్యవిభవముచూచి ఖండాంతరముల నుండి వచ్చిన రాయబారులును పాంథులును, వర్తకులును చాల ఆశ్చర్యపడిరి. పేయస్,నికెటిన్,న్యూనిజ్, అబ్దుర్రజాకులు వ్రాసినవర్ణనలద్భుతములు ఆకాలమున నవధాన్యముల వలెనె రత్నరాసుల నంగళ్లలో పోసికొని యమ్మెడివారట ! విజయనగరవిభవమును పాశ్చాత్యులు కూడ చూచి మెచ్చుకొనిరి. శ్రీకృష్ణదేవరాయ లీకాలమునకు శిఖామణి. ఈత డనేక ప్రబంధములకు కృతినాయకుడు. ఆయన ఆస్థానమున అష్టదిగ్గజములని పేరువడసిన కవిపుంగవులు రచియించిన ప్రబంధములాంధ్రభాషయందుత్తమగ్రంథములుగ పరిగణింపబడుచున్నవి. ఈప్రబంధలక్షణము లెల్ల సంస్కృతకావ్యములననుసరించియేయున్నవి. మనుచరిత్రయు, వసుచరిత్రయు, పాండురంగ మాహాత్మ్యమునీకాలమునాటివే.తనకవులచేత నుద్గ్రంథములను వ్రాయించుటయేకాక కృష్ణరాయలుకూడ ఆముక్తమాల్యదనువ్రాసి యశమును గడించెను. ఇది పదునాఱవశతాబ్దినాటి సంగతి. పదునేడవశతాబ్దియందుకూడ ప్రబంధము లనేక కవులు రచియించిరి. అయిననిపుడు వారు స్వకపోలకల్పనములను చేయజొచ్చిరి. వింతసంగతులు, కథాచమత్కృతి, పాత్రపోషణము కలిగి పద్యరూపమున వ్రాసిన యాఖ్యాయికవంటి ప్రబంధమునువ్రాసి ఆంధ్రభాషకు వన్నెపెట్టినది పింగళి సూరన. ఈకవికళాపూర్ణోదయము ప్రబంధరాజమని చెప్పవచ్చును.

శృంగారప్రబంధయుగము

ప్రబంధయుగముననే చేర్పవలసియు నింకొకతెగయందు చేర్చవలసిన ప్రబంధములు 17,18 శతాబ్దములలో చాల విరివిగ వ్రాయబడినవి. ఇంతకు పూర్వముకూడ నిట్టివానిని కవులు వ్రాసిరి కాని ఈకాలముననే ఇవి వృద్ధిజెందినవి. ఇది శృంగారప్రబంధము. ఇందు నాయికానాయకుల శృంగారకథనమే ఇతివృత్తము. తక్కిన యంశములు సందర్భోచితముగ వ్రాయబడునవి. అచ్చటచ్చట పచ్చిశృంగారము వర్ణింపబడినను దీనియందలి కథాకల్పనము పాత్రపోషణము బాగుగనే యున్నవి. ప్రకృతి సౌందర్యస్వభావ సౌమ్యప్రదర్శనమున నివి నిరుపమానములగు గ్రంథములని చెప్పవచ్చును. వీరేశలింగము పంతులుగారు కఠినముగ విమర్శించిన తారాశశాంక మీయుగమునాటి గ్రంథము. వీరేశలింగము పంతులుగారే పరిశోధించి ప్రకటించిన విజయవిలాసము నీయుగమునాటిదే. సారంగధరచరిత్రము, బిల్హణీయము మున్నగు శృంగారప్రబంధము లీకాలమునాటి కృతులు. "ఈచేమకూర చక్కెర మడిలో అమృతముపాఱించి పెంచినదిగాని మట్టిలో నీరు పాఱించి పెంచినదికాదు" అని సారం

గధర చరిత్రనుగూర్చి బ్ర. శ్రీ. వేదము వెంకట్రాయశాస్త్రి గారు వ్రాసినారు. హంస వింశతిని విమర్శించువా రందలి హంసనియతిని గమనింపరు. ముద్దుపళని వ్రాతలు రోతలుగాక పోయినను శ్రీమతి నాగరత్నమ్మ వీరేశలింగ ముగారివంటి సంస్కర్తచేసిన విమర్శనము నెగతాళి చేయకుండిన బాగుండెడిది.

కొన్ని వాఙ్మయభాగములు

ముఖ్యవాఙ్మయాంగములను పురస్కరించుకొని వాఙ్మయ యుగములను నిర్ణయించు సందర్భమున ఇతర వాఙ్మయభాగములను గమనింపమైతిమి. ఇందు ముఖ్యముగ ద్విపద కావ్యము పురాణయుగమునను ప్రబంధయుగ మునను కూడ ప్రఖ్యాతిజెందినది. శ్రీనాథుని పలనాటివీరచరిత్రము, రంగనాథుని రామాయణమును సుప్రసిద్ధగ్రంథములు. శ్రీ కృష్ణుని రాముని సంబోధించుచు వ్రాయబడు వీరగీతి, బొబ్బిలికథ, విజయనగర మహారాష్ట్ర కథలు నుండెను.

ఆంధ్రసాహిత్యమున కీర్తనలు, ఏలపాటలు, తత్త్వములు, హరికథలు చిరకాలము నుండి ప్రసిద్ధి జెందినవి. వీనియందు భావ కవిత్వము, నీతి మతసాంఘికవిషయములు కన బడును.

ఆంధ్ర వాఙ్మయమున ప్రత్యేకముగ పేర్కొనవలసిన వాఙ్మయాంగము శతకము. 12, 13 శతాబ్దములనుండియు శతకములు కన బడుచున్నవి. ప్రథమమున భగవంతునిసంబోధించుచు శైవ,వైష్ణవ,అద్వైతసాంప్రదాయాను సారముగ కవి తన హృదయమును వెలిపుచ్చుచు,కృతిచెప్పుచుండెను. క్రమక్రమముగా తన స్వీయచరిత్రను చెప్పుకొనెను. పిదప తన కాలమునాటి రాజకీయ మత,సాంఘిక పరిస్థితులను వెల్లడింపసాగెను. పదునారు పదునేడవ శతాబ్దములనాటి శతకములు-కవిచౌడప్పశతకము, కుక్కుటేశ్వరశతకము,రామలింగేశ్వర శతకము, వేణుగోపాలశతకమును-సాంఘిక విమర్శనములు, పాశ్చాత్య వాఙ్మయముల యందలి విమర్శకకవిత్వము (Satire)ను పోలి యున్నవి.

దండకమును సంస్కృతమునుండి మన కవులు గ్రహించి శతకములవలెనె ప్రత్యేక వాఙ్మయాంగముగ చేసిరి.

18 మొదలు 19 శతాబ్దివరకును మనకు కనబడువాఙ్మయ మంత సుప్రసిద్ధమైనదికాదు. చాలకృతులు వ్రాయబడెను. గాని ఉద్గ్రంథ ములు తక్కువ వ్రాయబడినవైనను పూర్వ కవ్యనుకరణములే. ఈ కాలమున రాకపోకలు, దొమ్మియుద్ధములు, కలవులు వృద్ధియై వివిధభాషలు తారసిల్లుటవలన కన్నడము, మహారాష్ట్రము, ఉర్దూ, పారసీభాషల ప్రాబల్యము లమాంధ్రమున కలిగెను. చిత్ర కవిత్వము మాత్రము వృద్ధిజెందెను.

గద్యకావ్యయుగము

పాశ్చాత్య సామ్రాజ్యస్థాపన మీకాల మున జరిగెను. పండితులు మన సంగతులను వారికి చెప్పుటకు కావలసివచ్చిరి. (ద్విభాషి) "దుబాషు"లు బయలు దేరిరి. తూర్పుఇండియా సంఘప్రభుత్వమున ఇంగ్లీషు

చదువనేర్చిన యుద్యోగములువచ్చునను నాస కలిగినది. తెలుగుబడులం దాంగ్లాక్షరములు చెప్పసాగిరి. ప్రభవ విభవలు, బాలరామాయణమునకుబదులు పైమరు,గార్డువైటు రీడరు వచ్చినవి. ఈకాలమున తెలుగును దేశీయులుపేక్షింప సి.పి.బ్రౌనుగారు చూచి,గ్రహించి,తెలుగునం దభిమానించి, పనిచేయసాగిరి. ఆంగ్లేయ రాజ్యాంగ విధానమునందువలెనే విద్యావిధానమునను భారతీయులకు నిజదేశ వేషభాషల యందలి యభిమానమును పోగొట్టి ఆంగ్ల వేష భాషలయం దభిరుచి పుట్టించుటకు ప్రయత్నములు సలుపబడినవి. పాశ్చాత్య జీవితాదర్శములు, రుచులు మనవారి కలవడినవి. ఆంధ్రము, పల్లెటూరివారి పఠనాసక్తిపైనను చెన్నపురి గుజిలీబజారులోని పీచుకాగిత పుస్తకములపైనను ఆధారపడి జీవచ్ఛవమునవలె కొన యూపిరితో నిలిచి యుండెను.

విద్యార్థులు కళాశాలలో చదువసాగిరి. వీరిలో ఆంగ్ల సారస్వతములోని మంచిపుస్తకములను చదివిన యువకులకు విశాలదృష్టి, ఔదార్యము, దేశభక్తియు, ఉద్రేకమును కలిగెను. మన యాచారములయందలి లోపములను చూచి సంస్కరింప నూహ కలిగెను. అంత రాజారామమోహనరాయలు, వివేకానందస్వామి బోధనములు ప్రజలయందు నూతన సంచలనము కలిగించెను. సంస్కరణాభిలాష యొకవంక, సనాతనధర్మోద్ధరణాభిలాష మింకొకవంక నుఱ్ఱూతలూగించెను.

ఈనూతనోద్యమముల సంపర్కము కలిగినవారు యోచనానిమగ్నులైరి. తమ నాగరకతను వాఙ్మయమును విమర్శకదృష్టితో చూచుకొనసాగిరి. సంఘసంస్కరణము, సారస్వతసంస్కరణము, సనాతన ధర్మోద్ధరణము, ప్రాచీన వాఙ్మయోద్ధరణము నొక్క తరుణముననే జరిగెను.

నవయుగారంభమునకు పునాదులువేయ ప్రయత్నించినవాడు, భావోద్రేకమున మునిగి తేలిన యుగపురుషుడు కీర్తిశేషుడగు కందుకూరి వీరేశలింగముగారు. ఈయన ఆంధ్ర సంస్కర్త, విద్యాధురీణుడు, కవి. ఈతనినామ మాధునికాంధ్ర వాఙ్మయచరిత్రమున సువర్ణాక్షరములతో లిఖియింప తగినది.

ఆయనకాలమును వీరేశలింగయుగమని చెప్పవచ్చును. ఈయన రచనలందు ఆంగ్ల సారస్వత ప్రోద్బలము కనబడును. భాష, సారస్వతము నీయన చేతులందు క్రొత్తయందము దాల్చినవి. చక్కనివచనరచనము, సరసములగు నభిప్రాయములు, విరసములు కాని విమర్శనములు నీయనకృతులకు వన్నెపెట్టినవి. వచనమున కథ, ఆఖ్యాయిక, ప్రహసనము, వ్యాసము, ఉపన్యాసమును మనోహరముగ రచించి దారిచూపినది వీరేశలింగముగారె. చిన్నయసూరి గారు వ్రాసిన నీతిచంద్రికతప్ప ఆకాలమున చక్కని వచనగ్రంథమే లేదనుట యతిశయోక్తి కాదు. నాటకమును కావ్యమును వీరేశలింగమువారు రచియింపక పోలేదు. వీరి శాకుంతలము నేటికిని మన్ననలందుచున్నది. వీరేశలింగముగారు తమ గ్రంథములందు సంఘసంస్కరణాభిలాషను పూర్తిగ నిర్భయముగ వెల్లడించిరి. తుదకు ఆంధ్రభా

మలో స్వీయచరిత్రమును వ్రాయు భాగ్యమును వీరికే కలిగినది. వీరేశలింగముగారి సమకాలికులగు కొక్కొండ వేంకటరత్నం పంతులుగారును, వడ్డాది సుబ్బారాయుడుగారును, ఆకుండి వ్యాసమూర్తి శాస్త్రిగారును తమకృతులతో ఆంధ్రభాషామతల్లికి వన్నెపెట్టినారు. ఈకాలముననె వేదము వేంకటరాయ శాస్త్రులుగారు తమ యద్భుతనాటకము ప్రతాపరుద్రీయమును వ్రాసినారు. వీరి సంస్కృతభాషాంతరీకరణము లప్రతిమానములు. తిరుపతివేంకటేశ్వరుల భారతనాటకములును, ధర్మవరం కృష్ణమాచార్యులు, కోలాచలం శ్రీనివాసరావుగార్ల నాటకములును మనభాషకు లభించినవి. వీనిని ప్రత్యేకముగ పేర్కొని వ్రాయవలెనన్న నొక గ్రంథమగును. తిరుపతికవులు ప్రాచీనాధునికకవనముల సమ్మేళనమున నిపుణులు. వీరికవిత్వ మాదికవులను అభినవకవులను కూడ జ్ఞాపకమునకు దెచ్చును. వీరి శ్రవణానందము సరసమగు శృంగారప్రబంధము. వీరి శతావధానములు భావకవిత్వముతో, విజ్ఞానముతో, రసముతో నిండియున్నవి. వావిలికొలను సుబ్బారావుగారు తిరుపతి కవులకు వలెనె ప్రాచీనాధునిక సమ్మేళనమును ప్రదర్శించుచున్నారు. వీరిసుభద్రావిజయము, రామాయణమును వీరిని ప్రాచీనకవిగ చేయుచున్నవి. వీరి కృష్ణలీలామృతహితచర్య, మాలికలు వీరిని గొప్ప విమర్శకునిగ వచనరచయితగ చేయుచున్నవి. వీరి శైలి మృదుమధురము. వీరి వ్యాసరచన మద్భుతము.

వందేమాతరము

ఇరువదవ శతాబ్ది శాస్త్రజ్ఞానమునకు, రాజనీతిజ్ఞులకు పాశ్చాత్య నాగరకతా విమర్శకులకు నునికిపట్టు. పాశ్చాత్యసారస్వతమున గొప్పగ్రంథకర్త లుద్భవించినకాలము. లలితకళాభిజ్ఞులు, నటకులు, గాయకులు నుద్భవించినకాలము. విద్యుచ్ఛక్తియు విద్యుచ్ఛక్తివంటి తలంపులు వరలినకాలము. పాశ్చాత్య నాగరకత మనదేశమునను ప్రసరించినది. రవీంద్రుడు, జగదీశచంద్రుడు, ప్రఫుల్లచంద్రరాయి, బాలగంగాధరతిలకు, అనీబిసెంటు, రామానుజం, కోడి రామమూర్తియు తమ యసమాన ప్రతిభల చూపినకాలము. ఈశతాబ్ది ఐరోపామహాసంగ్రామమును గాంధిమహాత్ముని చూచినది. ఇట్టి శతాబ్దియందు లలితకళావిజ్ఞానమున సారస్వతమున నూతనకాంతు లుద్భవించుటలో నాశ్చర్య మేమున్నది? చరిత్రపరిశోధన, వాఙ్మయోద్ధరణము, స్వకపోల కల్పనాభిలాష, స్వేచ్ఛ, స్వాతంత్ర్యము, ఆనంద మనోహరత్వములు నీ యుగమువారి యాదర్శములు. వావిలికొలను సుబ్బారావుగారు తిరుపతి వెంకటేశ్వరులు నీయుగకార్యక్రమమును ప్రారంభించినారు. ఈ యుగము యొక్క ప్రథమ పుత్రులు చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహము, గురుజాడ అప్పారావు, పానుగంటి లక్ష్మీనరసింహారావుగారలు. ఈయుగమున రెండవతరమువారు చిలుకూరి వీరభద్రరావు, కొమర్రాజు లక్ష్మణరావు, వంగూరి సుబ్బారావుగారలు. మూడవతరమువారు రాయప్రోలు సుబ్బారావు, అబ్బూరి రామకృష్ణారావు, సాహితీ సమితివారు, వేంకటపార్వతీశ్వరకవులు.

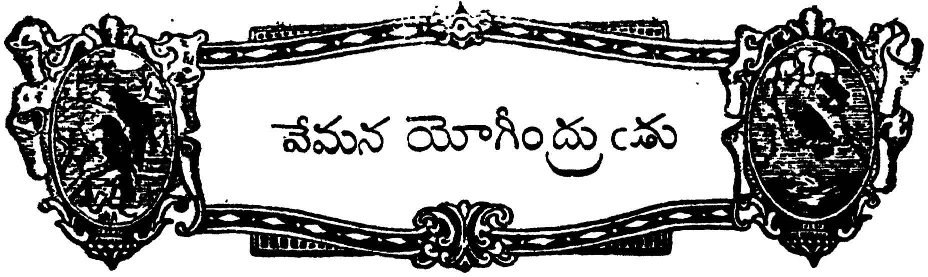
ఇందు మొదటి తరమువారు రచియించిన నవలలు నాటకములును చిన్న కథలును, రెండవ తరమువారి చరిత్రలును, మూడవ తరమువారి భావకవనములును ఆంధ్రమహాజనులు చవిచూచుచు తల లూపుచున్నారు. పరిశోధనమున లక్ష్మణరావుగారును, మానవల్లి రామకృష్ణకవిగారును, జయింతి రామయ్యగారును చాలపని చేసిరి.

నవల యీ కాలమున పరిపక్వము చెందినది. ప్రత్యేకముగ పేర్కొనవలసినవి చాల కలవు. చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహముగారి నవలలును విమలాదేవి రాణీసంయుక్తయు దుర్గేశనందని ప్రమదావనములుగాక వంగభాషనుండి పరివర్తింపబడు నపరాధ పరిశోధక నవలలును మనభాషయం దనుదినము వెలువడుచున్నవి. చిన్నకథ ఆంధ్రవాఙ్మయమున నొక అంగముగ నిలిచినది. పానుగంటి లక్ష్మీనరసింహారావుగారి కథలు సాహితిసమితి వారికథలును ప్రథమ ప్రయత్నములైనను చక్కగ నున్నవి.

వ్యాసరచనము నొక కళగ వ్రాసి చూపించుచున్నది పానుగంటి లక్ష్మీనరసింహారావుగారును, ముట్నూరి కృష్ణారావుగారును. సాక్షివ్యాసములు, కృష్ణాపత్రిక వ్యాసములు మనోహరములు. లలిత కళాభివృద్ధికి భాషాభివృద్ధికిని సంబంధము కలదు. ఆంధ్ర సారస్వతము నందువలె చిత్రకళయందు వింతరీతులనుచూపి ఆంధ్రుల నలరించిన కీర్తిశేషుడు దామెర్ల రామారావు. వాఙ్మయమునకు శోభగూర్చజాలిన చిత్రశిల్పి యకాలమృత్యువు వాతనుబడుటయు, కొమర్రాజు లక్ష్మణరావుగారును చనిపోవుటయు మన దురదృష్టము. ఈకొఱతదీర్చు ప్రతిభాశాలురు మఱల మనకు కలుగుదురుగాక.

నవయుగమున ముఖ్యముగ నాంధ్రవాఙ్మయాభివృద్ధికి తోడ్పడినవి మనపత్రికలు. ఆంధ్రపత్రిక, శారద, భారతియు విజ్ఞానమునకు వికాసము కలిగించినవి. ఆంధ్రపత్రిక సంవత్సరాది సంచికలు మనకుచేసిన మహోపకారము మనము మరువజాలము. ఇతర మాసపత్రికలు వారపత్రికలును భాషాసేవ బాగుగ చేయుచున్నవి.

శ్రీ. జాషువ కవి గారు

కనుఁగొన్నావుగదా? పరాత్పరుని శృంగారస్వరూపంబు ఛీ!
యనుకొన్నావుగదా? సమస్తమును దివ్యత్స్వర్గసౌధంబులో
మనుచున్నావుగదా? సదా దివిజభామాచామరచ్ఛాయ వే
మనయోగీ! దయచేసి యందికొనుమయ్యా! గౌరవస్థానముల్.

మ. చనినా వెన్నఁడొ; కీర్తికాయము ధరాచక్రంబునన్ నిల్పి "వే
మన" యన్నామసదక్షరత్రయము నాట్యంబాడెడిన్ సర్వస
జ్జన జిహ్వాగ్రములన్ విమోహలతికాశాతాస్త్రవిఖ్యాతి వే,మనయోగీ!......

మ. మనుజాంతఃకరణంబునన్ గలుగు దంభంబెల్ల నీక్షించి చ
క్కని కావ్యామృతధారలోఁ గలిపి లోకశ్రేణికిన్ వెల్లడిం
చిన నీగంటము హస్తపద్మమున భాసిల్లన్ దివిన్ డిగ్గి వే,మనయోగీ!......

మ. నిను నాకంబున గౌరవించెదు సురానీకంబు మేమిచ్చు న
ర్చనము ల్చేకొనఁగోరి భూమి కరుదేరం బోవరా నీయ రై
నను మార్గంబు లభించు నీకు మనసున్నన్ సత్కృపాసాంద్ర వే,మనయోగీ!......

మ. ఘనయోగంబు వహించి మాకిపుడు సాక్షాత్కారముల్ బొందఁజా
లిన సామర్థ్యములేనివాఁడవె? నరాళిం గావఁగా నందనం
దనుఁడై పుట్టిన విష్ణుమూర్తి వనుకొన్నా మీవు కాదన్న వే, మనయోగీ!......

మ. వినవా? మాయభివాదము ల్సురవధూవీణారటద్గీతికా
ని నదస్యందిమరందబిందుబలమందీభూత చిత్తుండవై
కొనవా? పద్యనవారవిందములు నీకుల్ గానుక ల్సేయ వే,మనయోగీ!......

మ. నిను మన్నింపఁగ నీమహత్త్వమును వర్ణింపంగ దక్షుండు గ
ల్గునె? లోకంబునఁగాని నీయెడల మాకుం గల్గు సద్గౌరవం
బును బ్రత్యక్షము వెల్లడించెద మిటు ల్పుణ్యోత్సవం బొప్ప వే,మనయోగీ!......

మ. మునుమున్ దెల్ల శరీరభోగవిషయాంభోరాశిలో మున్గి యీ
దిన నీస్వానుభవంబె మానవుల నీతిప్రాప్తి కాధార మ
య్యెను వేయేల మహోపకారియన నీవే వేఱుగాలేరు వే,మనయోగీ!......

మ. అనుకూలింపని మాటలన్ గుజను లందందాడుచో నీకు వ
చ్చిన లోపం బదియేమి? శైవతతి లక్ష్మీనాథునిన్ గాదనన్
వినమో నీ కనుమాన మేమిటికి నీవే మాకు సర్వంబు, వే,మనయోగీ!......

మ. కనకంపుందునుకల్గదా? భవదభంగజ్ఞానసూత్రంబు తె
ల్లను, ద్రాక్షా మధుమాధురీ సహితము ల్గాదా? కవీ! నీదు జీ
వనగాథావివిధాంశము ల్కవితచెప్పన్ జొప్పడంబోవు, వే,మనయోగీ!......

మ. నిను గర్భంబునఁ గన్నకారణమునన్ నిక్కంబు మాభారతా
వనిపూతంబయి వెల్గుచున్నది, భవద్వాక్పీయుషం బేమొకో
కన దాకాశతరంగిణీఘనతరాఖ్యంబూని పెంపారు, వే,మనయోగీ!......

మ. పునరాకారత జన్మమెత్తిన దయాబుద్ధుండవో లోకమో
హన మర్త్యాకృతి సంచరించిన సముద్యద్భక్తి పుంజంబవో
యని నిర్ధారణ సేయనీయదు మహాత్మా! నీప్రభావంబు, వే,మనయోగీ!.. ...

మ. వనధివ్రాతము నీయనంతగుణము ల్వర్ణించెడిన్ వీచికా
ధ్వనులన్ బున్నమచందురుం డమలశీతజ్యోత్స్నలన్ నీయశో
ధనముల్ వెల్లడి సేయుచుండె నిదిగాదా? నీకు సాక్ష్యంబు, వే,మనయోగీ! ......

మ. అనయంబున్ గను రెప్పవేయక త్వదీయాకారము న్గాంచి కాం
చనగు న్నిక్కము దేవకోటు లనిమేషత్వంబు, మేమొక్క మా
రనిమేషస్థితిఁ దాల్పఁ గాంచనమణీయానం బధిష్ఠించి, వే,మనయోగీ! ......

మ. ధనము న్గూర్చినవానితో సదియు నంతంబందు నంతంబునం
దని మూల్యంబు యశంబుగా నెఱిఁగి యేతన్మూల్యమున్ వేగ నా
ర్జనము న్జేసిన బుద్ధిమంతుఁడవు మర్త్యవ్యక్తివే నీవు, వే,మనయోగీ! ......

మ. మునులన్ బిడ్డలుగా గనుంగొనిన బూవుంబోఁడులందెల్ల నీ
జననీగర్భము ధన్యమైనది, భవత్సాన్నిధ్యమం దిప్పుడా
వనితారత్నము సంతసించునుగదా? స్వర్గాంగనాకోటి, వే,మనయోగీ!......

మ. మనుచున్నారలజాగళస్తనములై మర్త్యుల్ ధరామండలిన్
చనుచున్నారలు నీటిబుగ్గలవలెన్ సర్వంబుఁబోనాడి, నీ
జననంబట్టిదియా నయాచరణ పూజ్యం బార్య వేద్యంబు, వే,మనయోగీ!......

మ. అనవేమన్న ధనంబు సత్కవుల కీయంజొచ్చి యొక్కింత కీ
ర్తినిఁ గొన్నాఁడట వాని కాసుగుణవర్తిత్వంబు నీనామవా
సనచేఁ గల్గుటగాక దాని కొకవ్యాజం బున్నదా? లేదు, వే,మన యోగీ!......

మ. జనులానంద మనోరవిందులయి యశ్రాంతంబు నీపేరు బో
రనఁ గీర్తించుట కెల్లఁ గారణముగాదా నీప్రభావంబు, కా
దన నెయ్యంబున వియ్యమందికొనినావా? వారితో నీవు, వే,మన యోగీ!......

మ. ఘనమందారవనీ విహారమణి మార్గస్వర్ణ సౌధాంగనా
జనము ల్వాదము లొత్త లేఁ జిగురుమేల్పయ్యావళిం జేరి వ్రా
సిన నీనూతన దివ్యకావ్య మధురక్షీరంబు వర్షింప, వే,మన యోగీ!......

మ. కనుఁగో మన్నన గోరకున్న నరుఁ డొక్కండేనియున్ లేఁడు లేఁ
డని ముమ్మా రెలుఁగెత్తి పల్కుటకు సాధ్యంబే కదా! భారతా
వని నీవే యుదయింపకున్న నిపు డాభావంబుఁ బోనాడి, వే, మన యోగీ!......

మ. మనుజు ల్దివ్యపయోముఖోగ్రవిషకుంభ ప్రాయు లవ్యక్త
నర్తను లిందుండంగరాదు గండమని స్వర్గంబెక్కి దీపించు పా
వనమూర్తి న్నినుఁ బిల్వ నిట్టులు దెగింపన్ బ్రేమ మన్నించి, వే, మన యోగీ!......

మ. ఇనబింబం బపరాంబుధిన్ బడకమున్నే మత్సభాకన్యకీ
వనజాస్యంబు కళావిహీనత వహింపంబోకమున్నే ద్విజ
స్వనము ల్చెందకమున్నె మాకనుల చాపల్యంబు లోపింప, వే, మన యోగీ!......

మ. అనుమానించితి మట్లు నీకచట సౌఖ్యం బిం దసౌఖ్యంబు నుం
డునె? పంచాగ్నుల మధ్యమందయిన నుండు న్నీకు సచ్ఛాంత జీ
వన మానందములో నశాంతము సృజింపన్ జాలవా నీవు, వే, మన యోగీ! ......

మ. అనయంబు న్గనుచూపులం దమల దైవాకారమున్నిల్పి బు
ద్ధిని బంధించి శరీరయాత్ర యొకరీతిన్ సాఁగిరాఁ గష్టభా
జనభూమీ నిలయంబు వాసి విబుధస్వర్గంబుఁ గొన్నావు, వే, మన యోగీ! ......

మ. అనఘా! నీకిడగా నిగారపు మణీహారంబులన్ దేము, భ
క్తినిబద్ధంబగు తారకాసరము నర్థిం దెచ్చియున్నాము, చే
కొని మందస్మిత మంకురింపఁగఁ గనుంగో మ్మంతియే చాలు, వే
మన యోగీ! దయచేసి యందుకొనుమయ్యా గౌరవస్థానమున్.

పురాణం సూర్యనారాయణ తీర్థులు గారు

3

ఇద్దఱు చెప్పినకథ లయిన తరువాతను కంఠీరవుఁ డిట్లన్నాఁడు:—

కంఠీరవుఁడు—మిత్రమా! ఏలాసాక్షా! ఇంకను మీ రనుభవించినది కాని, ప్రత్యక్షముగా చూచినది గాని, మీ చెవులార విన్నదిగాని యేదియే నున్న పక్షమున తెలుపవలెను.

ఏలా—నేను పడుచువాఁడనై ఉండునప్పుడు గృహస్థాశ్రమనిర్వహణముకొఱకు ధనము సంపాదించు నుద్దేశముతో కొండలమీఁదను, కొండగుహలలోపలను, నిర్జనములగు నడవులలోను తిరుగుచుండెడివాఁడను. మఱియు నానావిధములయిన మంత్రతంత్రాదు లగు క్రియలను సిద్ధము చేయుచుండెడివాఁడను. ఇట్లు జరుగుచుండఁగా, ఒకప్పుడు నే నున్నస్థలమునకు వేయియోజనముల దూరములో తూర్పున ఒకగొప్పపర్వత మున్న దనియును, ఆ కొండపయిని సహస్రవేధి యను నొక రసకుండ మున్న దనియును, అది యొకయోజనము వెడల్పును, అంతియే పొడుగును గల ఱాతిపలకతో మూయఁబడి యున్న దనియును విన్నాను. ఆ సంగతి వినుటయే తడవుగా తూర్పువైపునకు బయలుదేఱినాను. ఒక్కొక్క అడుగు తీసి అడుగు పెట్టునంతలో నూఱుయోజనములదూరము చొప్పున పోవుచు మెల్ల మెల్లఁగా పైని చెప్పఁబడిన పర్వతముదగ్గఱకు పోయి చేరుకొంటిని. నేను పోయి చూచునప్పటికి నిజముగానే అక్కడ రసకుండ మున్నది. దానిమీఁదను మూయఁబడియున్న ఱాతి నెత్తి నే నొకఓరను ఉంచినాను. ఆ స్వర్ణకుండములోనుండి నాకు కావలసినంత రసము తీసికొన్నాను. ఎప్పటియట్లు ఱాతిని మూఁత పెట్టినాను. ఆరసము పట్టుకొని బయలుదేఱి యిల్లు చేరినాను. ఇంక నా కేవిషయమున లోపమున్నది? ఆరసముసంయోగమువలన నేను బంగారమును తయారు చేయుట కుపక్రమించినాను. ఆకారణమున నేను కుబేరునివలె ధనవంతుఁడ నయిపోయినాను: అనఁగా, అంతబంగారము చేసినా నన్నమాట. ఆధనము కర్చు పెట్టి నానావిధములయిన భోగము లనుభవించుచు, యాచకులకు యథేష్టముగా ఇచ్చుచు, బంధువులను సుఖపెట్టుచు ఉండెడివాఁడను. ఒకనాఁ డేమిజరిగిన దనఁగా—నేను నాపడుకయింటిలో సుఖముగా నిద్రపోవుచున్నాను. అర్ధరాత్రసమయమున ఐదు వందలమంది దొంగలు ప్రవేశించి మాయిల్లు దోచుటకు ప్రారంభించినారు. నేను బ్రతికి యుండఁగానే నాధనమును దొంగలు పట్టుకొనిపోవుట యా? ఆ సంగతికి నేను సహింపలేకపోయినాను. వెంటనే సాహసించి దొంగలపైని పడినాను. నా-ఒక్కొక్క బాణముచేతను పదుగురేసిదొంగలు భూమిమీఁదను పడిపోవమొదలిడినారు. అవతల చంపు, నఱుకు, కొట్టు అనుమాటలు విని యింటనున్న నౌకరులు మొదలగువారు ప్రోగయినారు. అప్పటికి దొంగ లిట్లాలోచించుకొన్నారు:—"ఇంక మనము వీరిని తప్పించుకొని పోజాలము" అని యాలోచించి వా రందఱును ఒక్కటిగా చేరి యొక్కసారిగా నాపైని పడినారు. వారిలో ఒకఁడు నాతల నఱికివైచి దొడ్డిలో ఉన్న రేఁగుచెట్టుకొమ్మకు వ్రేలఁగట్టినాఁడు. మిగిలినమొండెము తుండ్లుతుండ్లుగా ఖండించి బయటను పాఱవైచినాఁడు. తరువాతను వారు

నిర్భయముగా మాయిల్లంతయు దోఁచుకొని వెళ్లిపోయినారు. తరువాతను జరిగిన నాతలతాలూకవస్థ చిత్తగింపవలసినది. రేఁగుచెట్టున దట్టముగా పండ్లు పండియున్నవి. నాకాఁకలియు మిక్కిలిగా కలిగియున్నది. అందువలన కడుపునిండునట్లు రేఁగుపండ్లు తిన్నాను. ఇంతట తెల్లవాఱినది. దారిని పోవువారు నాతల రేఁగుపండ్లు తినుచుండుట చూచినారు. అప్పు డది బ్రదికి యున్నదనియే భావించి చెట్టునుండి విప్పినారు. మొండెముతాలూకు ప్రతి-అవయవమును వెదకి తెచ్చి సరిగా అమర్చినారు. నాతల ఆ మొండెముతో జతపఱిచినారు. ఇఁక నేమున్నది? ఒకటిగా చేర్చుటయే తడవుగానే వెప్పటియట్లు రూపలావణ్యాదులు గలవాఁడనై బ్రదికినాను. ఇది నేను ప్రత్యక్షముగా అనుభవించిన ఘటన. ఒకవేళ మీ కెవరికయినను ఈ విషయమున నమ్మిక లేనిపక్షమున మోసగాం డ్రందఱకును భోజనము చేయింపవలయును. నమ్మిక ముండినపక్షమున-అనఁగా దీనిని నిజమని నమ్మినచో ప్రాచీనగ్రంథములనుండి తగిన ఉదాహరణములు చూపింపవలసినది.

అని యీప్రకారముగా ఏలాషాఢుఁ డనువాఁడు తనకథ చెప్పఁగా విన్నవారిలో శంసుఁ డనువాఁ డిట్లన్నాఁడు.

శంసుఁడు—అన్నా! ఏలాషాఢా! ఇప్పుడు మీరు చెప్పినకథ ప్రత్యక్షరమును సత్యమే కాని కల్పనయేమియును లేదు. కడమవారిమాట నేను చెప్పఁజాలనుగాని యిందువిషయమున నా కెట్టిసందియమును లేదు. పురాణములలోను, స్మృతులలోను, భారతాదిగ్రంథములలోను ఇట్టిఘటనలు వందలకొలఁది వర్ణింపఁబడియున్నవి.

ఏలా—అటులేని మంచిదన్నా! నిర్జీవమయిన నాతల సజీవ మెట్లయినదో ముందుగా ఋజువుపఱచెదరా?

శంసు—ఇదియు నొకగొప్పసంగతియా! చిత్తగింపుఁడన్నా! పూర్వకాలములో జమదగ్ని అనుఋషి యొకఁ డుండెడువాఁడు. ఆయనభార్యపేరు రేణుకాదేవి. ఆమె సచ్ఛీలమువలనను, పతివ్రతాత్వప్రభావమువలనను పువ్వులు పూచినచెట్లామె కోయఁబోఁగానే వంగి చేతి కందుచుండెడివి. ఒకానొక సమయమున ఎవరో మహారాజు జమదగ్నిమహాముని యాశ్రమము దగ్గఱనుండి పోవుచు రేణుకను చూచి మోహితుఁ డయిపోయినాఁడు. మోహితుఁ డగుటలో ఇట్లు-అట్లునా? ఇంక రేణుక లభింపనిచో తన జీవనము వ్యర్థమనియు, తాను జీవించుటయే అసంభవము అనియు ఊహించుకొనవలసినంతటి మోహమున కగ్గలమయిపోయినాఁడు. మఱికొంత సమయము గడచిన తరువాతను జమదగ్ని యెందులకో చూచునప్పటి కామె దగ్గఱకు వళ్లగానే వంగుచుండెడిచెట్లిపుడు వంగుట మానినవి. ఆకారణముచేతను దీనిశీలము భంగము నొందినది. ఇందులో సందేహము లేదు అని మునికి విశ్వాస మేర్పడిపోయినది. వెంటనే పరశురాముఁడను కొడుకునుపిలిచి "నాయనా! నీవిపుడు పరమ పాపాత్మురాలయిన నీతల్లితల తెగనఱుకుము" అని ఆజ్ఞాపించినాఁడు. కొడుకు తండ్రి చెప్పినచొప్పుననే వెంటనే తల్లితల నఱికినాఁడు. మొండెము ఒకవైపునను, తల వేఱొకవయిపునను భూమిమీఁదను పడి కొట్టుకొన మొదలిడినవి. కొడుకు చెప్పఁగానే తన-ఆజ్ఞను నెఱవేర్చినందులకు తండ్రి కెంతో సంతోషము గలిగినది. "వత్సా! చెప్పినమాట తప్పక విన్నందులకు నాకునీయం దనుగ్రహము కలిగినది. ఇపుడు నీ వేవర మడిగినను నిరాటంకముగా ఇచ్చుటకు సంసిద్ధుఁడనై యున్నాను. అడుగుము" అన్నాఁడు. పరశురాముఁడు చేతులు జోడించుకొని "నాన్నగారూ! తమకునాయందు నిజముగానే అనుగ్రహము కలిగినపక్షమున దయదలఁచి నాతల్లిని బ్రదికింపఁ గోరుచున్నాను" అని ప్రార్థించినాఁడు. "తథాస్తు" అని జమదగ్ని అన్నాఁడు. ఇఁక నేమున్నది? ఆమునినోటినుండి ఆమాటవచ్చుటయే తడవుగా రేణుకశిరము మొండెముతో చేరుకొని సజీవితమయిపోయినది. ఇంక మీ రాలోచించుకొనుఁడు. ఆసంగతి నిజమయినపక్షమున జీవముపోయిన మీతల బ్రదికిపోవుటలో అసత్యమేమున్నది? ఇంకను ఇట్టి వనేకము లుదాహరింపవచ్చును. జగత్ప్రసిద్ధమయిన యీ ముందు సంగతి మీరు వినకుండనుందురా! అదేమందురేని వినుఁడు. పూర్వము శ్రీకృష్ణునితో యుద్ధముచేయు సందర్భ

[భారతి మూడవసంపుటము ఐదవసంచికలోని 'రాజగృహము' అను వ్యాసమునకు సంబంధించిన చిత్రములు]

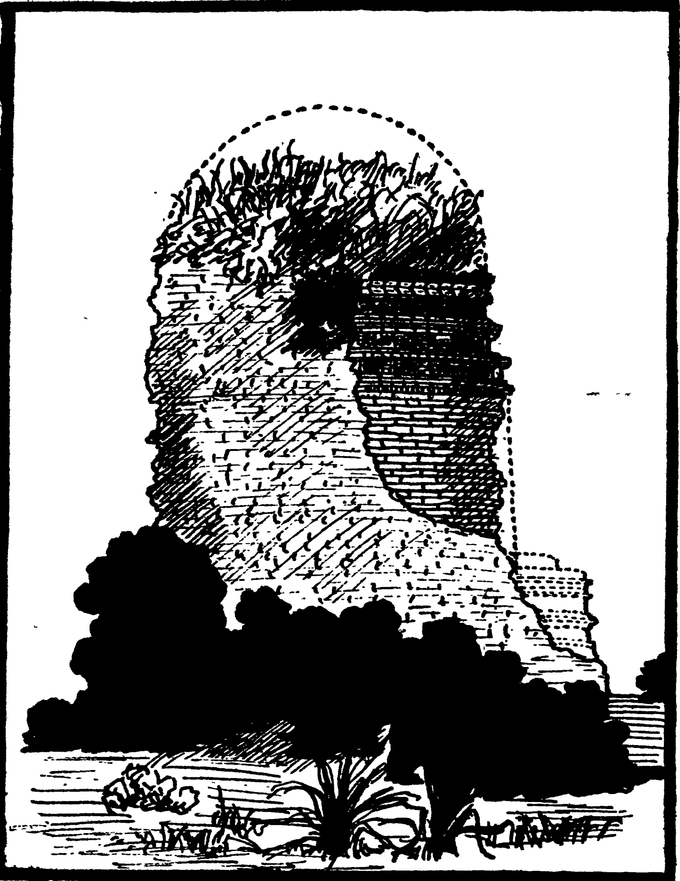

చిత్రము ౧౦. మణియార్ మఠము.

చిత్రము ౧౧. మణియార్ మఠము-నాగులవిగ్రహములు

[భారతి మూడవసంపుటము ఐదవసంచికలోని 'రాజగృహము' అను వ్యాసమునకు సంబంధించిన చిత్రములు]

చిత్రము ౧౩.

గిర్యేకముపైని జరాసంధపీఠమనబడు హంసస్తూపము

చిత్రము—మణియార్ (మణికారనాగ) పీఠమునందలి గణేశవిగ్రహము

మున జరాసంధుఁడను మగధదేశపురాజు శరీరము రెండు భాగము లయిపోయినది. తరువాత నారెండు ఖండములును పరస్పరము కలిసికొని యేకమయి ప్రాణమునచ్చి లేచి యుద్ధముచేయ మొదలిడినవి. ఒకవేళ, ఇది సత్యమయినపక్షమున అనఁగాశరీరము తాలూకు రెండువేఱయి పోయినఖండములును కలిసికొని బ్రదికియుండుట నిజమయినపక్షమున, మీతల మొండెముకలిసికొని యెప్పటియట్లు జీవించియుండుట యేమంత ఆశ్చర్యకరమయిన సంగతి?

ఇట్టిదే యీ విషయమున నింకొక దృష్టాంతమున్నది. కావలసినపక్షమున చెప్పెదను వినుఁడు. సుందుఁడు, నిసుందుఁడు అను రాక్షసులిద్దఱన్నదమ్ములు. సర్వలోకములవారిని నాశనము నొందించుటకై యమరాజుతో సమానముగ ఉద్యుక్తులై యుండిరి. అప్పుడు వారిచేతనిబాధలను సహింపఁజాలక దేవత లందఱును ఐకమత్యమును వహించి వారినిచంపునిమిత్తము తమతమ శరీరములనుండి యొక్కొక్కతిలబీజము (నువుగింజ) అంతంత అంశమును తీసి యొకచోట నుంచినారు. విలక్షణమైన ఆయంశముల సంయోగమువలన తిలోత్తమ అనుపేరుగల ఒక అచ్చరమచ్చెకంటి పుట్టినది. అది అట్లుపుట్టి వెంటనే "నాకేమి ఆజ్ఞ?" అని వారినడిగినది. మీరేపనిచెప్పినను చేయుటకు సిద్ధముగానున్నానని అదిఅన్న వెంటనేదేవత లేకముఖముగాఁ అమ్మాయీ! సుందనిసుందులను రాక్షసులవలన మేమందఱమేకాకుండ నెల్లలోకములవారును చాల భయపడిపోవుచున్నారు. కాబట్టి నీచేతనయినన్ని ప్రయత్నములు చేసి యేలాగుననయినను వారిని చంపి మమ్ములను మిగతలోకములను రక్షింపవలసినది" అని ప్రార్థించినారు. అది మంచిదే, ఇదెంత పని? అని వారి కభయమిచ్చి వారియొద్దను సెలవుపుచ్చుకొని తిన్నఁగా సుంద-నిసుందు లున్నచోటికివచ్చి వారిని తనహావభావ విభ్రమవిలాసములతోఁగూడిన నృత్యముచేతను మోహితులనుగా జేసివైచినది. క్రమముగా వారిద్దఱును దాని రూపలావణ్యములును, హావభావ విలాసములును, ఆటపాటలయందలి నేర్పును చూచి మోహసముద్రములో మునుఁగుచు తేలుచు దరి దాపు గానక విషయాంధులై పోయినారు. తుదకు మత్సరగ్రస్తులై పరస్పరము యుద్ధము చేయుట కుపక్రమించినారు. ఆయుద్ధములో ఒకనిచేత నొకఁడుచచ్చి యిద్దఱన్నదమ్ములును యమలోకమునకు దయచేసినారు. అందులకే యేమహానుభావుఁడో కాని యీక్రిందిశ్లోకము చెప్పినాఁడు:—

"శ్లో. స్త్రీణాం కృతే భ్రాతృయుగస్య భేద
స్సంబంధభేదే స్త్రియ ఏవ మూలమ్,
అప్రాప్తకామా బహవో నరేంద్రా
నారీభి రుచ్ఛేదిత రాజవంశాః."

అనఁగా—స్త్రీలనిమిత్తమున సహోదరులలో సయితము భేదము కలుగుచున్నది. ఏమా? సంబంధములను భేదించుటకు స్త్రీలే మూలకారణము. అనఁగా ఆమూలానివలన ఎటువంటి తెగనిసంబంధమయినను పుటుక్కుమని తెగిపోవును. ఈలాగున మనస్సున కిష్టమయిన స్త్రీలు లభింపని కారణమున జగడమాడుకొని యెందఱో రాజులు నిర్వంశు లయిపోయినారు.

అన్నా! పైకథ చిత్తగించినారు గదా! ఇంక నాలోచించుఁడు. దేవతల తిల-తిలప్రమాణాంశములొకటిగా కూడి తిలోత్తమ అను మత్తకాశిని తయారయినప్పుడు ఖండఖండము లయిన మీ అవయవము లేకమయి మీరు సజీవులయినారనుటలో ఏమంతాశ్చర్యమున్నది? ఇదియునుగాక నేనింకొక దృష్టాంతము మనవిచేసెదను. చిత్తగింపుఁడు. దానివలన మీ డెందమందు పొడుకొన్న సందేహము పూర్తిగా తొలఁగిపోఁగలదు. పూర్వకాలమున ఒకప్పుడు బాల్యావస్థలో పవనకుమారుఁ డయిన హనుమంతుఁడు తనతల్లియైన అంజనాదేవిని సమీపించి "అమ్మా! నాకెప్పుడయినను ఆఁకలి కలిగినప్పుడు నన్నేమి చేయుమన్నావు?" అని అడిగినాఁడు. నాయనా! ఎఱ్ఱని అడవిపండ్లు కోసికొని తినుచుండుము." అని తల్లి బదులు చెప్పినది. అతఁ డాకలిగొన్నప్పుడెల్ల నటులే చేయుచుండెడివాఁడు. ఇట్లు కొంతకాలము గడచిన పిదప నొక్కమాఱు చాల ఆఁకలిగొనియుండఁగా ఎఱ్ఱనిపం డెక్కడ నయినను చిక్కునా అని నలువైపులను చూచుచుండఁగా నింతట సూర్యుఁ డుదయించుచు నతని కగపడినాఁడు. "ఇదియును ఒకవిధమయిన యెఱ్ఱనిపండేకాఁబోలును" అనుకొని దానిని పట్టుకొనుటకు ప్రయత్నించినాఁడు. అందువలన సూర్యభగవానునికి చాల కోపము

కలిగినది. అతఁడు హనుమంతుని తన కరప్రహారముల చేతను చూర్ణాతిచూర్ణముగా చేసివైచినాఁడు. అదిచూచి అంజనాదేవి యేడువమొదలిడినది. పవనునకుతనపుత్రుని వియోగమువలన చాల దుఃఖము కలిగినది. ఆదుఃఖము క్రమముగా సూర్యునిపైని కోపముక్రిందను మాఱిపోయినది. వెంటనే అతఁడు పాతాళలోకములోనికి పోయినాఁడు. పవనుని అభావమువలన సర్వలోకములవారును వ్యాకులపడిపోవుచున్నారు. కొందఱు చచ్చిపోయినారు కూడాను. ఆదృశ్యమునుచూచి దేవతలందఱును మిక్కిలిగా చింతించినారు. అప్పుడు చేయునదిలేక వారందఱును పాతాళలోకమునకు పోయి 'నాయనా! పవనదేవా! నీవే మా అందఱికంటెను గొప్పవాఁడవు. నీసాయములేకుండ మేమేమియు చేయఁజాలము. కాఁబట్టి మా అపరాధమును మన్నింపుము. చచ్చిపోయిన నీకుమారుని మేము తప్పక బ్రదికింతుము. నీవెప్పటియట్లే సంచరించుచు మాకు తోడుపడుచుండవలసినది" అనిబ్రతిమాలుకొని అతనిని బయటికి తోడుకొనివచ్చినారు. వెంటనే హనుమంతుని చూర్ణితాఁగములన్నియు ప్రోగుచేసి బ్రదికించినారు. ఆప్రోగుచేయు సందర్భములో ఒకభాగము కనుపడినదేకాదు. కావుననే హనుమంతుఁడు ఏకహనువు, అనగా అంశరహితుఁడై ఉండిపోయినాడు. అతఁడు చచ్చిపోయి మరల బ్రదికినవాఁడు. కావుననే అతనికి హనుమానుఁడని పేరు వచ్చినది. (హనుశబ్దమున కర్థము మృత్యువు). ఇంకను చిత్తగింపుఁడన్నా! చూర్ణాతిచూర్ణమయిపోయిన పవనుని కొడుకు మరల బ్రతికియున్నప్పుడు మీరు సజీవులగుటలో నెవరికి సందేహముండును? నే నిన్ని దృష్టాంతములు చూపించినప్పటికిని మీసందేహము పూర్తిగా తొలఁగలేనట్లు మీ మొగము చూడఁగా స్పష్టమగుచున్నది. కాఁబట్టి యింకొక దృష్టాంతము చెప్పుచున్నాను. సావధానముగా చిత్తగింపుఁడన్నా! "రామరావణయోర్యుద్ధం రామరావణయోరివ" అన్నట్టు రామరావణులకు ఘోరాతిఘోరమయినపోరు జరుగుచుండు సందర్భములో రావణునియోధుల అస్త్రశస్త్రములవలన పెక్కండ్రు వానరుల కంఠములు తెగిపోయినవి. రావణుఁడు శక్తిని ప్రయోగించి లక్ష్మణుని భూమిపైని పండఁబెట్టినాడు. అప్పుడు శ్రీరామచంద్రుఁడు శోకగ్రస్తుఁడై యేడువమొదలిడినాఁడు. ఆసమయమున హనుమంతుఁడు ద్రోణపర్వతముతో విశల్య అను ఓషధిని తెచ్చి లక్ష్మణునకుగ్రుచ్చుకొన్న శక్తిబాణమును తొలఁగఁజేసినాఁడు. చచ్చినవానరులను సయితము బ్రదికించినాఁడు. ఈచెప్పఁబడిన రామాయణకథ ననుసరించి అవయవములు తెగిపడిపోయిన వానరులు బ్రదుకుట సత్యమయినప్పుడు మీరుబ్రదుకుటమాత్ర మెట్లసత్యమగునన్నా! ఇంకను ముఖ్యమయిన దొకదృష్టాంతము చెప్పనేమఱచిపోయినాను. మీరు స్కందుని(కుమారస్వామి) తాలూకుపుట్టుపూర్వోత్తరములు వినియుండలేదా ఏమి? వినని యెడల నిప్పుడు విందురుగాక! పూర్వ మొకప్పుడు మహాదేవుఁడును, పార్వతియు హిమవత్పర్వత గుహలో క్రీడించుచుండిరి. ఆకాలమున తారకుఁడను పేరుగల రాక్షసుఁ డొకఁడు స్వర్గములో చాల ఉపద్రవము చేయుట కుపక్రమించినాఁడు. వానిచేతలవలన దేవతల కెంతెంతో కష్టము కలుగ మొదలిడినది. మహాదేవునివలన పుట్టినకుమారుని చేతనే తక్క దక్కిన యెవ్వరిచేతను వాఁడు చావఁడు" అని దేవతలెఱుఁగుదురు. కాని పాపము! వారేమి చేయఁగలరు? మహాదేవున కాభ్యంతరప్రసక్తియందు విరక్తియే కలుగకున్నది. ఈలాగున నాపురాణదంపతు లాకొండగుహలో నుండఁగానే దేవమానమున వేయిసంవత్సరములు గడచిపోయినవి. ఇవతల రాక్షసుఁడు పెట్టుబాధలా సహింపరాకుండ నున్నవి. అవతల నీశ్వరుఁడా బయటికి రాకుండ నున్నాఁడు. అట్టిసమయమున దేవతలందఱును ఒకచో సభగూడి "యెవరి నయినను దేవదేవుని సన్నిధికి రాయబారము పంపుదుము" అని తీరుమానించుకొన్నారు. ఎవరికి వెళ్లుటకును భయమే ఆయెను. మేము వెళ్లఁజాల మంటే మేము వెళ్లఁజాల మని ప్రతివారును నిరాకరించినారు. తుట్టతుద కగ్నిదేవుని ఎంచుకొని "అగ్నిభట్టారకా! నీవే మా-అందఱికంటెను గొప్పవాఁడవు. నీవలననే మే మింత అన్నము తినుచున్నాము. నీవే మాయందు దయతలంపనిపక్షమున మా బ్రదుకు లిదివఱ కేమయియుండెడివో? నీవంటి పరోపకారపరాయణుఁడు మా దేవలోకములోనే కాక యే లోకములోను లేఁడను టతిశయోక్తి గాదు. ప్రకృతము తటస్థించినయీదురవస్థ నీవలననే తొలఁగవలసి యున్నది. నీ విపుడు మాయందు దయతలఁచుము. దేవతలంద

లును దుఃఖసముద్రములో మునిఁగియున్నారు. తారకాసురుఁడు చెప్పుటకు వీలుకానిప్రకారముగా దేవతలందఱప్రాణములును కంఠగతము లగునట్లు చేయుచున్నాఁడు. సర్వాంతర్యామి వయిన నీతో అవి యన్నియు వాకొనుట నిష్ప్రయోజనము. ఇప్పటియెడ నీకుఁ దక్కఁ దక్కినవా రెవరికిని మమ్ము రక్షించుటకు శక్తి లేదు. నీవు వెంటనే అనుగ్రహింపఁదలఁచినచో మా ప్రార్థనను మన్నించి కొండగుహలోనికి వెళ్లి యీశ్వరుని కగపడితివేని, తప్పకుండ ఆయన క్రీడావిహారమునుండి విరామమును పొందకమానఁడు. అదియే మాకిపుడు నీవలనఁ గావలసిన-ఉపకారము. అట్లాయన విరమించిన పక్షమున మాకార్యము సానుకూల మగును. ఇది యెట్లును నీకుఁ దప్పనిపని. అటుపయిని నీపయి, దేవతల-అదృష్టము." అని యింద్రాదిదేవతలు కార్యార్థులగుటచే వినయమును చూపించుచు వేడినవేడికోలు విని అగ్ని దేవుఁడు "దేవరాజా! దేవతలారా! ఖట్వాంగమును (మంచపుకోడు) ధరించువాఁడును, శూలపాణియు, నరకపాలధారియు, శ్మశానవాసియు అగు మహాదేవునిసన్నిధికి సామాన్యసమయములందు వెళ్లుటకుసయితము భయము కలుగు నన్నసంగతి మీ రెఱుఁగనిది కాదాయెను. అట్టిస్థితిలో మఱొకప్పుడును గాదు. ఇది యాయనకు పరమానందసంధాయక మయిన సమయమాయెను. ఇటువంటిసమయమున తనదుర్దశను తానుగా కలిగించుకొనుటకై అయనయొద్ద కెవరు వెళ్లఁబూనుదురు? ఇదిగాక ఆయన పలువురు చూచుచుండఁగాఁగూడ ఒడలుపైఁ దెలియక లింగోత్తాలనజేసి తాండవ మాడుచుండు సందర్భమున, తక్కినవారిమాటకు లెక్క యేమి? ఇంద్రుని యంతటిమహాశక్తిశాలికికూడ భయము కలుఁగక మాన దన్నప్పు డింక నావంటివానిసంగతి చెప్పవలసిన దేమున్నది? ఒకవేళ మీమాటలు విని సాహసించి వెళ్లినతోడనే యీశ్వరుఁడు నాపైని కోపించినపక్షమున నాదశ యే మగును? కాఁబట్టి మహానుభావులారా! మీరు నన్ని-ఆపదలోనికి దింపకుందురుగాక యని చేతులు జోడించుకొని మిమ్ములను బ్రతిమాలుకొనుచున్నాను" అని ప్రార్థించినాఁడు.

అతఁడు చెప్పిన-ఒప్పిదమయినమాటలు విని యింద్రుఁడు "పావకభగవానుఁడా! నీ వీశ్వరునివలన నెందులకును భయపడవలసినది లేదు. ఏమందువా! ఇపుడాయన పార్వతికి స్వాధీనుఁడై యున్నాఁడు. ఎవ్వరికిని లొంగనిమహామహామహానుభావులనుసయితము నిస్సంశయముగా అంగన లొంగఁదీయఁగలదు. ఒకవేళను పార్వతి యిప్పటియెడ అకార్యము చేయు మన్నను వెనుకముందు చూడక చేయుటకు సిద్ధపడకమానఁడు. సమయమట్టిదిగదా! అందును నిజముగానే యీశ్వరుఁడు పార్వతికి భయపడుచుండును. నీ వాయన పార్వతికి భయంపడుట యెప్పుడును చూచి యుండలేదా యేమి? మా మాటవిని సంశయింపక, భయపడక యీశ్వరునియొద్దకు వెళ్లుము. ఒకవేళను, ఆయన నీపైని కోపించునే అనుకొనుము. అది నిజమయిన కోపము గాదు. పార్వతిని సంతోషపెట్టుట కయి యుండును. అంతియేకాని నీకేవిధమయిన ఉపద్రవమును చేయఁడు" అని యనేకప్రకారములుగా బోధపఱచినాఁడు. విధిలేక తుట్టతుద కంగీకరించి అగ్ని దేవుఁడు హిమాచలమునందలి గుహలోనికి ప్రవేశించినాఁడు. చాటుగా ఉండి చూచునప్పటికీశ్వరుఁడు తనపనిలో తానుజాగరూకుఁడైయున్నాఁడు. ఎట్టులో అగ్నిని చూచినాఁడు. తనసుఖమునకు విఘ్నముగా ఆలోచించినాఁడు. పట్టరానికోపము వచ్చినది. శివుఁడగ్నిని కొట్టుటకు పరుగెత్తినాఁడు. తుదకు పార్వతి ఆఁపినది. కొంచెముసేపటికి కుద్రేకము తగ్గినది. ఇంచుక శాంతమును వహించి "ఎవఁడవు నీవు?" అని అడిగినాఁడు. "నేనొక బ్రాహ్మణుఁడను. యాచకుఁడను. భిక్ష అడిగికొందమని వచ్చియున్నాను." అని శివున కగ్ని బనులు చెప్పినాఁడు. అతనిమాటవిని శివుఁడు "అటులేని నీవిపుడు నా తేజస్సును త్రాగుము" అని అతనికది త్రాగనిచ్చినాఁడు. దానిని త్రాగినతోడనే అగ్ని దానివేడికి తాళఁజాలక కొట్టుకో మొదలిడినాఁడు. తుద కక్కడ ఉండఁజాలక పాఱిపోయినాఁడు. తుద కెట్టులో సముద్రములో దానిని వమనము చేసినాఁడు. ఆనాఁడుమొదలుకొని సంసారములో సముద్రములో దొరకురత్నములన్నియు ఈశ్వరవీర్యమువలనఁ బుట్టినవి అన్నవాడుక ప్రసిద్ధమయిపోయినది. అట్లు వమనము చేసినప్పటికిని ఇంకను కొంచెముభాగ మగ్నిభట్టారకుని కడుపులో శివుని తేజస్సుండిపోయినది. అద్దానిబాధను సయితము సహింపఁజాలక మరల పద్మసరోవరమునకుపోయి అందు

లో వసువము చేసినాఁడు. ఆదేసమయమున అందులో కృత్తికలనుపేరుగల అచ్చర మచ్చెకంటులు స్నానము చేయుచున్నారు. దైవవశమున ఆతేజస్సు వారి గర్భాశయములో ప్రవేశించినది. వారు గర్భవతు లయినారు. కాలాంతరమున ఆ ఆఱుగురు కృత్తికలును తల, బాహువులు, హృదయము, పృష్ఠభాగము, శరీరము, పాదములు అను ఆఱంగములను ప్రసవించినారు. అందువలన వారికి మిక్కిలి ఆశ్చర్యము కలిగినది. అందఱును కలిసి శరీర భాగము లన్నియు నెచ్చట నుండవలసినవాని నచ్చట ఉంచునప్పటికి పాదరసమునలెనేకలిసిపోయినవి. సాంగోపాంగముగా బాలకుఁడుగా మాఱినప్పటి వారిఆశ్చర్యమునకు మితిమేరలేకపోయినది ఆబాలకుఁడే స్కందుఁడు, కార్తికేయస్వామి మొదలగుపేళ్లచే వాడుకలోనికి వచ్చినాఁడు. అతఁడు దేవతలకు సేనానాయకుఁడై తారకుని యుద్ధములోచంపినాఁడు. ఈప్రకారముగా అగ్నిదేవుని ప్రయత్నమువలన దేవతలకష్టముతొలఁగినది. వేఱువేఱు గర్భములనుండి పుట్టిన ఆఱుభాగములు కలిసి జీవ మేర్పడి కుమారస్వామిగా తయారయినప్పుడు మీతల, మిగిలినమొండెమ్ముకలిసిన దనుటలో సందేహ మెందుల కుండును? కాఁబట్టి, అదేనిజమయినప్పు డిది మాత్రము నిజ మెందులకు కాదు?

వీలాపాథుఁడు—కానిం డన్నా! కానిండు.మీరిపుడు చెప్పిన యీఆఱుదృష్టాంతములవలనను తెగి వేఱయిపోయిన నాతల మొండెము ఏకమగుట సిద్ధమయినది కాని నా తెగిపోయినతల రేఁగుబం డ్లెట్టులు తినినదో ఆ సంగతికూడ ఏదేని శాస్త్రముచే సాక్ష్య మిప్పిం నాకు నచ్చఁ జెప్పుదురుగాక!

శంసుఁడు—ఆలా గడుగుం డన్నా! దీనికికూడ తగినప్రమాణ మున్నది. చిత్తగింపుఁడు. ఒకప్పుడు విష్ణుభగవానుఁడు తనచేతి చక్రముచేతను రాహువుతల ఖండించినాఁడు. అది మొదలుకొని నేఁటివఱకును రెండు భాగములును ఆకాశముపైని తిరుగుచున్నవి. సూర్యుని చంద్రుని పట్టుకొని అప్పుడప్పుడు మ్రింగుచున్నవి. ఇది నిజమా? అసత్యమా? అసత్య మనుటకు వీలుగాదు గదా! అప్పుడు మీతలయు రేఁగుఁబండ్లు తినుట నిజమే. ఇందులో అసత్య మెంతమాత్రమును లేదు.

వీలాపాథుఁడు—అన్నా! ఇఁక నొకచిన్న సందియ ముండిపోయినది. నే నొక్కొక్కఅడుగు దీసి అడుగుపెట్టునప్పటికి నూఱేసియోజనముల మార్గము నెట్లు దాఁటఁగలిగియుందునో సెలవిప్పించెదరా అన్నా!

శంసుఁడు—ఏమన్నా! తుద కిటువంటిప్రశ్నలడుగుచున్నారు? సరియే చెప్పెదను వినుఁడు. విష్ణుభగవానుఁడు వామనమూర్తియై బలిని యాచింప బయలుదేఱినాఁడు. యజ్ఞసమయమున బలి చక్రవర్తి మూఁడడుగులభూమి దాన మీయ నంగీకరించినాఁడు. అప్పుడు విష్ణుదేవుఁడు తనమూఁడేమూఁడుపాదములతో పర్వతాదులతో కూడియున్న సమస్తభూమిని అతిక్రమించినాఁడు. అది నిజ మయినప్పుడు మీ ఒక్కొక్క-అడుగులో నూఱేసియోజనముల భూమి నతిక్రమించుటలోమాత్ర మసత్య మేమున్నది?

వీలాపాథుఁడు—మంచిది. కానిం డన్నా! ఇప్పుడే జ్ఞప్తికి వచ్చినది. దీనికికూడ సమాధానము చెప్పెదరా? నే నంతపెద్దతాతిని-అనఁగా యోజనము పైశాల్యము గలదానిని రసకుండముపైని మూఁత వేయఁబడినదానిని ఎత్తి మఱొకచోటున ఎట్టులు పెట్టఁగలిగినాను? ఇది మనుష్యోచిత మగునా? ఈ-ఒక్క-దీనికిని సమాధానము చెప్పితిరేని ఇంక మిమ్మేదియు నడుగవలసినది లేదు. సెలవీయుఁడు.

శంసుఁడు—అన్నా! ఇదియే కాదు; ఇంకెన్నియడిగినను జరిగినవి చెప్పుటలో సంకోచపడవలసినవాఁడను కాను కాని, మీ రిట్టి-అనావశ్యకమయిన ప్రశ్నలు వేయుచున్నందులకు నాకు వింతగా ఉన్నది. అంతే మీరుమాత్రము రామాయణ మెన్నిమార్లు చదివి యుండరు? ఎన్నిమార్లు వినియుండరు? మీకు తెలియక కాదు గాని నాచేతను చెప్పింపఁదలఁచి అడుగుచున్నారని నిశ్చయించుకొన్నాను. వినుఁడు. రామరావణయుద్ధములో రావణుఁడు ప్రయోగించినశక్తి లక్ష్మణునకు తగిలినది. అప్పు డాంజనేయుఁ డాతనిని బ్రతికించుటకై విశల్య అను-ఓషధి తెచ్చుటకు వెళ్లినాఁడు. చట్టున ఆ-ఓషధి కనుపట్టినదిగాదు. దానితోనే ద్రోణపర్వతము నూడఁదీసికొని వచ్చినాఁడు. ఋషిప్రోక్తమై వేదతుల్యమయిన రామాయణమువంటి గ్రంథము ప్రమా

ణమువలన నిది నిజ మయినప్పుడు—అనఁగా హనుమంతుఁ డొక్కఁడును అనేకశిలలతో కూడిన పర్వతమును ఊడఁదీసికొని వచ్చినప్పుడు, మీ రొక్కఱాతి నెత్తి బయటను వేయుటలో ఏమంత ఆశ్చర్య మున్నదో అన్నా! సెలవిండు. ఇంకొక్క దృష్టాంతము—ఒకసారి విష్ణుదేవుఁడు వరాహరూపమును ధరించి హిరణ్యాక్షుఁడు చాపచుట్టినట్లు చుట్టి చంకఁబెట్టుకొని పోయిన భూమిని తన-ఒక్క-దంష్ట్రితో నెత్తి దానిపైనే ఉంచి తెచ్చియున్నాఁడు. ఇది నిజ మనియెదరా అసత్య మనియెదరా? ఈసంగతి వ్యాసభగవానులు వ్రాసిన పలు పురాణములలో ఉన్నందున అసత్య మనుటకు వీలు గాదుగదా! కనుక మీరు ఱాతిపలక నెత్తుటయు అసత్య మెంతమాత్రమును కాదు. ఇంత యేల? మొన మొన్నను గోకులములో నందయశోదల సంపన్నుఁడై పుట్టిన బాలుఁడు—ఐదా ఱేండ్ల యీడున నుండఁగా దేవేంద్రుఁ డెందులకో కోపించి పుష్కలావర్తకమేఘములచేతను ఱాలవాన కురిపించుటకు ఉపక్రమించినాఁడు. ఆసమయమున గోవులు, గోపకులు తల దాఁచుకొనుటకు చోటు లేక యేడువ మొదలిడినారు. అ బాలుఁడు వెంటనే గోవర్ధనపర్వతమును గొడుగుగా పట్టి ఒకనాఁడా రెన్నాళ్లా; ఏడుదినములు తనయెడమచేతి చిటికెనవ్రేలిపైని దాని నుంచి తనవారి నందఱను కొండక్రిందను హాయిగా నుండునట్లు చేసి వర్షము నిలువఁగానే మరల వారి నందఱను బయటికి పొమ్మని ఆ కొండ నెప్పటియట్లులు నేలమీఁదను పెట్టినాఁడు. ఇది ఆబాలగోపాలము నెఱిఁగినసంగతియే కదా! అంత చిన్నపిల్లవాఁ డంతగొప్పకొండ నేడుదినము లెత్తి పట్టుకొన్నప్పుడు అట్టిపిల్లవాండ్రకు తాతలుగా ఉండఁదగిన మీ రామాత్రపుఱాతిపలక నెత్తి యప్పుడే నేలకొకచోటున నుంచుటలో ఆశ్చర్య మే మున్నదండీ! అన్నా?

కవి!

పువ్వాడ శేషగిరిరావు, చోడవరపు జానకిరామయ్య గార్లు

“తారలను పైకెత్తి పైనె చూపుల నిగుడ్చి
చూచెదేమని చోద్యంబుఁ జూచెదోటు?
కవివరా! పిచ్చివాడవుగాని నీవు
శూన్యతలమునఁ జోద్యంబుఁ జూడఁదలతె?”
యనుచు నాడెడివారల నరయకుండ
దృష్టులను వేరువంకకు త్రిప్పకుండ
విమల కవితాస్రవంతినీవీచికలను
దేలియాడుచు భావసందీప్తి నొంది
తన్మయత నొందెదీవు మిత్రా! వహవ్వా!

కలము కాగితమును భావములనుబూని
ప్రచలితానందవార్ధితీరముల సౌధ
జాలముల గట్టెదీవు భాషాలతాంగి
కాపురంబుండ శిల్ప మక్కజముగొల్ప.
శిల్పమున విశ్వకర్మ నీ చేతిక్రింద
రాదగును నీకు నిట్టికర్మం బదేమి?
తాటియాకులపాక నీ కాటపట్టు
కావు టేమి? చవిటిగోడ కర్మమేమి?

* * * *

వంటచెఱకయిపోయె నీ యింటివెనుక
దొడ్డిలోనున్న యా చిన్న తుమ్మక్రింద
నెండి రాలిన చిదుకుల నేరితేర
నీతరుణి పోయె పల్లిక చేతగొంచు.
"అమ్మ!అమ్మ!"యటంచు"బాయిమ్మ"టంచు
గొంతుచినమున నీ సుతుం డింట పోరు
పెట్టి యేడ్చెడు "రమ్మ"ని పిలువవేల?
కుఱ్ఱవానిని లాలించుకో వదేల?
"నాయనా! రార! ముద్దియరా!" యటంచు
నక్కునంజేర్చి ముద్దాడవా? యదేల?

* * * *

బావగా రీరలను జూచిపోవ నదిగొ
యిరువురనుచరుల్ తోడరా నేగుదెంచు
చుండె వేగమె లెమ్ము కూర్చుంటివేమి?
"కాళ్లు సేతులు కడుగుకో నీళ్ల నిన్ని
తెచ్చి దూరాగమంబుచే నొచ్చినట్టి
బావగారికి తత్పరివారమునకు
నీయుమా వేగిరమ్మ యమ్మా!" యటంచు
భార్య నెలుగెత్తిపిల్చుకోవా? యదేమి?
యింత యేమరుపాటేమి? సుంత యేని
సహజమర్యాదవలవదా? మహిని జనులు
గర్వియని నిన్ను దూషింత్రు గాదె? చెపుమ.
బావగా రేమి యనుకొంద్రు? తావకీన
గృహకవాటము నాతునూ తేని మఱల
త్రొక్కిచూచునె? యంతకు లెక్కగొనవె?

* * * *

నేయియును కూర నేడు లేవేయటంచు
పత్ని గుజగుజలాడు నా వంటయింట
సెట్టి యింటికి బోయి నే ర్పుట్టిపడగ
"నింద్రుడవు నీవు చంద్రుడ వీవటంచు
బొగడి యుబ్బించి యెల్లా యీపూట కేని
సరిపడెడి నేయితెచ్చి నీ తరుణికిమ్మ.
పుస్తకంబును కలము నామూలనొట్టి
కూర గొనితేర నరుగవేలా? రయింబ.

* * * *

ప్రొద్దు నెత్తికివచ్చెను భోజనంబు
సంగతియె విస్మరింతొ కాసంత వినుమ!
"కాగితంబును కలము చిక్కవలెగాని
జ్ఞప్తియేయుండ దన్న మెన్నాళ్లకైన"
నంచు పలుకుచు నీ యంచయాన యంత
నూరకుండక నీవంక నోరజూచు
కలికి మేలంబునకు మారు పలుకనేల
నాతి చిరునవ్వునకు మారు నగవదేల
సుదతి వాల్చూపులకు మారు చూడవేల
వ్రాయు కవితను తన్మయత్వంబుగంటె.

అభాగిని

సహదేవ సూర్యప్రకాశరావు గారు

౧

పరిమళ అయి నింటిలో పుట్టిన బాలిక. వకుళా సరళ లిరువురు పరిమళకు అక్కలు. వారిలో ఒకరికొకరికున్న ప్రేమానురాగాలు చెప్పటము కంటే ఊహించుకుంటే నేమంచిది. వారి ముువ్వురియెడల సౌభ్రాత్రము మూర్తీభవించి ఉంది. వారు ఏకగర్భవాసులయినా ఆకృతిలో మాత్రం ఏమాత్రము పోలిక లేదు. అలాగ చెప్పడమువల్ల ఒకరికంటె ఒకరు సుందరముగా ఉన్నారని కాని అందవికారముగా ఉన్నారని కాని ఊహించవద్దు. ముువ్వురు మోహన మనోజ్ఞమూర్తులే! ముువ్వురు నవ నవోన్మేషయౌవన ప్రగల్భలే! ముువ్వురు విద్యాధికలే!

వారి ముగ్గురికి ఒక్కొక్క సంవత్సరం తేడా వయస్సులో. పూలగుత్తుల్లో ఉండే పూలన్నీ ఒక్కమోస్తరుగానే ఉంటవా? అలాగ ఉండకపోవటమువల్ల వాసనలో గాని మెత్తదనములో గాని అందములో గాని కొంచెమైనా తేడా ఉంటుందా? పరిమళే కడగొట్టు బాలిక.

వీరికి బుద్ధి తెలిసి జ్ఞానమువచ్చినప్పటినుండీ వీరు చాలా అన్యోన్యంగా ఉన్నారు. ఇరుగు పొరుగువారిచేత ఇంతటి మంచిపిల్లలు లేరని పించుకున్నారు. పాఠశాలల్లోకూడా మొదటి తరగతుల్లో పరీక్షలందుచూ మంచి మంచి బహుమతులు పుచ్చుకున్నారు.

ముువ్వురికి ఊహ తెలిశాకే ఒకరి తరువాత ఒకరికి వివాహాలయినవి. కాలక్రమంగా యౌవనం పొడసూపినది ముువ్వురికిని.

ప్రప్రథమం వకుళ అత్తవారింటి కివెళ్లింది. వీరి ప్రేమలతను ఎవ్వరో తెలియకుండా తెగకోసి నట్లయినది. ఒడ్డు ఒరసుకొని ప్రవహించే వీరి రసవాహినీ గర్భంలో ఎవరో చేయిపెట్టి కలచి నట్లయినది.

అత్తవారింటికి వెళ్లేటప్పుడు చిట్టి చెల్లెళ్లిద్దర్ని బిగ్గకౌగిలించుకున్నది వకుళ. కనుగొలకులనుండి బాష్పవర్తికాలు వకుళకోమల కపోలభాగాలపై నుండి క్రిందికి జాలువారినవి ఆమె నిట్టూర్పులు వేసవిగాడ్పులయ్యాయి. వదనం చూస్తే వ్యక్తమవుతుంది ఎంత ఆరాటము ఎంత ఆవేదన అనుభవిస్తున్నదో వకుళ హృదయం. గాలికి ఊగులాడే తమలపాకు తీగలాగు ఆమె దేహం అంతా వణికింది ఒకసారి.

చెల్లెళ్లతో మాత్రం ఒక్కమాటైన ఆడ లేదు. సరళా పరిమళ లిరువురు అనిమేషాంగనలయారు అక్కగారి బండి కనుచూపు దాటేవరకు. బండీ కనుమరగింది. నిలువబడిన

చోటనే కుప్పగా నేలకూలిపోయారు ఇరువురు. అప్పటినుంచి పరిమళాసరళల హృదయాల్లో విషాదచ్ఛాయ లావరించాయి.

౨

ఆశకు వలెనే కాలానికీ రెక్కలున్నవి. అందులో కాలాని కొక్కమహత్తరమైన శక్తి ఉన్నది. సుఖాల్ని దుఃఖాల క్రింద దుఃఖాల్ని సుఖాల క్రిందమారుస్తుంది. శరీరముమీద ఉండే గాయాల్ని ఎట్లు మాన్పుతుందోఅట్లే హృదయంలో ఉండే గాయాల్నికూడా మాన్పుతుంది. సరళకూడా అత్తవారింటికి వెళ్లింది పరిమళను ఒంటరిగా విడిచిపెట్టి. అత్తవారిళ్లకువెళ్లిన కొన్నిదినాల్లోనే పరిమళపై ఉన్న అనురాగ లతికను త్రెంపుకో కలిగినారు వకుళాసరళలు. చాలా కాలాన్నించి పాదుకొని పెరిగి పూవులుపూసి వాసనను అన్నిదిక్కులకు వ్యాపింపజేసిన ప్రేమలతికను ఒక్కసారిగా నేలమట్టము చేయటం కష్టముగదా! పరిమళపై ఉన్న అనురాగాన్ని కొంచెమయినా మరచి పోవటానికి కారణము లేకపోలేదు. ప్రేమవాహినిచేత వారి హృదయాల్లో ఉండే దుఃఖ పంకాన్ని తుడిచివేయ గలిగే ప్రణయ మూర్తులువారివద్దఉన్నారు. పరిమళో ఏకాకి.

ప్రాణసమానలగు తన ఇరువురి అక్కల వియోగాన్ని భరించలేక పోయినది పరిమళ. ఆమె హృదయములో నుంచి పొంగి పొరలి వచ్చే దుఃఖప్రవాహాన్ని అరికట్టలేక పోయినది. పాపము పరిమళ కృశిస్తున్నది రోజు రోజుకి.

పరిమళ అన్నం తినడం మానివేసినది. మానివేయుటమంటేఆకలివేయక్కాదు. నోటికి రుచింపకే! నిద్రకూడాసరిగాపోయి ఎరగదు పరిమళ. ఎపుడో నిద్రపోతుంది. ఆ నిద్రైనా గాఢనిద్ర కాదు. ఆకలతనిదురలో కలవరింపులూ, కలలూను. వారుమువ్వురు కలిసి మాట్లాడుకునేమాటలు వారిపేర్లుపలికేది కలవరింపుల్లో.కలలు అక్కలతో ఆడుకున్నట్టూ, పువ్వులుకోసి తలలో ముడుచుకొన్నట్టూ, క్రొత్తరకాలచెట్లు పాత్తున్నట్టూ, నీళ్లుతోడి చెట్లకి పోస్తున్నట్టూ,పాడుకుంటున్నట్టూ; చదువుకొంటున్నట్టూను. ఒక్కొక్కప్పుడునిద్రలో కెవ్వుమని కేకవేసేదికూడాను. పాపము! తలిదండ్రు లెంత ఆదరిస్తున్నా ఆఆదరణ మాత్రం పరిమళ హృదయాకాశాన్ని అలుముకొని ఉన్న దుఃఖ మేఘాల్ని చెదరగొట్టలేకపోయినది.

"ఈదుఃఖం శాశ్వతంగా ఉండదు. త్వరగా కార్యంచేసి అత్తవారింటికి పంపిస్తే పరిమళ దుఃఖమంతా మరచిపోతుంది" అని తలిదండ్రులు ధైర్యంతో ఉన్నారు. ఎవరు కష్టాల్లో మునిగి తేలుతూఉంటారో వాళ్లకే కష్టాలు దొంతర దొంతర్లగా వస్తవి. సుఖాలువచ్చినా అలాగే వస్తవి.

ఒకరోజున పరిమళ చిలుక పంజరందగ్గర కూర్చుని చిలుకకు మాటలు చెపుతూ అదిపలికే మాటలువింటూ హృదయంలో ఉండే దుఃఖాన్ని మరచిపోయి ఆనందిస్తున్న సమయంలో తపాలవాడు వచ్చి తంతివార్త ఒక

టిచ్చి కౌగిలింతమీద పరిమళ చేత సంతకం చేయించుకొని వెళ్లిపోయినాడు.

పరిమళ తంతివార్త పట్టుకొని తల్లివద్దకు వెళ్లి "అమ్మా నాన్నగారికి తంతివార్తవచ్చింది ఇదిగో!"

"ఎక్కడనుంచి?"

"తెలియదు నాకు."

"మీనాన్నగారింట్లో లేనట్టున్నారే."

"చాలా సేపయింది బజారుకి వెళ్లి, ఈపాటికి వస్తుంటారు."

"ఎప్పుడువస్తారో! ఎక్కడనుంచివచ్చిందో తెలిసికోవాలని నాకు చాలా ఆదుర్దాగా ఉన్నది. నీవుచదవగలవుకదూ, చదువు!"

"ఒకరికి వచ్చిన ఉత్తరాలు ఒకరు చదవ కూడదు. నాన్నగారేమంటారో"

"ఫరవాలేదు. నాన్నగారేమంటారు?"

పరిమళ తంతి విప్పి ఇలాగ చదివింది.

"మాఅబ్బాయి ముకుందరావు స్వర్గస్థుడయినాడు." అని చదివి తంతివార్త అక్కడ పారవేసి "అమ్మా" అని కేకతో తల్లి ఒడిలో పడిపోయింది. తల్లీకూతుళ్ల హాహాకారాలతో ఇల్లంతా ప్రతిధ్వనించి పోయినది. ఎక్కడపని అక్కడ విడిచిపెట్టి గుండెలు చేతితోపట్టుకొని వారిదగ్గరకు పరుగెత్తుకొని వచ్చారు పరిచారకులంతా. కొంతసేపటికి పరిమళ తండ్రివచ్చినాడు. సంగతి విన్నాడు. "హా! పరిమళ శాశ్వతవైధవ్య మనుభవించ వలసిన దేనా? ఉన్న దుఃఖముతోపాటు ఈకొత్తగా వచ్చిన దుఃఖంలో మునిగికొట్టుకొని పోవలసినదేనా? పరిమళ జీవితం వ్యర్థమేనా" అని చింతించినాడు.

3

కొంచెము కొంచెము మానుకువస్తున్న పరిమళ హృదయములోనిగాయం మళ్లీ రేగింది. ఈసారి ఆగాయాన్ని మాన్పటము తల్లిదండ్రులకు కష్టమని తోచినది. ఏమిచేయగలరు? వారూ పరిమళతోపాటు దుఃఖించేవారు; దుఃఖించటంకంటె వారేమి చేయగలరు, పాపము! చేయవలసిన దేదో దేవుడే చేశాడుగదా. ప్రేమ ప్రాణాలగు వకుళాసరళల వియోగానికే పరిమళ లేత హృదయము కుములికుములిపోతుంటె గోరుచుట్టుపై రోకటిపోటన్నట్టు మగనిచావు. చూడండి! ఆ ముగ్ధహృదయానికి చిన్నప్పుడే ఎన్నితూట్లు పడ్డాయో?

'మనస్సులో ఉండే దుఃఖాన్ని పోగొట్టి ఆనందమిచ్చే వింతవస్తువొకటి ఉంది. ఆ వస్తువుకి జీవనంకూడా ఉంది. అది ఇప్పుడు కాకపోతే మరొకప్పుడైనా వచ్చి కల్లోలంగాఉన్న హృదయానికి ప్రశాంతం కలుగజేస్తుంది' అని పరిమళహృదయములో లీలగా తట్టేది. మగని చావు తెలిశాక ఆఊహ ఎలాగయితే పుట్టినదో అలాగే అంతరించినది.

తన కిక ఆనందమన్న మాటే లేదనుకున్నది పరిమళ. పరిమళ కన్నుమూసినా తెరిచినా దుఃఖదేవత నృత్యంచేస్తున్నట్టూ, తన్ను చూచినవ్వుతున్నట్టూ, ఒక్కొక్కప్పుడు "నిన్ను

సంపూర్ణముగా ఆకర్షించాను చూచావా. దుఃఖములో ఎంతఆనంద మున్నదనుకున్నావు. నువ్వూ కొంత కాలము దుఃఖములో ఉండే ఆనందాన్ని మాధుర్యాన్ని అనుభవించ గలుగు తావు" అని హెచ్చరిస్తూ చెప్పినట్టు కనపడేది.

సకలభోగభాగ్యాలు అనుభవించే ఈ శూన్యలోకముతోటి తనకిక సంబంధములే దనుకున్నది పరిమళ. తనకుఆనందము ఇచ్చి ఆనందము పొందేవారు తనకిక నెవ్వరు లేదను కున్నది. ఆఉద్దేశముతోనే మంచము పట్టినది పరిమళ.

తల్లిదండ్రుల గుండెల్లో రాయిపడినది. తిండీ తిప్పలుమాని పరిమళకు పరిచర్యలు చేయటం మొదలుపెట్టారు. అపరధన్వంతరి లాంటి వైద్యుడినికూడా పెట్టినారు.

మనోవ్యాధికి మందులేదుకదా

అలాగే కొన్నిరోజులు నిశ్శబ్దముగా గడ చిపోయినవి. అది వర్షాకాలము. మబ్బులు ఆకాశాన్ని దట్టముగా కప్పినవి. హోరుమంటూ వీస్తున్నదిగాలి. వర్షముకురవటము ప్రారంభించి నది. కురిసిన కాస్తసేపూ భూమికి ఆకాశానికి ఏకధారగా కురిసినది వర్షము. మబ్బులకు బరు వుతగ్గినది. నల్లటి మబ్బులల్లా తెల్లటిమబ్బు లకింద మారిపోయినవి. గాలి విసురుకూడా కొంచెంతగ్గినది.

ఆ సమయములో వకుళాసరళలు ఒక్కసారే బండీదిగి లోపలికి వెళ్ళినారు. గోడ నంటి పెట్టుకొని ఉన్న బల్లిలాగ మంచాన్ని అంటి పెట్టికొని ఉన్నపరిమళను చూచి వెల్లువలై వచ్చే దుఃఖాన్ని ఆపుకో లేక గోలు గోలున ఏడ్చారు. అక్కడ ఉన్నవారు "ఏడవ కండి, ఏడిస్తే రోగికి నిద్రాభంగమే కాకుండా బాధకూడా ఎక్కువవుతుంది." అని చెప్పి ఊర డించారు. ఏడ్వటం మాని పరిమళ మంచం దగ్గరకు వెళ్లి కూర్చున్నారు వకుళా సరళలు. అక్క లిద్దరూ వచ్చారని తెలియనే తెలియదు పరిమళకి. ఆమె కన్నులుమూసికొనే ఉన్నది. ఆమె వదనము పాలిపోయి ఉన్నది. జీవ కళ ఏమాత్రము లేదు. ఆమె శరీరము చిక్కి శల్యమైనది. అప్పుడప్పుడు నిట్టూర్పులు విడుస్తూ ఉన్నది. కొంత సేపటికి కన్నులు తెరచి ఏడుపు మొగాలతో తనపక్క కూ ర్చుని ఉన్న అక్కల నిద్దరిని చూచింది కాంతి విహీనాలయిన కళ్లతో. కాస్తసేపు రెప్పలు మూయకుండా చూచి కనులు మూసుకొ న్నది. తిరిగి కొంత సేపటికి కళ్లు తెరిచినది. తెరిచీ తెరవటముతోటే పరిమళ శుష్కనే త్రాలనుండి కన్నీళ్లు బొటబొట రాలాయి. అదిచూచి ఇదినటుకునుంచి దుఃఖాన్ని దిగ మింగి ఉన్నా వకుళా సరళ లిరువురు బొరు మని ఏడ్చారు. అదిచూచి ఇంట్లో వాళ్లంతా గొల్లుమన్నారు ఒక్కసారి.

ఒక్క దీర్ఘనిశ్వాసం విడిచిపుచ్చి ఆపు కోలేకుండా వస్తూఉన్న నిద్రాభరానికి కళ్లు మూసుకొన్నది పరిమళ.

వర్షపు చినుకులకు తడిసి ఉన్న చెట్ల యాకులను గాలివచ్చి కదల్చటమువల్ల నీటి బొట్లు జలజలా నేల రాలాయి. పరిమళకు ఇష్టమైన గులాబిపూవుకూడా తల ఊపడము

నల్లపూరేకులమీదనుండేనీటిచుక్కలు క్రిందికి రాలాయి. కిలకిలలాడేపక్షులు ఆనాడు కిక్కురుమనకుండా పిచ్చిచూపులతో వట్టి బయల్ని చూస్తున్నవి. హృదయములోని ఆవేదన భరించలేక ప్రకృతికాంత విడుస్తున్న ఊర్పుగా ద్పులో అన్నట్టు గాలికూడా వీస్తున్నది.

నెమ్మదినెమ్మదిగా వచ్చి చీకటి తెరలు విచారంగాఉన్న ప్రకృతికాంతవదనాన్ని మనుష్యమాత్రులు కెవ్వరికీ కనపడకుండా కప్పినవి.

ఫ ణి ఫ ణ న ట న ము

విద్వాన్ కట్టి కామేశము గారు

శ్రీమద్భోగీంద్ర భోగాంచిత సుమణిమయ శ్రేష్ఠపీఠస్థమై త
ద్భామా కోష్ణాక్షిధారా పరికలిత సుఖాభ్యంజన స్నానమై భ
వ్యామేయామోద గోపీవ్యతి కరతరళా పాంగనీరాజనశ్రీ
వ్యామర్శశ్యామలంబౌ ఫణిఫణనటనప్రౌఢపాదంబుఁ గొల్తున్.

తనకున్ భోగీంద్రుఁ డెంతేఁదవిలి కడియమై తద్దయున్ జెల్వుమీఱన్
గనుదానున్ మించి యాపన్నగకులపతికిన్ మాన్యమూ శేఖరంబై
కన నిట్లన్యోన్య శోభాకరణఘనవిధి ఖ్యాతమై సర్వలోకా
వనమై సంకీర్తితంబౌ ఫణిఫణనటనప్రౌఢపాదంబుఁ గొల్తున్.

నాగాధీశస్ఫుర ద్దంష్ట్రిలవిషమున నున్మగ్నమయ్యున్ విభాస్వత్
గంగాదివ్యధారన్ జెలఁగు నమృతమున్ జెచ్చెరన్ జూపుచున్ ద
ద్భోగాంచ ద్రత్నదీప్తి స్ఫురణఁదవిలియున్ భూరినైల్యంబునం దా
బాగొప్పం దీపితంబౌ ఫణిఫణనటన ప్రౌఢపాదంబుఁ గొల్తున్.

కాకుత్ స్థుం డేనదీశీకరముల భువికిన్ ఖ్యాతసంజీవనంబున్
వీఁకన్ గల్పించెనో యావిమల సురనదీవీచికాశీకరోద్యత్
సేకంబున్ గొల్పివే మూర్ఛితునిగ ఫణినిం జేసి చాతుర్యలక్ష్మీ
వ్యాకోచోద్దీపితంబౌ ఫణిఫణనటన ప్రౌఢపాదంబుఁ గొల్తున్.

భ్రమరీసందోహ శంకాస్పదతకబరీ భాసురామర్త్యనారీ
చమరీ జాంచత్కరాంభోజ కలితకుసుమ స్ఫార సౌరభ్యశుంభ
ద్భ్రమద భ్రభ్రాంతి బిభ్ర ద్భ్రమరకులకలధ్వాన సంతానతాన
ప్రమిళన్నాట్యోద్ధృతంబౌ ఫణిఫణనటన ప్రౌఢపాదంబుఁ గొల్తున్.

అలయాత్మచ్ఛాయ నైల్యం బలరి మిగుల నింపైన బంగారుపెన్ ము
వ్యాలకున్ నీలాబ్జమిచ్చున్ వరసుధ ననుచున్ స్వచ్ఛ గంగా స్రవంతీ
కలితంబై యొప్పుఁ దన్నున్ గలియు నళులకున్ ఘుళ్ ఘుళుల్ ఝుంకృతుల్ చూ
ప లసద్భేదంబు నొప్పా ఫణిఫణనటన ప్రౌఢపాదంబుఁగొల్తున్.

కాళీయస్వీయభోగాగ్రము బహుళతరంగాభిషిక్తంబుగాఁ ద
ల్లోలాక్షీలోచనాళిం ద్రుతగతి జలముల్ పొంగి పొర్లాడు దేనన్
పోలన్ గాళీయశీర్షంబున నెది బలిమిన్ ముద్రితం బౌచు సర్వ
వ్యాళోచ్ఛిష్ఠరేతమానా ఫణిఫణనటనప్రౌఢపాదంబుఁ గొల్తున్.

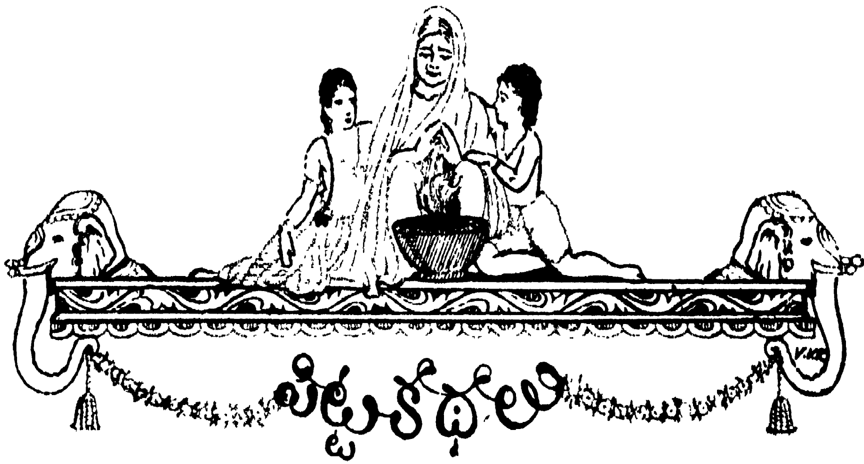
యమునా గంభీరవారి హ్రదసుచిర నివాసాబ్ధియౌంభోగి నేఁ పా
దమువల్లన్ తానెపో తత్ హ్రదము విడిచెనో, తాను నైల్యోద్ధతంబై
రమణీయ స్వచ్ఛగంగా ప్రజనక మగుచున్ గ్రాలునో యెది లోక
ప్రమదాత్యంత ప్రజాగ్రత్ ఫణిఫణనటన ప్రౌఢపాదంబుఁ గొల్తున్.

వినతా సూనుండు చూడన్ వెఱవఁగ భువి నిర్భీతి శీర్షంబు నెత్తన్
ఫణి తాఁ గోరంగఁ దద్భావము నిఁక నెఱవేర్పంగఁ దన్మార్గమెంతే
నణఁగంగాఁ ద్రొక్కి యాశ్చర్య జనకగతి వాంఛావళిం దీర్చుచున్ శో
భనకీర్తి స్ఫూర్తి నొప్పా ఫణిఫణనటన ప్రౌఢపాదంబుఁ గొల్తున్.

ఫణమర్దక్రుద్ధ సర్పప్రభు సకృపణతా ప్రార్థనన్ రాహుడెందం
బున జాతిప్రీతి మించన్ భువిని గవిజనప్రోక్త తత్పాదలక్ష్మ
ఘనతన్నీలోత్పలేశున్ గడఁగుచు విధునిన్ గాచి బాధింపఁబోవన్
పనితంబై మించు చంచత్ ఫణిఫణనటన ప్రౌఢపాదంబుఁ గొల్తున్.

బలికిన్ శీర్షంబుపై దుర్భరతరశిలమై భారగంభీరశుంభత్
శిలకున్ సంజీవనంబై చెలఁగు ఫణులకున్ శేఖరంబై మహాదు
ష్టుల శిక్షింపంగ నాశిష్టులను గరుణతోఁ జూచి మన్నించి ప్రోవన్
బలితంబై మించు చంచత్ ఫణిఫణనటన ప్రౌఢపాదంబుఁ గొల్తున్.

కవిరాజుల్ దివ్యకావ్యోత్కర లలితకళాగారవ శ్రీగనం భా
గవతుల్ మేల్ భాళి సేభాష్ భళిరభళిర మేల్ భాళియా నంచు మించన్
భువి లోకుల్ గాంచి మోదంబునఁ బరవశులై పొంగ సంసారసర్పో
ద్భవ పీడాభంజకంబౌ ఫణిఫణనటన ప్రౌఢపాదంబుఁ గొల్తున్.

రాముడు, సీత, లక్ష్మణుడు అడవిలో పర్ణశాలలో కాపురం చేస్తున్నారు.

రామలక్ష్మణులు ఆహారానికి అడవిలోకి వేటకెళ్లారు. రెండుఝాములయింది; ఇంకా రాలేదు. పితృదేవతలకు పిండప్రదానం చెయ్యాలి. అన్నీ సిద్ధంగాఉన్నాయి. కాని వేళయిపోతోంది. సీత కేమీ తోచిందికాదు, పోనీ తానే చేతామని తలంచుకుంది.

అగ్ని వెలిగించి మంత్రాలతో పితృదేవతలనందరినీ ఆహ్వానంచేసింది. అంతా అదృశ్య

రూపంతో వచ్చారు. ఎన్నో రత్నాలంకా రాలతో నిండిన చాలా చేతులుపిండం అందుకో కన్నానా; సరే నన్నారు" యథావిధిగా పిండ ప్రదానం అయిపోయింది. అప్పుడు దశరథుడు

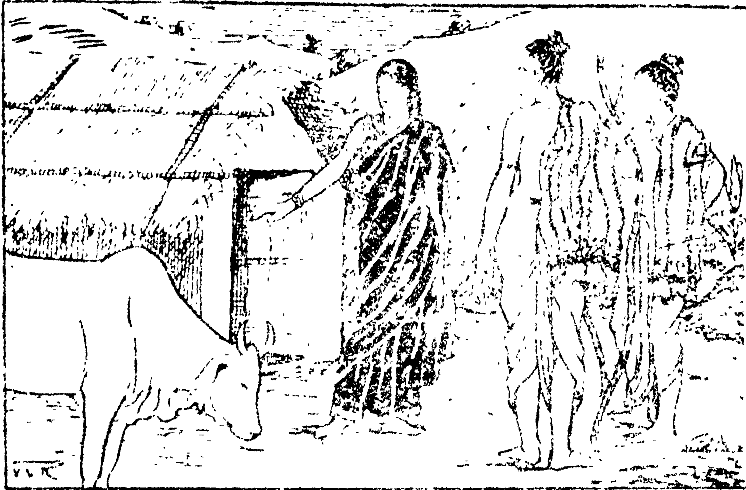
డానికి బైటికిజాపారు. అప్పుడు సీత "మీా రెవ రెవరో నాకు తెలియదు. పేరువరసల చెప్పాలి" అని అంది. అప్పుడు అదృశ్యరూపంతో నే దశ రథుడు తనసీ తక్కినవాళ్లనీ చెప్పాడు. "నేను ధన్యురాలను సరే కాని మీారిల్లా వచ్చినారని నేచెప్పితే రాముడు నమ్మడు ఎల్లాగ" అని సీత అడిగింది. నిజమేను; సాక్షులెవ్వరినైనా పెట్టు కోమనివాళ్లన్నారు. అప్పుడుసీత తమపర్ణశాల ప్రక్కనుంచి పారుతూన్న ఫల్గుణీనదినీ, దాని రొడ్డున మేస్తూన్న గోవునీ, ప్రక్కనున్న డొంకలోంచి తొంగిచూస్తూన్న మొగలి పువ్వునీ సాక్ష్యం ఉండమంది. వాళ్లు "యింత "ఈనాడు మేమంతా నీవలన చాల సంతృప్తుల మైనాము" అని, "సుశీల" యని సీతను మెచ్చాడు. వెళ్లిపోయారంతాను.

రాముడు, లక్ష్మణుడు, ఇద్దరూ అలిసి పోయి యింటికి వచ్చారు. బాగా పొద్దెక్కి పోయింది. అడావడిగా సీతని వంటచేయ మన్నాడు రాముడు. పితృదేవతల నాహ్వానిం చాలన్నాడు. సీత నవ్వింది దంతే. రాముడికి కోపంవచ్చింది. అదిచూచి సీత "అప్పుడే అంతా స్వయంగావచ్చి తృప్తులై వెళ్లారు" అని చెప్పింది. రామలక్ష్మణులు నవ్వి "వింత గానే ఉంది; ఇంతనిష్ఠ యిన్నాళ్లనుండి మనం

చేస్తే యెవ్వరూ రాలేదే; సీత పిలుస్తే స్వయంగా వచ్చారట, ఇదేం చిత్రం" అని నవ్వా

మా వంశానికంతా కీర్తివచ్చిందని మెచ్చారు.

అప్పుడు సీత సాక్షుల మోసానికి కోపం

రు. దానితో సీత సాక్ష్యంపెట్టుకున్న ముగ్గురినీ పిలిచి అడిగింది. కాని వాళ్లు భయంచేతనో, బెదురుచేతనో నిజంచెప్పక చల్లగా ఊరుకున్నారు. దానితో యింక లాభంలేదనుకొని మళ్లీ వంటచేసింది. రామలక్ష్మణులు మంత్రాలతో నిష్ఠగా పితృదేవతల నారాధించి పిలిచారు, అప్పుడు వాళ్లు "మేమిదివరకే వచ్చి పుచ్చుకొనివెళ్లాం, మళ్లీ యెందుకు పిలుస్తారు?" అని అడిగారు. ఆశ్చర్యపోయి రామలక్ష్మణులు ఇల్లాంటిస్త్రీ మాయింటికోడలవడం

వచ్చి "మాటయిచ్చి ఇల్లాచేశారు; మీ కింతే శాస్తి" అల్లాగని ఫల్గుణీనదినిఎండిపోవాలనీ, కేతకిని శివపూజ కనర్హం కావాలనీ, గోవుని ముఖం చూస్తే పాపంవస్తుందనీ శాపం పెట్టేసింది.

పాపం అల్లాంటి మంచియిల్లాలిని మోసం చేసినందుకు ఆపెద్దనది, ఆచక్కనిపువ్వు, మా లక్ష్మిలాంటి ఆవు ఎల్లా శాశ్వతంగా శాపదష్టులయ్యారో చూసారా!

'కమల'

శ్రీ పీఠికాపురమున నకలేశ్వరాలయమునందు శంకరవిజయ సందర్భమున జరిగిన సభయందు
పన్నాల మల్లికార్జునశాస్త్రిగారిచే రచియింపఁబడిన శంకరనవరత్నములు

యతియై మంజులవాగ్మియై త్రిజగదేకాచార్యుఁడై లోకస
న్నుతి పాత్రుండయి సత్కవీంద్రుఁడయి యెందున్ సాటిరా రీ మహా
మతి కంచుం బుధు లైకకంఠ్యముగ నేమాన్యుం బ్రశంసింత్రు ది
క్తతి మార్మ్రోయఁగ నట్టి శంకరు గురున్ ధ్యానింతు నేప్రొద్దునున్.

ఉ. యోగులు పుణ్యభాగులు వియోగ సుయోగములందు ద్వేషమున్
రాగము నంటకుండెడు విరాగులు వేదవిశారదుల్ దమ
స్త్యాగుల నైన సజ్జనులు తత్త్వమెఱింగి భజింతు రే మహా
యోగిపదమ్ము లాతని గుణోజ్జ్వలు నిన్నుఁ దలంతు శంకరా!

సీ. ఇల నుద్ధరించుట యెట్లని శంకరా, మించువేడ్క నవతరించినావు
నిగమముల్ మూర్తమై నినుఁ బరివేష్టించె, సనగ శిష్యచతుష్టయమ్ముఁ గొలువ
పాషండ కుటిలసంవాద వికర్తన, క్రమమున నెందు నుగ్రత వహించి
పక్షపాతగతికి వశ్యమొందక గీత, బహునరుల్ దెలియంగఁ బల్కినావు

గీ. కువలయానంద దాయకుండవు త్రయీమయుఁడవును శుచివి సర్వసముఁడవు నిన్నుఁ
బోలనేర్తురే యేయూలపూరుషులును, స్వార్థ సంత్యాగి శంకరాద్వైతయోగి.

ఉ. అంకురమెల్ల భేదముల కాధుల కుద్భవకారణమ్ము ని
శ్శంకిత పూర్వరంగక మనద్గతికిన్ మదదంతికి న్నిరా
తంకవిహారభూమి యనృతమ్మునకున్ నిలయమ్మునౌ మహా
హంకృతి పెంపడంచు భవదద్భుతవాగ్ఝరి గొల్తు శంకరా!

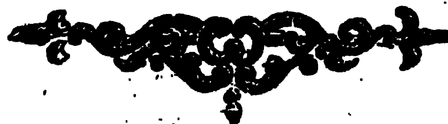
శ్లో. సంసారాతపశోషితే ఒతిగహనే కర్మార్ణవాగ్నానతాం
ప్రాప్తానాం కరణీయమేవవిషయం ప్రయో... పుంసా...;
చేతోబర్హిముదావహా స్తవగిరః ప్రస్ఫుల్లపూర్వా...
గంభీరా విలసంతి శంకరగురోః శ్రీదార్ఢ్యమాలీహయా.

శ్లో. సవిలాస ముదీరితా గురోః స్సవిమర్శాః...
సవిచిత్ర ముదాహృతా జనై స్సువి...

గీ. ద్వైతి దంతావళాంకుశా ద్వైతిలోక, గురుని నిర్మల భాష్యవాగ్గుంఫనములు
మనలు సకలేశు కైలాసమందిరమున, వెలయు సద్ధర్మబోధినీ విమలసభను.

శ్లో. ఉదారధర్మే స్సకలేశ్వరాలయం, ప్రసిద్ధ... సరత్నమంత్రిరాట్;
ముదావహాకౌండిసువంశసంభవ; స్సదాశివానుప్రహాత్...

శా. ప్రాప్తే శ్రీక్షయవత్సరేచ మహతి శ్రీశాంకరీయే దినే
పీఠాయాం సకలేశ్వరాలయమహాకైలాస సన్మంటపే;
విద్వన్మంత్రి ముఖై రలంకృతవతి శ్రీమత్సభాయాం ద్విజః
కౌండిన్యః ప్రకటీచకార భగవత్పాదార్య పూజ్యస్తుతిమ్.

లోలక్కులు

బావిలీలు సాధారణముగా ప్రతి స్త్రీ ధరించేది మునుపు. చెవులకు తమ్మెట్లుండేవి. లేకపోతే బంగారపుపువ్వులుండేవి. ఇప్పు డవన్నీ పోయినాయి. నాగరికత హెచ్చవుతూంది కదండీ. చెవికి తెల్ల పొడిదుద్దులు. తెల్లపొడిదుద్దులు కొన్నాళ్లకు పాతపడి పోయినాయి. ఎర్రపొడిదుద్దు లొచ్చాయి. తరువాత 'లోలక్కు'లని యింకో విధమైన ఆభరణం వచ్చింది అమలులోకి.

'లోలక్కు' అనే పేరు వినగానే నాకాశ్చర్యం అనిపించింది, ఇదివరకు 'ఢోలక్కు' అనే శబ్దం నాకు బాగా పరిచయం అయింది. ఇది గ్రామ్యంలో వాద్య శబ్దవిశేషం. అది నవ నాగరకలయిన యీ స్త్రీల కెందుకొచ్చిందా అని ఆలోచించాను. ఇంకో ఆలోచనకూడా కలిగింది నాకు. ఇది 'నానక్కు' లోనించిగాని వచ్చిందా అని. లోలక్కు కన్న 'నానక్కు' అన్న ముక్క బాగా వినబడుతూంది కాదూ? 'నానక్కు' అనే పదం 'వచ్చినాను' 'పోయినాను' లోంచి వచ్చింది అనుకుంటాను. పోనీ, 'లోలక్కు'కూడా అలాగ యెక్కడ నుంచేనా వచ్చిందేమో అని 'భారతి' వెదకడం మొదలెట్టాను. భారతి చదవడం అంటే నాకు మహా యిష్టము. కాని కొనడం యిష్టం లేదు. ఎందుచేత నంటే నాకు యింగ్లీషు పేపర్లు చాలా వస్తాయి. భారతిలో యెక్కడైనా లోలక్కులనుగురించి వేస్తారేమోనని చాలా వెతికాను. ఎక్కడా దొరక లేదు.

చివరకు నాకీవిధముగా తోచింది. లోలక్కు అనగా "లోల + లక్కు" అనే పదములకూడిక. 'లోల' అనగా 'చలించేది' అని కదండీఅర్థం. లక్కు అనేది కలిపారు. లోల, లక్కు క్రమముగా వ్యాకరణ సూత్రములను బట్టి 'లోలక్కు' అయింది. ఇంకో ఆలోచన కూడాపుట్టింది. లో + లక్కు (Low + luck) అని రెండు యింగ్లీషుమాటలు కలిపి యీవిధముగా మార్చి నారేమోయని అనుమానం కూడావుంది. ఇంకా యింగ్లీషులో వున్న లాక్కు (Lock) శబ్దమునకు దీనికి సంబంధముందేమోఅక్షరతత్వవేత్తలు(Philologists) చెప్పప్రార్థితులు.

లోలక్కులనేవి పందిరి బీర కాయలలాగు చెవినుండి క్రిందికి వేలాడుతూవుంటాయి. ఇది మన దేశానికి కొత్తగాదగిన సౌందర్యం. ఇవి ధరిస్తే సౌందర్యంవస్తుందని మగవాళ్లు పేపర్లలో చదివారు. ఆడవాళ్లకు చేయిద్దా మనుకున్నారు. కాని డబ్బో-భయపడి పోయారు. ఆడవాళ్లని చూచేసరికలాంటివిచేయిద్దామను

కొనేవారు. కాని పైకిమాత్రం చెప్పలేదు. చెపితే ప్రాణాలుకోరికేస్తారు చేయించే వరకూ.

దాగుతుందీ మగవాళ్లు చెప్పకపోతే? ఆడవాళ్లుమాత్రం చదూకోలేదు. వాళ్లుమాత్రం పేపర్లు చూడలేదు? కాని, మగవాళ్లు పేపరు చూడడానికి, ఆడవాళ్లు పేపరు చూడడానికి చాలా భేదముంది. మగవాడు "వాంటెడు" (Wanted)లు చదువుతాడు. ఆడవాళ్లు ఆర్నమెంటులు (Ornaments)ను గురించి చదువుతారు. "లోకోభిన్నరుచిః"కదండీ! ఆడవాళ్లకి సర్కసుయిష్టం; మగవాళ్లకి నాటకం యిష్టం. ఆఖరికి లోలక్కులు చూశారు. నాకు లోలక్కులు చేయిద్దామని బుద్ధి పుట్టింది. కాని మీాదను చెప్పానుకాను! భయపడిపోయాను. కొసకు తప్పింది కాదులెండి. దేశమంతా పాకిపోయింద లోలక్కుల పెర్రి. ఎలాగ పాకిపోయిందో చెప్పనా?

౨

రుక్మిణిభర్త చిన్నప్పుడే మదరాసులో చదువుతూ చనిపోయినాడు. వెంటనే ఆమె తండ్రి మధుసూదనరావుగారామెను చెన్నపట్నం చదువుకోనడానికి పంపించేశారు ఇప్పుడామె క్వీనుమేరీకళాశాలలో ఇంటర్మీడియేటు చదువుతూంది.

రుక్మిణి యింటర్మీడియేటు చదువుతున్నప్పుడు కొత్తగా ఒకఉపాధ్యాయిని (మిస్ట్రిసు) లండనునుంచి లోలక్కులు తెచ్చింది. అవిచూసింది రుక్మిణి; వెంటనే అలాంటివి చేయించుకోవాలని బుద్ధిపుట్టింది. అలాంటి విదివరకెప్పుడూ చూడలేదు రుక్మిణి. అవి పెట్టుకోడంవల్ల దొరసాని మొహానికెంతో అందంవచ్చింది. రుక్మిణికూడా అలాంటివి చేయించుకుందామని బుద్ధిపుట్టింది. చక్కగా వుందామనికాదు సుమండీ.

అసలు రుక్మిణి అందకత్తె. లేడికన్నులు పండు తమలపాకులాంటి శరీరము. నాగుపాములాగు పిరుదులవరకు వేలాడుజడ. జడకొసని ప్రూలుముడి. అందమున కేమి లోపములేదు. ఆమె కంతకన్న అంద మనవసరముకూడాను; కానిలోలక్కులు చేయించుకుందామనిసరదామాత్రంపుట్టింది. అవిచెవులనుంటేతనమనస్సు హాయిగా వుంటుంది. తన చక్కదనముచేత నొకరిని మెప్పిద్దామనికాదు. ఎలాగైనాలోలాకులు చేయించుకుందామని బుద్ధిపుట్టింది.

వెంటనే రుక్మిణి దొరసానిదగ్గరకు వెళ్లింది. తనఉద్దేశ్యం చెప్పింది. దొరసాని తన లోలాకులుపైకితీసి రుక్మిణిచేతికిచ్చింది. ఒకజత లోలక్కులు చేయించమని దొరసానిని ప్రార్థించింది. ఈలోపున పరీక్ష లైపోయినందున రుక్మిణి లోలక్కులసొమ్ము దొరసానిచేతికిచ్చి తన తండ్రిదగ్గరకు విశాఖపట్నం వచ్చినది. దొరసాని లోలక్కులు తయారుకాగానే పంపిస్తానని చెప్పింది.

3

రుక్మిణి యింటర్మీడియేటుపరీక్షపోయింది. అందుచేత నామె చెన్నపట్నంవెళ్ల నవసరములేదు. ఇంటివద్దనే యుండిపోయినది. ఒకనాటి యుదయమున పోస్టుబంట్రోతు పార్సెలు

తీసికొనివచ్చి రుక్మిణి కిచ్చేడు. రుక్మిణిపార్సల్ విప్పి లోలక్కులు చూచినది. ఒకమారు చెవులకు తగిలించి అద్దంలో చూచుకొంది. మళ్లీ తీసేసింది. ఇంతలో గదితలుపు తోసిన చప్పుడయింది. వెంటనే రుక్మిణి లోలక్కులు దాచేసింది. కూర్మారావు ప్రవేశించాడు లోపట; కాని, రుక్మిణి దాచివేయడం చూశాడు. లోపట—'ఏమిటి దాచేశావు' అని అడిగాడు— 'ఏమీ లేదండి'—అన్నది రుక్మిణి. వెంటనే అతనికి చూపుట కామె కిష్టము లేదు.

కూర్మారావు బ్రతిమాలడం మొదలెట్టాడు. లాభం లేకపోయింది. గడ్డం పట్టుకో పోయాడు. రుక్మిణికి కోపం వచ్చింది. కూర్మారావు మొహం మాడిపోయింది. మళ్లీ బ్రతిమాలడం మొదలెట్టాడు.

కూర్మా—ఒక్కసారి చూపెట్టవు?

రుక్మి—నాకు కావలసిన వస్తువే నీకూ కావాలంటావు.

కూర్మా—నీకు కావలసిందె నాకూ కావాలి. నీ కేవస్తువందు ప్రేమో నాకూ దానియందే ప్రేమ.

రుక్మి—ఏమన్నా సరే, నే నివ్వను.

కూర్మా—ఒక్కసారి చూడనీ. తిరిగి యిచ్చేస్తా లే.

కొంతవరకు లాంగుబాటుకు వచ్చిన రుక్మిణిని ప్రక్కకులాగి, ఆమెపెట్టె నెత్తి, అందున్న చిన్నడబ్బీని పైకి తీసింది. డబ్బీ మూతతీయగనే లోలాకులు కనబడెను.

కూర్మారావు వాటివంక రెప్పవాల్పక కొంతసేపు చూచి

"నాకు కావలసినవే నీకును కావలె. కాని, యిప్పుడివి నీకున్నవి. నాకు లేవు" అనెను.

"నీకు లేని దేమిటి? కావలసినంత ధనమున్నది; చదువున్నది. బి.ఏ. ప్యాసయినావు. ఇంకా—"

"చెప్పు, ఇంకాచెప్పు—"

"ఊఁ—ఒక్కసారి చూపెట్టవు?"

రుక్మిణిమాటాడలేదు.

"ఇవి నీచెవులకు పెట్టుకుంటే కొత్త అందం వస్తుంది"

కోపముతో రుక్మిణి మోమునుత్రిప్పివైచెను.

"లోలక్కులు నాకోమాటియ్యవు?"

"ఎందుకు?"

"చెప్పితే యేమిస్తావు?"

"ఏంకావాలి?"

"నీకు తెలియదు?"

కోపంతో మొహంతిప్పేసింది రుక్మిణి.

"ఈలోలాకు లెవరిదగ్గరుంటే వాళ్ల మీాద ప్రేమ హెచ్చవుతుంది."

"అది తప్పభిప్రాయం."

"నిజమే. వాటినిచూడగానే యేఆడదానికైనా మతిపోతుంది."

ఇప్పు డియ్యను. తరవాత యిస్తాలే."

చాలారాత్రియైనందున కూర్మారావు తనయింటికి వెళ్లెను.

౪

రుక్మిణి లోలాకులను చెవులకుతగిలించుకొంది. ఇరుగుపొరుగు స్త్రీలందరును వాటిని చూచి పోవుచుండిరి. ఒక్కొక్కరే వచ్చి మజూరీయెంతైన దనుచుండిరి; బంగార మెంత పడినదనుచుండిరి. ఎక్కడచేయించా వనుచుండిరి. మునసబుగారి భార్య నేనూ చేయించుకుంటానంది. కలక్టరుగారిభార్య నేనూ చేయించుకుంటానంది. జడ్జీగారిభార్య "మాపిల్లలకో నాలుగుజతలు చేయించా"లంది. "మాఆయన కమానునుంచిరాగానే నాకోజత చేయించుకోవా"లని ఇనస్పెక్టరుగారి భార్య చెప్పింది.

నిజంగా నీమొహానికికో కొత్తకళవచ్చిం' దని మేష్టరుగారి పెళ్లాం చెప్పింది.

"నిజంగా నీమొహానికో కొత్తకళ వచ్చింది."

హైస్కూలులో చదువుచున్న కొందరు బాలికలు రుక్మిణిదగ్గరకొచ్చి లోలాకుల నొకసారి చూచిపోయిరి.

పదిహేనురోజులలో విశాఖపట్నమంతా లోలాకుల మయమై పోయింది. చెవులను లోలాకులు వేలాడని స్త్రీయేలేదు.

౫

కూర్మారావు రుక్మిణికి మేనత్తకొడుకు. తనకు అవివాహిత యగు తోబుట్టువుకూడ నున్నది. పెద్ద ఆస్తిపరుడు; విశాఖపట్నంలో పెద్దమేడకూడావుంది. తాను స్కూలుఫైనలు చదువుచున్నప్పుడు తండ్రి చనిపోయెను. కూర్మారావుకు స్వతంత్రము వచ్చెను. అతడు యింటర్మీడియేటు, బి. ఏ. క్లాసులు చెన్నపట్నంలోనే చదివెను. చెన్నపట్నంలో నున్నప్పుడు ప్రతిరోజూ సాయంత్రం రుక్మిణి

నొకసారి చూచేవాడు. తాను బి. ఏ. పరీక్షకు వెళ్లినప్పుడే రుక్మిణిఇంటర్మీడియేటు పరీక్షకు వెళ్లింది. చెన్నపట్ణంనుంచి ఇద్దరూ కలిసే వచ్చారు. కూర్మారావు బి.ఏ.ప్యాసయినాడు. రుక్మిణి పరీక్ష పోయింది.

విశాఖపట్ణం వచ్చిన తరువాత కూర్మారావు తరుచు మేనమామగారి యింటనే యుండి రుక్మిణితో చదువుతూ, పాఠం చెపుతూ వుండేవాడు. అకస్మాత్తుగా అతడు రుక్మిణిగదిలో ప్రవేశించాడు.

తనదగ్గరకు అందరూ రావడము, తన లోలక్కులు చూడడము, అంతా చెప్పింది రుక్మిణి.

కూర్మారావుకూడా వూళ్లో అందరూ యివే చేయించుతున్నారని చెప్పాడు.

"లోలాకులు నాకోమాటియ్యవుకదూ. నాకు నాలుగురోజులుమాత్రమియ్యి. చాలా అవసరంగా వున్నాయి."

"ఎందుకు?"

"మా చెల్లెమ్మకియ్యాలి, నన్ను చంపేస్తున్నాది అమ్మ తెమ్మని"

"ఏమిటో వెర్రి?"

"వెర్రికాదు—అవి కొత్త అందం తెస్తాయి మొహానికి"

"ఇందతీసికొనివెళ్లి వేగం తీసికొసరా?"

౬

కూర్మారావు లోలక్కులు తీసికొనిపోయి రెండురోజు లైనది. ఇంకా రాలేదు. ఎప్పుడూ రుక్మిణిని చూడకుండా యిన్నాళ్లుండలేదు. రుక్మిణికి కారణం తెలియలేదు. ఎప్పుడూవచ్చి యేవో పనికిరాని మాటలాడుతూ వుండేవాడు. పనికిరాని మాటలు కాకపోవచ్చును. వాడునేసే పనులుమాత్రమలాగుండేవి. సహజంగా స్త్రీలంటే కూర్మారావుకు యిష్టం. అందులో రుక్మిణి అంటే మరీయిష్టం. రుక్మిణికి యిష్టం లేకపోవచ్చును. ఇప్పుడుమాత్రం కూర్మారావు రాకపోతే రుక్మిణికి మనస్సేదోలాగుండ.

మనస్సు తిప్పకుండా మని చాలా ప్రయత్నించింది. అది చాల తప్పని సమాధానపడింది. మనస్సు తిప్పకుంది. తనపుస్తకం తీసికొని చదువ మొదలు పెట్టింది. కాని యామెలో మరోరుక్మిణి యున్నది. ఆమె మనోరుక్మిణి. ఆమెకు కూర్మారావు చేతలలో తప్పు కనబడలేదు. బాహ్యరుక్మిణి మనోరుక్మిణినిఅణచివైచింది. బాహ్యరుక్మిణి చదువనారంభించును. మనోరుక్మిణి లోలక్కుల కొరకాతురత పడజొచ్చును. రుక్మిణి మేనత్తగారింటికి వెళ్లజొచ్చును. బాహ్యరుక్మిణి వెనుకదీయుచుండును.

కూర్మారావు రెండు రోజులు కాగానే తిరిగి వచ్చెను. రుక్మిణికి ప్రాణం లేచివచ్చింది. మనోరుక్మిణి బాహ్యరుక్మిణిలో లీనమైపోయింది. ఇప్పుడున్న దొక్కతెయే రుక్మిణి. ఆమెను చూచి, కూర్మారావు చిన్న నవ్వు నవ్వెను. మాట్లాడనైన లేదు.

రుక్మిణికి మాత్రము మనసుండ బట్ట లేదు; కూర్మారావును లోలక్కులనుగూర్చి ప్రశ్నించ మొదలిడెను.

"ఏమోయి బావా! లోలక్కు లేవీ? నిన్న మీ చెల్లెల్నిచూశాను. దాని చెవులను లేవే?"

కూర్మారావు నవ్వుతూ కూర్చున్నాడు. లోలక్కులమాట చెప్పడు. ఆమె మొహం వేపే చూస్తాడు. ఆచూపులలోనే తనయాలోచనలు వెలిపర్చడం మొదలెట్టాడు. ఆమె స్వభావ మాతనికి నచ్చినది. ఆమె గుణము లతనికి సంతోష మిచ్చినవి. ఆమె సౌందర్యము మాత్ర మాతని మనస్సు కలంచినది. ఆచూపుల యర్థము రుక్మిణి గ్రహించినది కాబోలును? "రుక్మిణీ! రాత్రి మాయింట భోజనము చేయవలెను. అమ్మ మిమ్మల నందరిని తీసికొని రమ్మంది. మామయ్యా, అత్త వస్తా నన్నారు."

రుక్మిణికి లోలక్కులయందు ఆతురత హెచ్చాయెను. ఆమె కూడ వెళ్లుటకు సమ్మతించెను.

రాత్రి యేడుగంటలుకాగానే మధుసూదనరావుగారు కుటుంబముతో తన చెల్లెలు యింటికి బయలుదేరి వెళ్లిరి. అందరునుకలిసి భోజనముచేసిరి. కూర్మారావును, రుక్మిణియును మాట్లాడుకొనుచు మధుసూదనరావుగారి కెదురుగ కూర్చొనిరి. కూర్మారావు, రుక్మిణితో షెల్లీకన్న (Shelly) బైరను (Byron) గొప్పవాడని వాదించుచుండెను. షెల్లీకన్న బైరనుకు ధారహెచ్చనిమాత్రము మధుసూదనరావుగా రనిరి. రుక్మిణి లోలక్కులను గూర్చి యెవ్వరిని అడుగలేదు. ఎందుచేతనో?

మధుసూదనరావుగారికి రుక్మిణియును, కూర్మారావు నొక్కచో కూర్చొనుట చూడగనే మన స్సదోలాగయిపోయింది. రుక్మిణిని కూర్మారావు పెళ్లాడుతే బాగుండు ననుకొన్నారు. ఏమో? ఎవరు చెప్పగలరు? పాప మొక్కకూతురు. అందుచేతనే వారిద్ద రొక్కచోట కూర్చుంటే చూస్తూ ఊరుకొనేవారు. ఇప్పుడాయన కళ్లు చల్లగావున్నాయి.

భోజనాలు కాగానే అందరూ మధుసూదనరావుగారింటికి బయలుదేరి వెళ్లారు. కూర్మారావు వారిని దిగబెట్టడానికి వెళ్లినాడు. అత్తతోను, మామతోనుచెప్పి రుక్మిణిగదిలోనికి వెళ్లినాడు. ఒకరివే పొకరు చూశారు. తటాలున-కూర్మారావు రుక్మిణిని దగ్గరకులాగి చెప్పేడు :

"రుక్మిణీ! ఇవిగో నీలాలకమ్మలు. నీకొరకే తీసికొన్నాను. అవే నీప్రేమ నాప్రేమకూడా"
...... నిన్ను నేను ప్రేమించితిని."

"సర్వదర్శి"

సంపూర్ణిమ

వందనములు

వెలగపూఁడి దాసయ్యచౌదరి గారు

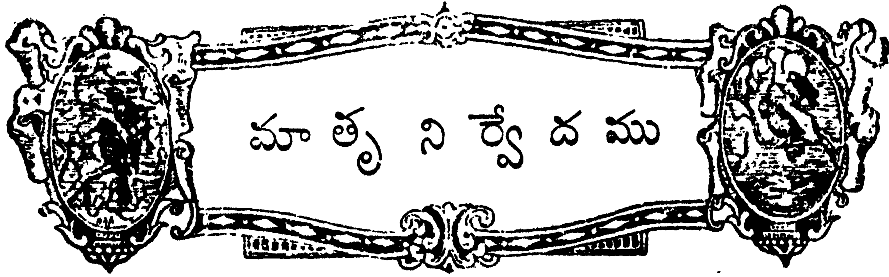
విశ్వమెల్లను బూర్తిగా విస్తరించి
యనునిమేషము మార్పుల నందుచుండి
యబ్బురముఁ గూర్చు ప్రకృతికి నధిపుఁడైన
వాని కొనరింతు నాదగు వందనములు.

అర్క కిరణంబులకు వేఁడి నమరఁగూర్చి
చంద్రకిరణంబులకు మంచి చలువనిచ్చి
క్షితికి సర్వంబు వహియించు గతినొసంగి
వఱలు చాతుర్యనిధికి నా వందనములు.

రాత్రి దివ మననొప్పు చక్రద్వయంబు
గలుగు కాలంపుబండిపైఁ గష్టసుఖము
లునిచి వేగంబుగాఁ దోలుచుండునట్టి
వాని కొనఁగూర్తు భక్తితో వందనములు.

ముందు రానున్న సుఖదుఃఖములనుగూర్చి
లేశమైనను దెలిసికోలేనియట్లు
సలిపి; జీవాళి నాడించు చతురమతికి
భక్తిమీఱఁగ నొసరింతు వందనములు.

గరళమును నమృతమును నొక్కకడలియంద
మేటిరత్నాలు రా లొక్కచోటునంద
సంభవింపఁగఁజేయు ధీశాలి కేను
భక్తిమీఱఁగఁ జల్పుదు వందనములు.

నీలంరాజు వేంకటశేషయ్య గారు

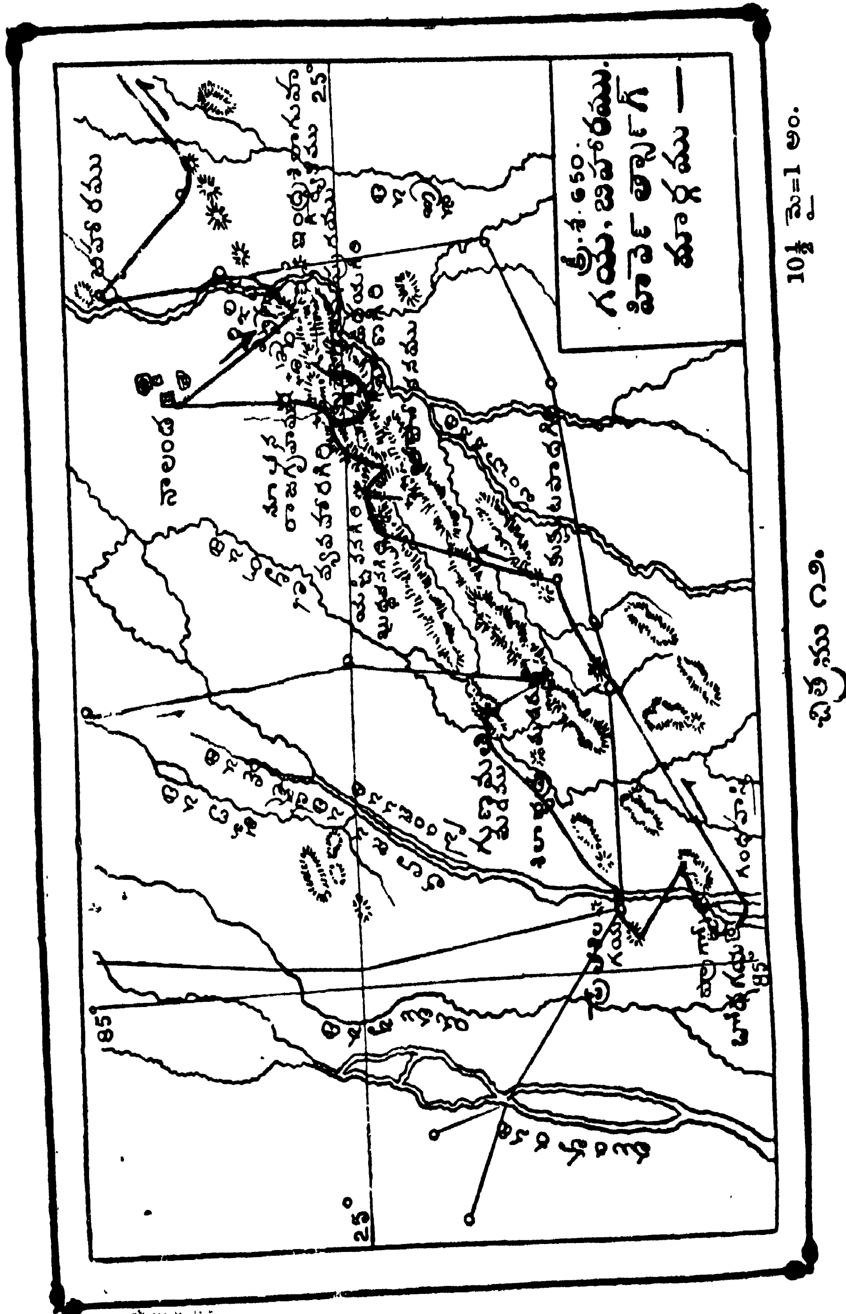
౧

తనయుడు రెండేండ్ల ప్రాయముననుండ భర్త గతించెను. "కష్టములెన్నడును ఒంటిగ రావు." భర్తృమరణముతో భాగ్యలక్ష్మియు తరలెను. పతి బ్రతికియున్నంత కాలమును బంధువర్గ మెడబాయకుండిరి. సంపన్న గృహస్థురాలై యుండునంతవరకు సన్నిహితబంధువులని తలంచినవారెల్లరు భర్తృమరణానంతరము జలమింకను తటాకమందలి కప్పలవలె కనుమరగువారైరి. కాలమా! కాటకముల కాలవాలము. ధనధాన్యములా! పూటపూటకిచేత చిల్లిగవ్వయైనను లేనపుడు మాట యేల? ఒకటి రెండు జీవములు బ్రతుకవలెను జీవనమా! దుస్సహము. అటులని ఈదేహయాత్ర నింతటితో ముగించి ఆత్మత్యాగము గావింపనా? ఆ...ఆ...ఎటులు! ఆ-త్మ-త్యా-గ-మా? సాధ్యమా? సాధ్యమే యైనను ధర్మమా?"

దరిదాపుగాని, నిలువనీడగాని 'నా'యనువారుగాని లేక తనమృదుబాహువుల దండను దినదినప్రవర్ధమానుడగు ఆ రెక్కలు రాని పక్షిని యనాథ నీ డక్కుమాలిన ప్రపంచమున, ఈయగాధకూపమున, కఠినకర్కశశిలాహృదయయగు నీప్రకృతి గర్భమున విసరివేయుటయే! అగుచో ధర్మచ్యుతి గలుగదా? గతులు దప్పవా? కాన, బ్రతుకుట- ఎటులో- బ్రతుకుట కర్తవ్యము. మరల జీవనసమస్య. ఉన్నత కులశీలవంశాదులం గలిగి గౌరవాధిక్యముగల కుటుంబమునకు జేరినదియై సదాచారసంపత్తిచే వన్నెకెక్కిన ఆయాపన్న. కానికాలమందు పడరానిపడుమల గుడుచుచున్నను పతి మృతుడౌటచే పల్లోపాలపాలైనను ఎటులో బ్రతుకుట కంగీకరించునా? బ్రతికిచెడగాని చెడిబ్రతుక లేదు. ఇక భావ్యర్థమేమి? మనస్సాక్షికి విరుద్ధముగా నట్టిఆత్మగౌరవమునకు హానిగలుగనిపని యెద్దానినైనచేయక తప్పదు. కాయకష్టముచేసి జీవించుటకు కృతనిశ్చయు రాలాయెను.

పతివియోగదుఃఖ మొకవంకను, పసిపాపనిపోషణభారము వేరొకవంకను క్రుంగదీయుచున్నను, ఆదీనురాలిజీవములు నిలుచుట కాపసికూనయే ఆధారమాయెను. వినిర్మలశాంత్యాకాశపథమం దాయమ కాచిన్ని కుఱ్ఱడే నక్షత్రకాంతి. గంభీరజలధిమధ్యమున ఆనిసువొక్కడే తన కాశ్రయ మగు తెప్ప. సర్వదా ఆతనిదివ్యసుందరమూర్తిని తనివిదీర వీక్షించుటచే కృశించిపోవుచున్న ఆయమమానసారామమందలి యాశాలతలు

[భారతి మూడవసంపుటము ఐదవసంచికలోని 'రాజగృహము' అను వ్యాసమునకు సంబంధించిన చిత్రములు]

క్రమక్రమమున చిగురింప అనిర్భాగ్యురాలెట్టెట్టులో కష్టములకు కనులు మూసి, ఆరు సంవత్సరములు వెడలబుచ్చెను. దినమంతయు చెమట లూడ్చి, కష్టించి గృహమున కరుదేరగనే, మనఃఫలకమందు నిచ్చలును ముద్రితమైయుండు జగన్మోహనలావణ్యాస్వరూపము, నేత్రానందకరముగ గోచరమగుటంతనే "అమ్మా!" యను అవ్యాక్తమ్మాదు మధురాలాపము చెవిని బడినంతనే సర్వకష్టములను మరచి అవ్యయానంద మనుభవించుచుండెను. తానెవనికొరకై తనమేనప్రాణములు బిగబట్టి దుర్భరజీవితమును గడుప సంకల్పము గావించుకొనియెనో, ఆతనికోమల స్వరము వినుటకంటెను, తన్మనోహరమూర్తిని సర్వదా సందర్శించుటకంటెను, తనివారనాతనికి పరిచర్య సల్పుటకంటెను, కోరదగినది మరెద్దియైన గలదా!

౨

ఆనాటి సాయంసమయమున గగనమండలము నిర్మలమైపడుమర దెసయందుమాత్రము అర్ధచంద్రాకృతిని తరుణారుణకాంతులావరించియుండెను. మరీచిమాలిని యగు లోకబాంధవుడు దినకృత్యములను నిర్వర్తించి తన నెలవున కరుగుచుండెను. తాము సేకరించిన ఆహారమును ముక్కులం దిడుకొని విహంగపంక్తులు ఎడతెగక బారులుతీర్చి తమతమ కులాయములకుజనుచుండెను. మన యనాథవనితయు తన జీర్ణపటకుటీరద్వారమును జేరెను. కాని అహేతుకముగ నాయమ మానసమంతయు ఆనాడు కలుచిన్నట్లుండెను. హృదయ మతి త్వరితగతిని కొట్టుకొనదొడంగెను. తనువేలకో కంపింప మొదలిడెను. ఆపాదమస్తకము ముచ్చెమటలు గ్రమ్మసాగెను. అప్రయత్నముగ నామె పెదవులనుండి యొక వేడినిట్టూర్పు బయల్పడెను. కారణములేని యీచిహ్నము లేలనో ఎవని కెరుక? ముందు రానున్న సంఘటనముల కిది సూచనయా? చూతము.

మోహనచంద్రుడు చినిగియున్న చాపపై నిశ్శబ్దముగ బోరగిలిపరుండియుండెను. తల్లి ద్వారమునొద్దకువచ్చి నిలచెను. మోహనుడు వదనమునెత్తి తనదృష్టి నొకపరి తల్లివంకకు మరల్చెను. వెంటనే తిరిగి తనచూడ్కుల నుపసంహరించుకొనియెను. కాని ఎప్పటివలె తల్లిని కౌగిలించుకొనుటకై పరుగుపరుగున బోలేదు. "అమ్మా!" యని పిలువలేదు. మందహాససుందరవదనమును జూపలేదు. పాప మాయువిద గుండియలు ఝల్లుమనియెను. అత్యాతురతతో "మోహనా! నాతండ్రీ!" యని ఎలుగెత్తి యామె పలుకరించెను. పిలుపుతోనైనను బాలుడు తనచెంతకువచ్చునని యాశించెను. కాని భగ్నాశయయ్యెను. అడుగులు తడబడుచుండ ఆతనిదరి జేరెను. ఆత డేడ్చుచుండెను. బోరగిలబడియున్న తనయుని లేవనెత్తి, తనచీరెకొంగుచే కనులనుండి స్రవించు బాష్పధారల తుడిచి, చిందరవందరలైన ముంగురులను తనయంగుళులతో సరిచేసి, బుజ్జగించుచు "నాయనా! ఏడ్చెదవెందులకోయీ!" యని ప్రశ్నించెను. బాలుడు పలుకడాయెను. మరల "మోహనా! చెప్పుము. నిన్నెవ రేమనిరి బాబూ! నీకేమి

కావలెను? ఎందులకీయేడ్పు?" అని ప్రశ్నించెను. బాలుడు దుఃఖము నాపుకొనజాలక ద్విగుణీకృతశోకపీడితుడై ఎలుగెత్తి వెక్కి వెక్కి ఏడువసాగెను. తల్లి భరింపలేక పోయెను. బాలుని తొడపై నిడుకొని శిరమును తన హృదయమునకు జేర్చుకొని ఓదార్చుచు ఒక క్షణ మాగి మరల మరల ప్రశ్నింపసాగెను. ఎట్టకేలకు, జనని ప్రేమమయమృదూక్తుల చేతను, లలితకరపల్లవసంస్పర్శనాదిసపర్యల చేతను దుఃఖమును కొంతవడి కుపశమిల్లి అవనతవదనుడై "వారు నన్ను తమతో

నాడనీయక తఱిమి వైచిరి. "ఛీ" యని కసరి కొట్టిరి. దిక్కుమాలినవాడా పో పొమ్మనిరి" అని గద్గదకంఠుడై పలికి యొకతూరి తనదృక్కుల తల్లి వదనముపైబరపి, తిరుగ తల క్రిందికి వంచుకొనెను. ఆదృక్కు లెంతటి భావగర్భితములో! పాప మాయువిద హృదయము భేదింపబడియెను. నయనము లశ్రుపూరితము లాయెను. ఒకటివెంట నొకటిగ బాష్పకణములు రాలసాగెను. హృదయమం దగ్గివెట్టి కలచినటు లుండెను. భావోన్మాదినియై మైమరచెను. ఉద్రేకమావహిల్ల పలుపోకల నూహింపగడంగెను. "నిజమే! తా నిర్భాగ్యురాలే! దిక్కులేనిది బాసియే! పతినెడబాసి సంపదలగోల్పోయి బంధుగులచే నుపేక్షింపబడి నివసింప నిల్లులేక, ఎండవానల కోర్చి కుడువ గూటికిని, కట్టగుడ్డకును లేక దిక్కుమాలినదై క్షణము గడపుట దుస్సహముగ తోచుచు అతిప్రయాసతో జీవయాత్ర సలుపుచున్నను తన మోహనునిగాంచినంతనే ఎట్టికొరంతయును తలంపక అల్లారుముద్దుగ బెంచుకొనుచున్న యీపసికూన ఈ మానవప్రపంచమునకు వెగటాయెనా? పితృవిహీనుడే కానిమ్ము; పేదలలోనిరుపేదగానిమ్ము; పరిచారకుల చేబరివేష్టితుడై యుండకపోనిమ్ము; "కాకిపిల్ల కాకికి ముద్దుగాదా?" అందును త్రిజగన్మోహనాకారుడును సార్థకనామధేయుడును నగు తన మోహనుడు లోకములో నందరిబిడ్డలవలె తానుగని యుండలేదా? తనబిడ్డ క్షమాస్వరూపిణియగు నీధరణిదేవతకు వెక్కసమగునా? సూర్యచంద్రులు సంపన్నుల గృహములందే ప్రకాశించుచు నిర్ధనులకు తమ కాంతుల ప్రసరింపకుందురా? సర్వదయాపరుడగు ఈశ్వరు డీపసికందును రక్తనేత్రాంచలుడై వీక్షించునా? ఆహా! దిక్కుమాలినవాడా? తన పెన్నిధి, తన ప్రేమంపుమొలక,

తనసర్వస్వము-ఎవడు దిక్కులేకున్నను, తన మేనప్రాణములున్నంత దనుక ఆతనికి తానే దిక్కు; తనకాతడే దిక్కుకాదా!"

కొండొకతడ వాయమ నంటియున్న ప్రకృతియంతయును నిస్తేజము, నిర్వీర్యము, అచేతనము, నిశ్చలత్వము నందెను. అనంతమగు నిశ్శబ్ద మీవిశ్వమంతయు నావరించినట్లుండెను. ఆప్రశాంతవాతావరణమందు దుర్భరభావ పరంపరలచే తపియించు నా యతివహృదయ తాడనశబ్దము, బులుకుబులుకున నేత్రయుగ్మమునుండి వెల్వడు అశ్రుబిందువుల ధ్వనియు మాత్రమే శ్రవణేంద్రియములకు వినవయ్యెను. మోముమోమునజేర్చినపు డాతల్లిబిడ్డల యవలోకనములు ఒండొంటిలో లీనమై, కనుగెలంకులనుండి బయల్పడు కన్నీటిధార లేకగతిని బ్రవహించి అనంతామృతవాహిని యయ్యెను.

3

ఆనాడు విజయదశమి. నగరలక్ష్మి సర్వాలంకార శోభితయై విలసిల్లుచుండెను. పట్టణమం దేవంకవీక్షించినను ఆనందదేవతకొలువు దీరియుండెను. విశాలములగు రాజబాట లన్నియుచిత్రవిచిత్రగతులనలంకరింపబడెను. గృహప్రాంగణములందెల్ల రంగవల్లికలుముగ్గులుకన్నులపండు వొనర్చుచుండెను. పండుగకై అత్తవారిండ్లకేతెంచిన క్రొత్తయల్లుండ్రను తృప్తిపరుపగోరి కలవారు కలిగినటులు భక్ష్యభోజ్యములతో విందులు చేయుచుండిరి. వీథిబడులందు జట్టుపుబాలురు కోతులను విల్లంబులను జేబూని గుంపులుగుంపులుగ "అయ్యవారికి జాలు ఐదువరహాలు, పిల్లవాండ్రకుజాలు పప్పుబెల్లాలు" అని "జయవిజయీభవ" గీతములను బాడుచు నేగజొచ్చిరి. ఊరిలోనిపూజారులందరకు నాడు తలమునకలుగ పని. పౌరోహితుల కెల్ల మొలలోతు సంతర్పణలు; తులలేని సంభావనలు; ఎచటజూచినను నూతన వస్త్రధారులే. ఎచ్చోట నాలకించినను మంగళతూర్యనిస్వనంబులే. సవాడ జనినను సుమసౌరభపరిమళమే! ఆనందము; ఎల్లెడల నానందమే.

ఈ యానందసరోవరమున కావలిదరియందు మనశిథిలపటకుటీరము గలదు. విజయదశమిహర్షతరంగములు ఆకుటీరమును డాయజాల వాయెను. మోహనచంద్రునకు నాటికైదవలంకణము. శరీరము చాల కృశించియుండెను. నేత్రములు పచ్చనై నిస్తేజములాయెను. పెదవులు మధురిమను వీడెను. మొలనున్న గోగుమొలనూలు తుంటిక్రిందికి దిగజారి పోసాగెను. అట్టిస్థితియందున్న ప్రియసూనుని ఆయనాథవనిత కనురెప్పవలె గాపాడుచు పరిచర్య సలుపుచుండెను. ఐదుదినములనుండియు ఇరుగుపొరుగువారుచెప్పిన కూరగాయవైద్యము లన్నియు జేసెను. "కాని కాలమందెట్టిప్రయత్నములును సానుకూలములు గావు." ధనాశాపిశాచము లగు అభినవడాక్టరులకు బోయుట కానిర్భాగ్యదేవతకు శక్తిలేదాయె. ఇక కర్తవ్యమేమి? వైద్యులలోకెల్ల వైద్యుడగు నాశ్రీహరియే పరమవైద్యుడు. ఔషధములలోనెల్ల స్వౌషధమగు ఆతని

పవిత్రనామస్మరణమే దివ్యౌషధము. ఏకాగ్ర చిత్తముతో శ్రీహరిని ధ్యానించెను. భజించెను. కీర్తించెను. కాని భగవానుడు ప్రసన్నుడాయెనా ? ప్రపంచమం దెటనైన సర్వసాక్షిభూతు డనబరగు ఈశ్వరుడుగలడా ? కలిగిన నాతడు దీనదయాపరు డనియు, లోకబాంధవు డనియు, సుజనజీవను డనియు, నుడివెడి నుడువులందు సత్యముగలదా ? ఆయమ కది యెల్ల సంశయాస్పదమై కన్పట్టె. డోలాందోళిత మనస్సు సత్యాన్వేషణమునకై పరితపించు చుండెను.

ఉన్నటులుండి ఆమె కర్ణపుటములకు "ఆతడు జీవింపగలడు" అను ధ్వనియొకటి జీవనసుధవలె సోకిన ట్లుండెను. కంటికగుపడని, మనసునకందని, యొక్క మహాశక్తి పరోక్షమునబల్కినఆమాటను విశ్వసించి తనమనోవాంఛ ఈడేరెగదాయని, తన కష్టములు గట్టెక్కినవిగదాయని,తన తనయునికిక భీతిజెంద నక్కరయే లేదని ముమ్మాటికి నమ్మెను.

కాని దుర్విధిని దప్పింప నేరితరము. చిమ్మచీకటియందు తళుకున మెరసిన మెరపు గాంచి వెలుగుగలిగెగదా యని సంతసించెను. కాని యీ ప్రకాశ మొకత్రుటికాలము మాత్రమే యని తెలియజాలక పోయెను. దారి డొంక లేక మలమలమాడు ఎడారియందు ఎండమావులను గాంచి నీరని యాశించెను. కేవల భ్రమయని ఎరుంగదాయెను.

"అమ్మా!" యనెను మోహనుడు. ఆతని ముద్దుపలుకులకు మంగళహారతి ముగిసెను. ఆతని చిన్నిపెదవులపై చిరునగ వంతరించెను.

౪

సాయంసమయమున రెండుమూడు గడియలు గడచెను. గంగాతీరమున శ్మశానవాటి కనతిదూరమందు కనుచూపుమేరను కొండరొక శవమును మోసికొనివచ్చుచు ఏకాంతముగ బికారియై తిరుగుచున్న అనాథవనిత యొక్కపరుగున వారినిజేరెను.

"నాతనయుడు మోహనుడేవాడు. నా మోహనుని మీరేల మోయుచుంటిరు? నాబాలుని నన్నెత్తికొననిండు! నాతనయుని స్పృశింపకుడు! మీస్పర్శచే నాతని కుసుమ కోమల

గాత్రము వసివాడును. నా మోహనచంద్రుని పరులచెంతనుండుట నేజూచిఓర్వలేను. చూడుడు. నన్నుగాంచి ఎంత దీనముగ విలపించుచున్నాడో! దిగవిడచిపొందు; నాతనయుని నా చంక నిడుకొందును!" అనెనుసీతనయు డీలోక మునువీడెగదా?" యనిరిశవవాహకులు. "లేదు, ముమ్మాటికి లేదు. నా కన్నుల మోసగింప గలరా మీరు? నా బాలుని నా కొసంగరా?" అనిమఱల నరచెను. సమాధానమిడకయేనారు తమదారినిబోయి" అయ్యో! నా మొఱాలకింప రేల? నామోహనుని నాకిడ రేల" యని విలపించుచువారివెంటజనెను. కొంతద వ్వాటులేగినిలిచెను. ఆమెదృష్టి ముందున్న నది వైపు ప్రసరించెనుఆ బికారిణి కనుకనొకతూరిని ప్పెను.

"అదుగో! అదుగో! చూచితిరా! మీ వలె భగవాను డసత్యము లాడడు; నా ముద్దులపట్టి నన్గాంచి చేయి ఊపుచున్నాడు! మోహనా నేనిదే వచ్చుచున్నాను........."

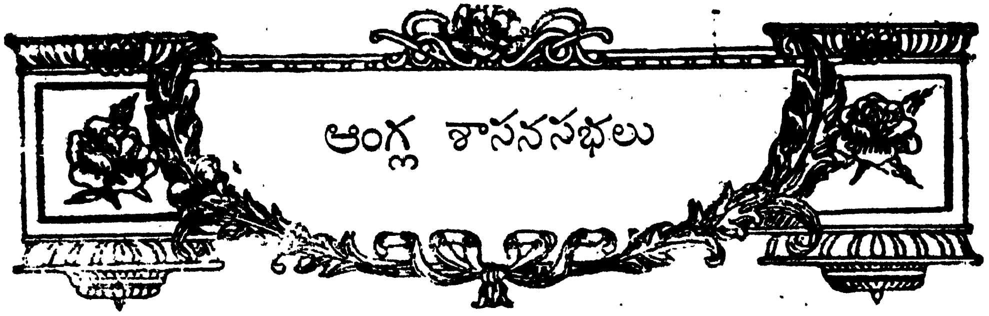
బ్రహ్మాండమగు భాగీరథీ స్రవంతియందా స్త్రీకళేబరము గాన్పించెను. ఇట్టివాని నెన్నిటినో అనంతకాలవాహిని తన పొట్ట బెట్టుకొనుట గాంచినవా రేరీ!

సంపూర్ణము

సర్వజ్ఞమూర్తి

సీతెపె ఆంజనేయులు గారు

పలుమఱు మముం గష్టజలనిధిం ద్రోయుట, నీదయాగరిమ మన్నించుకొఱకె
ఏకాంతవాస మెంతేని గల్పించుట, నీశీలమహిమ వర్ణించుకొఱకె
భవపంక సాంద్ర లేపముం జక్కం దొలంచుట, నీశౌచవిధి గమనించుకొఱకె
ప్రళయకాలమున సర్వము దమియించుట, నీసత్య శిష్టి గణించుకొఱకె
ముక్తి జీవప్రపంచంబు ముదలంగొనుచు, వలనెఱింగి దానిం గ్రమ్మఱ వదలు టెల్ల
ఖిలించు నీ ధర్మనియతి భావించుకొఱకె, రమ్యసంశుద్ధకీర్తి సర్వజ్ఞమూర్తి!

కె. రంగాచారి గారు, యం. ఎ., బి. యల్.

౨

నడవడినిబట్టి జేమ్సు (King James) ప్రభువు శాసనసభ నత్యంతమనాదరణతోఁ జూచినటుల మనకుఁ దోఁచినను గొన్నివ్యవహారములం బట్టి చూచిన రాజున కట్టియనాదరణసభయం దున్నట్లు గాన్పింపదు. ప్రజల ప్రతినిధులగుటం జేసి శాసనసభ్యులకున్న యధికారమునకు రాజు వెఱచినట్లు మన మూహింపవచ్చును. ఇందులకుఁ దార్కాణముగఁ గొందఱు చరిత్రకారు లీదిగువం జెప్పఁబడినకథలం జెప్పుచున్నారు. ఒకనాఁడా విశ్వనుసారముగ రాజుకావించుచున్న కార్యములం గూర్చి దృఢోక్తిపూర్వకముగ నిషేధించుటకుఁ బండ్రెండుగురుసభ్యులు శాసనసభచే నియమింపఁబడి న్యూమార్కెట్టు (New Market)లో నున్న రాజు సమక్షమునకుఁ బోవుచుండ నరపాలుఁడు వారలంజూచి "కుర్చీలు తెండు; కుర్చీలు. ఇరుగో పండ్రెండుగురు రాజులు" అని చెప్పెనఁట. రెండవకథ యెట్టిదనిన: సామాన్యముగ నెమ్మదిగనుండు గుఱ్ఱ మొకనాఁ డతఁ డధిరోహింపనది యల్లరిచేయ నారంభించెనఁట. అది చూచి "నీవల్లరి లేక నెమ్మదిగ నుండకపోయిన నిన్ను శాసనసభయందుండు నేనూఱుమంది రాజులకడకుం బంపెదను" అని ప్రభువు నుడివెనఁట. క్రైస్తవలోకమున 'విద్యావిశిష్ట మూర్ఖాగ్రేసరుండు' అని విఖ్యాతిఁ జెందిన యీప్రభువుయొక్క స్వాధికారాన్యాయప్రయోగమును, నీయన తరువాత రాజ్యమునకువచ్చిన యీతని పుత్రుండగు మొదటి చార్లెసుప్రభువు (King Charles I) దుష్పరిపాలనయు దేశమున నుపప్లవములం బుట్టించి రుధిరప్రవాహములం బ్రసరింపఁ జేసినవి.

మొదటి చార్లెసుప్రభువును దన జనకునివలె నహంకారపరుఁడై వృత్తాంతముల ప్రవృత్తిని గన్గొన నేరక వృథాభిమానియై శాసనసభతోఁ గలహముఁ బెట్టుకొని తుదకు వారలచే వధియింపఁబడెను.

మొదటి చార్లెసుప్రభువు పరిపాలన మారంభించిన యొక సంవత్సరములోపలనే శాసనసభతో వివాదపడెను. ఆయన కిష్టులలో ముఖ్యుఁడైన బకింగ్‌హామ్ (Duke of Buckingham) అను నమాత్యుని కాడిజు సైన్యప్రస్థాన దుర్నిర్వాహమువలన (Failure of the Cadiz expedition) నభిశంసింప శాసనసభ్యు లుద్యుక్తులైరి. అట్లు తన యమాత్యుల కార్యముల నభిశంసించుటకు సభ్యుల కధికారము లేదని దృఢముగఁ బల్కి వారలకు రాజు మర్యాదాహీనంబగు నిరసంపుజవాబు నుడివెను. రాజాభీష్టముల సభ్యులు సరకుగొనక యభిశంసన విషయములఁగూర్చి తీవ్రముగఁ జర్చఁగావించి యందుఁదేలిన సారాంశములను లిఖియింపించిరి. ఈవిషయమున విస్తారముగఁ బాల్గొనిన వారలలో సర్ జాన్ ఇలియట్టు (Sir John Eliot) సర్ డడ్లీడిగ్స్ (Sir Dudley Digges) అను నిద్దఱుముఖ్యులను రాజు చెరసాలయం దుంచెను. ఈవార్తను వినినతోడనే ఉనిదుండగీనితనమున కత్యంతముఁ గుపితులై సభ్యులు చేయవలసిన కార్యములఁగూర్చి గంభీరముగఁ జర్చఁ గావించుటకు సిద్ధమైరి. అప్పుడా సభాధ్యక్షుఁడు ఈదినమునఁ జేయవలసిన పనులను నిర్వర్తింపవలయును అని నుడువ సరోషముగ "కూరుచుండుము; మా స్వాతంత్ర్యవిషయను దిరుగ మేము సంపాదించువఱకు నితర కార్యములఁ

జీయము" అని గంభీరముగ నుడివిరి. అత్యనువర్తియగు నొక రాజాశ్రితుఁడు తోడిసభ్యులతో 'విశిష్ట రాజాధికారమున మన మాక్రమణఁ గావించినఁ బ్రభువునకు సభపైఁగోపముపుట్టును'అని నివేదింప వారుకోపోద్దీపితులై "సభాస్థానమునకుం జనుఁడు" అని కేకలువేయుచు సామంతప్రభువుల సాహాయ్యముచే రాజకార్యమును దీవ్రముగఁ బ్రతిషేధించిరి. నరపాలకుఁడును సెనిమిదవనిసమునఁ జెరసాలయందుంచిన యిరువురు సభ్యులను విడిచి పుచ్చెను. ఈ సంభవమైనను రాజున కుపదేశము కాదాయెను.

రాజునకును శాసనసభ్యులకును గలతెలు హెచ్చుచుండెను. అన్నివివాదములయందును సభ్యులే జయమును గాంచుచుండిరి. ఇంతటితో నూరకొనక రాజు బలాత్కారముగ శాసనసభావిసర్జనముఁ గావించియటుపిమ్మట శాసనసభాంగీకారమును బడయకయె పన్నుల విధియింప నారంభించెను. దేశమున క్షోభపుట్టెను. హేంప్డెన్ (Hampden) మున్నగు దేశసేవకులు పన్నులఁ జెల్లింపకుండుటచేఁ బ్రభువు వారలను జెరసాలలోఁ బెట్టెను.

క్రీ. శ. 1628 సంవత్సరమునఁదిరుగ రాజు శాసనసభ నాహ్వానించెను. తమస్వత్వములరాజునకుఁ బ్రార్థనారూపముగ నివేదించి దాని యంగీకారమును బడయుటయే యీసభకావించిన ముఖ్యమైనపని. ఆ ప్రార్థనపత్రికయందు లిఖింపఁబడిన ముఖ్యాంశముల నిందుఁ బొందుపఱచుచున్నాము.

"That no man hereafter be compelled to make or yield any gift, loan, benevolence, tax, or suchlike charge withou- common consent by Act of Parliament; that none be called to answer or take such oath, or to give attendance or be confined or otherwise molested or disquieted concerning the same or for refusal there of; that no freeman in any such manner as is before mentioned be imprisoned or detained: that your Majesty would be pleased to remove the said soldiers and mariners and that your people. may not be so burthened in time to come that the aforesaid commissions for proceeding by martial law may be revoked and annulled; and that hereafter no commissions of the like nature may issue forth to any person or persons whatever, to be executed as aforesaid.

"ఇటుపిమ్మట శాసనసభానిర్ణీత శాసనరూపసామాన్యసమ్మతిఁబడయకుండగనే రాజేమనుజునైనను దానమునుగాని, యప్పునుగాని, శుల్కమునుగాని యిమ్మనిబలవంతపెట్టఁగూడదు.ఇట్టి దానాదుల విషయమైకాని తన్నిరాకరణ సమయమునఁగాని దేశవాసుం డెవ్వండైనను బ్రమాణము చేయుటకుఁగాని హాజరుగానుండుటకుఁగాని యాజ్ఞాపింపఁ బడకుండుటయేకాక కారాగార నివాస క్లేశము చెందునట్లుగాని మఱియేవిధమగు చిక్కులకుగాని లోనగునట్లు చేయఁగూడదు. ప్రభువులైన తాము ప్రజలపైఁబంపిన నావికులను సైనికులనుబిలిపించి యికముందెప్పుడు నట్టివారిని బ్రజలపైకిఁ బంపఁగూడదు. మఱియుఁ జెప్పఁబడిన సాంగ్రామికధర్మానుసారముగ నడపుటకు చేయుటకై తమచేఁజేయఁబడిన యాదేశములను దామువిరుగ నిరర్థకములుగ నొనర్పవలయును. దేశభర్త పౌరజనాధికారవ్యతిరిక్తముగ దేశస్థులు వధింపఁబడకుండుటకై యేలినవారికముందు సాంగ్రామికధర్మానుసారముగ న్యాయమును బ్రవర్తింపఁజేయుట కెవ్వారలకును నట్టి యాదేశముల నీయఁగూడదు"

కొంతవఱకుఁ బ్రభు వీప్రార్థన నంగీకరింపకుండుటకై ప్రయత్నించెను కాని శాసనసభలో శాసనరూపమున నది సాధింపఁబడుటచే దానికిఁ దన యంగీకారము నొసంగెను. శాసనసభ యంగీకారమును బడయకుండఁగనె విధియించిన నావికాసంబంధమగు పన్నుల విషయమై రాజు కొనుపఱచిన విశేషాధికారముల సభ్యులు త్రెంపఁ బ్రయత్నింపనందులకుఁ గుపితుఁడై రాజు శాసనసభను వ్యత్క్షేపించెను.

తిరుగసభ సమావేశమైనపుడు రాజు సభ్యులను వశపఱచుకొనుటకుఁ గావించినయేర్పాటులు వ్యర్థములగుటచే నధ్యక్షుని లోఁబఱచుకొని సభ్యులకార్యముల వ్యర్థపఱుపఁ బ్రయత్నించెను. ఆకాలమున సర్ జాన్ ఫించ్ (Sir John Finch) అనునాతఁ డధ్యక్ష పీఠము నలంకరించుచుండెను. క్రీ. శ. 1629 సంవత్సరమున

మార్చి రెండవ తేదీని నావికావిషయక శుల్కముల విధి యించుటలో రాజు కావించిన యవిహితవ్యాపారము లంగూర్చి సర్ జాన్ ఇలియట్ చే దీవ్రముగ లిఖియింపఁ బడిన ప్రతిషేధపత్రిక నాయధ్యక్షుఁ డాచారానుసార ముగఁ జదువ నంగీకరింపఁడాయెను. అంత ఇలియట్టుదొరయే యాపత్రికనుజదివి యావిషయములంగూర్చి సభ్యు లయంగీకారానంగీకారమును నిర్ధారణచేయుటకు విధ్యాచారానుసారముగ సభ్యులను ప్రశ్నింపుమని యధ్యక్షుని వేడనాతఁడు రాజుచే నాజ్ఞాపితుఁడగుటచే నాతఁడట్లొన రింపనని చెప్పెను. సెల్డన్(Seldon)అనుసభ్యుఁడు తనవి ధులను నిర్వర్తింపకుండుట కధికారము లేదని తీవ్రముగఁ బల్క నాయధ్యక్షుఁడు రాజసందేశమును సభ్యులకుఁ దెలియఁజేసిన వెంటనే 'నా స్థానమునుండి లేచి పోవలయు నని యేలిక న న్నాజ్ఞాపించినా' డని పల్కుచు నాసనమునుండి లేచిపోయెను. తత్క్షణమే పం డ్రెండుగురు సభ్యు లాతని బట్టి యాసనమున బలాత్కారముగఁ గూరుచుండఁ బెట్టిరి. సభయందు సంక్షోభము పుట్టెను. అధ్యక్షుఁ డశ్రుపూరిత నేత్రుఁడై భయకంపితుఁడై విధుల నిర్వర్తింప మానెను. అంత సభ్యు లధ్యక్షుఁడు లేకుండఁగనే కార్యములఁ జేయ నారంభించిరి. ఆసమయమున సామంతప్రభువులసభలో నున్న రాజదివిని సభను వ్యక్షేపింపుమని యుద్యోగస్థుల నాజ్ఞాపించి పంపెను గాని యాయధికారు లచ్చటకురాక మున్నె సభనుజాలించి సభ్యు లాచోటువీడి తమతమనివా సముల కేగిరి. ఇదియైన యొనిమిదవరోజున శాసనసభ విసర్జింపబడెను. రాజువెంటనె ఇలియటు (Eliot) సెల్డను (Seldon) స్ట్రోడ్ (Strode) హోల్సు (Holles) మున్నగు ప్రజానాయకులను గారాగృహమున నుంచెను. ఇలియట్టు కాలగతిఁ జెందువఱకును గారాగృహమున నుండెను. సెల్డనుమాత్రము నాల్గుసంవత్సరములయినపిదప బంధనవిముక్తుఁ డాయెను.

తరువాత పదునొకండుసంవత్సరములవఱకు రాజు శాసనసభ లేకుండగనె పరిపాలన మొనర్చెను. అవిహిత వ్యాపారమువల్లను నన్యాయముగ శుల్కములు విధియించుటవల్లను నాకాలములోఁ బ్రజలకు రాజునందు మాత్సర్యము మిక్కుటమాయెను. మరల రాజుచే నాహ్వానింపఁబడి సమావేశమైన నూతన శాసన సభ పదునొకండు సంవత్సరములకుఁ బూర్వము విధింపఁ బడిన వ్యవహారములను గాలవిరామ మేమియు లేకున్న యట్లుగనె జరిగి చేయ నారంభించెను. శాసనసభ్యుల యాచరణము రాజోద్దేశవిరుద్ధ మగుటంజేసి ప్రభువు సమావేశమైన మూఁడువారముల లోపుననే శాసనసభను విసర్జించెను. శుల్కముల నన్యాయముగ విధించినను బొక్కసము మాత్రము ధనవిహీనముగనే యుండెను స్కాట్లాండు (Scotland) దేశప్రజనులు తన దేశము పైకి గాడి వెడలివచ్చెదరని భయమొకటి పుట్టెను. ఈజనుల యాపాతమునుండి దేశరక్షణము గావించుట శాసనసభాసాహాయ్యము లేకుండఁ గాదని మాత్రము రాజునకు దృఢముగఁ దెలియును. కావ శాసనసభను సమకూర్చుట రాజునకు విధియయ్యెను. క్రీ. శ. 1640 సం. నవంబరు మూఁడవ తేదీనాఁడు రాజుచే నాహ్వానింపఁబడి సమావేశమైన సభ దీర్ఘశాసనసభ (Long Parliament) అను నామమును బడసెను. సమావేశ మగునపుడుమాత్ర మీసభకుఁ బుట్టుకయే యుండదని ప్రజలు తలంచిరి. తరువాత నీసభ కంతముండదని నారూహించిరి. ఈసభ సమావేశమైనపుడు అతికష్టము లేకుండఁ గార్యములెవ్వియు నెరవేరునను ధైర్యమెవరి కిని లేకయుండెను. సభాసమావేశమును మాత్ర మాంగీకృతమానసుఁడై రాజు మాచుచుండెను. సభయు రాజభయానుసారముగనె కార్యముల నిర్వహించుటకుఁ బ్రారంభించెను. ఈసభ సమావేశమైన కొలఁది దినముల లోనే ప్రజాప్రతినిధులు సభావిరామకాలము మూఁడు సంవత్సరములకంటె నెక్కుడుగనుండఁగూడదను శాసనమును సాధించిరి. నౌకాశుల్కము (Ship money) అన్యాయముగ విధియింపఁబడినదని ప్రకటించి శాసన సభావిరామకాలమగు నేకాదశసంవత్సరములలో హామ్డనుపైని విధియింపబడిన దండనమును రద్దు పఱచిరి. ప్రజలస్వాతంత్ర్య నాశనకారకము లగు స్టారుచేంబరు (Star Chamber) మున్నగు న్యాయస్థానములు దేశమున స్థాపింపఁబడఁకూడదని శాసించిరి. ఇంతకంటె విశిష్టముగ వారు దుష్టుఁడగు స్టాఫర్డు (Stafford) అను రాజామాత్యుఁడు తీవ్రప్రవృత్తిచేత నుపపీడనమ్మొల

వల్లను బ్రజాకంటకుండగుటచే వానిచర్యలను విమర్శింప బ్రయత్నించిరి. పిమ్ (Pym) అను దేశసేవకాగ్రగణ్యుఁడగు సభ్యునిపై నీకార్యనిర్వాహణము పడినవాఁడు కాలవిలంబనము లేకయే విశిష్టవిషయ మొకదానిని గూర్చి చర్చగావింపవలసియున్నది గాన సభ్యులు కానివారలందఱును సభామందిరమునుండి పంపివేయఁ బడవలయునని సభ్యులకు నివేదించెను. సభ్యులు కానివారందఱు నాస్థానమునుండి పంపివేయఁబడిరి. తలుపులు మూసి తాళములను ద్రిప్పి మేజాబల్లపై నాతాళముల నుంచిరి. పిమ్‌దొరయే యత్యద్భుత వాగ్వైభవముతో స్ట్రాఫర్డుగారి చండప్రవృత్తింగూర్చియు నుపదేశనములను గూర్చియు ముచ్చటించి యాతని నభిశంసింప వలయునని వారలతో నివేదించెను. సభ్యు లందుల కంగీకరించి పిమ్‌దొరగారినే సామంత ప్రభుసభామందిరమునకుఁ దమ నిశ్చయమును నివేదింపుటకై వార్తాహరునిగఁ బంపిరి. పిమ్‌దొరయు సభ్యులనేకులతో సామంతరాజసభనుజొచ్చి యంత దగ్గఱ స్థానముకడనిలువంబడి "సభయందు సమావేశమైన సామాన్యప్రతినిధుల తరపున నాంగ్లలోకపక్షమున నైర్లాండు దేశమును రాజప్రతినిధిగఁ బరిపాలించుచున్న తామసు (Thomas) అను స్ట్రాఫర్డు మండలేశ్వరు నభిశంసించుచున్నాను. మఱియు వారు నాతనిసభ్యత్వమునుండి భ్రష్టునిఁగావించి చెరసాలయందుంచుట తమకోర్కెయని యేలికలకు నివేదింపుమని నన్నాజ్ఞాపించిరి" అని యాతఁడు వాక్రుచ్చెను. సామంతరాజు లీసందేశమునువిని చేయుదానిఁగూర్చి మంతనంబుఁ గావించుచుండ స్ట్రాఫర్డు శాసనమందిరమునఁ బ్రవేశించి తన యుచితస్థానమునకుం జనుచుండెను. సామంతరాజులు వానినాపి పిలిచినప్పుడు రావచ్చునని చెప్పి వానిని బయటికిఁ బంపిరి. కొంతసేపైనతరువాత వార లాతని బిలిపించి మోకాళ్ళపైఁబడి 'కృష్ణదండమునకు' (Black Rod) లోఁబడుమని యాజ్ఞాపించిరి. స్ట్రాఫర్డు మాటలాడ నారంభించెను గాని సామంతరాజులు మాత్ర మాతనిమాటల వినరైరి. ఆతఁడు తన ఖడ్గమును వారలకు సమర్పించి సభను విడిచి చనెను. చార్లెసుప్రభువుమాత్ర మాతని రక్షింపక యూరకుండెను. స్ట్రాఫర్డు 1641 మెయి పన్రెండవ తేదీనాఁడురితీయఁబడెను.

ఈకార్యములన్నియు నిర్వర్తింపఁబడినపిదప సభ్యు లూరకొనక యనియంత్రితప్రవర్తన రాజునకు వీలులేకుండఁ జేయుటకుఁ దగిన యేర్పాటును జేయనారంభించెను. శాసనసభసభ్యుల యంగీకారము లేకుండఁగనె విసర్జింపఁ బడఁగూడదని చట్టమును సాధింప నది రాజసమ్మతిని బొందెను. దీని వెనుకను వారలు తమపీడనమును నధికారములను దెలియఁజేయు "గురు ప్రత్యాదేశము" (Grand Remonstrance) లిఖించుట కతితీవ్రముగఁ జర్చఁగావించిరి. తుదకది యొకనాఁటిరాత్రి యొంటిగంటకు సభ్యుల యంగీకారమును బడసెను.

ఈలేఖనమునకుఁ దమసమ్మతి నొసంగినవారలు నదితరులకంటెఁ బదునొకండుగురుమాత్రమే హెచ్చుగ నుండిరి. జార్జిపామరు (George Palmer) అనున్యాయవాదిసభ్యులకు రాజు కార్యములను బ్రతిషేధించుట కధికారమున్నదో లేదో తెలిసికొనుటకుఁ బ్రతిషేధించిన వారల నామములు లిఖితములఁ జేర్పఁబడవలసిన దని కోరెను. ఇంత రాజపక్షమునవహించినవారలనుండి "అందఱము, అందఱము" అను కేకలు వినఁబడ నాకేకలే సభామందిరమునం దెల్లెడల విననయ్యెను. ఈ గురుప్రత్యాదేశము సభ్యులసమ్మతివడసిన పిదప రాజునకును బ్రజలకును విరోధ మతితీవ్రమాయెను. రాజు విచారశూన్యుండై లోకప్రియులగువారిలో ముఖ్యులఁ గారాగారములందుంపఁ బ్రయత్నించెను. సామంతరాజసభ్యులలో నొక్కరిని సామాన్యజనప్రతినిధి సంఘమునుండి యైదుగురను బట్టుకొనుటకుఁ బ్రయత్నించెను. గాని విఫలమనోరథుండయ్యెను. అంత రాజ్ఞిప్రోత్సాహమున మరునాఁడు రెండుమూఁడువందలమంది సైనికులతో సభామందిరమును బ్రవేశించి యధ్యక్షునితో "ఆర్యా! అధ్యక్షా! తమయాసనమునఁ గొంతసేపు నేను గూర్చుండుటకుఁ బ్రార్థించుచున్నాను." అనుచు నీరీతిని నుడువఁ బ్రారంభించెను.

"ఆర్యులారా! నేను మీవద్దకు రావలసిన యవసరమునుగూర్చి విచారించుచున్నాను. నిన్నటిదినమున నా యాజ్ఞానుసారముగ రాజద్రోహపున నభియోగింపఁబడిన వారల నిద్దఱను బట్టుకొనుటకు నాయకుని బంపితిని. నాయాజ్ఞ కనువర్తనం బపేక్షించితిఁగాని తిరిగి

తమరియొద్దనుండి సందేశము నపేక్షింప లేదు. మఱియు నీ యాంగ్లేయదేశముఁ బరిపాలించిన మఱియేరాజును శక్తి వంచన లేకుండఁగ మీవిశిష్టాధికారముల రక్షించుటయందు నాకన్న నెక్కుడుజాగ్రత్తతోఁ బ్రవర్తింపకుండి నను రాజద్రోహి విషయములో నెవ్వానికిని విశిష్టాధికారములు లేవు. కాన నభియోగింపఁబడినవార లెవ్వరైన నిచట నున్నారో లేరో యను వృత్తాంతమును దెలిసికొనుటకై నే నిచటకువచ్చితిని" అని చెప్పెను.

అంతటను దృష్టిప్రసరింపఁజేసి వారి నెవ్వరి నటఁ గన్గొననేరక రాజద్రోహుల రక్షింపఁబ్రయత్నించిన యెడల సభ యన్యాయప్రవృత్తిగలదిగఁ బరిగణింపఁబడు ననియు, ధర్మానుసారముగ న్యాయస్థానము నారాజద్రోహుల వ్యవహారములు నిర్ణయింపఁబడుననియుఁ జెప్పి లెంథల్ (Lenthall) అను సభాధ్యక్షునివైపు తిరిగి రాజద్రోహు లెక్కడ కేగిరని ప్రశ్నించెను. మోకాలిపైఁబడి యాయధ్యక్షుఁ డీరీతిగ గంభీరవచనములఁ బల్కెను.

"ప్రభూ; ఈసభయొక్క భృత్యుండనగుటంజేసి యీసభామందిరమున సభానియమితరీతినిందక్క వేఱుమార్గమునఁ జూచుటకుఁ గన్నులుగాని చెప్పుటకు నాల్కగాని నాకు లేదు. కాన నేలినవారడిగిన ప్రశ్న కీజవాబు తక్క వేఱొకదాని నీయఁజాలనందులకు నన్ను క్షమింపవేఁడుచున్నాను."

రాజటుల పిమ్ (Pym) మొదలగుసభ్యులఁ బట్టుకొనుటకుఁ జేసిన ప్రయత్నములన్నియు విఫలములై లండనుపట్టణమున సంక్షోభమును గలిగించినవి. పురవాసులచే రక్షితులైన వారలను బట్టణమునఁ బట్టుకొనఁ బ్రయత్నించెను గాని రాజటులైన సఫల మనోరథుండు కాలేకపోయెను. మఱియుఁ బురజను లాతని కవమానముం గూడఁ గావించిరి. తాను గావించిన నిరర్థక ప్రయత్నములన్నియు నేమి చేటుమూడఁజేయునో యను భయముచే చార్లస్సుప్రభువు లండను నగరమునువదలి హాంటన్ కోర్టునకుం జనెను.

అటుతరువాతను బ్రజలు తమ స్వాతంత్ర్యమును గాపాడుకొనుటకు పృథముగ నేర్పాటులఁ గావించుకొనుచుండిరి. రాజమిత్రులు కొందఱు ప్రజల మనోనిశ్చయములను వారియేర్పాటులను గుర్తెఱింగిన వారలగుటచే రాజునకును బ్రజలకును గొంతవఱకు వైషమ్యము తగ్గునటులఁ బ్రయత్నముల సల్పి ప్రభువును గొంతవఱకైనను శాసనసభకు లోఁబడుమని ప్రార్థించిరిగాని యాతఁ డట్టి సుబోధకముల నిరసించి తాను బట్టినపట్టును వదలక ప్రజలతో యుద్ధము గావించుటకుఁ దగినయేర్పాటులం గావించెను.

ఉపాయము

పూడిపెద్ది వెంకటరమణయ్యగారు

ప్రణయభానూదయంబునఁ బద్మమట్లు
విరియునీముఖసమ గన్పించునేని
నతులితానందమునఁ దన్మయత్వమంది
కరఁగి నిలువెల్ల నే నొకసరసినగుదు.

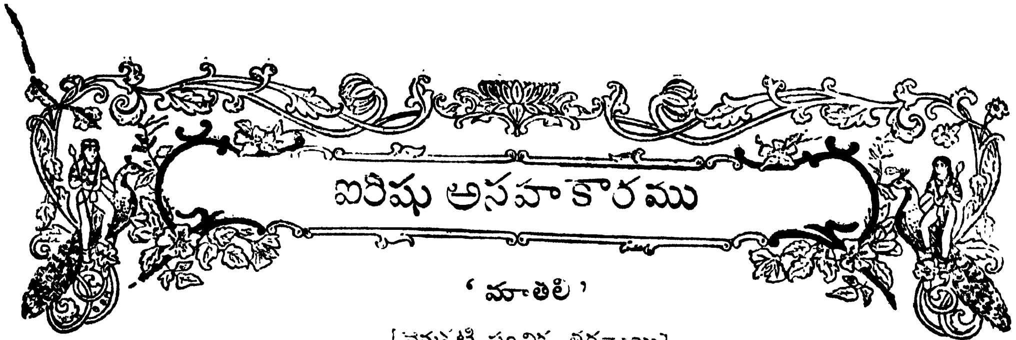
* * * *

ప్రణయశారదచంద్రబింబంబుపగిది
నవ్వు నీముద్దుమోము గన్పడినయంత
నెగసి మిన్నంది మబ్బుతో నేకమగుచుఁ
గరఁగి తెల్లన నిర్మలాకాశ మగుదు.

* * * *

అందమొలికెడు నీదుముఖాబ్జసీమ
వికచనీరజమో, లేక విమలచంద్ర
మండలమొ పోల్ప రాకున్న మదిఁ దలంచి
యాకసమ్మున వాహిని నై చరింతు
ప్రవిమలాకాశమై నీటఁ బ్రతిఫలింతు
నంబుదశ్యామ! నా కుపాయంబు లేదె!

(రాధిక)

'మాతలి'

[వెనుకటి సంచిక తరవాయి]

ఐరిషు స్వరాజ్యస్థాపనము

1904 వ సంవత్సరమున సిన్ ఫెయినులయుద్యమము ప్రారంభించునప్పటికి ఐరిషువారనేకులు దేశీయవాదులు (నేషనిస్టు)గ నుండిరి. దేశీయవాదుల ప్రతినిధు లెనుబదిమంది ఇంగ్లీషు పార్లమెంటులో నైర్లండుకుగాను సభ్యులుగ నుండిరి. వీరియాదర్శమేమి యన కనడా, ఆస్ట్రేలియా, దక్షిణాఫ్రికా మున్నగువానివలె నైర్లండునకు బ్రిటిషుసామ్రాజ్యముక్రిందనే సామంతస్వాతంత్ర్యమును క్రమేణ స్థాపింపవలె నని. ఈ యభిప్రాయమునకు తొలుత దేశమున నను వాద మెక్కుడు లేకుండినను తరువాత కొంతసహాయము పొడమసాగెను. కాని **1904** వ సంవత్సరము మొదలు **1914** వరకును నింగ్లండులో ప్రభుత్వమునడపిన ఉదారవాదులీ సామంత స్వాతంత్ర్యస్థాపన విషయమున జూపిన యశ్రద్ధవలనను నాలస్యమువలనను నైరిషువారికి ఆయాసపోయి మఱియొక విధమున తమస్వాతంత్ర్యమును సంపాదించుకొనవలెనని దృఢమతి పుట్టెను.

జర్మనీయ మహాయుద్ధము

ఇంతలో యూరపులో జరిగిన జర్మనీయ మహాయుద్ధమువలన సందర్భములు మారిపోయినవి. ఈయుద్ధమున నింగ్లండునకున్ను తత్పక్షమువారికిన్ని కావలసినంత సహాయము చేయవలయునని ఐరిషు దేశీయవాదు లభిప్రాయపడిరి. కాని యీయభిప్రాయ మైరిషు జనసామాన్యమునకు సమ్మతముగా నుండనందున దేశీయవాదులకు దేశమున ననువాదము తగ్గిపోసాగెను. జనులమార్గ మొండును వీరిమార్గ మొండును నాయెను. అట్టి తరుణమున సిన్ ఫెయినులకు బలము హెచ్చి యైరిషువారికి స్వాతంత్ర్యాపేక్ష యినుమడించెను.

1916-వ సంవత్సరమున ఏప్రెల్ నెలలో ఈస్టరు పండుగ కాలములో డబ్లినుపురమున నొక రాజనిరోధము సంభవించెను. దీనికి నాధులు సిన్ ఫెయిను నాయకులు. వీరికి ముఖ్యసహాయము కార్మికసంఘమువారు. ఈరాజనిరోధమున కప్పటిలో నపజయము కలిగెను. కాని తరువాత సిన్ ఫెయినునకు ప్రాబల్యము హెచ్చెను. ఎట్లన నీనిరోధము నణచుటకు నింగ్లీషుప్రభుత్వమువారు గావించిన క్రూరకృత్యములు వారి కెగ్గుదెచ్చెను. అపుడింగ్లండున ఆస్క్విత్తుశిరఃప్రధానిగ నుండెను. అనేకులు వలదన్నను నాప్రభుత్వముయొక్క యుత్తరువు చొప్పున నిరోధనాయకులలో పన్నిద్దఱు తుపాకులతో కాల్చబడిరి. వీరిలో కార్మిక నాయకుడైన జింకన్నల్లి యనువాఁ డొకఁడుండెను. తరువాత మఱియొక జనానువాదిని విచారణ లేకయే ప్రభుత్వమువారు కాల్పించినందున జనుల కింగ్లీషువారియెడ నసూయయు స్వరాజ్యమునెడ నాసక్తియు స్థైర్యమున్ను హెచ్చెను. ఈసమయమునకూడ నైరిషు దేశీయవాదు లింగ్లీషువారికి యుద్ధమునకై సహాయము చేయవలయునని యభిప్రాయపడినందున ననేకులకు వీరియందు నమ్మికతగ్గిపోయి వారు సిన్ ఫెయిను పక్షము నంగీకరించిరి. ఐరిషు స్వరాజ్యము ననువాదించిన పెద్దమనుష్యులను కొందఱిని యింగ్లీషు ప్రభుత్వమువారు శిరశ్ఛేదనకు విధించినందున నైరిషువారికి దినదినమునకును 'ఆత్మనా ఽఽత్మాన ముద్ధరేత్' అను సనాతనధర్మము మనసున నంటసాగెను.

సిన్ ఫెయిను ప్రాబల్యము హెచ్చుటకు గారణము లింతటితో నిలిచినవికావు. బ్రిటిషు ప్రభుత్వమువారైర్లండున నిర్బంధయోధత్వము (కాన్స్క్రిప్షన్)ను విధించ నెంచియుండిరి. అపుడు జరుగుచున్న జర్మనీయయుద్ధమునకై సైనికులను జేర్చుటకు ప్రతి యైరిషు

వాడును సైన్యమున జేరి రణరంగమునకుపోవ సిద్ధుడుగా నుండవలెనని యొకచట్టమును ప్రచురించుటకు ప్రభుత్వ మువారుద్యుక్తులయిరి. ఐర్లెండులో నొకప్రదేశమైన అల్స్టర్‌లో ప్రబలులుగానున్న రాజవాదులుతప్ప మిగిలిన యైరిషువారెల్లరును నీ నిర్బంధమునునిరాకరించ నిశ్చయించుకొనిరి. రోమనుకాథలిక్కులలో ప్రముఖు లనేకులును నీచట్టమును నిరోధించుట కుద్యుక్తులయి సిన్ ఫెయినులతో నేకీభవించిరి. తమ యైకమత్యమును నిరూపించుటకు జననాథులందరును గూడి యొకసమ్మెకట్టును విధించిరి. ఈసమ్మెకట్టులో అల్స్టర్‌లోనిపనివారు తప్ప తక్కిన యైరిషుకూలీలందరును కలసిరి. ప్రముఖులుకొందరింగ్లండునకువచ్చి యచ్చటి యసహాప్రవృత్తి (నాన్ కో ఆపరేషన్) సంఘముతో నాలోచించి యన్నివిధములను నీచట్టమును నిరోధించుటకు కావలసిన కార్యక్రమమును చర్చించి నిశ్చయించుకొని మరలివచ్చిరి. ఈమహాత్ప్రయత్నమునుజూచి తాము నిర్బంధయోధత్వమును విధించినయెడల తమకే గౌరవహాని సంభవించుననితెలిసికొని యింగ్లీషువారాచట్టమును వదలుకొనిరి. ఇట్టివి మఱికొన్ని సంఘర్షములవలన నైరిషువారందఱును యుద్ధము ముగియునప్పటికి సిన్ ఫెయినుపక్షమువారైరి తొలి దేశీయవాదమునకు బలము శూన్యమయి తుద కది మృతప్రాయమై పోయెను.

సిన్ ఫెయినునియమములు

పార్లమెంటుల మూలమున రాజ్యకార్యములను జరుపుకొను పశ్చిమదేశములలో నాప్రభుత్వసభలకునియామకమును గోరువారు తమ రాజ్యనీతిని ముందుగ ప్రచురించి నివేదించుట వాడుక. 1918 సంవత్సరమున డిసెంబరు నెలలో నైర్లెండున రాజ్యసభకు సభ్యనియామకము జరిగెను. ఈనియామకమునసిన్ ఫెయినులనేకులు సభ్యులయిరి. జర్మనీయ యుద్ధ మప్పుడే ముగిసియుండెను. ఈయుద్ధము విషయమున నైరిషు దేశీయవాదులు నడచుకొనిన విధమునుబట్టి యైరిషు జనసామాన్యము వారియందు నమ్మకలేనివారై సిన్ ఫెయినులనే రాజ్యసభకు నియమించిరి. అంతకుపూర్వ మెనుబదిమంది దేశీయవాది సభ్యులున్నచోట నిపు డెనిమిదిమంది కూడ లేరైరి. ఈనియామకమున డెబ్బదిమువ్వురు సిన్ ఫెయినులు రాజ్యసభలో సభ్యులయిరి. ఇందుకు కారణము యాక్రింద వివరింపబడిన సిన్ ఫెయిను రాజ్యనీతియే:—

(1) మేము బ్రిటిషుపార్లమెంటులో నికమీద నైర్లెండుకు ప్రతినిధులుగ కూర్చొనజాలము. ఐరిషు వారికిగా నన్యదేశీయులకు శాసననిర్మాణాధికారమెంతమాత్రముగానియుండకూడదనిమాయభిప్రాయము.

(2) సర్వప్రయత్నములను నైర్లెండుపైని యింగ్లండునకుండు నధికారమును తొలగింప జూతుము.

3. ఐర్లెండులోని సమస్త జనులవలనను నెన్నుకొనబడిన సభ్యులను నొక ప్రభుత్వసభగా గావించి యాసభ నైరిషువారి యార్థికసాంఘికవార్తక విషయములలో పురోవృద్ధి గావించుమార్గముల నవలంబించుటకు సర్వాధికారమును నారోపణచేయుదుము.

4. ప్యారిసులో (నపుడు జరుగుచుండిన) సంధిసభ నైర్లెండును స్వతంత్రదేశముగా భావించవలెనని విజ్ఞప్తిని పంపుకొనెదము

ప్రజాపతి (రిపబ్లిక్) సభకూడుట

పైని వివరింపబడిన నివేదికలమీద సిన్ ఫెయిను నియామకములు జరుగునప్పటికి నియమింపబడిన సభ్యులనేకులు కారాగృహములలో నుండిరి. అయినను వీరియందుండిన నమ్మకచేతను గౌరవముచేతను జనులు రాజ్యసభకు వారి నెన్నుకొనిరి వీరిలో నిపు డైరిషు ప్రజాపతిసభ కధ్యక్షుడయియున్నట్టి 'డివెలెరా' యను నతడొకడు. అట్లు కారాగృహస్థులుగానుండని సిన్ ఫెయిను సభ్యులందఱును నియామకము జరిగిన తరువాత డబ్లినుపురవరమున సభచేరి 'డెయిల్ యెరియాన్' అనుపేర నైర్లెండునకు స్వతంత్రప్రభుత్వసభ యయిరి. సిన్ ఫెయినులు గాని యితరసభ్యులుగూడ నీసభకు రమ్మని ప్రార్థింపబడిరి. కాని దేశీయవాదులును అల్స్టరులోని రాజకీయులును నాసభకు జేరరైరి.

అట్టిసమయమున డివెలెరా కారాగృహమునుంచి తప్పించుకొని బయటవచ్చెను. అంతకుపూర్వము జరిగిన

మొదటి సిన్‌ఫెయినుసభలో నతని నైరిషుప్రభుత్వమున కధ్యక్షునిగ నియమించి యుండినందున నిపు డానియా మకము నీ 'డెయిల్ ఎయిరియన్' సభ దృఢపఱచెను. ఐరిషుప్రభుత్వసభ కధ్యక్షుడయిన డివలెర తన రాజ్య నీతిని యీ క్రిందరీతిని తెలియపఱచెను.

“ప్రజల కయిష్టముగ నీదేశమున రాజ్యముసల్పు చున్నవారిని మేము లెక్కపెట్టనేరము. వారి విషయ మున మేము కేవల మసడ్డతో వర్తింతుము. వారిచట్టములు మా దేశమున కెంత యావశ్యకమని మాకుదోచునో అంత వఱకే వానిని మే ముపయోగింతుము.” ఈయుద్దేశముల నామోదించి డెయిల్ ఎయిరియను సభ ఐర్లండునకు స్వతంత్రప్రభుత్వసభయయి సర్వాధికారమును గ్రహిం చెను. ఇదియే తొలుత ఆర్థర్ గ్రిఫితుకోరినదియును.

ఐర్లండులో ననేక సంవత్సరములుగ భూమికి చాల గిరాకియుండెను. ఇంగ్లీషువారి ప్రభుత్వముక్రింద సామాన్యజనులకు భూమి దొరకనందున జీవనోపాయము లేక వేలకొలదిజనులు దేశమును విడిచి అమెరికా మున్నగు దూరదేశములకు వెళ్లి యచట నునికిపట్లనేర్ప రచుకొనియుండిరి. జను లివ్విధమున దేశమును వదలిపెట్టి పోవుటవలన 1846-వ సంవత్సరమాదిగ నైర్లండులోని జనసంఖ్య తగ్గుచు వచ్చెను. సిన్‌ఫెయిను ప్రభుత్వము యొక్క భూవిభాగన్యాయముయొక్క ఫలముగ నైరిషు వారికి భూమి సులభముగ దొరక నారంభించినందున వారి ప్రభుత్వపు తొలియేటనే దేశమున జనసంఖ్య హెచ్చెను. వ్యవసాయముచేయువారికి సహాయముగ నీ ప్రభుత్వమువారొక గొప్ప నిధిని యేర్పాటుచేసి వారికి ఋణములనుగూడ నిచ్చిరి. ఈప్రయత్నమున సిన్‌ఫెయినువారికి బ్రిటిషుప్రభుత్వమువలన కొంత ప్రాతి కూల్యము కలిగెను. అయినను సిన్‌ఫెయినుల స్థైర్యమున నమ్మకము గలవారయి జనులు దేశముననే నిలిచి తమ స్థితిని బాగుపఱచుకొన సిద్ధులయిరి.

గ్రిఫిత్తుయొక్క యభిప్రాయముచొప్పున డెయిల్ ఎయిరియను అన్యదేశములలో నైరిషు ప్రశంసకుల నేర్పరుప దొడగెనని యింతకు పూర్వమే చెప్పియున్నాము. ఈప్రశంసకుల పనియేమన నాయాదేశములలో తమదేశమునకు వ్యాపార సౌకర్యముల నేర్పరచుకొనుట. ప్రపంచమందు ప్రసిద్ధిచెందియున్న పారిశ్రామికపురవరములలో నెల్ల నైరిషు ప్రశంసకులు స్థాపింపబడిరి.

గ్రిఫితుయొక్క మఱియొక గొప్పయుద్దేశమేమన దేశములోని యడవులను బలపఱచవలెనని జర్మనీతో జరిగిన యుద్ధమునకై యోడలను కట్టుటకు బ్రిటిషుప్రభుత్వమువా రైర్లండులోని యడవులనన్నిటిని నఱికించి కొయ్యయన్న మాటలేకుండఁ జేసియుండిరి. బోడిచేసిన యడవులకుమారుగ క్రొత్తయడవులను నిర్మించినవారు కారు. ఈపనినిన్ని డెయిల్ ఎయిరియను చేయ పూనుకొనెను. ఇంతయేకాక నైర్లండు చుట్టునున్న సముద్రమున జిక్కగలిగిన మత్స్యాదులను సేకరించి వాని నుపయోగించుటకును డెయిల్ ఎయిరియను బూనుకొనియెను. దేశములోని వాసగృహములను బాగుపఱచుటకుగూడ నీ ప్రభుత్వసభ ప్రయత్నముల జేయసాగెను.

వృత్త్యుద్ధారణ

ఐర్లండులో నేయేవృత్తులకు నేయే సౌకర్యము లుండెనో యట్టివానికి సహాయము చేయనగునో దానిఁ దెలియుటకుగాను డెయిల్ ఎయిరియ నొక విచారణ సభను నిర్మించెను. ఈసభ దేశమునంతటను సంచరించి యాయాప్రదేశముల వృత్తిపరులను వృత్తినాయకులను గలసిమాటాడి యేయేవృత్తులకు నేయేసహాయసంపత్తులుండినవిన్ని వివరముగా తెలుసుకొననైయుండెను. ఈసభ చాల నుపయోగమైనపని గావించుచుండెను. అయిన బ్రిటిషుప్రభుత్వమువారు దీని ప్రాబల్యమున కోర్వఁజాలక దానిసంచారప్రచారములకు సంకటములగావించుచుండిరి. తుదకు దీనిని నిర్మూలముచేయు నుద్దేశముతో నిదియొక కుట్రకూటమని చెప్పి యెల్లవిధములను దీనికి నిబ్బందుల గలిగించసాగిరి.

స్థానికప్రభుత్వసభలును నితరసంఘములవారును దీనికి యేలాటిసహాయమునుగాని చేయరాదని ప్రభుత్వమువారు శాసించిరి. తుదకు 1920 వ సంవత్సరము జనవరి 21 తేదీన కార్కుపురముయొక్క పురసౌధములో

జరుగుచుండిన నీసభను ప్రభుత్వమువారు సిపాయిలచేత తుపాకులతో బెదరింపించి బయట తోలించిరి.

ఈ బెదరింపులకుగాని విఘ్నములకుగాని డెయిల్ ఎయిరియను జంకినదికాదు. బ్రిటిషువారు పెట్టు యిబ్బందులు హెచ్చినకొలదియును దీని స్థైర్యము మఱియు హెచ్చసాగెను. సిన్ ఫెయినుద్యోగస్థుల నందరను జేర్చి ఐరిషు నియోగముగా నేర్పరచిరి. ఈనియోగము (సర్విస్)నకధికారి డెయిల్ ఎయిరియనేకాని బ్రిటిషుప్రభుత్వముకాదు. అంతట బ్రిటిషుప్రభుత్వమువారు డెయిల్ ఎయిరియనుకూడ కూటసభయని చెప్పి యణగద్రొక్కసాగిరి: కాని యీసభ విడువక రహస్యముగనే కలియుచుండెను. డివలెరాను బ్రిటిషుప్రభుత్వమువారు ఖైదీ పట్టియుంచిరి. అతడు జైల్లో తప్పించుకొని యమెరికాకు వెళ్లి యచటి బలవంతుల యభిమానమును సిన్ ఫెయిను వారికిగా సంపాదించి డెయిల్ ఎయిరియనుయొక్క కార్యభాగముల కాధారముగ అప్పు సంపాదించెను.

ఐర్లండులో నెన్వరును ఐరిషు సిన్ ఫెయిను పార్లమెంటయిన డెయిల్ ఎయిరియనుకు ధనసహాయముచేయ కూడదని బ్రిటిషుప్రభుత్వమువారు నిషేధించి యుండిరి. డెయిల్ ఎయిరియనునకు దేశస్థు లిచ్చియుండిన యప్పు సంబంధమైన పత్రములు మున్నగువానిని రాజవిరోధమని చెప్పి వానిని నాశముచేయసాగిరి. డెయిల్ ఎయిరియనుపక్షమున నప్పుపరతులను ప్రకటించిన కారణమున నిరువది వార్తాపత్రికలను నిలిపివేయించిరి.

ఈయప్పునకుగాను దేశమంతటను తిరిగి పైకము ను వసూలుచేసినవారినిన్ని పైకమిచ్చినవారినిన్ని బ్రిటిషువారు కారాగృహముల కనుపసాగిరి. ఇంతటిలో నిలువకే సిన్ ఫెయినువారి ధనములుండిన నిధులను (బాంకులను) దౌర్జన్యముతో పట్టుకొని యాధనము నపహరించుటకుకూడ నీ ప్రభుత్వమువారు పూనుకొనిరి. అయితే నిధులయధికారులు తమ ధర్మమును వదలక నీ దౌర్జన్యము నెదిరించి మొండొడ్డి యాధనమునియ్యజాలమని ప్రతిఘటించిరి.

ప్రజాపక్ష ధర్మాసనములు

న్యాయపాలనకై డెయిల్ ఎయిరియను ప్రజాపక్షధర్మాసనము (రిపబ్లికన్ కోర్టు)ల నున్ను భూమిని గుఱించిన తగాదాలనుతీర్మానించుటకు పంచాయతిసభల నున్ను స్థాపించెను. ఈధర్మాధికారుల తీర్మానములకనుకూలముల జరుపుటకు స్వంత పోలీసువారినిన్ని స్థాపించెను. అంతకు పూర్వమే యభిమానసేన (వాలెంటియరు) యొకటి స్థాపితమయి యుండెను. ఐర్లండులోని సర్కారు పోలీసువారు 1920 వ సంవత్సరమునుండి వారివిధియైన కావలిపనిచేయక ప్రభుత్వాధీనమయి సిన్ ఫెయినుల బాధించుచుండి జనవిరోధియై యుండెను. ఈకారణమున దేశమున దొంగదోపిళ్లు హెచ్చి జనులకు ప్రభుత్వమున్నదో లేదోయని సందియమును బుట్టించెను. అట్టి దురవస్థలో నీయభిమానభటులు నేరములెవ్వియును జరుగకుండ కావలి కాచుటవలనను నేరస్థులనుపట్టి శిక్షించుటవలనను మిక్కిలియు జనోపకారులయి జనులప్రీతి విశ్వాసములకు పాత్రమయి యుండిరి. వీరి కార్యక్రమములున్ను చాల ప్రశస్తములుగా నుండెను. నేరస్థులను వీరు ప్రజాపక్షపు పోలీసుకోర్టులకు గొనిపోయి యచట విచారణ యయినతరువాత వీరి కెద్దియైన నొక యుపయోగకరమయిన పనిచేయుటకు విధించువారు. ఆపనినిచేసి దానివలన సంపాదించిన ధనముతో తాము జేసినదోపిళ్ల నష్టములకు నేరస్థులు ప్రతిఫల మిచ్చినతరువాత వారిని ఖైదీలనుంచి విడుదల చేయువారు. గొప్పనేరములను జేసినవారిని విచారణయయి తీర్పు చెప్పినవెంటనే ద్వీపాంతర వాసమునకున్ను గొనిపోవుచుండిరి. కాలక్రమమున నింగ్లీషుప్రభుత్వమువారు తమ క్రింద పోలీసువారికి విధించుచుండినపనులు మినుమిక్కిలి హేయముగానుండినకారణమున నాపోలీసువారనేకులు లసూయచెంది రాజీనామాలియ్యసాగిరి. పోలీసువారువదలిపోవనారంభించినంతటనే బ్రిటిషువారి ప్రభుత్వముయొక్క బలము రూపుమాయక పడిపోయే దశాలు తగ్గిపోయెను. వారిదర్ప మడుగంటెను. వారియెడ దేశస్థులకు విశ్వాసగౌరవములించుకయయిన లేవయ్యెను. జనులకు స్వాభిమానము స్థైర్యము హెచ్చి స్వాతంత్ర్యము నెడలను స్వరాజ్యమునందును నభిరుచి మీఱసాగెను.

సిన్ ఫెయినులు ప్రభుత్వము నాక్రమించుట

1920 సంవత్సరమున బ్రిటిషుపార్లమెంటుకుగా జరిగిన సభ్యనియామకములో సిన్ ఫెయినులే విశేష

ముగ నెన్నుకొనబడిరని పైన జెప్పియున్నారము. ఇదిగాక యైర్లెండులోని ప్రభుత్వశాఖలనన్నిటిని సిన్ ఫెయినుప్రాయముగ జేయవలయునని ఆర్థర్ గ్రిఫితుయొక్క యుద్దేశముగా నుండెను. దీనికి తోడుగ నాసంవత్సరమున జరిగిన స్థానిక ప్రభుత్వసభ్యనియామకములలో నూటికి డెబ్బదిమందికంటె నెక్కువగానే సిన్ ఫెయినులు సభ్యపదవికి వచ్చిరి. దేశమంతయును వీరి పక్షమయియుండెను. జిల్లాసభలు తాలూకాసభలు గ్రామసభలు పౌరసభలు మున్నగువాటి నన్నిటను సిన్ ఫెయినులు ప్రముఖులయియుండిరి.

ఏయే స్థానికసభలలో సిన్ ఫెయినులు ప్రబలులుగ నుండిరో నవియన్నియును బ్రిటిషువారి యధికారమును ధిక్కరించసాగెను. ఇంగ్లీషు పార్లమెంటును జనుచేయక డెయిల్ ఎయిరియనునే వారు సర్వాధికారిగ నంగీకరించిరి. ఈసభలు జరిపించిన తీర్మానములు మున్నగునవి డెయిల్ ఎయిరియను క్రింది స్థానిక ప్రభుత్వస్వత్వునికే తెలుపబడి యతని యుత్తరువుల చొప్పుననే యవియు జరుగుచుండెను. ఇందుకు బదులుగ బ్రిటిషు ప్రభుత్వమువారీస్థానికసభలకు మునుపటివలె ధనము నిచ్చుట మానివేసిరి. కాని జను లాధనసహాయము లేనందున కలిగిన యిబ్బందుల నుత్సాహముతో నోర్చుకొని యుండిరేకాని బ్రిటిషువారి కనుకూలులు కారైరి. కొంతకాలముమాచి బ్రిటిషువారు ధనమునియ్యనిచో వారికి పన్నులను చెల్లించకూడదనియు జనులు నిశ్చయించుకొని యుండిరి.

పంచాయతిసభలు

సిన్ ఫెయినువారు తమ ధర్మాసనముల వలనను పంచాయితి సభలవలనను కావించిన ధర్మపాలననుగురించి ఫిగ్గిన్సు అనునొక ఐరిషు గ్రంథకర్త యీక్రింది యభిప్రాయములను వ్రాసియున్నాడు.

"ఈప్రజాపక్షధర్మాసనములు జనులకు సమ్మతములయి యున్నయవి. వానియెడ జనులకుగౌరవము దినదినమునకు హెచ్చుచున్నది. కావున వాని ప్రాబల్యమున్ను హెచ్చుచున్నది. భూమితగాదాలను విచారించు ధర్మాసనములున్ను పంచాయతి సభలున్ను నిష్పక్షపాతముగను ధైర్యముతోడను జరిగించు తీర్మానములు జనులకు గౌరవనీయములయి వారిచే శిరసావహింప బడుచున్నవి. భూమితగాదాలు మునుపటివలె ఘోరములై యుంటలేదు. అన్యాయాక్రమణలు చాల తగ్గిపోయినవి. భూమియోయను పూర్వపుఘోష యిపుడు చెవికి దూరమయిపోయినది! సమిష్టికి సిన్ ఫెయినులు స్థాపించిన ధర్మాసనములు న్యాయపాలనకు పేరుపడినవి యని వారికి ప్రతికూలములయిన వార్తాపత్రికలుకూడ స్తోత్రము చేయసాగెను. ఈధర్మాసనములకు ముఖ్యసహాయకర్తలు ప్రజాపక్షమునకు జెందిన పోలీసువారును నభిమానభటులును. వీరు తమ జాగ్రతవలన నేరములను కనిపెట్టుచును యితరవిధముల జనులక్షేమమును కాపాడుచును సిన్ ఫెయిను ప్రభుత్వమునకు మంచిపేరు దెచ్చిరి.

ఇదిమాత్రముగాక సిన్ ఫెయినులు దేశములోని త్రాగుబోతుతనమును నణచుటకు పూనుకొనిరి. బ్రిటిషుప్రభుత్వముక్రింద జనులెంతత్రాగినను నాక్షేపణలేకయుండెను. ఏలయన దీనివలన వారికి సారాయి మున్నగువాని మీద నెక్కుడుపన్ను వసూలగుచుండినది. జనులకు సన్మార్గముల గఱపుటకున్ను దుర్మార్గముల ధనవ్యయమును మాన్పుటకున్ను బీదసాదలు దివాలెత్తక యుండుటకున్ను సిన్ ఫెయినులు త్రాగుబోతుతనము నాప సకల ప్రయత్నములను జేయుచుండిరి. వారధికారపదవికి వచ్చినవెంటనే తొలుత దొంగతనముగ సారాయిని దింపుటను నిలిపించిరి. సారాయిగిడ్డంగులను కొద్దికాలమే తెఱచియుండవలెనని యుత్తరువు చేసిరి.

వీరిట్లు జనాభివృద్ధికై పనిచేయ సాగినంతటనే రాజకీయప్రభుత్వమున్ను ధర్మాసనములున్ను నిందకు పాత్రములు కాసాగెను. ఆధర్మాసనములకు న్యాయమునపేక్షించి పోవువారే లేకపోయిరి. జనులచ్చటికి రానందుల కచ్చటి న్యాయపతులు జనులనుతిట్టి వారిపై వృథా కోపములజేసి తమయెడ వారు చూపిన యశ్రద్ధకును నగౌరవమునకును కోపించుకొనసాగిరి. కాని దీనివలన నేమిఫలము? రాజకీయ ప్రభుత్వమున కంటియుండిన నిప్పు బాగుగ నిపుడు రాజసాగెను. కొలది కాలములోననే నది ప్రజ్వరించి రాజకీయ ప్రభుత్వమునంతటిని భస్మసాత్కరించుటకు సిద్ధమయియుండెను. ఎంతటి మూఢజనులయినను తమ సంకెళ్లను తామే తొడుగు

కొందురా? వారొప్పుకున్న వారి నితరులు పరిపాలింప నలవియగునా? అది యంతయు కల్ల.

సమ్మెకట్టు

పాశ్చాత్యుల సాంఘిక ఆర్థిక వ్యవహారములలో సమ్మెకట్టుల యుపయోగము చాలగొప్పది. బలవంతులని యెంచిన ధనికులను వర్తకులను వారిలాభములనే యాపేక్షించు ప్రభుత్వములను ముక్కుకుత్రాడువేసియొంటెను వంచినట్లు వంచునది యీసమ్మెకట్టు. దీనికి ముఖ్య ప్రాణము ఐకమత్యము. ఐరిషువారికి బ్రిటిషు ప్రభుత్వమువారిపద్ధతు లేనాడు సహింపరాని వాయెనో నాటినుంచి యీసమ్మెకట్లు హెచ్చసాగెను. జనుల కిబ్బందుల దెచ్చునట్టియు, వారిని నిర్బంధించునట్టియు చట్టములను ప్రభుత్వమువారు నిర్మించినపుడెల్లను జనులీవిధమున తమ యధికారనిరాకరణమును ధిక్కారమును జూపువారు. ఐర్లండులోని ప్రతినరుడును జర్మనీతోటి యుద్ధమున పోరుటకు యోధుడుకావలెనని ప్రభుత్వమువారు నిర్బంధపు చట్టమును ప్రకటింపనున్నపుడొకనాడు దేశమునందంతటను పనులన్నియును సుగ్రీవాజ్ఞకు నిలిచినట్లు నిలిచిపోయెను. అల్స్టరులోతప్పతక్కినచోటులలో నెక్కడగాని యానాడు కాసెత్తుపని జరుగలేదు. ఇరువదినాలుగుగంటలకాల మైర్లెండుదేశమునంతటను మూసినయంగళ్లు మూసియేయుండెను. యంత్రశాలలు ప్రాణశూన్యములయి యాతనాశకీశములవలె నుండెను రైలుబండ్లును ట్రాంబళ్లును సెలవుదీసికొనిన ట్లుండినవి. ఓడకట్టుస్థానములలో నొక్క కూలివాడయినను కానరాడయ్యెను. పూటకూళ్లయిండ్లలో జీతగాండ్రు గైరుహాజరు. పాఠశాలలో నుపాధ్యాయులున్నను; బాలురంతకుమునుపే బండిసున్న. ఇట్లు నడచుకొని నిర్బంధయోధత్వమునకు తామొల్లమని జనులు యేకవక్త్రందిన్ని తెలియజేసిరి. అపుడు ప్రభుత్వమువారు మేల్కొని యానెత్తిచట్టమును విప్పక దూలముమీద పెట్టివేసిరి.

ప్రణయచింత

మల్లాది సోమన్నగారు

ఈవనము యీతోపు
అన్నిలోయలు గుహలు
పల్లు పూపొదరిండ్లు
ఎన్నెన్ని తిరిగినా
ఈ భావమే వచ్చుగా,
దైవమా,
యిటులనే వేధింతువా!

చిగురుటాకులమోవి
చిన్నారి నా నాతి
మనసు వ్రక్కలు చేసె—
మది ధైర్యమును బాసె
దుఃఖానలము నార్పవా,
దైవమా,
దోసిలొగ్గుచు నుంటిరా!

ప్రణయవీచికలన్ని
ప్రజ్వరిల్లుచు లేచు
ప్రతిఫలిత బింబ చుం
బనమునకు మదియందు
తెరు వికేలనో తెల్పవా,
దైవమా,
దీనుడను రక్షింపవా!

భావి కాముక భ్రమలు
భంగంబు లయిపోయె
ప్రవిమలాత్మయు ప్రళయ
పవనఘాతమునందె
తిమిరవాహినినుండి నే,
దైవమా,
తేలుమార్గము లెవ్వియో!

ఏషియాటిక్కు పెట్రోలియముకంపెనీ కిరస ఆయిలుడిపో-కాకినాడ

సి. బసవరాజు అంచు సన్నువారు తీసిన ఛాయాచిత్రము [రెండవబహుమానము]

౨. గరుడోత్సవము-ధర్మవరము

శ్రీ యమ్. కే. కాళేంగా పుతీసిన ఛాయాచిత్రము. [మూడవ బహుమానము]

౧. పగలంతయు పనిచేసినతర్వాత

శ్రీ చావలి సత్యనారాయణగారు తీసిన ఛాయాచిత్రము–రాజమహేంద్రవరము

[మొదటి బహుమానము]

కోతులభాష

శ్రీమతి గుడిసేవ నాగమణి దేవిగారు

ఈవిజ్ఞానయుగమున మనకెన్నియో అద్భుతవిషయములు అనుభవమునకు వచ్చుచున్నవి. ఆర్యనాగరకత ఉన్నతశిఖరమున నున్నపుడు ఆర్యులు తమబుద్ధిబలము చేతను,నిరంతర కర్మపరాయణత చేతను ప్రకృతిని తమకు దాసినిగా జేసికొని ఎన్నియో ప్రకృతి రహస్యములను వెల్లడిపఱచినట్లు మనకు పూర్వగ్రంథములవలన తెలియుచున్నది. సింధు హైదరాబాదులో నొక మహమ్మదీయునివద్ద నొకగొప్పపురాతన పుస్తకాలయమున్నదనియు జర్మను మున్నగు దేశీయులు దానిని చాలధరపెట్టికొనగోరగా ఆయన అందుకియ్యకొనక సమర్థులెవ్వరేని లభించిన భారతీయులకే దానిని అమ్మెదననియు చెప్పినటుల 'కర్మవీర్', అనునొక హిందీపత్రికలో నొకరు వ్రాసిరి. ఆగ్రంథాలయములో వాయువార్తలు, విమానములు మున్నగు అధునాతన అద్భుత విషయములను సూచించు గ్రంథములెన్నియో కలవట. ఆహా! ప్రవృత్తినివృత్తి మార్గముల పారంగతులైన ఆర్యసంతతి వారు నేడు కట్టుకొను గుడ్డకూడ విదేశములనుండి తెప్పించుకొనవలసిన దుస్స్థితి వచ్చినది. మన పూర్వులలో పెక్కుమంద పశుపక్ష్యాదులతో స్వేచ్ఛగా మాటాడగలవారు ఉన్నటుల మనము మనపురాణాదులలో చదువుచున్నాము. కాని యిప్పుడెవ్వరును అట్టివారు ఉన్నటులు గనుపట్టదు. నిరంతర ప్రకృతిశోధనాపరులగు యూరోపువాసులు ఇప్పటికి యద్భుత విషయములను క్రియారూపమున జూపుచున్నటులు మనకు ఆంగ్లేయపత్రికలవలన తెలియుచున్నది.

డాక్టరు గార్నరు ఆఫ్రికా అడవులయందు కోతులభాషను నేర్చుకొనెను. మిస్ సిమోట్స్ పేరుగల ఒక అమెరికాస్త్రీ ఆఫ్రికా వెళ్లి ఆయనను కలసికొనెను. అప్పటికి డాక్టరు మహాశయునకు తనకృషియందు అధిక సాఫల్యము గలిగెను. ఆయన స్వేచ్ఛగా కోతులతో సంభాషించుచుండెను. తరువాతఆయన కోతులభాషకు ఒక నిఘంటువునే తయారు చేసెను.

గార్నరు సంపూర్ణనామము డాక్టరు రిచర్టు ఎల్. గార్నరు. కోతులభాష నేర్చుకొనవలయునను సంకల్పము గలిగినది మొదలు ఆయన తన అన్నిపనులు విడిచిపెట్టి ఆపనియందే మగ్నుడై ఆఫ్రికా అడవులలో సంవత్సరముల కొలది తిరుగుచుండెను. మనుష్య సంపర్కము వదలి తాను కోతులకు సహవాసిఅయ్యెను. గోరిలా, చిమ్పాంజీఅను పేరుగల కోతులు చాల భయంకరములైనవి. వానితో ఉండుట ప్రాణాపాయకరమైన పని అయినను ఆయన తనపనిని సాధించుచునేయుండెను. కృషిపరా

యణునకును, దృఢనిశ్చయమునకును, నేవి అసాధ్యములు? తుదకు ఆయన మనోరథము నెరవేరెను. ఆయన కోతుల భాష నేర్చుకొనెను. తన పనియందు సఫలతను పొందిన తరువాతనే ఆయన మరణించెను.

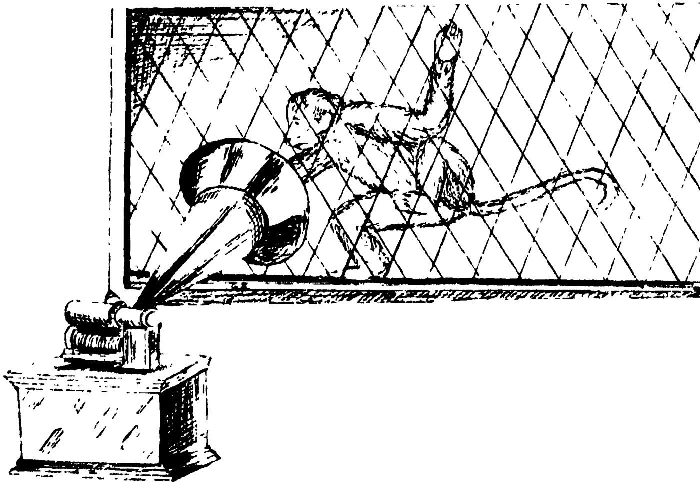
మనుష్యులవలె, పశుపక్షులుగూడ సంఘములుగానుండును. అవి ఒండొరులతో స్నేహభావము గలిగియుండునని వాని ప్రవర్తన వలన తెలియుచున్నది. జంతువులలో కోతులుచాల బుద్ధిగలవై యున్నవి. వాని బుద్ధిచాతుర్యము చూచిన ఆశ్చర్యమగును. ఏదైన ఒకదానికి కష్టమురాగానే అవిఅన్నియు పోగయి దానిని రక్షింపబూనును. అవి దెబ్బతిన్నవారికి పరిచర్యగూడ చాలజాగ్రత్తతో చేయుచున్నవి. అవి ఒండొరులభావమును బాగుగ తెలిసికొనగలుగునపుడే ఇట్లు చేయుటకు వీలగును గాన కోతులకుగూడ ఏదేని భాష గలదా యని యిక్కడ ప్రశ్నగలుగుచున్నది.

డాక్టరు గార్నరు కోతులభాష నేర్చుకొనుటకు బాగుగ ప్రయత్నము చేసెను. తాను మొదట కోతులపనులన్నిటిని బాగుగ పరీక్షించెను. అందుపై తాను కోతులకుగూడ భాషగలదని నిశ్చయించుకొనెను. ఒకసారి తాను ఒకతోటకు వెళ్లెను. అక్కడ ఒక పంజరములో ఒకపెద్దకోతి బంధింపబడి యుండెను. దానికి రెండవభాగములో కొన్నిచిన్న కోతులు బంధింపబడియుండెను. అవి దానివలన భయపడుచుండెను. భయపడినపిమ్మట కోతులు ఒకవిశేషవిధమగు ధ్వనిచేయుటయు, దానిని విని తక్కిన కోతులుగూడ, భయపడుటయు గార్నరు గుర్తించెను. ఇదేవిధముగ ఈయన ఒకసారి ఆఫ్రికాలో నున్నపుడు ఈయనకు ఒకకోతి కనుపించెను. అది బంధింపబడి యుండెను. దాని సహచరులు తోటయందు ఫలములుతినుటకు వచ్చునపుడు అచ్చట నేదేని భయపరిస్థితిచూచినచో అది ధ్వనిచేసి తన సహచరులను హెచ్చరికచేయుచుండెను. ఇట్టి మాటలచే గార్నరుకు కోతులు పరస్పర సంభాషణను చేయుచున్నవని విశ్వాసము కలిగెను.

ఇటలీలో మర్కటభాష నెరిగిన మరియొక పండితుడుండెను. వానివలన గార్నరుకు ఎక్కువసహాయము లభించెను. వాని దగ్గరఒకకోతియుండెను. దానిపేరు 'జిఆకేమో.' దాని యజమాని కేవలము 'జిఆక్' అని పిలచెడివాడు. డాక్టరు గార్నరు ఆకోతిని కొనగోరెను. కాని వాడు ఒప్పుకొనలేదు. వాడు, జిఆక్‌ను కౌగలించుకొని, "లేదు, లేదు; నేను దానిని ఎన్నటికిని అమ్మజాలను" అని చెప్పెను. ఆకోతిగూడ వాని అభిప్రాయము తెలిసికొనినట్లుండెను. కోతులభాషను నేర్చుకొను కోరిక గలిగినప్పటినుండి ఆయన వానియొక్క ధ్వని పైననే ధ్యాన ముంచసాగెను.

కోతులు ఒండొకటితో ఏవిధముగా ధ్వని చేయుచుండెడివో దానియొక్క సరియైన ఉచ్చారణను వ్రాసికొనుచుండెడివాడు తరువాత ఆయన వేఱు కోతులవద్దకు వెళ్లి వానిశబ్దముల ఉచ్చరించు చుండెడివాడు.

ఇట్టి దృష్టాంతముల నెన్నిటినో చూచిన పిమ్మట, ఆయన కోతులకుగూడ భాషగలదనియు అవి ఒకదానిమాట మరియొకటి గ్రహింపగలవనియు నిశ్చయించుకొనెను. ఆయన రెండుకోతులను వేఱు వేఱు గదులయందు బంధించియుంచెను. ఆయన ఒక కోతియొక్క ధ్వనిని స్వరగ్రాహియంత్రము (గ్రామఫోను)లో నింపెను. అప్పుడు ఆయన రెండవకోతి యొద్దకువెళ్లి అక్కడ గ్రామఫోనుపై ఆరికార్డు పెట్టెను. దానిని ఆకోతి విని వ్యాకులపడి నలుప్రక్కలనున్న తన సహచరులను వెదుకసాగెను. మరల ఈ కోతియొక్క ధ్వనిని నింపి మొదటి కోతి దగ్గరకు తీసికొనివెళ్లెను. దానిని విని అది కూడ అధికముగా అఱవసాగెను. గోట్టములో చేయిపెట్టి అది తన సహచరులను వెదుకసాగెను.

కోతులు మఱియొకకోతిని యుద్ధమునకు కవ్వించునపుడు ఒకవిధమైన ధ్వనిని చేయును. గార్నరు ఆధ్వనినికూడ నింపి మరియొక కోతికి వినిపించెను. కవ్వింపు వినగానే ఆకోతి కోపగించెను. మరియు అదికూడ అటులనే శబ్దముచేయుచు తన ప్రతిపక్షిని వెదుకసాగెను. ఈప్రకారము ఒక శబ్దముచే అన్నికోతులును ఒక విధమైన పనిచేయుటచూచి గార్నరు ఆశబ్దముల యొక్క అర్థములను గ్రహించెను. ఈప్రయత్నములో ఆయన కోతుల భాషయందు 'దప్పిక' అర్థముగల శబ్దమును తెలిసికొనెను. దానిని ఉపయోగించుటకు ఆయన ఒక కోతి పంజరము దగ్గరకు వెళ్లెను. ఆకోతి చాల బుద్ధిగలది. గార్నరు కోతులభాషతో 'దప్పిక'యను శబ్దము నుచ్చరింపగనే ఆకోతి పరుగెత్తుకొని తన గిన్నెను తీసికొనివచ్చెను. దానిలో పాలుపోయగా అది విశ్వాసముతో త్రాగెను. ఈఉపాయముతో ఆయన కోతుల భాషలోని వాక్యములు వాని అర్థములు తెలిసికొనెను. గార్నరు కోతులభాషను తాను నేర్చుకొనినటులనే కోతులకు మనుష్యభాషనుకూడ నేర్పుటకు ప్రయత్నము చేసెను.

ఆయనకు ఒక పెంపుడు కోతి యుండెను. దానిపేరు 'మోజేక్'. అదిఇంగ్లీషులో 'మామ' జర్మనీలో, 'బీ' మరియు ఫ్రెంచిలో 'ఫ్యు'అని ఉచ్చారణచేయుట నేర్చుకొనెను. ఫ్రెంచిభాషలో 'ఫ్యు' అనగా నిప్పు. గార్నరు ఆకోతికి నిప్పుచూపి, మాటిమాటికి 'ఫ్యు' అని చెప్పుచుండేవాడు. అందుచే

'మోజేజ్' నిష్క్రమించినపుడు 'శ్య' అని అఱచుచుండేది.

కోతులభాష నేర్చుకొనిన పిమ్మట గార్నరు వానితో బాగుగ మాట్లాడుచుండెడి వాడు. ఆయనదగ్గర ఒకఆడకోతి యుండెను.

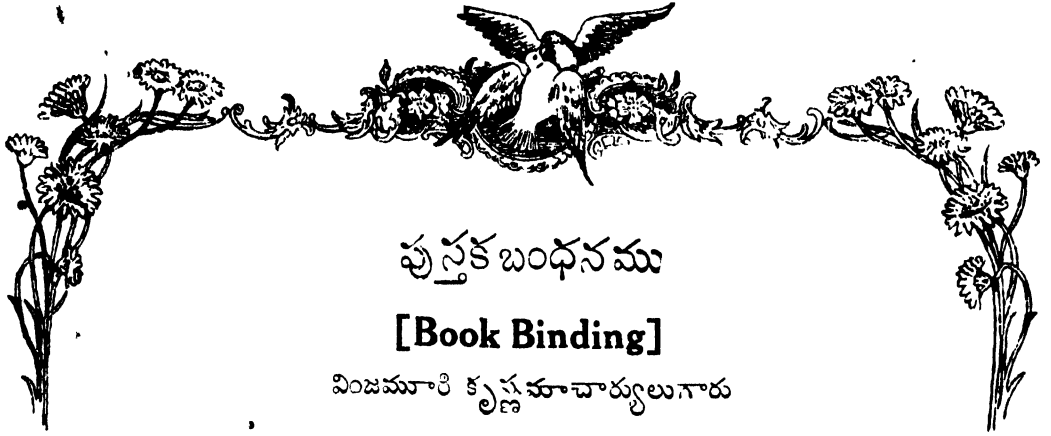
దానిపేరు. 'సూసీ' అది ఒకసారి ఫోటో తీయబడెను. రెండవసారి మగల ఫోటో తీయ వలసియుండ అందుకది సిద్ధము గాలేదు. తరువాత గార్నరు దానికి దానిభాషలో తెలియజేసెను. అప్పుడు అది చాలకష్టముతో ఒప్పుకొనెను. ఈ ప్రకారము ఒకసారి ఆయన జంతుశాలయందు 'చిమ్పాంజీ' అను పేరుగల కోతుల పంజరము దగ్గరకు వెళ్లెను. అన్ని కోతులును, నిద్రపోవుచుండెను. ఆయన వెళ్లి వానిభాషలో 'ఊః ఊః' అని శబ్దముచేసెను. అన్ని కోతులు ఒక్కమారుగ మేలుకొనెను. మరియు గార్నరుకు జవాబుఇయ్యసాగెను. ఇతరజాతుల వలన తమభాషను విని అవి చాల ఆశ్చర్యపడెను. ఇట్టివింతలు అనేకములు జరిగెను.

సంపూర్ణము

వేడికోలు

వెలగపూడి దానయ్యచౌదరి గారు

భవదీయమూర్తి నేనగిదిని గన్గొందు, నంచు మానసమందు నెంచుచుంటి
భవదీయపద్మములఁ బడి మ్రొక్కవలెయు న,న్వేడ్కతో నిరతంబు వేచియుంటి
భవదీయకరుణ కెట్లుగిఁ బాత్రుఁడనౌదు, నను చింతమార్గంబు నరయుచుంటి
భవదీయనామ సత్కృతనంబు ననిశంబు, మించినభక్తిఁ గావించుచుంటిఁ
గాన నీ దివ్యమూర్తిని గనఁగఁజేసి, పదములకు మ్రొక్కఁగా నిచ్చి భవ్యమైన
కరుణఁ దిలకించి సతతంబు గావుమయ్యా, పరమకరుణాలవాల, శ్రీ భక్తపాల!

పుస్తకబంధనము

[Book Binding]

వింజమూరి కృష్ణమాచార్యులుగారు

వ్రాతగ్రంథములుగాని, ముద్రింపబడినట్టి గ్రంథములుగాని చెదపట్టకుండుటకును, పురుగులచే నశింపజేయబడకుండుటకును, వాటి నుపయోగించునపుడు పుటలు చిరిగిపోకుండుటకును, పుటలన్నియు నెల్లప్పుడును క్రమము తప్పకుండ యుండుటకును చేయు సదుపాయమునకు పుస్తకబంధనము లేక బైండు చేయుట యనిపేరు. లోహపురేకులపైగాని రాతిపలకలపైగాని చెక్కబడినట్టి పురాతన శాసనములను గాపాడుటకు ప్రత్యేక రక్షణమేదియు అవసరము లేకుండినను, క్రమముగా తాటియాకులు భూర్జపత్రములు మొదలగు వాటిపై గ్రంథములను వ్రాయుట ఆచరణలోనికి వచ్చుటతోడనే వాటిని కాపాడు మార్గములుకూడ కనుగొనబడి యుండవలెను. వ్రాతగ్రంథములను కాపాడుటకు వివిధ దేశములందు వేరువేరు మార్గము లవలంబింపబడుచుండెడివి. దేశాచారములను బట్టియు, ప్రజల యభిరుచులను బట్టియు, నాగరికతనుబట్టియు దంతపుపని చేయబడినట్టియు, నగిషీ చెక్కబడినట్టియు, కర్రబల్లలు రేకులు మొదలగువాటిని పుస్తకరక్షణమునకు వాడుచుండెడివారు. చిత్రవిచిత్రములగు నగిషీపని చేయబడిన కర్రబల్లలతో బంధించి కాపాడబడినట్టి మనపూర్వుల తాటియాకు గ్రంథముల నిప్పటికిని మనము చూచుచునే యున్నాము. వారలీవ్రాతగ్రంథములను ప్రాణతుల్యముగా జూచుకొనెడివారు. ఇప్పటికిని పురాతనపు వ్రాతగ్రంథముల మూల్యముగా నెంచబడుచున్నవి. అచ్చుయంత్రములును, కాగితములును కనుగొనబడినపిమ్మట ప్రపంచమునందంతటను గ్రంథరూప మొక్కమారు మార్పుచెందినది. లిపిభేదము తప్ప యిపు డన్నిభాషలలోని గ్రంథములును ఒకేరూపమును దాల్చియున్నవి. ఈవ్యాసమునందు పుస్తకములను బైండుచేయు నవీనపద్ధతులుమాత్రము దెలుపబడును.

బైండుపని నభ్యసించువారు కాగితములయొక్కయు పుస్తకములయొక్కయు కొలతలను దెలిసికొనుట మంచిది. పుస్తకముల నచ్చువేయుకాగితము లీక్రింది కొలతలు గలిగియుండును.

ఫుల్‌స్కాపు 17″ × 13½″; మీడియం 24″ × 19″; క్రవున్ 20″ × 15″; డిమ్మి 22½″ × 17½″; రాయల్ 25″ × 20″; సూపర్ రాయల్ 27″ × 21″; ఇంపీరియల్ 30″ × 22″.

నిండుకాగితము నొకసారి మధ్యమునకు మడచినపుడు ఫోలియో అనియు, తిరిగి దానిని రెండవసారి మధ్యమునకు మడచినపుడు క్వార్టో అనియు, మూడు సార్లు మడచిన ఆక్టెవో అనియు, 4 సార్లు మడచిన 16 M. O. అనియు పుస్తకపు కొలతలకు పేర్లు గలవు. అచ్చువేయబడినపిమ్మట మడతపెట్టినట్టి నిండుకాగితములకు "సెక్షనులు" లేక విభాగము లనిపేరు. ఈవిభాగములు సామాన్యముగా 8,16,32 పుటలు గలిగి యుండును. అచ్చువేయబడిన కాగితములను విభాగములుగా మడచు పని సాధారణముగా ముద్రాలయములయందు జరుగుచుండునుగాన ఆవివరముల నీవ్యాసమునందు దెలుప బూనుకొనలేదు.

పరికరములు

బైండుపని నభ్యసించుట కీక్రింది సాధన సామగ్రినికలిగి యుండవలయును.

1. మడతపెట్టిన పుస్తకవిభాగములను దగ్గరగా నొక్కు ప్రెస్సు. (ఉత్తరములకు కాపీలుదీయు ప్రెస్సు వంటిది.) Hot Press.

2. విభాగముల నన్నిటినిజేర్చి పొత్తిగా కుట్టు ప్రెస్సు. (Sewing Press.)

3. చేతిరంపము. (Hand Saw.)

4. పుస్తకపుచివరలనుకోయు కోతయంత్రము. (Cutting Press.)

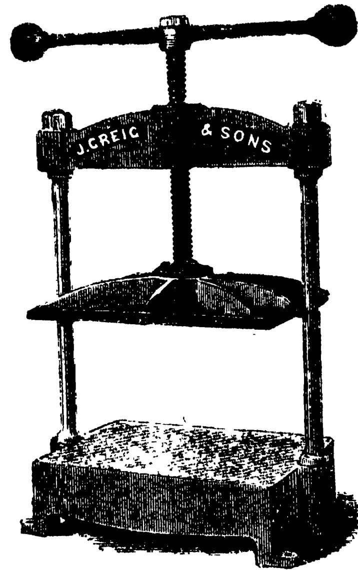
5. వీపులనేర్పరచుప్రెస్సు. (Backing Press.)

6. వీపులనేర్పరచుబల్లలు, (Backing Boards.)

7. కోతబల్లలు. (Cutting Boards.)

8. సుత్తి, కత్తెర, కత్తి, సూదులు, దారము, ట్వాయిన్, జిగురు, అట్టలు, క్యాలికో, తోలు మొదలగు చిల్లరసామానులు.

చిత్రము ౧

మడతపెట్టబడిన పుస్తక విభాగములను నొక్కు ప్రెస్సు
హాట్ ప్రెస్సు.

బైండుచేయు మార్గములు

బైండుపనిని, కుట్టుట, చివరలుకోయుట, వీపులు గుండ్రనచేయుట, అట్టలుకట్టుట, అట్టలను, పుస్తకపువీపు, లను వేర్వేరు లతలు మొదలగువాటితో నలంకరించుట యను 5 శాఖలుగా విభజింపనగును. పెద్ద బైండుషాపులందును ముద్రాలయములందును ఈశాఖలకు జెందిన పనులనుజేయుటకు ప్రత్యేకపు పనివాండ్రను నియమించెదరు.

1. పుస్తక విభాగములు కుట్టుట

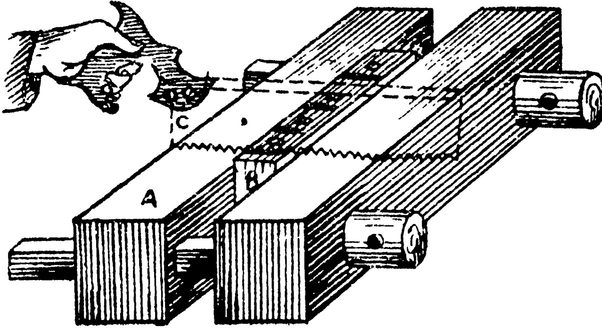
ప్రథమమున పుస్తకముయొక్క మడత బెట్టబడినట్టి విభాగములన్నిటిని (Sections) పేజీనంబరు తప్పకుండులాగున పొత్తిపెట్టి ప్రెస్సులోనుంచి గట్టిగా మరను బిగించవలయును. ఇట్లు ప్రెస్సులో నొత్తుటవలన విభాగములన్నియు గల్లగాను రెత్తుగాను ఉండక దగ్గరగా నణగియుండగలవు. (చిత్రము ౧.)

పిమ్మట ఆవిభాగముల పొత్తినంతను ప్రెస్సునుంచి వెలుపలకుతీసి మడతలుగల వెనుక భాగమును హెచ్చుతగ్గులు లేకుండులాగున నొక్కబల్లపైబెట్టి, సుమా రొక ⅛" మాత్రము పైకి మించుగా నుండునటుల వీపుల నేర్పరుచు ప్రెస్సునందు బిగించవలయును. తరువాత పైనుండి 1½ అంగుళమును క్రిందినుండి 1½ అంగుళమును ఖాళీవిడిచి మిగిలియున్న ప్రదేశమును పుస్తకము పెద్దదైనచో 5 సమానభాగములుగను, చిన్నదైనచో 4 భాగములుగను విభజించి, పెన్సలుతో ఆనవాలుకొరకు గీతలు గీసుకొనవలెను. అనగా 4 భాగములు చేసినపుడు 5 గీతలును, 5 భాగములు చేసినపుడు 6 గీతలును ఉండవలయును. పిమ్మట యాగీతులపై చేతిరంపముతో సుమారొక నూలులోతుగాడి మట్టముగా కోయవలయును. ఇట్లు కోయబడినట్టి విభాగములలో దేనిని పరీక్షించినను దానిమడతమయము గాకుట్టుటకు వీలగునటుల రంధ్రము లేర్పడియుండును. (చిత్రము ౨, 3)

పుస్తకములయొక్క విభాగములనన్నిటని పైవిధముగాతయారు చేసినపిమ్మట వాటిని కుట్టుటకు ప్రారంభింపవలెను. ఈపనికై ప్రత్యేకపు కుట్టుప్రెస్సు ఒకటియుండవలయును. దానిరూప మిక్రింద జూపబడియున్నది. ఈప్రెస్సుయొక్క మరస్తంభములపై నుండు అడ్డుకమ్మికిని; పీటలోనిగాడికి క్రిందనుండు యినుపచకును 20 లేక 25 నూలుపోగుల నొకదారముగా మెలిపెట్టి పుస్తక విభాగములయొక్క వెనుకభాగమునందలి రంపపుకోత

లకు సరిగా నుండునటుల కట్టవలయును. అడ్డు కమ్మి క్రిందనుండు స్తంభములయొక్క మరదిమ్మలను పైకి

చిత్రము ౨

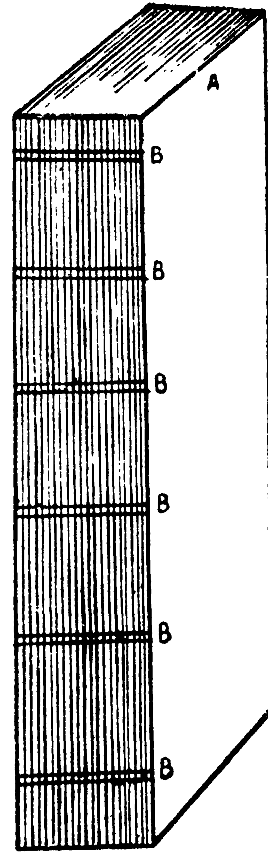

పుస్తకవిభాగములకు రంపపుగాళ్లు కోయుట

A. వీపులనేర్పరుపు ప్రెస్సు; B. పుస్తక విభాగముల పొత్తి; C. రంపము D. రంపపుగాళ్లు.

త్రిప్పుటవలన యీ దారములు గట్టిగా బిగియును. విభాగములందరి పైగాడి క్రిందిగాడి విడిచి, మాయముగా 3 గాడులున్నచో మూడు దారములును, 4 గాడులున్నచో నాలుగు దారములును కట్టవలయును. పిమ్మట విభాగముల పొత్తిలోని కడపటి విభాగముతో కుట్టు మొదలిడవలయును. విభాగముయొక్క మడతను మాయముగా విడదీసి దాని వెనుకభాగమునందు రంపపుకోత రంధ్రములు ప్రెస్సునకు కట్టినదారముల నంటియుండునటుల ప్రెస్సు యొక్క పీటపైనుంచి, సూదిలో దారముగుచ్చి తలవైపు మొదటి రంధ్రముగుండా లోపలకు పోనిచ్చి, రెండవ రంధ్రముగుండా వెలుపలకులాగి ప్రెస్సునకు కట్టిన మొదటి దారముచుట్టి, తిరిగి ఆరంధ్రముగుండానే లోపలకు గుచ్చవలయును. ఇదేవిధముగా మిగిలియున్న దారములనుచుట్టి ఆఖరు రంధ్రమునుండి వెలుపలకు దారమును రానిచ్చి, కుట్టు ప్రారంభించిన మొదటి రంధ్రమువద్ద 2,3 అంగుళములదారము మాత్రము మిగులునటులు దారమునంతను వెలుపలకు లాగివేయవలయును. ఇట్లు

చిత్రము 3

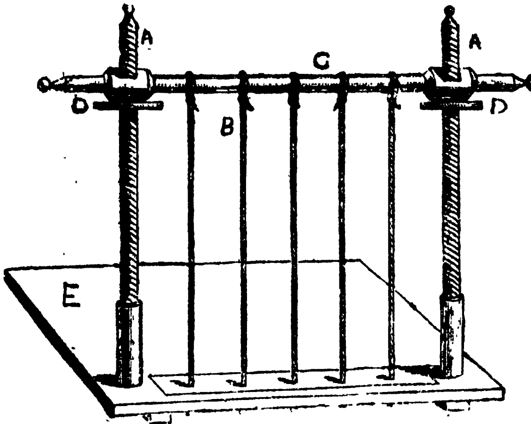

రంపపుకోతలు కోయబడిన విభాగముల పొత్తి; A. విభాగములు; B. రంపపుకోతగాళ్లు.

చేయుటవలన ప్రెస్సునకు కట్టబడినదారములు కుట్టు దారముచే చుట్టబడి విభాగముయొక్క రంపపుగాళ్లలో సరిగా నిమిడియుండగలవు. పిమ్మట మరియొక విభాగమును తీసికొని మొదటిదానివలెనే కుట్టి, దారపుకొస గట్టిగా వెలుపలకు లాగి బిగించవలయును, కాని యీ రెండుభాగములకును చివరరంధ్రమువద్ద మాత్రమే సంబంధముండనేరదు. గాన ప్రథమమున విడిచిపెట్టి యుంచిన దారపుకొసను కుట్టు దారముతో కలిపి ముడివేయవలయును. ఇదేవిధముగా మిగిలియున్న విభాగముల నన్నిటిని కుట్టవలయును. మూడవవిభాగమునుండి ప్రతిదానిని, కుట్టు చివరకు వచ్చినపిమ్మట దారమును బిగలాగి దాని క్రింది విభాగముతో సంబంధమేర్పడునటుల దారమును మెలికవైచి బిగించుచుండవలయును. ఈవిభాగములను

కుట్టుపని, కుట్టుమండగా చూచుటవలన గ్రంథములను చదువుటకంటె సులభముగా బోధపడగలదు. ౪, ౫, ౬ చిత్రములం దీకుట్టువిధము స్పష్టముగా జూపబడియున్నది.

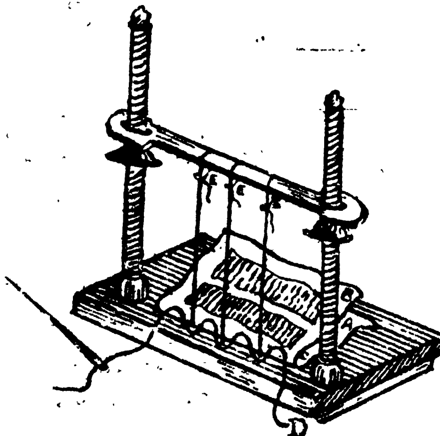
చిత్రము ౪

కుట్టుప్రెస్సు.

A. A. మరస్తంభములు; B. అడ్డుకమ్మికి కట్టినట్టి నూలుదారములు; C. అడ్డుకమ్మి; D. D. మరదిమ్మలు E. పీట.

చిత్రము ౫

విభాగములను కుట్టువిధము (a)

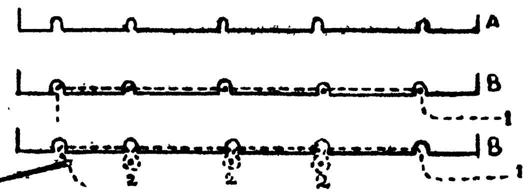
A. విభాగము; B. విభాగముయొక్క పైభాగము; C. విభాగపుమడత లోపలిభాగము; D. కుట్టుదారము; E.E. E. ప్రెస్సుయొక్క అడ్డుకమ్మికిని పీటక్రిందనుండు యూచకునుకట్టి బిగించిన నూలుదారములు.

కుట్టు పూర్తిగా ముగిసినపిమ్మట విభాగములన్నియు దగ్గరగానుండుటకు వ్రేళ్లతో బాగుగాఅదిమి, వెనుకవైపు అంతట బాగుగాపట్టునటుల జిగురు (Glue) పూసి ఆరినపిమ్మట ప్రెస్సునకు కట్టబడిన దారములను యిరువైపుల 1 అంగుళము కొనలు మిగులునటుగ కత్తిరించి పైటికి తీసివేయవలయును. కుట్టుప్రెస్సు లేకుండగనే కుట్టుమార్గములు కూడ కలవుగాని, వాటినన్నిటిని యీచిన్న వ్యాసమునందు దెలుపుట యసంభవము.

చివరలుకోయుట

విభాగములన్నియు కలిపి కుట్టినపిమ్మట కొంతవరకు పుస్తకరూప మేర్పడును. పిమ్మట చేయవలసిన పని చివరలుకోయుట. చివరలుకోయుటకు పూర్వము, పుస్తకారంభమునందు ముఖపత్రము (title page) నతికించి పటములేవైనయున్నచో వాటిని అవియుండవలసిన స్థలములం దంటించుకొని యిరుప్రక్కల రెక్కకాగితముల (end papers) నతికించవలయును. ఈరెక్కకాగితములు సాధారణముగలలోను, పలువిధముల చిత్రములను లతలతోను యిందు నిమిత్తమై ప్రత్యేకముగా తయారుచేయబడును. వాటికి మారుగా దృఢమగు తెల్లకాగితమునైనను వాడవచ్చును.

చిత్రము ౬

విభాగములను కుట్టువిధము (b)

A. రంపపుగాడులను కనపర్చువిభాగము. B. ప్రెస్సుతాడులనుచుట్టి విభాగములను కుట్టుదారముతో కుట్టువిధము. 1. కుట్టు దారము; 2.2.2. ప్రెస్సుదారములు.

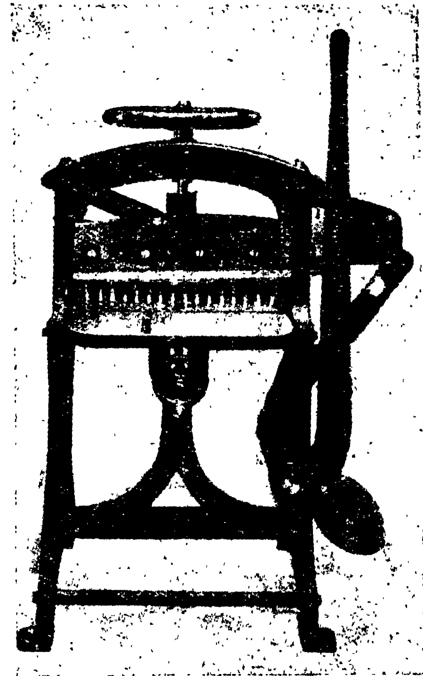
పిమ్మట పుస్తకముయొక్క వెనుకభాగముతప్ప మిగిలిన మూడువైపుల చివరలు తగుమాత్రము హెచ్చు తగ్గులు లేక చట్టముగా నుండునటుల చేతికోత ప్రెస్సులోగాని కోతయంత్రమునందుగాని కోసివేయవలయును. అచ్చువేయునపుడు పుస్తకవిభాగముల కన్నిటికిని, ముద్రిత

భాగమునకు నలువైపుల కొంత అంచు ఖాళీగా వదలి వేయబడును. ఈ ఖాళీభాగమే పుస్తకపు చివరలుగా నేర్పడును. కోతయందు వంకరగాని కైడాగాని వచ్చినచో, ముద్రితభాగమునకు చుట్టునుండు ఖాళీసమముగా నుండక చూచుట కసహ్యముగ నుండును

ముద్రాక్షరశాలలయందును, పెద్దబైండుషాపులందును, పుస్తకపు చివరలను కోయుటకు కోతయంత్రములుండును. వాటియందు గంటకు వందలకొలది పుస్తకములు చెప్పిన కోయవచ్చును. కొద్దిపాటి బైండుపని చేయువారును, యీపనిని వృత్తిగా పెట్టుకొనక విలాసార్థముగ తమ స్వంతపుస్తకములను మాత్రము బైండు చేసుకొనువారును, కోతయంత్రములు హెచ్చువెల గలిగియుండుటచే కత్తిరకోతప్రెస్సును వాడుక చేయుచుందురు. కోతయంత్రముయొక్కయు యీకత్తిరకోతప్రెస్సుయొక్కయు రూపము లీక్రిందిచిత్రములందు జూపబడియున్నవి.

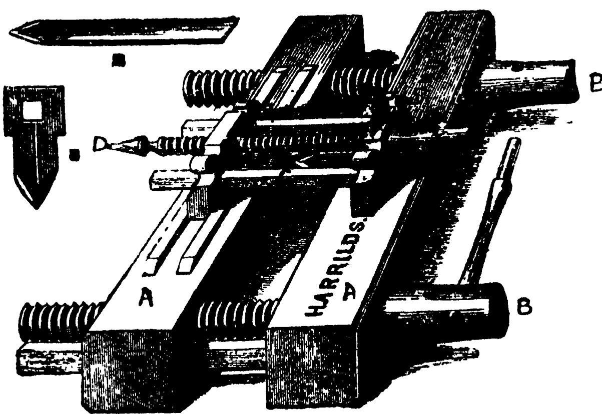
కత్తరకోతప్రెస్సునందు పుస్తకపు చివరల నీక్రిందివిధముగా కోయవలయును. పుస్తకముయొక్క వెనుకభాగముతప్ప మిగిలిన మూడువైపుల ఖాళీప్రదేశము (margin)నందెంతవరకు కోతవేయుట అవసరమో నిర్ణయించుకొని, అచ్చట పెన్సిలుతో ఆనవాలుకొరకు వట్టముగా గీతలు గీయవలయును. పిమ్మట పుస్తకములయొక్క ముందుదిక్కునుండి ఎంతవరకు కోతవేయవలయునో సూచించు గీతకు సమముగా నొక కోతబల్లను (Cutting Board) పుస్తకముతో సమముగా వెనుకభాగమున మరియొక్క బల్లను పెట్టి కోతప్రెస్సు దిమ్మలను విడదీసి వాటి మధ్యముగా కదిలిపోకుండ పెట్టి, గట్టిగా మరలను త్రిప్పి బిగించవలయును. చివరనుండి కోతవేయు భాగమును సూచించు గీతయు దానితో సరిగా పెట్టినట్టి కోతబల్లయొక్క పైభాగమును, ప్రెస్సుదిమ్మలయొక్క పైభాగములతో సరిపోవలయును.

చిత్రము ౧

కోతయంత్రము.

చిత్రము ౨

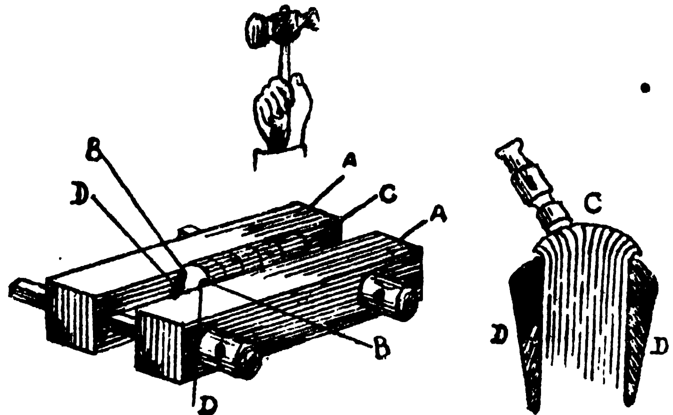

కత్తరకోతప్రెస్సు.

A. A. ప్రెస్సుదిమ్మలు; B. B. దిమ్మలను బిగించు మరలు; C. కోతకోయుచిత్రిక. D. చిత్రికనుముందువెనుకలకు నడుపుమర.

పిమ్మట వెనుక నిమ్మయంచవలిగాడిలో త్రాసుచిత్రికోనంటి కోత సాధనమునకు మాయముగానుండు మరను రెండుచేతులతో పట్టుకొని కొంచెము కొంచెముగా దగ్గరకు త్రిప్పుము, ముందునకును వెనుకకును చిత్రిక తోము నటుల తోయుచు వచ్చుటవలన, పుస్తకపుచివర సరిగా గీతవద్దకు తెగగలదు. ఇదే విధముగా మిగిలిన రెండుచివరలనుకూడ కోసవేయవలయును. కుట్టుటవలెనే యీ కోతయు, పనిచేయునపుడు చూచుట వలన సులభముగా బోధపడగలదు.

చిత్రము ౯

వీపుల నేర్పరచుట.

A. A. ప్రెస్సుదిమ్మలు. B. B. వీపు నేర్పరచుటవలన వంగినట్టి పుస్తకపు కొనములు. C. అర్ధవలయాకారముగ చేయబడిన పుస్తకపువీపు. D. D. బ్యాకింగ్ బల్లలు.

వీపులనేర్పరచుట [Backing]

పుస్తకములకు చివరలు కోసివేయబడినపిమ్మట వాటివీపులను అర్ధవలయాకారముగా నుండునటుల చేయవలసియుండును. ఈపనికి వీపుల నేర్పరచుటలే క బ్యాకింగు[Backing]అనిపేరు. వీపుల నేర్పరచనిచో, పుస్తకములు చూచుట కందముగా నుండకపోవుట మాత్రమేకాక చదువుట కంత వీలుగాగూడ నుండనేరవు. వీపుల నేర్పరచువిధ మీక్రింద దెలుపబడి యున్నది.

పుస్తకమునకు వీపు నేర్పరచుటకు ముందుగా దాని వెనుకభాగమును అర్ధవలయాకారముగను ముందు భాగమున నదేవిధమైన పల్లముగను, వచ్చులాగున చేతి వ్రేళ్లతో నదిమిపట్టుకొని, Backing Boards అన బడు కొయ్యపలకలను వీపునకు $\frac{1}{8}$ అం. క్రిందుగా నిరువైపులను యీక్రిందిపటమందు జూపబడినటులుచేర్చి ప్రెస్సులో బిగించవలయును. పుస్తకవిభాగములకు రంపపుగాట్లు కోయునపు డుపయోగించిన ప్రెస్సు యీవీపుల నేర్పరచుటకుకూడ పనికి వచ్చును.

పిమ్మట సుత్తితో వీపుభాగమునంతను పటమునందు జూపబడినటుల నున్నగను అర్ధవలయాకారముగను వచ్చునటుల బాగుగాకొట్టిజిగురుపూసి, తలవైపున క్రింది భాగమున $\frac{1}{8}$ అంగుళము తక్కువగాను యిరుప్రక్కల అంగుళము హెచ్చుగాను నుండునట్టి పలుచనిగుడ్డ నొకదాని నతికించవలయును.

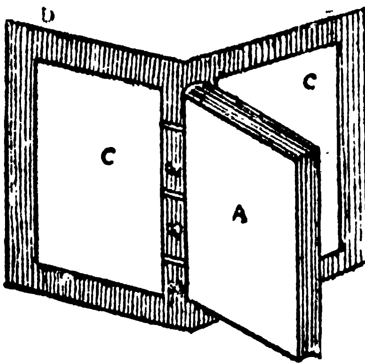
అట్టలు కట్టుట

పుస్తకములకు వీపుల నేర్పరచినపిమ్మట మిగిలిన పని వాటికి అట్టలను కట్టుట. తోలుతో బైండుచేయునపుడును హెచ్చువెలగల పుస్తకములకును మిల్ బోర్డులనబడు అట్టలను (Mill Boards)సాధారణపు పనికంతకును గడ్డిఅట్టలును (Straw Boards) వాడుకచేయబడుచున్నవి. గడ్డిఅట్టలు 25 × 30 అం. కొలతగలిగి యొక్కొకఅట్ట $\frac{1}{8}$ పౌనుమొదలు 3 పౌనులవరకు బరువు గలిగియుండును. వీటిబరువు హెచ్చుచుండిన కొలది దళసరికూడ హెచ్చుచుండును. పుస్తకముయొక్క లావునుబట్టి అట్టలయొక్క మందమును నిర్ణయించుకొనవలయును. సాధారణముగా 1 అంగుళముకంటె తక్కువలావుగల పుస్తకములకు 1 పౌను అట్టలును అంతకుమించిన లావుగలవాటికి 2 పౌనుల అట్టలును వాడబడుచున్నవి.

పుస్తకపు లావునకుతగినట్టి అట్టనొకదానిని తీసుకొని, దానినుండి పుస్తకపు కొలతకంటె వీపుతప్ప మిగిలిన మూడువైపుల 3/16 అంగుళము (మూడునూళ్లు) మించియుండులాగున రెండుముక్కలు తెగగొట్టవల

యును. పిమ్మట వీపుల నేర్పరచుటవలన పైకి పెరిగిన కోణములకంటునటుల పుస్తకమున కిరువైపుల యీఅట్ట ముక్కలను అన్నివైపుల సమానమగు మించుఉండు లాగున జేర్చి తాడుతో కదలకుండ కట్టవలయును. పిమ్మట పుస్తకపు వీపునందలిరంపపుగాళ్లనుండి పైకిమిగిలినట్టినూలుదారపు కొసలకుసరిగా అట్టలచివర పైనుంచి యేటవాలుగా బెజ్జములుచేసి, ఆబెజ్జములగుండా నూలుదారముల కొసలనుదోపి, పైకిలాగి అట్టల కతికించవలయును. ఈ క్రిందిచిత్రమును చూడుడు. ,

చిత్రము ౧౦

పుస్తకమున కట్టల నతికించుట.

A. పుస్తకము;B. B. B. పుస్తకపువీపునందలి రంపపుగాళ్లలోని అట్టల కతికింపబడిన నూలుదారములు. C. C. అట్టలు. D. అట్టలపైన కప్పుతోలు.

తోలుతో బైండుచేయునపుడును, పుస్తకము మిగుల భారముగా నున్నప్పుడును మాత్రమే పైవిధముగా అట్టలను ముందుగా పుస్తకమున కతికింతురు. క్యాలికో గుడ్డతో బైండుచేయునపుడును చిన్న పుస్తకములకును యిట్లు గావింప నవసరముండదు.

తోలుతో బైండుచేయుట

పుస్తకములను బైండుచేయుటకు పనికివచ్చు తోలునం దనేకరకములు గలవు. సాధారణముగా బాగుచేయబడినట్టి మేకచర్మములును గొర్రెచర్మములును తరుచు వాడుకచేయబడును. పెక్కురంగులలో లభ్యమగు మొరాకోయనబడు తోలును హెచ్చువెలగల పుస్తకములకుమాత్రము వాడుదురు. పైన తెలిపినటుల పుస్తకమునకు అట్టల నతికించినపిమ్మట పుస్తకమునంతను కప్పి అన్నివైపుల అట్టలకంటె 1 అంగుళము మించియుండునంత తోలుముక్కను కత్తిరించి దానికంతకు మంచిజిగురుగల పిండి రాసి, ముందుగా నొకయట్టపై నంటించి, వీపునకు సరిపడునంత సన్నని అట్టకాగితపుముక్క నొకదానిని కత్తిరించి వీపుభాగమును కప్పుతోలుపై నంటించి, మిగిలియున్నతోలును రెండవఅట్టపై గట్టిగాలాగి అంటించవలయును. పిమ్మట అట్టలకంటె మించుగానుండు తోలుయొక్క మూలలు కత్తిరించి లోపలకు మడిచి, పుస్తకమునకు లోగడ అంటించియుంచిన రెక్కకాగితపుపైపొరలను, వీపునకు అంటించిన గుడ్డయొక్క మించులను అట్టలకు అంటించవలయును. ఇంతటితో అట్టలకట్టు పని కొంచెమెచ్చుతగ్గుగా ముగిసినదని చెప్పవచ్చును. ఇక చివరకు మిగిలియున్నపని అట్టలపైనను వీపులపైనను చిత్రములు పుస్తకపుపేర్లు మొదలగునవి చిత్రించుట. పుస్తకములను నిండుతోలుతో బైండుచేయుటకుమారుగా వీపులకును అట్టల చివరలకును తోలును మిగిలినభాగములకు క్యాలికోగుడ్డయును కూడ నుపయోగింప వచ్చును. ఈవిధముగాచేయుపనికిసగము తోలుబైండుఅని పేరు.

క్యాలికోగుడ్డతో బైండుచేయుట

హెచ్చువెలలేనట్టియు అంత భారముగా నుండనట్టియు పుస్తకములను బైండుచేయుటకు తోలునకు మారుగా పెక్కురంగులలోలభ్యమగు క్యాలికోయనబడు గుడ్డ వాడుదురు. క్యాలికో నంటించుటకు తోలునకువలె పిండిగాక సరేసులేక వజ్రముఅనిపిలువబడు జిగురు (Glue) మాత్ర ముపయోగింపవలయును. తోలు బైండునకువలె అట్టలను ముందుగా పుస్తకమునకు తగిలించుట కూడ యనవసరము. పుస్తకమునకు సరిపడు క్యాలికో గుడ్డ ముక్కపై జిగురుపూసి, దానిమధ్యముగా వీపంత కొలతగల సన్నని అట్టముక్క నొకదాని నతికించి, దాని కిరువైపుల 3/16 అం. ఖాళీవదలి అట్టల నతికించి మించుగానుండు చివరలను లోనికి మడిచివేయవలయును. పిమ్మట యీ అట్టలలో పుస్తకమును సమముగానుంచి రెక్కకాగితపు పొరలను వీటి కతికించవలయును.

అట్టలపై లతలు, పేరులు, మొదలగునవి వేయుట

పుస్తకములను తోలుతోగాని క్యాలికోతోగాని బైండుచేసినపిమ్మట చేయవలసినపని వాటిపై లతలు, గ్రంథనామములు, మొదలగునవి చిత్రించుట. ఈపనిని సామాన్యముగా ముద్రాక్షరశాలలందు యంత్రసహాయమున చేయుచుందురు. అట్టలపైనను, వీపు భాగములందును, ఏవిధముగ చిత్రింపవలయు ననుకొందుమో అదే విధముగ లతలు, రూళ్లు, అక్షరములు మొదలగు సీసపు దిమ్మలను ముద్రాయంత్రముయొక్క చట్టమునందు బిగించి, కాగితములపై ముద్రించునటులే పుస్తకపు అట్టలపై ముద్రించెదరు. పిమ్మట వీటిపై సిరా ఆరుటతోడనే వాటిని పుస్తకపు రెక్కకాగితముల కతికించెదరు. అట్టలపైనను, వీపులకును, బంగారురేకులతో పేర్లు లతలు మొదలగునవి వేయవలయుననిన, ప్రత్యేకపుపనిని ట్లుండవలయును. అట్టల నతికించిన పుస్తకమును ప్రెస్సులో బిగించి బంగారురేకులను (Gold leaf)' సన్నని పేలికలుగా కత్తిరించి పేర్లు, లతలు మొదలగునవి వలయుచోట్ల కోడిగ్రుడ్డుసొన తగుమాత్రము రాచి, దానిపై జాగ్రత్తగా నుంచవలయును. పిమ్మట ఇత్తడియక్షరములతో కూర్చిన పేర్లు, లతలు మొదలగు దిమ్మలుగల పనిముట్లను నిప్పులలో కాచి, బంగారురేకుముక్కలు గలచోట్ల గట్టిగా నొక్కవలెను, దిమ్మలయొక్క వేడికి బంగారురేకు కరగి నొక్కబడిన భాగములందు చక్కగా నంటుకొనును. నొక్కబడనిభాగములందు కరగక మిగిలియుండు రేకును మెత్తని గుడ్డతో తుడిచిన రాలిపోవును. ఈపనిని చేయుటకు అభ్యాసము నేర్పును ఉండవలయును. బైండుచేయుటకు వలయు పరికరములన్నియు కలకత్తాయందలి Calcutta Book Binding Materials Trading Co., 68 Baitkhana Road వద్దను ముద్రాయంత్రములు, టైపులు మొదలగు సామానుల నమ్ము యితర కంపెనీలవద్దను లభ్యముకాగలవు.

బుద్ధదేవుని యుపదేశ రత్నములు

రాజావాసిరెడ్డి శ్రీ దుర్గా సదాశివేశ్వర ప్రసాదుగారు

తలఁపు కెక్కినదానినే పలుకుచుండు
పలికినంతయు నేఁబూని సలుపుచుండు
నామనోవృత్తమే యిట్లు నాకుఁ గూర్చె
నన్నసువిచార సంపదల్ చెన్నుమీఱ.

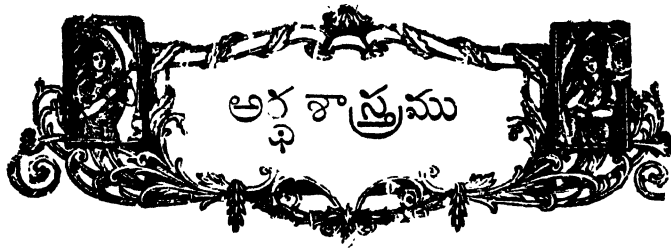
వీఁడు తిట్టెను కొట్టెను వీఁడు గెలిచె
దోఁచుకొనెవీఁడు నన్నని దుఃఖపడెడు
వారి కడఁగదు క్రోధ మీ వ్యసనములను
జిక్కుకొనదేని వైరముఁ జేరదతఁడు.

ద్వేషము శమింప దెన్నఁడు ద్వేషమునను
సంతతప్రేమచే నది శాంతినొందు
నాదికాలమునుండియు నలరుచున్న
సత్యసిద్ధాంత మిదె సుఁడీ శ్రమణులార!

జనుఁడు విషయేచ్ఛ విడిచి సంసారమందుఁ
దిరుగుచో నింద్రియములు స్వాధీనములగు
నిట్టి శ్రద్ధాళులను నిర్జితేంద్రియులను
భూరిసత్త్వుల మారుఁడు చేరరాఁడు.

సంయమిజితేంద్రియుఁడు గుణి సత్యవాది
యగునరుఁడె కావిఁగట్టగా నర్హుఁడవని
నన్యుఁడు పవిత్రమగుకావి నంటినేని
సత్యనియమముహాసియించు జడుఁడెవాఁడు.

తల్లక్రిందుగ ధర్మపదంబునెల్లఁ
జదువుగాక జనుండట్లు సల్పఁడేని
యతఁడు భిక్షువుగాఁగూడ నట్టివాఁడు
పరులయావుల లెక్కించు ప్రజుఁడువాఁడు.

గండికోట సత్యనారాయణమూర్తి గారు, యమ్. ఏ.

[వెనుకటి సంచిక తరువాయి]

౬. యంత్రకళలు.

ఈపనిము మన మెన్నియోమార్లు ఉపయోగించినదైనను యంత్రకళలగూర్చి ప్రత్యేకముగా కొంచెము విచారింపవలసియున్నది. యంత్రకళ లనగా యంత్రముల సహాయమున నూలువడకుట, బట్టలు నేయుట, లోహములను కరగించుట మొదలగుక్రియలు, యంత్రసహాయమున్నచో వస్తురచన అతిత్వరితముగను సులభముగను అధికముగ అగుననుసంగతి అందరకు తెలిసినదే. కాళ్ళతో నడిచి ప్రయాణము చేయుటకంటె ఎద్లబండ్లు జట్కాలు, గుర్రపుబగ్గీలు, వీటి నెక్కిపోవుట త్వరితగమనముగద; ఇంతకన్నను ఆవిరి విద్యుచ్ఛక్తులచే బోవు బండ్లు ఎన్నియో మడుంగులు మేలు. చేతిమగ్గములతో దినమున కొకబట్టను నేయుటకూడ కష్టసాధ్యము. యంత్రములతో గంటకు వందలకొలది బట్టలు నేయవచ్చును. అమానుషములగు పనులెన్నియో యంత్రసహాయమున చక్కబడుచున్నవి. దేశపుటార్థికాభ్యుదయమునకు యంత్రకళాప్రాబల్యమే మూలకారణమని ఈకాలపు దేశచరిత్రలు ఘోషించుచున్నవి. కావుననే యంత్రోపకరణరూపకంబైన మూలధనమే అర్థోత్పత్తికి ముఖ్యాధారమని వెనుకటిప్రకరణములో నొక్కి చెప్పితిమి. స్టీమింజన్, స్టీంబోట్, ట్రాంకార్, రైల్వే, టెలిగ్రాఫ్, టెలిఫోన్, ఎయిరోప్లేన్ మొదలుగాగల యానసౌకర్యములన్నియు యంత్ర సహాయమునగదా నడచుచున్నవి. ప్రజలకు వీటివలన కలుగులాభములు, సదుపాయములు గణనాతీతములు. బహుత్వరితముగ రాకపోకలొనర్చుటకు ఒకస్థలమునుండి ఇంకొక ఎట్టిదూరస్థలమునకైన వార్తల నంపుటకు, వాణిజ్యవ్యాప్తికి, సరకుల నొకస్థలమునుండి ఇంకొకస్థలమునకు ఎగుమతిచేసి క్షామబాధల నివారించుటకు, అపక్వపదార్థముల నుత్పత్తిస్థానముల నుండి కర్మాగారములకు తీసుకవెళ్లి అచ్చటనవి పరివర్తనముబొంది వస్తువులుగ తయారుకాగానే వాటిని నానాప్రదేశములందుండు వినియోజకులకడకు తీసుకవెళ్లి వారి వాంఛలను తీర్చుటకును యంత్రసహాయమున నడుచు యానసౌకర్యములుగదా కారణభూతము లగుచున్నవి. విజ్ఞానరసాయనశాస్త్రాభివృద్ధియు, నాగరికతాభివృద్ధియు అగుచున్నకొలది యంత్రప్రాబల్యమతిశయించుచుండును. వ్యవసాయాదికృషులు, వస్తురచనక్రియలు, వాణిజ్యవ్యాప్తి ఇవిఅన్నియును కొద్దిగనో గొప్పగనో యంత్రసహాయమునే అపేక్షించుచున్నవి. ఈయంత్రముల నన్నిటిని క్లుప్తముగా వర్ణింపబూనినను ఒకగ్రంథమగునుగాన అట్టిసాహసమునకు దొడంగుట కిది స్థలముగాదు. వీటిప్రాబల్యముననే అర్థోత్పత్తి అనేకవిధముల నతిశయించి పాశ్చాత్యులు జపాన్‌వారున్ను మిగుల భాగ్యవంతులైరి. యంత్రకళాప్రాబల్యము ఆదేశములందువలె మనహిందూదేశమం దంతగా లేకున్నను మనవారుకూడా ఆవిషయమున పూర్తిగా ఏమరియుండలేదని చెప్పవచ్చును. మనదేశములోకూడ యంత్రశాలలు, మిల్లులు, కార్ఖానాలు, ఫ్యాక్టరీలు కొన్ని గలవు. ఈసందర్భమున మనదేశముయొక్క యంత్రరూప మూలధన ప్రవృద్ధిని దెలుపుసంగతుల వివరములను కొన్నిట నిచ్చట పొందుపరచెదము. మనదేశమందలి పెద్దమిల్లులు కార్ఖానాలు ఫ్యాక్టరీలుకలసిమొత్తము5,312. ఇందుగవర్నమెంటువారి యాజమాన్యమున పనిచేయుజనులసంఖ్య 123695. ప్రతిదినము మొత్తమువీద 13,69,136 మంది మిల్లులలో పనిచేయుచున్నారట. బంగాళదేశములో పెద్దమిల్లులు కార్ఖానాల సంఖ్య మొత్తము 1,000; వీటిలో 8,82,515 మంది పని

చేయుచున్నారు. బొంబాయిరాజధానిలో 950 ఉన్నవి; ఇందుపనిచేయువారు 8,12,741. బొంబాయి కలకత్తా నగరములలోనే మిల్లులు కార్ఖానాలు విశేషముగానున్నటులు కానవచ్చుచున్నది. ఇండియాలోనుండు మిల్లులు కార్ఖానాలలో దూదివస్త్రములసంబంధమగు మిల్లులు నూటికి 39 చొప్పున ఉన్నవి. ఈ దిగువపట్టీలు గమనించతగినవి:

ఇండియా బట్టల మిల్లులు

రాష్ట్రము	మిల్లుల సంఖ్య	పనిచేయు జనులసంఖ్య
బొంబాయి రాజధాని	182	2,09,830
చెన్నపురి	21	25,297
సంయుక్త రాష్ట్రములు	17	15,998
బేరారు	13	14,621
బెంగాలు	12	12,093

మొత్తముమీద నూటికి 68 చొప్పున బట్టల మిల్లులు బొంబాయి నగరమందున్నవి.

రాష్ట్రము	ప్రత్తినుండి విత్తులుదీయుమిల్లులు	దూదిబస్తాలు కట్టు మిల్లులు
బొంబాయి	559	36,500
బేరారు	415	29,335
సంయుక్తరాష్ట్రములు	132	12,078
చెన్నపురి	149	13,663
పంజాబు	189	12,961
మధ్యపరగణాలు	194	106,93

ఇటుక పెంకు మొదలగునవితయారగుమిల్లులు

రాష్ట్రము	మిల్లుల సంఖ్య	పనిచేయు వారి సంఖ్య
బంగాళము	91	2,92,313
చెన్నపురి	3	2,833
సంయుక్తరాష్ట్రములు	1	890

జూటు (జనుపనార) ప్రెస్సులు

రాష్ట్రము	ప్రెస్సులసంఖ్య	పనిచేయు జనుల సంఖ్య
బెంగాల్	179	3,983
బీహారు ఒరిస్సాలు	26	1,470
చెన్నపురి	4	285

ఇంజనీరింగు ఇత్తడి రాగి కార్ఖానాలు ఇనుము కార్ఖానాలు నౌకా నిర్మాణాలయములు

రాష్ట్రము	కార్ఖానాల సంఖ్య	పనిచేయువారి సంఖ్య
బంగాళము	105	32,008
బొంబాయి	24	6,291
బీహారు ఒరిస్సాలు	16	5,989
బర్మా	21	2,465
చెన్నపురి	9	1,407
సంయుక్తరాష్ట్రములు	7	1,175

ఇవిగాక రైలు ట్రాము కార్ఖానాలు 7ఉన్నవి; అందులో 89,389 మంది పనిచేయుచుందురు.

పెద్ద ధాన్యము మరలు (రైస్మిల్లులు)

రాష్ట్రము	రైస్మిల్లులసంఖ్య	పనిచేయువారి సంఖ్య
బర్మా	336	35,388
చెన్నపురి	133	7,694
బెంగాలు	108	4,503

గొప్ప ముద్రాక్షరశాలలు

రాష్ట్రము	ముద్రాక్షర శాలల సంఖ్య	పనిచేయువారి సంఖ్య
బెంగాలు	21	4,776
బొంబాయి	20	4,988
చెన్నపురి	29	4,089
సంయుక్తరాష్ట్రములు	10	1,743

గవర్నమెంటువారి తుపాకులను మందుగుండు సామానులను చేయుటకు 16 కార్ఖానా లున్నవి; అందులో 26,959 మనుష్యులు, పనిచేయుచుందురు. టాటా య్రినుముకంపెనీలో 20,805 గురు పనిచేయుచుందురు.

తోలుకార్ఖానాలు చెన్నపురిలో 55; సంయుక్తరాష్ట్రములలో 10; బొంబాయిలో 15; బెంగాలులో 18 రంపపుమిల్లులు బర్మాలో 108; అస్సాములో 15; బొంబాయిలో 4; చెన్నపురిలో 4 రాళ్లను నునుపుచేయుకార్ఖానాలు బీహారుఒరిస్సాలలో 42; మధ్యపరగణాలలో 2; రాజపుటానాలో 3; సంయుక్తరాష్ట్రములలో 8. తివాసీకార్ఖానాలు సంయుక్తరాష్ట్రములలో 5; పంజాబులో 8. పెద్దపంచదారఫ్యాక్టరీలు చెన్నపురిలో 9; బీహారుఒరిస్సాలలో 2; సంయుక్తరాష్ట్రములలో 14. ఇవిగాక అనేక కార్ఖానాలుకూడ పనిచేయుచున్నవి. మీదపేర్కొనబడిన వివరాంశముల వలన హిందూదేశము పరిశ్రమలలోను యంత్రకళల తోను తులతూగుచున్నదని ఆనందించుటకు వీలులేదు. యంత్రకళలవిషయమున మనవారు బొత్తిగా తటస్థులై ఊరకయుండ లేదనుటకే పూర్వోక్తవివరాంశములు సాక్ష్యము. మన హిందూదేశములో నూటికి 72కి పైగా వ్యవసాయాదికృషులనే ఆధారపడియున్నారనుట మనము నూటికినూటికి జ్ఞాపకము తెచ్చుకొనవలెను; శేషించిన 28 గురుమాత్రమే ఇతరవృత్తుల నాశ్రయించియున్నారు. ఇంగ్లాండులో నూటికి 71 మంది పరిశ్రమలు, యంత్రకళలు, వర్తకము వీటిని ఆశ్రయించియున్నారు; శేషించిన 29 గురు ఇతరవృత్తులను స్వీకరించుచున్నారు; అందులో నూటికి 38 గురుమాత్రమే వ్యవసాయాదికృషులలో నున్నారు. అపక్వపదార్థోత్పత్తి ఈదేశములో మెండు; లక్షలకొలది విలువగల అపక్వపదార్థములు విదేశయాత్ర చేయుచుండును; కారణమేమన ఈదేశములో వస్తురచనయు యంత్రకళాబాహుళ్యమున్ను అతితక్కువ. యంత్రరూపకమగు మూలధనమీదేశములో సన్నగిల్లియున్నది. వ్యవహారచక్రమును నడుపగల కార్యదక్షులు, ప్రజ్ఞావంతులు, వ్యాపారనాయకులు ఈదేశములో బహుస్వల్పముగా నున్నారు; శక్తియుక్తులుగల కార్మికులసంఖ్య అతితక్కువ. అన్నిటికిని మూలము తగినంతవిద్యావ్యాప్తి లేదు. పారిశ్రామిక విద్య బొత్తిగా తక్కువ. ఇట్టి పరిస్థితులలో పరితపించుచున్న మనదేశమువారు మీదచెప్పిన కొద్దిపాటి కార్ఖానాలసంఖ్యతో నానందించక దేశమునందలి యంత్రకళలు అధికముగా వికసించుటకు వలయు ప్రయత్నములు సలుపవలెను.

౭. మితామిత భాగ్యోత్పత్తులు

యంత్రకళాప్రాబల్యమువలన దేశమందర్థోత్పత్తి అధికరించుననియు, పాశ్చాత్యదేశముల భాగ్యమున కిదియే మూలకారణమనియు జెప్పియుంటిమి. పాశ్చాత్యులు బట్టలనేత, లోహపుపనులు మొదలగు పరిశ్రమలను నెలకొల్పి యంత్రోపకరణసహాయమునను వ్యాపారనాయకుల బుద్ధికుశలతచేతను, కార్మికుల శక్తియుక్తులచేతను మూలధనబాహుళ్యమువలనను విస్తారోత్పత్తి చేయుచున్నారు. ఈవిస్తార వ్యాపారసూత్రము అన్నిపరిశ్రమలయందున్ను అన్నిసమయములందును వర్తించదు. ఇందులకు కారణము లనేకములు. కొన్ని పరిశ్రమలలో పెట్టుబడి ఎక్కువయగుకొలదిరాబడి ఎక్కువయగుచునేయుండును. అనగా అవి అధికవృద్ధిన్యాయమునకు లోబడియుండును. ఇదికూడ ఒకసరిహద్దుచేరువరకుమాత్రముఅధికమైనఫలము నిచ్చుచుండును; తదుపరి పెట్టుబడికితగిన ఎక్కువరాబడి లేకపోవుటయో రాబడియే పెట్టుబడిద్రవ్యముకన్న సన్నగిల్లుటయో తటస్థించును. మరికొన్ని పరిశ్రమలలో అమితభాగ్యవృద్ధిసూత్ర మంతగా నవలంబించుటకు వీలుకాదు యంత్రోపకరణములు వ్యవసాయాదికృషులలో ఎక్కువగా ప్రయోగించి భాగ్యవృద్ధిచేయుట సాధ్యపడదు. కొన్నిపాశ్చాత్యదేశములలో వ్యవసాయవిషయమందుకూడ యంత్రసాధనము లుపయోగింపబడినట్లు తెలియుచున్నను వస్తురచనాప్రక్రియలందువలె వ్యవసాయమందు యంత్రసాధనసంపత్తి అంతగా అనుకూలించదు. అమితభాగ్యోత్పత్తికి వలయు సాధనోపకరణముల లేమింజేసియు, వాటిని ఉపయోగించినను కిట్టుబడి లేకయుండుటవలనను, యంత్రసహాయములద్వారా ఒకేమాదిరివస్తువులు లక్షలకొలది కోట్లకొలది తయారగుచున్నను అట్టి వస్తువులకు తగిన "డిమాండు" లేకపోవుటచేతను కొన్నివృత్తులు కొన్నిపరిశ్రమలు మితాభివృద్ధి మార్గములలోనే తృప్తినొందవలసి వచ్చుచుండును. దేశా

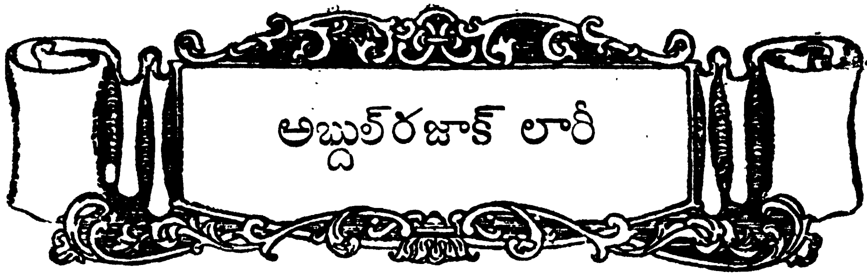
భ్యుదయమునకు అమితభాగ్యాభివృద్ధిసూత్రమే అనుసరణీయ మని కొందరున్ను మితభాగ్యాభివృద్ధిసూత్ర మవలంబనీయమని మరికొందరున్ను చెప్పుచున్నారు. ఈవాద ప్రతివాదముల యాథార్థ్యము కనుగొనుట కీ రెండింటి వలన కలుగు లాభనష్టములను విచారించుటయేకాక కొన్ని పరిశ్రమలు విస్తారవ్యాపారమున కాస్పదంబులనియు మరికొన్నిటివిషయములో కష్టపడి ఎక్కువ మూలధనమును వెచ్చించినను అందులకు తగిన జాస్తీవస్తురాశి లభించకున్నదనియున్ను వస్తురాశి లభించినను అందులకుతగిన "డిమాండు" లేక తుదకు నష్టమే ఏర్పడుననియున్ను, యంత్రకళలకన్న హస్తకళలకు తక్కువ పెట్టుబడి సరిపోయినను యంత్రకళలధాటికి ఓర్వజాలక హస్తకళలు వెనుకంజవేయుచున్నవనియున్ను మనము జ్ఞాపక ముంచుకొనవలెను.

౮. విస్తారవ్యాపారములవలన కలుగు లాభములు

పెద్దపెద్దపరిశ్రమలను జయప్రదముగా నడిపించుటకు పెట్టుబడిసామానులు విస్తారముగా కావలసియుండును; ఆయాపక్వపదార్థములను గొప్పగొప్పమొత్తములుగా కొనవచ్చునుగాన అవి చిల్లరబేరములకన్న నయముగా దొరకుటవలన ఖర్చు తగ్గును. పుట్టెడుసున్నము కొనుటకున్ను నూరుపుట్ల సున్నము కొనుటకున్ను ఖరీదులో భేదముగానుండి ఎక్కువసరకు ఒకేపర్యాయము కొనుటయే లాభదాయకముగా నుండలేదా? వేలకొలది కార్మికులను నియమించి వారిసహాయమున యంత్రములందలి అన్ని భాగములను నడిపించి విశేషముగా వస్తురచన చేయవచ్చును. ఏకళయందైన లభించిన అముఖ్యపదార్థములు విరివిగానున్నచో అవి వ్యర్థములుకాక వినియోజ్యములగుటయో ఉపకళ లుత్పన్న మగుటయో ఆర్థికప్రపంచమున మనము సాధారణముగా కనుగొనుచున్నాము. ధాన్యపుమర (రైస్మిల్లు)లో మనము ఏరాశముగా తెల్లబియ్యమును తయారు చేయించునప్పుడు విశేషముగా లభించెడుతౌక వ్యర్థముకాకుండ కాల్చుటకు పనికివచ్చుచున్నది. నువ్వులు, వేరుశెనగలు వీటిని గానుగలలోపోసి నూనెకొరకు ఆడించినప్పుడు లభించు గానుగపిండి (తెలకపిండి) ఎన్నియోవిషయముల కనుకూలించుచున్నది. పెద్దపెద్ద తెల్లకాగితపుపుస్తకములను "బైండు"చేసే కర్మాగారములలో అంచులుకోయగా వచ్చిన చిల్లరముక్కలు వృథాకాకుండ చిన్నచిన్న జేబు నోటుబుక్కులుగా తయారుచేయబడుచున్నవి. ఇదేమాదిరి యంత్రోపకరణముల నుపయోగించు కర్మాగారములలో తయారగు ముఖ్యవస్తుసముదయమేకాక వాటి రచనతోపాటు లభించెడు ఇతరవస్తువులెన్నియో పనికి వచ్చుచున్నవి. 10 మంది పనివాళ్లను నియమించి వారిచే చక్కని పని చేయించవలెనన్న 10 రూపాయలు మాసపు వేతనముగల మేస్త్రీ ఒకడు కావలెననుకొందము; 500 మంది కూలివాళ్లచేత పనులను చక్కచేయుటకు నెల 1-కి రూ. 10 చొప్పున 50 మంది మేస్త్రీ లనవసరము; 10 రూకలకేబదులు చొప్పున 15 గరినో లేక ఎక్కువజీతము నిచ్చి శక్తియుక్తులుకల ఇంక తక్కువమంది మేస్త్రీలనో నియమించి కార్యసిద్ధి పడయవచ్చును. ఇదేవిధమున విస్తారవ్యాపారనాయకు లెన్నియోవిషయములందు లాభములను పొందుచున్నారు. అందువలననే మిల్లగగా నట్టి చేతిసహాయమున తయారగు ఒక వస్తువునకు వీశె 1-కి 1 రూపాయి అయినప్పుడు ఆవస్తువే ఎన్నియోవేల బారువులకొలది ఫ్యాక్టరీలో తయారగునప్పుడు వ్యాపారనాయకు డాయంత్రోత్పాదితపదార్థమును వీశె 1-కి 7 అణాల ధర చొప్పున అమ్మినను వానికెంతయో లాభకరముగాను వినియోజకునకెంతయో సంతోషముగాను ఉండును. ఇట్టి కారణములవలననే మనదేశములో సాలెవాండ్ర నేతబట్టలంతగాచెల్లక యంత్రోపకరణ సహాయమున తయారుకాబడు బట్టలు చవుకధరలకు చెల్లుచున్నవి. ఫ్యాక్టరీల కార్యక్రమమునకు పెద్దపెద్ద పనులను చేయించుటకున్ను వలయు పెట్టుబడి సామానులను వ్యాపారనాయకులు మధ్యవర్తులనడ్డ కొనరు;ఏమన ఎక్కువనెలల చెల్లింపవలసివచ్చును; ఆవస్తువు లెచ్చట ఏరాశముగా ఉత్పత్తి అవునో ఆస్థలములందే మొత్తము మీద కొనినయెడల ఎంతో సులువుగాను చవుకగాను ఉండును. ఈకాలములో నిర్మింపబడు వస్తురాసులనేకములు ఉత్పాదకుని స్వంతవినియోగమునకుకాదు; అన్యదేశముల కెగుమతిచేసి లాభమును పొందుటకే కోట్లమదింపుగలవస్తువులు తయారగుచున్నవి. ఇట్టి వస్తురాసులు

యంత్రోపకరణసహాయమున పెద్దపెద్ద ఫ్యాక్టరీలలోనే నిర్మింపబడవలసియున్నవి. యంత్రకళలు అధికవృద్ధి న్యాయము ననుసరించియుండుటవలన రచింపబడు వస్తురాశి ఎక్కువయగాకొలది వ్యయప్రయాసలుతగ్గి వెలలు దిగబడును. హస్తకళలవిషయమున అట్లుకాదు; ఉత్పాదితమగు వస్తురాశి తక్కువ; దానిని హెచ్చించుటలో విశేషముగా లాభమువచ్చుటకు వీలులేదు; యంత్రకళలతో పోటీవేసి వెలలుతగ్గించుట సాధ్యపడదు. ఆకారణముననే లాంకషైరు ప్రత్తిఫ్యాక్టరీలలో తయారు కాబడు బట్టలు తండోపతండములుగ మనదేశమునకు దిగుమతి అగుచుండుటచేతను అవి చౌకధరలకు చెల్లుచుండుటచేతను ఇండియా హస్తకళలు నశించుచున్నవనియు ఈదేశపుసాలెవాండ్ర కూటిలో బుగ్గిపడినదనియున్న స్వదేశకళలను ప్రోత్సహించవలెననిన్ని పెద్ద ఆందోళనము జరుగుచున్నది. "స్వదేశీవ్రత"మవలంబించి నేతబట్టలనే కట్టుకొనెదమని ప్రతిజ్ఞలుచేయువారిసంఖ్య అధికరించు కొలది సాలెవాండ్రు నేయుబట్టలకు కొంత డిమాండుకలిగి వారికి కొంచెము పూర్వముకన్న లాభము కలుగుననుట నిస్సందేహమైనను చేతితో బట్టలనునేయుట మొదలగు హస్తకళలు యంత్రకళలతో పోటీవేసి జయమొందునని చెప్పుట కష్టము. విస్తారవ్యాపారములవలన కలిగెడు లాభము లింకను నున్నవి. ఇట్టి వ్యాపారములలోనే ఎక్కువ ఖరీదు గల యంత్రోపకరణముల నుపయోగించవచ్చును; యంత్రోపయోగమునంజేసి వస్తురాసుల నధికముగా నిర్మించుట కవకాశమున్నను యంత్రములకయ్యెఖర్చు భరించుట సామాన్య వ్యాపారులకు వలనుగాదు. యంత్రప్రాబల్యముగల పెద్ద ఫ్యాక్టరీలలో నూతనపరిశోధనల కెంతయో అవకాశమున్నది. విస్తారవ్యాపారులు ఖర్చులకు లక్ష్యమునేయక దేశదేశములలో ప్రకటనలంజేసి జనులకు తాము తయారుచేయు వస్తువులయందు ఆసక్తిన్ని, రక్తిన్ని కల్పింతురు. తుదకు వారు ప్రకటనలకు వెచ్చించెడుద్రవ్యము వెలలరూపకముగా వినియోజకులవద్ద తీసికొన్నను మొత్తముమీద వినియోజకుల కావెలలు సరసముగానేయుండును. విస్తారవ్యాపారములను నడిపించెడు గొప్పవ్యవహార నిర్మాతలు తమపరిశ్రమల కనుకూలించునట్టియు ప్రతికూలించునట్టియు విషయములను జాగ్రతగా పరిశీలించి కాలోచితసంస్కారము లొనర్చి లాభములనే సర్వదా పొందుటకు యత్నించుచుందురు. పరిమితవ్యాపారుల పరములైన యానుకూల్యములును కొన్ని కలవు. వాటిలో ముఖ్యమగునవి గమనించతగినవి. చేతిపని నేర్పు బుద్ధిచాతుర్యము కాన్పింపదగు జల్తారుబట్టలను నేయుట మొదలగు వృత్తులవిషయమున యంత్రోపకరణసహాయమంత అవసరము కాదు; విస్తారవ్యాపారసూత్ర మవలంబించుటకుకూడ వలనుపడదు. వస్త్రాభరణాదులయందనేకము మేల్మిరకములు హస్తవిరచితములుగానే యుండును; హస్తవిరచితములు విస్తారవ్యాపారమున కనుకూలించుట అతికష్టము. అధికమగు వస్తురాసులనే తయారుచేయు యంత్రములు ప్రజలకోరికలను అభ్యాసములను అనుసరించి ఎల్లప్పుడున్ను వారికి కావలయు సామగ్రినే తయారుచేయుట దుష్కరము; కారణమేమన ప్రజల అభిరుచులు మారుచుండుటంజేసి వస్తునిర్మాత లొకప్పుడు వారివస్తువులు చెల్లుబడికాక ఆర్థికక్షోభ లుద్భవిల్లి కష్టనష్టముల పాలగుదురు. పరిమితవ్యాపారులు తామే స్వయముగా అన్ని కార్యములను విచారించుకొనవచ్చును; వీరు మధ్యవర్తులైన మేనేజర్లను విచారణకర్తలను నమ్మియుండవలసిన విధిలేదు. స్వల్పముగా వస్తురచనచేయు ఉత్పాదకులు మామూలుగా వారివద్ద వస్తువులనుకొనువారిమనస్సుల కుచితముగా నుండునట్టియు, ప్రియముగా నుండునట్టియు వస్తువులను తయారు చేయుచుందురు. మరమ్మత్తుపనులు మొదలగునవి విస్తారవ్యాపారసూత్రమున సాధ్యపడవు. (సశేషము)

అబ్దుల్ రజాక్ లారీ

పండిత శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి గారు

శ్రీల నడిమింట వెలుగొందు గోలకొండ
వైభవ సహస్రభానుగభస్తిచయము
జ్వాలదసూయాఖ్య భూతదర్పణము సొచ్చి
చిచ్చు రగిలించె నౌరంగజేబు మదిని.

మహితగుల్బర్గ సాధుసమాధిగూర్చి
వింతవింత వదంతులు వెల్లడించి
ప్రబల చతురంగబలముతో వచ్చి తాకె
నింతలో గోలకొండ డిల్లీశ్వరుండు

"నిర్జరుల మర్త్యులనుబోలె నెనరుగూర్చి
తురకలను హిందువుల నొక్క త్రోవ నడపి
కంటి" తానాశాహ" బిరుదు నిష్కంటకముగ
బాపు నీనేర్పు పొగడ నెవ్వని తరమ్ము?"

"కాఫరుల సుఖపెట్టుట కడిది వ్రతము
కులగురుడు రామదాసు, భక్తుల వలంతి;
భద్రగిరిరాము డిలువేల్పు భళి! సెబాసు;
ఎల్లవిధముల కృతివి నీకేమి కొదువ?"

"వైభవ మపారము; తెలుంగుబాపనయ్య
లనుగు ప్రెగ్గడ గమికాండ్రు; యవనజాతి
శత్రువు, మరాటి, శంభాజి సఖుడు నీకు
పరువుతక్కువ మాస్నేహబాంధవమ్ము"

"అనుగతుండను నేను మహమ్మదునకు;
ప్రభువు నానతి నాకు ప్రవర్తకమ్ము
వేడుకలు కట్టిపెట్టు నాతోడ; నిపుడు
రాయబారపుటాస వ్యర్థప్రయాస."

"మును ఖురేషుల రక్తవాహినులదోగి
పూత మైన మహమ్మదుచేతి కత్తి
జాతివిద్రోహ శోణితఝురుల బరపి
ధరణి తాపోష్మ బాపు నుద్ధతి చెలంగ."

ఈగతి జవాబొసంగె డిల్లీశ్వరుండు;
కురిసె నిప్పులవాన గోల్కొండనేత;
చల్లచల్లగ నేడుమాసములు చనియె
కరడుగట్టిన యోధరక్తమ్ము త్రొక్కి.

నిబ్బరించిన తానాశాహ నెమ్మనమ్ము
వ్రయ్యవారదు భీతివజ్రంపుహతికి;
ఆసగొన్న డిల్లీశు హృదంతరమ్ము
పగిలిపోదు నిరుత్సాహ పరశుహతికి.

ఆటలకుమారు వరవళ్లు; పాటబదులు
బిరుదుబొబ్బలు చెలరేగి విషువకునికి
భోగలాలస లగు నెల్ల ముద్దరాండ్రు
బొమలు ముడిచిరి గోల్కొండపురము నందు.

బాపల వికాసముం గాంచి వగచువారి
కొండెములు విని తానాశాహ కూర్మిసతులు
కడగి యక్కన మాదన్నగార్ల శిరము
లరికి నజరులువెట్టి రత్యార్తలగుచు.

అపు డలంగీరు భేదతంత్రానుసరణి
కాంచనాద్రులు గాంచి దిగ్భ్రాంతు లగుచు
కొదువ గోల్కొండదళపతుల్ కుక్కలైరి
ఖాను డొక్కడు లారీ యొకండు దక్క.

పడియె తానాశాహ శిరమున పరశుధార,
కురిసె డిల్లీశు శిరమున కుసుమవృష్టి,
జరిగె నేతాముపెట్టుగ సంగరమ్ము
కడచె నొకనెల వాయువేగమున మరల.

హృదయ ముజ్జ్వాత లూగు టూహించి తెలిసి
ఆభిజాత్యమ్ము తేలిక యగుట కాంచి
కాంక్షపేరిటి జవరాలు ఖానువర్యు
చెంపపై గొట్టె బంగరుచెప్పుతోడ.

శత్రువుల ద్రుంచు చింతయు, సాటివీరు
డరుల గలిసిన వంతయు నవను జేయ
నురికె హయ మెక్కి లారీ మహోగ్రు డగుచు
వైరివీరులు చీకాకుపడి కలంగ.

చేతి కందిన శిర మెల్ల చిదిమిచిదిమి
పొరలు నెత్తురుటేరుల మునిగిమునిగి
దర్పమున పీన్గుగుట్టలు దాటిదాటి
యేటి కెదు రీదు చేపనా నెసగె నతడు.

అరచి పైబడి డిల్లీశు నాజ్ఞనంది
విక్రమించిరి పదుగురు వీరు; లతని
కాయమున బ్రాకి వారల ఖడ్గలతలు
పూచె నెత్తుటి పూవులు ముమ్మరముగ.

అరుల నడుమ మనోగతి ననుసరించి
చినుకుతోడి సదాగతి ననుకరించి
మెలగుట నతండు గుఱ్ఱముమీద వ్రాలి
మించు ననురాగమున కౌగిలించుకొనియె.

తురగరింఖాసముద్భూతధూళిపటల
మెల్ల నడగార రేగి డిల్లీశుబలము
కృత్తవైరి శిరోఘట బృంద మెత్తి
చనియె మున్ముందు కలయంపి చల్లుకొనుచు.

అపు డలంగీరు బద్ధారినృపతి యగుచు
కడురయమ్మున గోల్కొండ గద్దె యెక్కె;
వాడవాడలు సొచ్చి తద్భటసహస్ర
మనుభవించెను స్వేచ్ఛావిహారసుఖము.

కల ధన మ్మెల్ల ధనికులు కాన్క పెట్టి
ముక్తిబడసిరి విజ్ఞానపూర్ణు లగుచు;
చూచుచుండగ సుర లైరి సోమయాజు
లంబువులు చల్లి దీవించి రచటి సతులు.

ఆసమై నాస వర్జించి వాసిగన్న
యోధవరులకు బహుమతు లొసగునపుడు
తెచ్చి విడిచిరి భటు లరసచ్చియున్న
వ్రణితు డగు వీరు నొకని రారాజునెదుట.

మెరసె సభ చూడ్కు లాతని మేనినిండ
రేగె కోలాహలమ్ము లారీ యటంచు
వేపథువు మాటుకొనుచు పృథ్వీవిభుండు
గద్దె దిగి పిడి నుదు రంట కత్తియెత్తె.

పదుపదుల గాయమ్ములతోడ నపుడు
సకరుణమ్ముగ రణవైద్యశాల సొచ్చి
ఒక్క నెల యుండి లారీ మహోదయుండు
వర్ధమాన సుధాంశుని పగిది వెడలె.

ఆసతో కబు రంపె రాజాధిరాజు
కొసలుసాగెడు భావియోచనలతోడ
ఈసుతో వచ్చె లారీ కరీంద్రువోలె
నిజవిభునిమీద సుడిపెట్టు నెనరుతోడ.

గాటముగ రాలె నపుడు చెంగలువపూలు
కురిసె పీయూషబిందువుల్ కొసరికొసరి
మేటి గమికాండ్రతో నెకిమాండ్రతోడ
నలరు కొలువెల్ల కలగె మహాబ్ధిపోలె.

చూచియును జూడని విధాన లేచి నిలిచి
అందికొనినట్లు జోహారు లాచరించి
కరుణ చూపిన యట్లు లాదరము చూపి
పెద్దసేనాని కుడిదెస గద్దె చూపి.

"మిత్తినెదిరించి శౌర్యము గుత్తగొనిన
మేటి వీరుడు పొడచూపె నేటి" కనుచు
కొండ యెక్కించి రారాజు కోరె నతని
శంక వోనాడి ఢిల్లీ నలంకరింప.

కర మెసద సేనాని యెదురొమ్ము విరిచి నిలిచి
బొమలు ముడిచి దృగాశుగమ్ములను గ్రుమ్మి
మనసు గుబగుబలాడించి మారు పల్కె
కూలిపోయిన గోల్కొండ కూర్మిజోదు.

"ప్రాణములు నిల్పితివి నాదు ప్రణతి గొనుము
గెల్చికొంటివి రాజ్యలక్ష్మిని బడయుము
పెట్టిపుట్టినాడ వనుభవింపుము సిరి
కక్కురితిమాట లిక చాలు కట్టిపెట్టు".

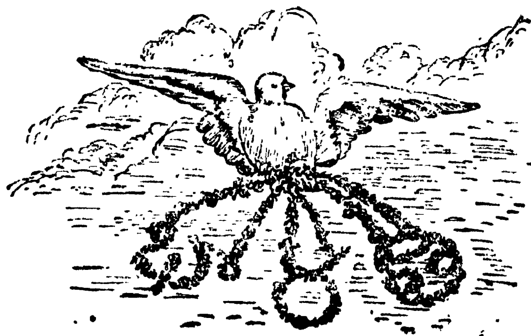
"పిలువకుము నన్నునుద్యోగఫలము చూపి
నాల్క యొక్కటినాకు డెందమ్ము నొకటి:
విడిచి గోల్కొండ వేరొకయెడకు చనుట
భంజనమునకొ కాకున్న స్వర్గమునకొ"

"ప్రాణముల నొడ్డి, రక్తస్రవంతు లీది
ప్రభువు తానాశాహ కొలువున పడసినాడ;
మొదలు సామ్రాజ్యరక్షణమునకు గాదు
శిక్షణమునకుగాని నా చేతి కత్తి.

"సుతునిపోలిక తానాశాహ చూచె నన్ను
చన వొసగి గౌరవము చేసి, ధనము గూర్చి;
క్షుద్రుడను నేను విజయమ్ము గూర్పనైతి
మీదుకట్టగ వలదె యీ మేని నైన?

"కత్తి విడిచి ఢిల్లీశుడు కాసు విసరె
చాలు గోల్కొండ కీగొప్ప; శాశ్వతమ్మె
జీవనము? సొంతపురి జేరి చిత్రకథల
తేజరిలుమయ్య వేగ, నీరోజు నేడు;

మాట ముగియుట తడవుగ మరలిపోయె
జేత నుడికించి యతడు విజేతవోలె;
అరిగె నౌరంగజేబు దీనాస్యు డగుచు
విజితుని విధాన నవరాజ్యవిభుత గనియు.

ప్రొఫెసరు యస్. రాధాకృష్ణయ్యగారు

దేశభట్ల లక్ష్మీనరసింహము గారు

సుప్రసిద్ధ తత్త్వశాస్త్ర పారంగతులును ప్రస్తుతము కలకత్తావిశ్వవిద్యాలయములోని తత్త్వశాస్త్రాచార్య శిఖామణులు నగు సర్వేపల్లి రాధాకృష్ణయ్యగారు, ఐరోపా అమెరికా మున్నగు ఖండములలోని మహావిద్యాలయముల యాహ్వాన మంగీకరించి యచ్చటచట కొన్ని యుపన్యాసము లొసగ నియ్యకొని ఏప్రిలు 28-వ తేదిన చెన్నపురినుండి ప్రయాణమైనారు. ఇంతియకాక; కొన్ని దినములలో లండను నగరమున జరుగబోవు బ్రిటిషుసామ్రాజ్యమందున్న యెల్ల విశ్వవిద్యాలయముల మహాసమావేశమున వీరు కలకత్తా విద్యాలయపక్షమున ప్రతినిధులుగ నెన్నుకొనబడినారు. పశ్చిమఖండములలోవీరిచే గావింపబడు హైందవతత్త్వశాస్త్రమును గూర్చిన యుపన్యాసములు భరతఖండమున కటుండగా పండితవర్యుని జన్మభూమియగు నాంధ్రలోకమున కత్యంతమూర్తిని దెచ్చుననుటకు సందియములేదు.

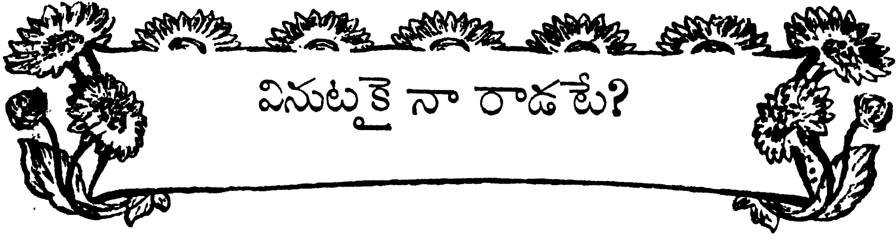
ఆదియందు నెల్లూరు మండలవాస్తవ్యులుగ నుండి రాధాకృష్ణయ్యగారి ప్రపితామహులు చిత్తూరు మండలమందలి కార్వేటినగర సంస్థానమునకు వలసవెళ్లి తిరుత్తనిలో సంస్థాన తహశీలుదారు పదవిని పెక్కుసంవత్సరము లలంకరించి యుండిరి. తర్వాత వీరితండ్రిగారు సైతము తహశీలుదారుగ నుండిరి. రాధాకృష్ణయ్యగారు బాల్యదశయందు తిరుత్తనితిరుపతులలో విద్యనభ్యసించి యుత్తమశీలుదారుగ వెల్లూరు పురమునకేగి యచట 1904వ సం॥న యఫ్.ఏ. పరీక్షయందుత్తీర్ణులై, బి. యే. క్లాసులో జేరుటకుగాను చెన్నపురి నగరమునకు వచ్చిరి. ఇచట క్రిస్టియన్ కాలేజీలో ప్రవేశించి 1906వ సం॥న

బి. యే. పరీక్షయందు మొదటితరగతిలో నుత్తీర్ణులై 1908 వ సం॥న యమ్. ఏ. పరీక్షనిచ్చిరి. రాధాకృష్ణయ్యగారి గురువర్యులగు డాక్టరు స్కిన్నరు, ప్రొఫెసరు హాగ్గు మున్నగుదొరలు శిష్యునిబుద్ధివిశేషముల శ్లాఘించుచు భావిదశయందు అతనికిరానున్నయైశ్వర్యపదవులగూర్చి ముచ్చటించు కొనుచుండెడివారు.

యమ్. ఏ. పరీక్ష కాగానే రాధాకృష్ణయ్యగారు సర్కారువారి ప్రెసిడెన్సీ కాలేజిలో తత్త్వశాస్త్రమునందు సహాయాధ్యాపకులుగ నియమింపబడిరి. తమ యుపన్యాసములచే విద్యార్థులమనముల సంపూర్ణముగ రంజింపజేయుటయేకాక ప్రపంచమందంతటను ప్రఖ్యాతివడసిన "Mind" "Quest" "Hibbert journal" మున్నగు మాసపత్రికలలో వీరిచే ప్రచురింపబడుచుండిన వ్యాసములచే 5,6 సంవత్సరములలో వీరిప్రతిభ నలుదిశలను వ్యాపింపదొడగెను. చెన్నపురి సర్కారువారు సైత మీవిషయమును గుర్తెఱిగి రాధాకృష్ణయ్యగారిని సహాయాధ్యాపకపదవినుండి అధ్యాపకశ్రేష్ఠపదవికి మార్చిరి. ఇంతలో మైసూరు సర్కారువారు తమ విశ్వవిద్యాలయములకు వీరిని రప్పింపగోరి, చెన్నపురివారి యనుమతిని 500 రూప్యముల వేతనముమీద తత్త్వశాస్త్రాచార్యునిగ నియమించుకొనిరి. ఈమధ్యకాలములో రాధాకృష్ణయ్యగారి కీర్తిమఱింత వ్యాపింప జొచ్చెను, "రవీంద్రనాథటాగూరుగారి వేదాంతము" ("The Philosophy of Rabindranath Tagore") అనుగ్రంథము నొకదానిని కొన్ని వ్యాసముల రూపమున "Quest" పత్రికలో వీరు రచించుచుండగా, రవీంద్రనాథుడే యాశ్చర్యపడి "నా గ్రంథములలోని వేదాంతతత్త్వమును గూర్చిన తమ వ్యాసముల నీపత్రికలోజూచి కృతజ్ఞతాపూర్వకమగు విస్మయముతో జదివితిని..." యనుచు నొకయుత్తరమును వ్రాసి పంపెను. అటుతర్వాత మఱియొక గ్రంథము "The Reign of Religion in contemporary philosophy" అనుపేరిట మైసూరు విశ్వవిద్యాలయపక్షమున రాధాకృష్ణయ్యగారు రచించిరి. ఈగ్రంథము ప్రపంచమునందలి పెక్కు తత్త్వజ్ఞప్రముఖుల మనముల నాకర్షించెను.

ఇది ముద్రణములోనున్న కాలమున కలకత్తానగర విశ్వవిద్యాలయమువారు తమ తత్త్వజ్ఞశాఖకు శిక్షాచార్యునిగ రాధాకృష్ణయ్యగారిని చెన్నపురి సర్కారువారి యనుమతినిబొంది 1000 రూప్యముల వేతనమున నియమించిరి. కలకత్తా విద్యాలయము వారు ప్రవేశించి యిప్పటికి 5 సంవత్సరము లయినది. 5,6 మాసముల క్రిందటనే వీరి తృతీయ గ్రంథరాజము "Indian Philosophy" అను దానియందలి మొదటి సంపుటము వెలువడినది. తత్క్షణమే పశ్చిమఖండ తత్త్వజ్ఞుల యాహ్వానపత్రికలు హెచ్చుగ రా నారంభించెను. ఆయాహ్వానముల నంగీకరించి రాధాకృష్ణయ్యగారు, ఇంగ్లాండు, ఫ్రాన్సు, అమెరికా మున్నగు ప్రదేశములలో హైందవతత్త్వశాస్త్రమునుగూర్చి కడచిన మేనెల 19 వ తేదినుండి సెప్టంబరునెల కడపటివఱకు నుపన్యసించుచుండెదరు.

విశ్వవిద్యాలయాధికారులును, సంఘాధికారులును రాధాకృష్ణయ్యగారి నిట్లాహ్వానించి గౌరవించుట భరతవర్షమును గౌరవించుటయేకదా!

వినుటకైనా రాదటే?

తురగా వేంకటరామయ్యగారు

మెఱుపువలె నాయందు
మెఱసి, కురిసే భాష్ప
ధారకొంగుననొత్తు
తరుణాన మరపించి
తళుకుమని పరువెత్తెనే! నాప్రియుడు
దారిగోదని వెదుకనే!

కనుపించులోకాల
వినుపించురాగాల
మరపించుభావాల
కరగించుగీతాల
నుందునని మును బలికెనే! నావిభుడు
ఉండియును గనుపించడే!

అన్ని కొండలనెక్కి
ఉన్న యేళ్లనుదాటి
ఈవేళ నీమ్రోల
నిట్టికనులంబడిన
వెలుగు చూడకపోతినే! హృదయేశు
పలుకు వినలేనైతినే!

ఆసీమ లెట్టివో
ఆగడియ లెట్టివో
ఆపుణ్యమెచటిదో
ఆజీవమెవరిదో
తలచి నిలువంజాలనే! నానాథు
తళుకు నిలుపగజాలనే!

ఆనందమయమైన
అదృశ్యమే నేడు
నామనఃప్రాణాల
సమలకే దిగమ్రింగు
కాలసర్పంబాయెనే! నాప్రభుని
గాంచ కేక్రియ నిల్తునే!

రూపాలుమారుచో
పాపాలు తీరితే
నిలిచి పలికించి నా
వలపుగొని పరుగెత్తు
దొంగ దొరకకపోవునా! హృదయేశు
లొంగదీయకపోదునా!

పాపాలు పుణ్యాలు
ప్రబలిబాధించునో?
పాటలో లీనమై
ప్రణయాబ్ధి దేలునో?
తర్కింపగాజాలనే! మాధవుని
దాక్షిణ్యమే చాలునే

ఆడవే కోయిలా!
పాడవే తీయగా
మనసెల్లనతనికై
మరగించు రాగాలు
వినుటకైనా రాదటే! రసమయుని
గనధన్యులము గామటే

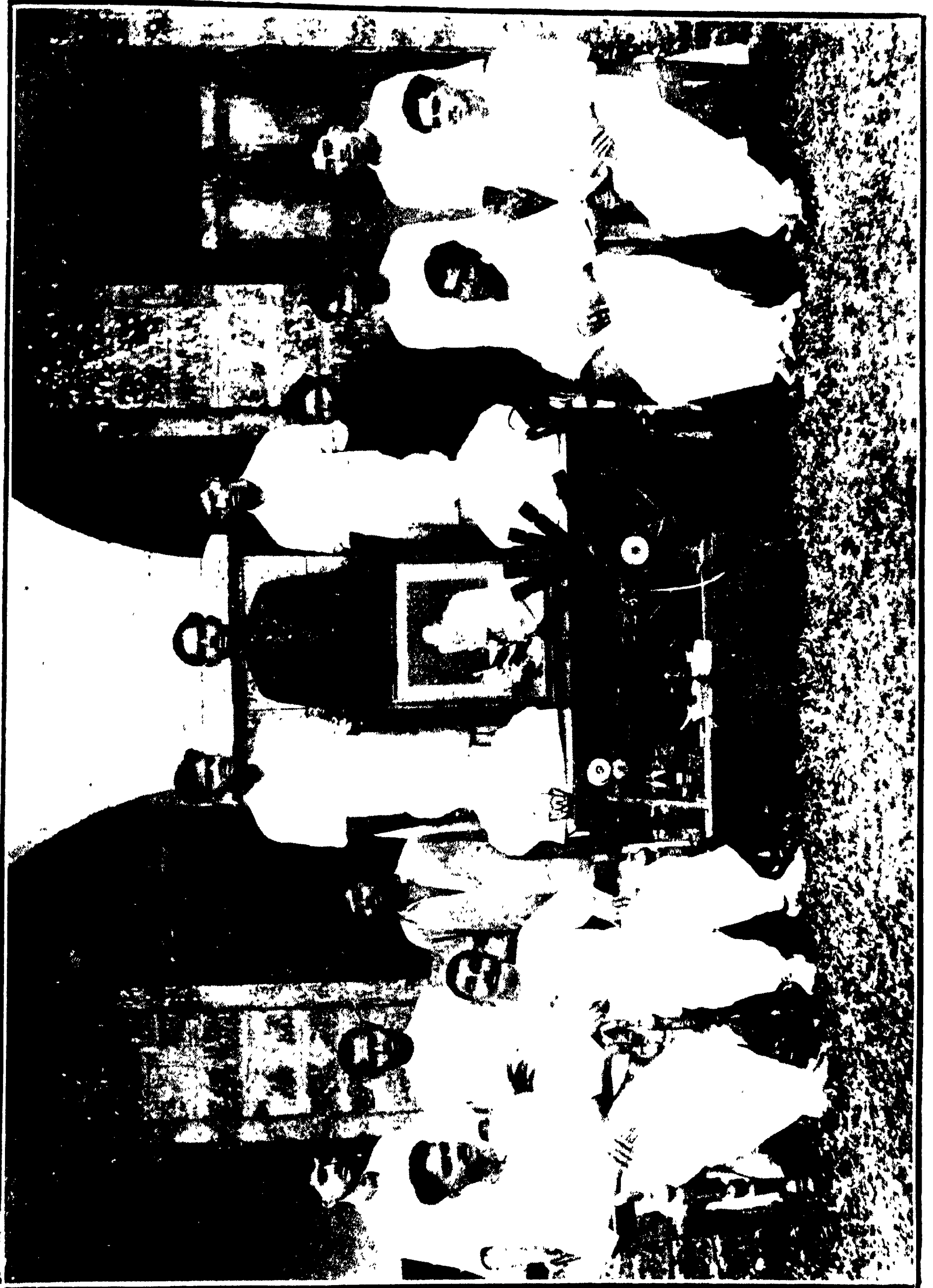
వసుమతి

శ్రీమతి కనుపర్తి వరలక్ష్మమ్మ గారు

వసుమతి ఒక చక్కని చిన్న సాంఘిక నవల. సంఘమందుగల దురాచారముల పారద్రోలుటకు పాఠకుల ప్రబోధించుట పరిపాటి అయ్యెను. ఉపన్యాసముల మూలమున, కరపత్రముల మూలమున నవలల మూలమున ప్రజల హృదయమున సంస్కారబీజములు నాటి తన్మూలమున సంస్కారఫలితము నందరికి లభించునట్లు చేయుటకు సంస్కర్తలు ప్రయత్నించుట ఆచారముగ నున్నది. కీ. శే. వీరేశలింగంపంతులుగారు మున్నగు సంఘసంస్కర్తలు ప్రహసనములు, నవలలు, నాటకములు రచియించి సంఘదురాచారముల నంతమొందించుటకు కృషిచేసిరి. సౌభాగ్యవతి వరలక్ష్మమ్మగారును అట్టి సంఘసంస్కర్త్రులలో నొకర్తుక యనువిషయము దన ప్రథమ ప్రయత్నమగు నీ చిన్ని నవలవలన పాఠకమహాశయులకు స్పష్టముకాగలదు.

పొరుగూరియందు, యింగ్లీషువిద్య నభ్యసించుచున్న ఆనందుడు, చెడుసహవాసమువలన వేశ్యాలోలుడై తండ్రిలేని కొరతను దీర్చుచున్న అన్నగారితో తగవులాడి, ఆస్తినిపంచుకొని గుంటూరునందు తనభార్యయగు వసుమతితో కాపురముచేయుట కేగెను. నాగమణి యనువేశ్య వసుమతిసౌందర్యమును జూచి రూపసియగుభార్య కట్టివాడేని లొంగునని అనుదినమును ఆనందుడులేని సమయమున అతని యింటికివచ్చుచు పోవుచు సమయము దొరకినప్పుడెల్ల వసుమతిపై లేనిపోనికొండెముల ఆనందునితోఁ జెప్పుచు వసుమతిజీవితమును కష్టములపాలు చేసెను. పాపము! భర్తనగలను దీసికొనినను, నిష్కారణముగ పదిమందిలో పరిభవించినను సాధ్వీమతల్లియగు వసుమతి యోర్చికొనియుండెను. అన్నయగు రామచంద్రుడు ఎన్నియోమారులు తరచిఅడిగినను ఆమె భర్త పెట్టుచున్న బాధల నింతయైన నాయనకు జెప్పకుండెను. తుదకు పొలముల తనఖాపెట్టి నాగమణితో ఆనందుడు చెన్నపురికేగెను. చెన్నపురియందలి నూతన పరిచితులమాటపై నాగమణి ఆనందుని రంగూనునకు ప్రయాణము గట్టించెను. ధనమున్నంతకాలమును నాగమణి ఆనందుని సగౌరవముగ జూచుచుండెను. ధనహీనులు అప్పుచేసి పప్పుకూడుగుడుచు టెన్నినాళ్లు సాధ్యమగును? ధనముతోపాటు ఆనందునిపై వెలయాలి గౌరవము తగ్గనారంభించెను.

భర్తకు వసుమతియెన్నియో ఉత్తరములు వ్రాయుచుండెడిది. కాని నాగమణి ఉత్తరములన్నిటిని ఆనందునకు జూపక చింపివేయుచుండెను. తుద కానందుడు ఒక ఆంధ్రునికడ నుద్యోగమును సంపాదించెను. ఉద్యోగము నొసంగిన సుందరరావుగారు ఆనందుని జీవితరహస్యము నెరింగి ఆనందుని మంచిత్రోవను బెట్టుటకు ప్రయత్నించెను. తనవద్ద అధికముగ ధనము లేకుండుటవలనను, నాగమణి మరియొకరసికుని మరగుటవలనను ఆనందుడు వేరుగ నొకగదియందుండవలసినవాడయ్యెను. అట్టితరి భార్యవసుమతివ్రాసిన ఉత్తరమునుజదివి ఆనందుడు మిగుల విచారము నొందెను. గృహమున కేగి వసుమతిని జూడవలయునని మనమున నాతని కాందోళనము గలిగెను. తరువాత నాతడూరుచేరి తనహృదయపరివర్తనమునకు గారకురాలగు వసుమతితోగలసి సౌఖ్యముగ సంసారము గడుపుకొనెను.

పదునెనిమిదవ వార్షికోత్సవము, స్వవృద్ధి విద్యార్థిసంఘము, సప్తమశాఖ

కోజిల్లిపేట, బందరు (౨౬-౧౨-౨౫)

ఇందలి కథ స్త్రీపాత్రములు నుచితముగ పోషింపబడినది. సందర్భోచితముగ ప్రకరణములు విభజింపబడినవి. కాని పురుషపాత్రపోషణమునందుమాత్ర మించుక లోపమున్నట్లు కన్పించుచున్నది. రచనమున నెప్పులంతగా లేకున్నను సంస్కృతపదభూయిష్ఠమై యుక్తిం ప్రౌఢముగ నున్నది. పాశ్చాత్యాచారానుసారము వాన కలవాటునందున్న కొన్ని కల్పితపదములు సుగ్రహింపబడినవి. నవలారచనమున కిది ప్రథమ ప్రయత్నమగుటచే గీరికి గారు ముకానవచ్చును. సహవాసదోషములు, కన్యాపరశుల్కాసులం దుర్గుణములు, సలహాలి మాయలు, పవిత్రచరిత్రలగు స్త్రీలంపటబాలికలకు పతులపైగల ప్రేమ మొదలగునవి యింపురస్యముగ వర్ణింపబడినవి. మఱియు నీనవల సనేకవిషయములను నీతులను బోధించుచున్నది. ఇట్టిగ్రంథము నను నూతనాంధ్ర విశ్వవిద్యాలయమువారు పఠనీయ గ్రంథములలో నొక్కటిగ పరిగణించుట సమంజసముగ నుండును. మఱియు నీరచయిత్రి గ్రంథముల రచియించి యాంధ్రలోకముయొక్క కృతజ్ఞతను బాత్రమగుగాక!

ప్రణయగీతము

కొల్లూరు భద్రారావు గారు

మత్తకోకిలము:—

రమ్ము, ప్రేయసి, రమ్ము పోదము
రమ్ము రమ్మన సంటుఁగట్టుము;
చిమ్మచీకటి గ్రమ్ము భూమి త
లమ్మునందున సౌఖ్యమా?— రమ్ము.

కాలచక్రముచే నధోగతి
పాలుచెందిన జగతి విడిచి, మ
రాళయుగళముభీతి మనము, వి
శాల జలనిధిపైఁ జరింతము;— రమ్ము.

ఐహికాముష్మికద్వంద్వము
దేహ మొక్కట ననుభవింపఁగ
మోహమే యూపథము గద, సం
దేహమేటికి దానిఁగొనుటకు;— రమ్ము.

కోరికల నిడు కల్పవృక్షముఁ
గోరనేటికిఁ బ్రణయసుఖమున,
స్వైరసంచారము నొనర్పగ
వేఱుగతి మన కెందుఁ గలుగదు;— రమ్ము.

చీకటులె మన చేతిదీపిక
లై, కళల్ వెలుఁగొందుచుండును,
ఆకసంబున కంటుతరఁగలె
నాకసోపానవిధమగు;— రమ్ము.

ఒక్కొకన్నిటిఁ జుట్టఁబెట్టుచు
నొక్కపెట్టున వీచుగాలులు
ప్రక్కపై శయనించు మనకై
చక్కఁగా నొక "జోల" పాడును;— రమ్ము.

నీలిచీరను గగనమున కు
ద్యానరీతిగఁ బ్రకృతి బాలిక
వ్రేలునట్లుగ గట్టియుంచెను,
బాల, మన కది తగినపానుపు;— రమ్ము.

ఇల్లు వాకిలి విడిచిపోవుట
నొల్లనంచును బల్కెదవు,—నీ
కిల్లు నా మదియందుఁ గట్టితి,
చల్లగా నచ్చట వసింపుము;— రమ్ము.

సాభిప్రాయవిశేషములు

శ్రీ కృష్ణభగవానుడు విభూతి యోగము నందు "మాసానాం మార్గశీర్షో౽హం ఋతూనాం కుసుమాకరః" అను గీతావాక్యమునందు ఋతువులందు వసంతఋతువు భగవద్విభూతులను గల ఋతువుగ వర్ణించెను. వసంతకాలమునందు ప్రకృతియంతయును చైతన్యప్రదమై, మనోహరమై, నవలతాపల్లవకుసుమాలంకరణములతోను, కుసుమ వాసనలతోను విహంగగానములతోను శోభిల్లుచు విశ్వకల్యాణమహోత్సవమును చాటుచున్నది. ఈ మనోహర కాలానంతరము మహాగ్రీష్మము ప్రారంభమై లోకమునంతయును బరితపింపజేయుచున్నది. కాలజ్ఞులు నిర్ణయించిన కాలస్వభావమును మానవ స్వభావము వలె మారినది. వసంతమాసములైన చైత్రవైశాఖమాసము లిపుడు గ్రీష్మమాసము లైనవి. గ్రీష్మమాసములైన జ్యేష్ఠాషాఢమాసములు వేరొకరూపమును దాల్చినవి. ఏ యుగమునం దేదేశమునందు చైత్రవైశాఖములుమనోహరమైన వసంతరూపమును దాల్చి యున్నవో ఇపుడు దురూహ్యముగ నున్నది. లోకమునందంతటను కాలస్వభావము మారుచున్న విధమును ప్రకృతిపరిస్థితులు విశదము చేయుచున్నవి. వైశాఖమాసమునం దీయేడు ప్రబలిన వేడిగాడ్పులు దేశమునం దంతటను హాహాకారములను బుట్టించుచున్నవి. వేడిగాడ్పులు దుస్సహములై ప్రాణోపద్రవమును గలుగజేయుచున్నవి. వైశాఖశుద్ధాంతమునందు ఉష్ణప్రమాణము మద్రాసునందు 108, మచిలీపట్టణమునందు 113, కాకినాడయందు 101, కడపయందు 108, కర్నూలునందు 107, నెల్లూరునందు 114, అంశలు ప్రబలి మహాసంతాపమును గలుగజేయుచున్నది. చలికి ప్రఖ్యాతినిబడసిన ఉదకమండలము నందును చలితగ్గి వేడిమివ్యాపించుచున్నటు లనుభవజ్ఞులు తలంచుచున్నారు. పరమసంతాపమును గలుగజేయుచున్న వైశాఖమాసము మధుమాసముగను బరిగణించుట విచిత్రముగ నున్నది. వర్తమాననాగరకప్రపంచమునందు నాగరకుల నామరూపములకు సంబంధములేని విధమునను మాసకాలములకు సంబంధము లేకున్నది. అంతరంగ మొంతమాలిన్యమును గలిగియున్నను బాహ్యమునందు సురుచిరాంబరములు, మందహాసము,ఫలాహారములు, పరిహారోక్తులు నాగరకలక్షణములై గౌరవభాజనంబులుగ నున్నవి. ధనమునకుగల ప్రతిభ ధర్మమునకు లేకున్నది. భ్రష్టులైనను ధనవంతులకుగల ప్రతిష్ఠ పావనులైనను నిరుపేదలకు లేకున్నది. లోకమునం దంతటను ధనతృష్ణ వర్ధిల్లుచు ధర్మకాంక్ష క్షీణించు

చున్నది. బలముగల జాతులకుగల ప్రతిపత్తి, ప్రతిభ దుర్బలజాతులకు లేకున్నది. విశ్వమునందు ధనబలములకుగల ప్రతిభ ధర్మమునకు గలుగకున్నది. ఈదుర్దశయందు ప్రపంచ పరిణామమును నిరూపించుట నిరుపయోగము. ప్రపంచమునం దేమూలకు దృష్టిని ప్రసరింపజేసినను నీదుస్థితియే గోచరంబగుచున్నది. ఆక్సుఫర్డు పురాధ్యక్షుడు నవనాగరకతయంతయును కేవలము బూటకమని 'సణ్డే క్రానికలు' పత్రికయందు వ్రాసినవ్యాసము యథార్థస్థితిని దెలుపుచున్నది. రాజ్యాంగములందును, సంఘజీవనమునందును, మతమునందును, సంసారమునందును, విద్యాప్రవృత్తియందును, దానధర్మములందును ధర్మస్థానమును బూటక మాక్రమించినది. ధర్మదేవతస్థానమునందు ధనదేవత సుప్రతిష్ఠితయై చార్వాకప్రవృత్తి ప్రబలుచున్నది. అధికారము, సంపదలు, దానధర్మములు మానవసేవకు గాక భోగారాధనమునకు వినియోగపడుచున్నవి. కోటీశ్వరుల ధనార్జనోపాయములు గర్హ్యములైనను గౌరవభాజనంబులగుచున్నవి. నిరుపేదల ధనార్జనోపాయములు సరళములైనను నాగ్రహమునకు బాలగుచున్నవి. గ్రేటుబ్రిటనునందు సమ్మెకట్టునుధనాధికారబలములు నిర్మూలము జేసినవి. ఫ్రాన్సు, స్పెయినుల పశుబలము మొరాకో స్వాతంత్ర్యమును మంటను గలిపినవి. ఇటలీయందు సామ్రాజ్యాభిమానము ప్రజాస్వాతంత్ర్యమును నిర్మూలము చేయుచున్నది. దక్షిణాఫ్రికాయందు శ్వేతేతరవర్ణ ప్రతిషేధశాసనము స్వదేశవాసులకును భారతీయులకును నిలువను నీడలేకుండ జేయుచున్నది. అమెరికాయందు ధన భోగాభిలాషలు దురంతములను గలుగజేయుచున్నవి. భరతఖండమునందు బ్రిటిషు సామ్రాజ్యాభిలాష భారతీయుల నధోగతిపాలు చేయుచున్నది. విశ్వవ్యాప్తమైన యధర్మస్థితియందు మానవకోటికి తరణోపాయము గనపడకున్నది. అధర్మారాధనము కాలాంతరమునను సర్వవినాశనమునకు గారణంబైనను ప్రస్తుత మహోన్నత్యమునకు సాధనంబుగ నున్నది.

*   *   *   *

బొగ్గుసమ్మె పరిణామము

గ్రేటుబ్రిటనునందు నాలుగువారములకు బూర్వ మారంభమైన బొగ్గుపనివాండ్రసమ్మె యింకను సాగుచున్నది. ఇతరపరిశ్రమలం దారంభమైన సమ్మెను పనివాండ్రు విరమించి ప్రజలసానుభూతిని గడించిరి. సమ్మెసమయమునందు బాల్డువినుప్రభుత్వముచూపిన చాకచక్యము ధనాధికారగర్వప్రభావమును విశదముచేయుచున్నది. సమ్మెను భంగముచేయుటకు ప్రభుత్వ మవలంబించిన పద్ధతులు కార్మికప్రపంచమునం దావేశమును గలుగజేసినవి. ప్రభుత్వము సంపన్నవర్గమునకు జూపిన సానుభూతిని కార్మికవర్గమునకు జూపియుండలేదు. ప్రజాద్రవ్యమును నిరాటంకముగను సమ్మెను విచ్ఛిన్నముచేయుటకు బాల్డువినుప్రభుత్వము వినియోగించినది. సర్ జాన్ సిమను, బాల్డువిను, వింట్సను, చర్చిలుగారులు చేసిన ప్రసంగములు ప్రభుత్వహృదయమును విశదముచేసినవి. సిమనుగారు సమ్మెలవిషయ

మయి ప్రతిపాదించిన న్యాయసూత్రములుటోరి ప్రభుత్వహృదయమును విశదము చేయుచున్నవి. కార్మికులు మొత్తపుసమ్మెను నిలిపినను బాల్డువినుగారి వాగ్దానములు సార్థకములు గాలేదు. గనులపనివాండ్రసమ్మె సాగుచున్నది. గ్రేటుబ్రిటనునందు పరిశ్రమలు స్తంభించినవి. గను॥ యజమానులు వారి పట్టుదలను విడువలేదు. పనివాండ్రు కూలిని తగ్గించుటకుగాని, ఎనిమిదిగంటల కాలము పనికిగాని యంగీకరించుట లేదు. మే మాసాంతముతో యజమానులకు ప్రభుత్వముచేయుచున్న ధనసహాయము నిలిచినది. నాంచను మూలనుండి సమ్మెసాగుచున్నను ప్రభుత్వము సాహసించి కార్యవిధానమును నిర్ణయింప లేదు. బొగ్గుపరిశ్రమను పునర్నిర్మాణము చేయవలసిన యవసరము విషయమై కోటీశ్వరుడు ఫోర్డుగారుచేసిన హితోపదేశమును ప్రభుత్వమును, యజమానులును గమనించి కార్యవిధానమును నిర్ణయించుట శ్రేయస్కరము.

బొగ్గుగనులపనివాండ్రసమ్మె, వారి స్థిరసంకల్పమును కార్యదీక్షను విశదము చేసినవి. సమ్మెప్రారంభమై నెలదినములు గడిచినను పనివాండ్రు శాంతస్వభావమును గలిగి యున్నారు. ప్రపంచమునందంతటను పనివాండ్ర పట్లనుగల సానుభూతిని వారు పొందుచున్న సహాయము విశదముచేయుచున్నది. హామరుస్మిత్తు ఎన్నికయందు కార్మికసభ్యుడు పొందిన విజయ మాంగ్లప్రజల సానుభూతిని విశదము చేయుచున్నది. ఈయెన్నికయందు కన్సర్వేటివునకు పరాజయము కార్మికునకు విజయము గలిగినది. బాల్డువినుగారు తమ పక్షాభ్యర్థికి విజయమును సమకూర్చుటకు ప్రజలకు జేసిన హెచ్చరిక నిరర్థకమైనది. ఈపరాజయమైనను ప్రభుత్వమునకు జ్ఞానోదయమును గలుగజేసి సమ్మె నాపుటకు ప్రభుత్వ బలమును వినియోగించుట శ్రేయస్కరము. ధనస్వాములకును, పనివాండ్రకును రానున్న మహాసంరంభమున కీబొగ్గుపనివాండ్ర సమ్మె బీజాంకురముగ నున్నది. ఆంగ్ల సామ్రాజ్యాధికారులు కార్మికసమస్యను విశాలహృదయముతో నిర్ణయించుట సామ్రాజ్యయోగక్షేమముల కవసరము. బ్రిటీషుస్వాముల స్థితియును సామ్రాజ్యస్థితియును బొగ్గుమీదను కార్మికుల మీదను నాధారపడియున్నది. రుష్యాయందు స్థాపితమైన బాల్షివతత్త్వము యూరపునందలి ధనస్వాములకు భయకంపమును గలుగజేయుచున్నది. ఇటలి,పోలండు,పోర్చుగీసు రాజ్యములందు ప్రజాస్వాతంత్ర్యము నిర్మూలమై నిరంకుశాధికారము స్థాపితమగుచున్నది. ధనస్వాములకును కార్మికులకును సంరంభము సకలరాజ్యములకును సంసిద్ధ మగుచున్నది. ఈసంరంభమునునిలుపుటకు సామోపాయము సాధనముగాని దండోపాయము సాధనము గాదు. బ్రిటీషు రాజ్యాధికారు లీ పరమార్థమును గ్రహించి ఫాసిలువిధానమును నిరసించుటయును, ప్రజాస్వాతంత్ర్యమును సంరక్షించుటయును శ్రేయస్కరము. స్వదేశస్థితి విషమస్థితియం దుండగను సామ్రాజ్యాంతర్భాగముల స్థితియును విషమముగ నున్నది.

దక్షిణాఫ్రికా ప్రభుత్వము స్వస్థలాభిమానమును శ్వేతజాత్యభిమానమును బూని సామ్రాజ్యవిధ్వంసమునకుబూనుకొనుచున్నది. బ్రిటీషుధ్వజమును దించి దక్షిణాఫ్రికా ధ్వజమును ప్రధాన ధ్వజమును జేయుటకు దలపెట్టుచున్నది. శ్వేతజాత్యభిమానమునుబూని స్వదేశవాసులను భారతీయులను నీతిబాహ్యములైన నిర్బంధములపాలుచేయుటకు బూనుకొనుచు, వర్ణప్రతిషేధశాసనమును నిర్మించినది. ఈశాసననిర్మాణము శ్వేతేతరుల నివాసము దుర్భరముచేయుచున్నది. దక్షిణాఫ్రికా ప్రభుత్వము నిర్మించినవర్ణప్రతిషేధశాసనము తోడేలు మేకపిల్ల కథనుస్మరింపజేయుచున్నది. ఈశాసన నిర్మాణము క్రమమని స్మట్సుసేనానియును, ఇతరులును ఘంటాపథముగ చాటుచున్నారు. శ్వేతేతరులను బానిసలను జేయుటకును, వెడలగొట్టుటకును బూనుకొనిన ప్రభుత్వమునకు ధర్మాధర్మములతో నిమిత్తములేదుగదా! ఈశాసనము దక్షిణాఫ్రికాను తెల్లవారికి స్వర్గమునుగను జేయుటకే ర్పడినను కాలాంతరమున దానిని నరకమునుగను జేయుట సహజము. అధికసంఖ్యాకులైన స్వదేశస్థులను స్వల్పసంఖ్యాకులు నిర్మూలము చేయజాలరు. సహజమైన ప్రకృతిధర్మము విజయమునుపొందుట సహజము. ఇపుడు శ్వేతేతరజాతులకు గల్పింపబడుచున్న నిర్బంధములు శ్వేతజాతుల నిర్బంధములకే సాధనములుగా గలవు.

ఈశాసనము శ్వేతేతరుల కందరకును నిర్బంధములను గల్పించుచున్నను ప్రత్యేకము భారతీయుల నిర్గమనమున కాసియావాసప్రతిషేధశాసనము నిర్మింపబడనున్నది. పాడిసను కమిషను భారతీయదక్షిణాఫ్రికా ప్రభుత్వముల ప్రతినిధులు కలిసి విషయనిర్ణయమును జేయునటులు దక్షిణాఫ్రికా ప్రభుత్వము నొప్పించినది. ఈయొప్పందల నిరర్థకమని ప్రవాసహారములు విశదముచేయుచున్నవి. బర్కెను హెడుచేసిన యనాలోచిత ప్రసంగము దక్షిణాఫ్రికా ప్రభుత్వనిర్ణయమును బోధించుచున్నది. చిరకాలభుక్తములైన భారతీయుల హక్కులను నిర్మూలము చేయుటకు దక్షిణాఫ్రికా ప్రభుత్వమునకుగాని, బ్రిటీషు ప్రభుత్వమునకుగాని అధికారము లేదు. భారతీయుల హక్కులను నిర్ణయించుటకు భారతీయప్రభుత్వమునకుమాత్రము హక్కుగలదు. భారతీయుల హక్కులను స్వదేశమునందును విదేశములందును గాపాడుటకు బలాధికారములు లేక భారతమంత్రి కృపాకటాక్షముమీద నాధారపడియున్న భారతప్రభుత్వము మంత్రిభావములను నిరాకరించియును చేయగలకార్యము గనుపడదు. పరాధీనస్థితి యందున్న భారతప్రభుత్వసిద్ధాంతము నెవరు లక్ష్యముచేయుదురు ?

మానవప్రమాణరక్షణమును జేయుటకు దీక్షను బూనిన ఆండ్రూసుమహాశయునకు వర్ణప్రతిషేధశాసనము విషాదమును గలుగ జేసినది. ఇర్విను ప్రభువు ఆండ్రూసుమహాశయునితో దక్షిణాఫ్రికాసమస్యలను చర్చించి కర్తవ్యమును నిర్ణయించి యుందురు. శ్వేతజాత్యభిమానమును గలిగి బలాధికారములతో

ఇర్వినుప్రభువు చేయగలది గనుపడదు. చేయగలది స్వల్పమైనను హార్డింజిప్రభువు వలెను ఇర్వినుప్రభువు సంపూర్ణమైన సానుభూతి నైనను ప్రకటించి భారతప్రభుత్వనిర్ణయమును దెలుపుట ధర్మము. ప్రతినిధుల సమావేశము శ్వేతజనపక్షపాతపూరిత మైన దక్షిణాఫ్రికాపట్టణములందు గూడుట నిరుపయోగము. సమావేశము భరతఖండమునందు సాధ్యముగానియెడలను తటస్థప్రదేశ మైన లండనునగరమునందు గూడుటయును, ధర్మపరాయణులను ప్రతినిధులనుగను నియమించుటయును ప్రయోజనకరము. శ్వేతేతరులకు దక్షిణాఫ్రికాయందు పూర్ణమైన ప్రతిబంధకము లిదివరకే కలవు. ఆ ప్రతిబంధకములను పూర్తిగను తొలగించుట మానవధర్మము. తొలగించకపోయినను ప్రతిబంధకములను శాసించుట యమానుషము. ఉభయప్రభుత్వముల ప్రతినిధులును గలిసి అనుకూలమైన కార్యవిధానమును లండనునగరమునందు గాంధిమహాత్మునితోను స్మట్సుసేనానితోను సంప్రతించి నిర్ణయించుట కార్యసాధనము. భారతప్రభుత్వము స్వధర్మనిర్వహణమును జేయుటకు సాహసధైర్యములను బూనునని నమ్ముచున్నాము.

* * *

భారతరాజ్యాంగస్థితి

భారతరాజ్యాంగస్థితి దిన దినమును నయోమయావస్థనుబొందుచున్నది. బర్కెనుహెడుప్రభువర్గ ముక్కుకవచమును బిగదీయుచున్నది. రాయలుకమిషనుల బంధనములను బిగదీయుటకు వినియోగపడుచున్నవి గాని సడలించుటకు వినియోగపడుట లేదు. ఇర్వినుప్రభువు రీడింగుప్రభువువలె ధర్మసూత్రములను ప్రతిపాదించకపోయినను స్వధర్మనిర్వహణమునందు సమాన ప్రజ్ఞను జూపుచున్నాడు. ఇర్వినుప్రభువు దెలిపిన యభిప్రాయములు నిగ్రహమును దెలుపుచున్నను కార్యాచరణమునందు ప్రతిభను జూపుట లేదు. రాజ్యాంగరథము యథాప్రకారము నడచుచున్నది. నిరంకుశాధికారుల మాటలు చెల్లుచున్నవిధమును రాజ్యాంగ నిర్ణయములును ఉద్యోగినియామకములును విశదము చేయుచున్నవి. వంగరాష్ట్రావసర శాసనమునకు ఇర్వినుప్రభు వభయము నొసంగెను. దేశమును కలవరపరుచుచున్న దక్షిణాఫ్రికాసమస్యల విషయమునను రాజ్యాంగ సంస్కరణముల విషయమునను ఇర్వినుప్రభువు మౌనముద్రను దాల్చుచున్నాడు. ఆండ్రూసుమహాశయునితో సంప్రతించుట సమయోచితముగనున్నను ప్రభుత్వాభిప్రాయ మజ్ఞాతముగనున్నది. టోరి ప్రభుత్వాదరణముగల ఇర్వినుప్రభువు నియమితమైన కార్యాచరణమునకు బూనుకొనుట యసంభవము.

రాజ్యాంగముల అయోమయావస్థ కనుకూలముగను నంతఃకలహము లపారముగను పెరుగుచున్నవి. అన్ని సంఘములును స్వకీయ సాంఘిక ప్రయోజనములకు పెనగులాడుచున్నవి. గతమాసమునందుగూడిన హిందూ మహాసభయును ఖిలాఫతుసభయును దేశావృతమైన వాతావరణమును విశదము చేయు

చున్నవి. మహమ్మదీయుల స్వప్రయోజనాభిలాష హిందువులను స్వప్రయోజనాభిలాషకు పురికొలిపినది. మౌలానా షౌకతలి యధ్యక్షత క్రిందనుగూడిన ఖిలాఫతుసభ మహమ్మదీయోద్రేకమును విశదముచేసిన హిందువులను సోదరులనుట మహమ్మదీయు కుద్రేకమును గలుగజేసినది. ఆ సభయందు మహమ్మదీయులు చేసిన యవ్యక్తాంగములు హిందూమహమ్మదీయ సమ్మేళనను దూరస్థము చేసినవి. హిందువులును సంఘమతప్రయోజనములకు పట్టుదలనుజూపుట సహజము. మహమ్మదీయులు హిందువులనుమహమ్మదీయులనుజేయుటన్యాయము. హిందువులు మహమ్మదీయులను హిందువులనుజేయుట యన్యాయము. ఒకరికిన్యాయమైనమార్గము రెండవవారి కన్యాయ మేల కాయునో దురూహ్యముగ నున్నది. బలవము లేక యొకమతస్థుని వేరొకమతమునందజేర్చుట కన్నిమతస్థులకును హక్కుగలదు. ముఖ్యముగ నితరులను తమమతమునందజేర్చెడి వారిందుల కాక్షేపించుటయును క్షమను బూనుటయును నవివేకము; సాంఘికకలహములకు మూలకారణము. రాజ్యాంగప్రయోజనములు సంస్కరణములు నాయకదృష్టిని దేశప్రయోజనములనుండి సంఘప్రయోజనములకు మరల్చినవి. ఈ విషయమునందు నాయకు లందరును త్యాగమును బూని వారి లక్ష్యమును దేశప్రయోజనములందునిల్ప చేయుట ధర్మము. ఆదికాలము నుండియును త్యాగమును సహనమును గలిగి భారతధర్మసంరక్షణమును జేసిన హిందువులు వర్తమాన కాలమునందును త్యాగమును బూని భారతధర్మ సంరక్షణమును జేయుట శ్రేయస్కరము. చిరకాలసంరక్షితమైన భారతధర్మమును పరమతస్థుల పటాటోపములు నాశనము చేయజాలవు. మతకక్షులందువలె రాజకీయరంగమునందును సహనమును త్యాగమును జూపుట నాయకులకు నియతధర్మము.

* * * *

రాజ్యాంగపక్షములు.

పరాధీనరాజ్యాంగములందు రాజ్యాంగపక్షముల కవకాశము లేదని సర్వత్ర తెలిసియున్నను స్వాభిమాన స్వప్రయోజనములు పరిరక్షణమునకు సాధనంబులుగ నున్నవి. సాంఘికప్రయోజన సంరక్షణమునందు కొంత యర్థమున్నను ప్రత్యేకపక్షాశయములునిరర్థకములుగ నున్నవి. మితవాద స్వతంత్రజాతీయ సహకార యథోచితసహకార హోమురూలు స్వరాజ్యపక్షములును హిందూమహమ్మదీయ పక్షములును బ్రాహ్మణ బ్రాహ్మణేతరపక్షములును, స్వకులాభిమాన పక్షములును, పరస్పర వైషమ్యమునకుమూలములై నిరంకుశాధికార బలమును పోషించుచున్నవి. ఈపక్షము లన్నియును జేరి నిరంకుశ దుర్గమును భేదించుటకు బదు లన్యోన్యకలహములకు కాలు దువ్వుచు నాత్మవినాశమునకు దోడ్పడుచున్నవి. ఈవిభేదములను నంతరింపజేయుట కేర్పడిన సాధనములన్నియును నిరుపయోగములైనవి.

సబర్మతియందు గూడిన భిన్నపక్షముల సమావేశము నిరర్థకమైనవిధము సర్వత్ర తెలిసియే యున్నది. సబర్మతి యొడంబడికయందు భాగస్థులైన జయకరు ప్రభృతులు కాంగ్రెసు కార్యనిర్వాహక సంఘ సమావేశమునకును స్థాయిసంఘసమావేశమునకును బోకుండుట విచిత్రముగ నున్నది. యథోచిత సహకార

వాదన...లు జయకరుగారిపుడు జాతీయ...ము జేరినటులు తెలియుచున్నది. జయకరుగారు అసహాయపక్షమును స్వరాజ్య పక్షమును యథోచితసహకారపక్షమును స్వతంత్రపక్షమును నవలంబించి భారత రాజ్యాంగపక్షముల యసంభవమును విశదము చేసిరి. దేశమునందు కాంగ్రెసుపక్షమును ప్రభుత్వపక్షమును ... గాని యితరపక్షముల ...లేవు.

* * * *

కాంగ్రెసుపక్షము

కాంగ్రెసుప... శాసనసభల బహిష్కారమును నిర్ణయించినను ఇపుడు శాసనసభాప్రవేశము నామోదించుచున్నది. భిన్నరాష్ట్రములందును కాంగ్రెసుసంస్థ లభ్యర్థులను నిర్ణయించుచున్నవి. ఆయభ్యర్థులకు విజయమును సమకూర్చుటయే కాంగ్రెసుసభ్యుల ధర్మము. కాంగ్రెసు నిర్ణయముల నవలంబించుట కభ్యంతరములు గలవారు తటస్థులుగ నుండవచ్చును గాని ప్రతిఘటనమును జూపుట యసమంజసము. ఆంధ్రదేశమునందు స్వరాజ్యపక్ష పక్షమున నుండదగిన యభ్యర్థులను ఉపసంఘము నిర్ణయించినది. ఆనిర్ణయములను ఆంధ్రరాష్ట్రీ జాతీయోపసంఘమును స్వరాజ్యపక్ష కార్యనిర్వాహకసంఘమును ఆమోదించినవి. కాంగ్రెసుపక్షాభ్యర్థులకు విజయమును సమకూర్చుటకు ప్రజలందరును పాటుపడి కాంగ్రెసు ప్రతిష్ఠను గాపాడుదురుగాత!

* * * *

గాంధిమహాత్ముడు - కాంగ్రెసు

కాంగ్రెసునీతినుండి అసహాయయోగమునకు పదచ్యుతి గలిగినను గాంధిమహాత్ముడు యథాశక్తిని కాంగ్రెసుసేవను జేయుట ప్రశంసనీయముగ నున్నది. గాంధిమహాత్ముడు పాపములకెల్ల భైరవుడువలె నున్నాడు. ఏ యన్యాగము వాటిల్లినను, దౌర్జన్యములు జరిగినను, పాపములు సంప్రాప్తమైనను స్వదేశీయులు, విదేశీయులు గాంధిమహాత్మునిమీదనుమోపుటకు సిద్ధముగ నున్నారు. ఆ మహనీయుడు మహానందముతో కాశీక్షేత్రమునందు భైరవునివలె వీనినెల్ల భరించుచున్నాడు. అసహాయోద్యమనాయకుడైన గాంధి మహాత్ముడు బొంబాయి గవర్నరునుజూచుట యొక్క ప్రమాదము. ఖద్దరును సంకీర్తనము చేయుట మహాపరాధము. నెహ్రూంగారి సంప్రతిపుంకుసమ్మతించుట యొకనేరము. ఇట్టి మహాపరాధముల నెన్నియో శాంత చిత్తముతో భరించుచు నిష్కళంకమైన దేశసేవను, మానవసేవను, జేయుచున్న గాంధిమహాత్ముడుజగద్వంద్యుడు. దేశ మోక్షమునకు గాంధి మహాత్ముడు చూపిన త్యాగమునందు సహస్రాంశమైన త్యాగమునైనను చూపజాలని మహనీయులు మహాత్ముని చర్యలను ఖండించుట సులభము. రాటమునందేశమును, ఖద్దరు ప్రయోజనమును అహింసాధర్మమును అసహాయోద్యమతత్త్వమును గ్రహించుటకు గాంధిమహాత్మునివలె సత్యాగ్రహాభ్యాసమును జేయుట సాధనము గాని రంధ్రాన్వేషణము చేయుట సాధనము గాదు. నాయకులును వారియనుచరులును వారికిగల యవకాశములను పరులదోషాన్వేషణమునకుగాక ఆత్మోద్ధరణమునకై వినియోగించుచు మహాత్మునివలెస్వధర్మానుష్ఠానమును జేయుచు చరితార్థులగుట ప్రయోజనకరము.

Edited and Published by K. NAGESWARA RAO, at the Andhra Patrika Press, No. 7, Thambu Chetty Street, G. T. Madras.